

“ज्ञान, विज्ञान आणि सुसंस्कार यांसाठी शिक्षण प्रसार”
शिक्षणमहर्षी डॉ. बापूजी साळुंखे

श्री स्वामी विवेकानंद शिक्षण संस्था, कोल्हापूर संचलित

लाल बहादूर शास्त्री महाविद्यालय, सातारा

बहादुरीय
२०१३-२०१४

वार्षिक पारितोषिक वितरण समारंभ.....क्षणचित्रे

प्रमुख पाहुणे मा. इंद्रजित देशमुख यांचा सत्कार करताना प्राचार्य डॉ. शेजवळ सोबत प्रा. डॉ. आर. जी. पाटील, प्रा. एम. बी. रासकर, प्रा. एन. एम. कारभारी

मा. इंद्रजित देशमुख विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करताना

उपप्राचार्य डॉ. आर. जी. पाटील
अॅकेडेमिक अहवाल
वाचन करताना

प्राचार्य डॉ. शेजवळ आर. व्ही. अध्यक्षीय भाषण करताना....

कार्याध्यक्ष प्रा. एम. बी. रासकर
प्रमुख पाहण्यांची ओळख करून देताना...

जिमखाना प्रमुख विकास जाधव
जिमखाना अहवाल वाचन करताना

प्रमुख पाहुणे उपायुक्त, पुणे विभाग मा. इंद्रजित देशमुख
गुणवंत विद्यार्थी - विद्यार्थिनींचा सत्कार करताना.....

संपादक मंडळ

अध्यक्ष

प्राचार्य डॉ. राजेंद्र शेजवळ

प्रमुख संपादक

प्रा. डॉ. आर. जी. पाटील

विभागीय संपादक मंडळ

वरिष्ठ महाविद्यालय

मराठी विभाग

प्रा. बाळासाहेब जगताप

हिंदी विभाग

प्रा. डॉ. व्ही. एम. नाईक

इंग्रजी विभाग

प्रा. प्रशांत लोहार

संस्कृत विभाग

प्रा. श्रीमती मयुरा राजेभोंसले

अहवाल विभाग

प्रा. बाळासाहेब जगताप

फोटो

प्रा. पी. एस. जाधव

कनिष्ठ महाविद्यालय

मराठी विभाग

प्रा. श्रीमती पी. एन. हरनोळ

हिंदी विभाग

प्रा. श्रीमती एस. एस. निकम

इंग्रजी विभाग

प्रा. एस. यू. पाटील

संस्कृत विभाग

प्रा. सौ. एम. ए. भोरे

प्रशासकीय सहाय्यक

श्री. एन. बी. पाटील

वितरण

श्री. एल. एन. कुंभार

“ज्ञान, विज्ञान आणि सुसंस्कार यांसाठी शिक्षण प्रसार”

- शिक्षणमहर्षी डॉ. बापूजी साळुंखे

श्री स्वामी विवेकानंद शिक्षण संस्था, कोल्हापूर संचलित

**लाल बहादूर शास्त्री
महाविद्यालय, सातारा**

बहादुरीय

वार्षिक नियतकालिक

२०१३ - २०१४

हा अंक प्राचार्य डॉ. राजेंद्र शेजवळ यांनी प्राकृती प्रिंटर्स, सातारा येथे छापून लाल बहादूर शास्त्री महाविद्यालय, सातारा येथे प्रसिद्ध केला.

या अंकात व्यक्त झालेल्या मतांशी संपादक मंडळ सहमत असलेच असे नाही. या अंकातील साहित्य कृतींच्या स्वतंत्रतेची व अन्य जबाबदारी संबंधित लेखकांची / लेखिकांची आहे.

* कै. एन. के. डुके

श्री स्वा.वि.शि.संस्थेचे माजी सचिव

- * कै. बी. के. डुके, निवृत्त निवृत्त आजीव सेवक, श्री स्वा. वि. शि. संस्था, कोल्हापूर
- * कै. जी. एस्. कुंभार, आजीव सेवक, श्री स्वा. वि. शि. संस्था, कोल्हापूर
- * कै. पी. वाय. कुद्रे, निवृत्त आजीव सेवक, श्री स्वा. वि. शि. संस्था, कोल्हापूर
- * कै. विलासराव (बापू) वाठारकर, कराड जनता बँक संस्थापक व संस्थेचे हितचिंतक
- * कै. प्रा. चंद्रकांत अनंत पाटील ज्युनियर मराठी विभाग प्रमुख
- * कै. प्रभाकरराव गंगाराम वट्टमवार प्रा. वट्टमवार डी. पी. यांचे वडील
- * कै. मारुती गेनू नलावडे प्रा. डॉ. नलावडे एम. ए. यांचे वडील
- * कै. लक्ष्मण गोविंद शेडगे प्रा. दीपक जाधव यांचे चुलते
- * कै. भिवसेन सोमा अहिरे प्रा. अहिरे यांचे वडील
- * कै. माजी आमदार शिवरुद्र बाजीराव बामणे प्रा. श्रीमती एम. आर. मानेमॅडम (गणित) यांचे वडील
- * कै. दावलसाहेब फकिरसाहेब सोमजाळ प्रा. सोमजाळ एम. डी. (ज्यु. रसायनशास्त्र) यांचे वडील
- * कै. अब्दुल करीम इनामदार प्रा. इनामदार के. जे. यांचे आजोबा
- * कै. विष्णू भिकू रासकर प्रा. रासकर एम. बी. यांचे थोरले बंधू
- * कै. दीपक लोहार प्रा. लोहार पी. पी. यांचे सासरे
- * कै. खुशवंतसिंग भारतातील ज्येष्ठ पत्रकार, लेखक व साहित्यिक
- * कै. नामदेव ढसाळ दलित पंथरचे संस्थापक, प्रतिभावंत कवी, लेखक, साहित्यिक
- * कै. आनंद अभ्यंकर, मराठी चित्रपटसृष्टीतील नामवंत कलाकार

तसेच अहवाल सालात

ज्ञात-अज्ञात हितचिंतक, स्नेही, राजकीय नेते, लेखक, विचारवंत, शहीद जवान,
आर्दीना भावपूर्ण श्रद्धांजली

संस्थामाता श्रीमती सुशीलादेवी गोविंदराव साळुंखे

जन्म - ४ सप्टेंबर १९२७

महानिर्वाण - २२ ऑक्टोबर २०१३

॥ भावपूर्ण श्रद्धांजली ॥

संपादक मंडळ

(डावीकडून) प्रा.प्रभांत लोहार, श्रीमती हलनोळ, प्रा.श्रीमती भोरे, प्रा. एम्. बी. रासकर, प्रा.चार्ण डॉ. आर. व्ही. शेजवळ
 , मा. इंद्रजित देशमुख, प्रा. डॉ. आर. जी. पाटील, प्रा. बाळासाहेब जगताप, श्री. एन. एम्. ार, प्रा. डॉ. विठ्ठल नाईक

अभिज्ञान!

प्राचार्य डॉ. आर. व्ही. शेजवळ
 * महाळसाकारत ग्राम शास्त्र पुरस्कार,
 पाल

* जयम वेबील ऑनरराष्ट्रीय
 पारिपेटित संशोधन पेपर वाचन

डॉ. आर. जी. पाटील
 आपली शिक्षक रत्न पुरस्कार
 मास्ती वृत्तपत्र लेखक संघ, मुंबई

* जयम वेबील ऑनराष्ट्रीय
 पारिपेटित संशोधन पेपर वाचन

डॉ. भक्त धों. सगरे
 विद्यासागर पुरस्कार
 साहित्य कला संस्कृती परिषात,
 हन्दीपाटी(परस्वान)

विद्यापूषण पुरस्कार
 * हिंदी विद्यापीठ, भारलण, विरार

डॉ. एस्. एम्. पवार
 * SUTA, सातारा किल्ला
 अध्यक्षपदी निवड व
 शि. वि. मणिल अमो. व्हा
 (SUM) सेक्रेटरीपदी निवड

प्रा. शेखर मोहिते
 * जयम वेबील ऑनराष्ट्रीय
 पारिपेटित संशोधन पेपर वाचन

श्री स्वामी विवेकानंद शिक्षण संस्था, कोल्हापूर

पदाधिकारी

अध्यक्ष

मा. आर. आर. पाटील (आबा)

उपाध्यक्ष

मा. कलाप्पाणा आवाडे

उपाध्यक्ष

मा. रघुनाथराव शेते

श्री स्वामी विवेकानंद शिक्षण संस्था, कोल्हापूर

पदाधिकारी

कार्याध्यक्ष

मा. प्राचार्य अभयकुमार सालुंखे

सचिव

मा. प्राचार्या सौ. शुभांगीताई गावडे

सहसचिव - प्रशासन

मा. प्राचार्य डॉ. अशोक करांडे

सहसचिव -अर्थ

मा. पी. एस. चव्हाण

शिवाजी विद्यापीठाचे द्रष्टे कुलगुरु

मा. डॉ. एन. जे. पवार

महाविद्यालयाचे कृतिशील प्राचार्य

डॉ. राजेंद्र व्ही. शेजवळ

विविध
उपक्रम

....

शिवाजी विद्यापीठ व प्राणीशास्त्र विभागातर्फे आयोजित बदललेल्या अभ्यासक्रमासंबंधी कार्यशाळेचे उद्घाटन प्रसंगी प्राचार्य मुळगेकर, प्राचार्य डॉ. शेजवळ, डॉ. आर. एम्. पाटील, व प्रा. डॉ. आर. जी. पाटील

अग्रणी महाविद्यालयातर्गत ग्रंथालयआयोजित संग्रोधनात ग्रंथालयाची भूमिका या कार्यशाळेचे उद्घाटन प्रसंगी बोलताना शि.वि. बी.सी.ए.डि.संचालक डॉ. अर्जुन राजग, शेजारी प्राचार्य डॉ. शेजवळ, प्रा. रासकर, प्रा. डॉ. भुटियानी, ग्रंथपाल कुंभार

बी.ए.भाग -२ आवश्यक हिंदी - बदललेल्या अभ्यासक्रमासंबंधी कार्यशाळेत मार्गदर्शन करताना विषय तज्ज्ञ डॉ. अर्जुन चव्हाण, शि.वि.,कोल्हापूर सोबत प्राचार्य डॉ. शेजवळ, डॉ. सुर्वे, डॉ.सगरे

अग्रणी महाविद्यालयातर्गत सेमिनार प्रोजेक्ट : स्वरूप एवं संकल्पना या एकदिवसीय कार्यशाळेत विषय तज्ज्ञ डॉ. आत्माराम शिरात यांचे स्वागत करताना प्रा. दीपक जाधव

अग्रणी महाविद्यालयातर्गत विद्यार्थिनी विकास मंडळ आयोजित एकदिवसीय कार्यशाळेत बोलताना मा. आर. आर. चव्हाण डॉ. धिरीजा पंडीत व लायन्स क्लब ऑफ युनायटेडचे अध्यक्ष स. बाळासाहेब शिरकाटे

अग्रणी महाविद्यालयातर्गत कॉमर्स विभागातर्फे आयोजित सी. ए. परीक्षेची तयारी या विषयावरील कार्यशाळेच्या उद्घाटनप्रसंगी बोलताना मा. प्राचार्य डॉ. शेजवळ, प्रमुख पात्रणे सी.ए. मणेश खटावकर व विभागप्रमुख डॉ. डी. आर. भुटियानी

ब
हा
दु
री
य

२०१३

२०१४

विद्यापीठ प्रतिनिधी

जालवादी अनंतकुमार
बी. ए. भाग २
वर्ग प्रतिनिधी

वर्ग प्रतिनिधी

शेळके पूजा
बी. ए. भाग १
वर्ग प्रतिनिधी

वर्ग प्रतिनिधी

शिंदे अश्विनी
बी. ए. भाग २
वर्ग प्रतिनिधी

वर्ग प्रतिनिधी

काटकर सुप्रिया
बी. ए. भाग ३
वर्ग प्रतिनिधी

सोनवणे अश्विनी
बी. कॉम. भाग १
वर्ग प्रतिनिधी

शेख निलोफर
बी. कॉम भाग २
एन एस एस प्रतिनिधी

यादव सचिन
बी. कॉम भाग ३
क्रीडा प्रतिनिधी

देशमुख स्वप्निल
बी. एस्सी भाग २
एन.सी.सी. प्रतिनिधी

बाडे भाग्यश्री
बी. एस्सी भाग ३

सावंत प्रियांका
बी. एस्सी भाग २
विद्यार्थिनी प्रतिनिधी

भोसले नीलेश
बी. कॉम भाग ३
विद्यार्थिनी प्रतिनिधी

कुंभार आकाश
बी. कॉम भाग २

घाडगे पौर्णिमा
बी. एस्सी भाग ३

निकम रेश्मा
बी. एस्सी भाग ३

आमचे
गुणवंत
विद्यार्थी

वर्ग
प्रतिनिधी

ब
हा
दु
री
य

२०१३

२०१४

अशा स्पर्धा असे खेळाडू

सातारा झोनल जलतरण स्पर्धांचे उद्घाटन करताना प्राचार्य डॉ. आर. व्ही. शेजवळ व इतर मान्यवर

सातारा झोनल जलतरण स्पर्धा २०१३-१४
सहभागी खेळाडू

सातारा झोनल बुट्टिबळ स्पर्धेत सलग दुसऱ्या वर्षी जनरल चॅम्पियनशीप मिळवून देणाऱ्या यशस्वी खेळाडूसमवेत प्राचार्य डॉ. आर. व्ही. शेजवळ, प्रा. डॉ. आर. जी. पाटील, जिमखाना प्रमुख प्रा. विकास जाधव, प्रा. विनायक भोई

सातारा झोनल जलतरण स्पर्धेतील यशस्वी खेळाडूसमवेत प्राचार्य डॉ. आर. व्ही. शेजवळ, प्राचार्य दिलीपराव संकपाळ व जिमखाना प्रमुख प्रा. विकास जाधव व प्रा. विनायक भोई

शिवाजी विद्यापीठातर्गत इंटर झोनल पॉवरलिफ्टिंग स्पर्धेत सुवर्णपदक मिळविणारी पूजा माने या यशस्वी खेळाडूसमवेत प्राचार्य डॉ. आर. व्ही. शेजवळ, प्रा. गीतांजली साळुंखे, जिमखाना प्रमुख प्रा. विकास जाधव व प्रा. विनायक भोई

शिवाजी विद्यापीठातर्गत इंटर झोनल ताश्कांदो स्पर्धेत सुवर्णपदक मिळविणाऱ्या रोहन जाधव याचे अभिनंदन करताना प्राचार्य डॉ. आर. व्ही. शेजवळ, प्राचार्य दिलीपराव संकपाळ व इतर मान्यवर.....

श्री स्वामी विवेकानंद शिक्षण संस्था, कोल्हापूर

विश्वस्त मंडळ २०१२-१५

मा. प्राचार्य अभयकुमार साळुंखे	कार्याध्यक्ष
मा. प्राचार्या सौ. शुभांगी मुरलीधर गावडे	सेक्रेटरी
मा. प्राचार्य पुंडलिक शामराव चव्हाण	सहसचिव (अर्थ)
मा. रा. कृ. कणबरकर	सदस्य

व्यवस्थापक मंडळ

- अध्यक्ष
मा. नामदार आर. आर. पाटील (आबा)
उपाध्यक्ष
मा. कल्लाप्पाणा बाबुराव आवाडे
मा. रघुनाथ मनोहर शेते
कार्याध्यक्ष
मा. प्राचार्य अभयकुमार साळुंखे
सेक्रेटरी
मा. प्राचार्या सौ. शुभांगी मुरलीधर गावडे
सहसचिव (प्रशासन)
मा. प्राचार्य अशोक आबा करांडे
सहसचिव (अर्थ)
मा. प्राचार्य पुंडलिक शामराव चव्हाण
सदस्य
मा. संपतराव रामचंद्र जेधे
मा. रवींद्र रामचंद्र चव्हाण
मा. अविनाश दिनकर पाटील
मा. प्राचार्य डॉ. राजेंद्र विश्वनाथ शेजवळ
मा. प्राचार्य डॉ. युवराज अंबादास भोसले
मा. सिताराम महारु गवळी
मा. रघुनाथ दत्तात्रय पाटील
मा. भूपाल शंकर कुंभार
मा. प्राचार्य डॉ. हिंदुराव बाबूराव पाटील
मा. अशोक विठोबा रामुगडे
मा. चंद्रकांत जयराम कालेकर
मा. अविनाश नामदेव कदम

आजीव सेवक मंडळ

- अध्यक्ष
मा. प्राचार्य डॉ. राजेंद्र विश्वनाथ शेजवळ
सेक्रेटरी
मा. प्राचार्य पुंडलिक शामराव चव्हाण
सदस्य
मा. प्राचार्या सौ. शुभांगी मुरलीधर गावडे
मा. प्राचार्य अशोक आबा करांडे
मा. अजित शंकर देसाई
मा. भूपाल शंकर कुंभार
मा. महादेव निवृत्ती गरुड
मा. दिलीप शामराव संकपाळ
मा. कृष्णात पांडुरंग भिसे
मा. प्राचार्य डॉ. युवराज अंबादास भोसले
मा. अरुण बर्हिजी सुळगेकर
मा. सिताराम महारु गवळी
मा. भाऊसाहेब नानासाहेब सांगळे

श्री स्वामी विवेकानंद शिक्षण संस्था, कोल्हापूर

**लाल बहादूर शास्त्री
महाविद्यालय,
सातारा**

स्थानिक व्यवस्थापन समिती

कार्याध्यक्ष

मा. प्राचार्य अभयकुमार साळुंखे

सचिव

मा. प्राचार्या सौ. शुभांगी मुरलीधर गावडे

पदसिद्ध सचिव

मा. प्राचार्य डॉ. राजेंद्र विश्वनाथ शेजवळ

स्थानिक प्रतिनिधी

मा. आमदार श्रीमंत शिवेंद्रसिंहराजे भोसले

मा. प्राचार्य पुरुषोत्तम शेठ

मा. डी. आर. जाधव

प्राध्यापक प्रतिनिधी

मा. प्रा. एम. बी. रासकर

मा. प्रा. डॉ. डी. आर. भुटियानी

प्रा. एस. ए. मोहिते

प्रशासकीय सेवक प्रतिनिधी

मा. एन. बी. पाटील

प्रकटन

भारत सरकारच्या प्रेस अँड रजिस्ट्रेशन ऑफ बुक्स
कायदा १९५६ च्या कलम ८ प्रमाणे

प्रकाशन स्थळ

लाल बहादूर शास्त्री महाविद्यालय, सातारा

प्रकाशन काळ

वार्षिक

प्रकाशकाचे नाव

प्राचार्य डॉ. राजेंद्र शेजवळ

पत्ता

लाल बहादूर शास्त्री महाविद्यालय, सातारा

राष्ट्रीयत्व

भारतीय

संपादकाचे नाव

प्रा. डॉ. आर. जी. पाटील

राष्ट्रीयत्व

भारतीय

पत्ता

लाल बहादूर शास्त्री महाविद्यालय, सातारा

संगणकीय अक्षररचना व मुद्रक

हृषिकेश सारडा

राष्ट्रीयत्व

भारतीय

पत्ता

प्राकृती प्रिंटर्स

८५७, ब, शनिवार पेठ, सातारा

नियतकालिकाची मालकी

लाल बहादूर शास्त्री महाविद्यालय, सातारा

मी, डॉ. राजेंद्र शेजवळ, प्राचार्य लाल बहादूर

शास्त्री महाविद्यालय, सातारा जाहीर करतो की,

सोबत दिलेली माहिती माझे माहितीप्रमाणे व

समजुतीनुसार पूर्णपणे खरी आहे.

प्राचार्य डॉ. राजेंद्र शेजवळ

प्रकाशक

बहादुरीय

वार्षिक नियतकालिक

२०१३-२०१४

प्रा चार्यां चे म नो ग त

प्रिय वाचक मित्रहो!

'बहादुरीय २०१३-१४' हा वार्षिक नियतकालिकाचा अंक सादर करताना मला विशेष आनंद होत आहे. हा अंक म्हणजे विद्यार्थी व गुरुदेव कार्यकर्त्यांच्या साहित्य, कला, क्रीडा अशा एक ना अनेक सदगुणांच्या कौतुक सोहळ्याचा अंक आहे. प्राचार्य म्हणून आपणांसमोर या सान्यांचे कौतुक करताना एका वेगळ्याच प्रकारचे आत्मिक समाधान लाभत आहे.

शिक्षणमहर्षी डॉ. बापूजी साळुंखे यांनी १९५४ साली 'ज्ञान, विज्ञान आणि सुसंस्कार यांसाठी शिक्षणप्रसार' हा ध्येयमंत्र देवून श्री स्वामी विवेकानंद शिक्षण संस्थेच्या ज्ञानयज्ञाचा प्रकाश महाराष्ट्रासह कर्नाटक राज्यातील ३७५ संस्कार केंद्रातून प्रज्वलित केला. या ज्ञानप्रकाशातीलच १९६७ साली प्रज्वलित झालेली एक ज्ञानज्योत म्हणजे लाल बहादूर शास्त्री महाविद्यालय होय.

१९५८ साली ज्ञानदानासाठी दादासाहेब राजाजे यांनी संस्थेस जागा देणगी रूपात दिली. ही देणगी सार्थ ठरवित डॉ. बापूजींनी महाविद्यालय व परिसरातील संस्कार केंद्रांच्या माध्यमातून उपेक्षित, आर्थिकदृष्ट्या कमकुवत तसेच शिक्षणापासून वंचित असणाऱ्या विद्यार्थ्यांना प्राथमिक ते उच्च शिक्षणापर्यंतची संधी उपलब्ध करून दिली.

लाल बहादूर शास्त्री महाविद्यालय हे शिक्षणाची वैभवशाली परंपरा जोपासणारे महाविद्यालय आहे. महाविद्यालयात कला, वाणिज्य, विज्ञान व किमान कौशल्य्यावर आधारित अभ्यासक्रम अशा शाखा आहेत. संगणक, इंटरनेट इ.सर्व भौतिक, मूलभूत व आवश्यक सोयी सुविधा उपलब्ध आहेत. त्यामुळे महाविद्यालयात सुयोग्य शैक्षणिक वातावरण आहे.

विद्यार्थ्यांना पदवी अभ्यासक्रमाबरोबरच व्यावसायिक तसेच सक्षम करिअर करणारे शिक्षण मिळावे या हेतूने विविध १३ कोर्सेस सुरू केले आहेत. यु. जी. सी. मान्यताप्राप्त या कोर्सेसमध्ये कॉमर्स विभाग-Income Tax, इतिहास विभाग-Human Rights, वनस्पतीशास्त्र विभाग-Biodiveristy and its conservation हे कोर्सेस सुरू आहेत. यासाठी यु.जी.सी.कडून साडेबावीस लाख रुपयांचे अनुदान मिळालेले आहे. याबरोबरच Beauty Parlour & Personality Development, Rural Journalism, Travel & Tourism, Industrial Quality Control, Microbiology, Environmental Awarness, Mushroom Cultivation, Spoken English, E-Banking, Fashion Designing, Mehandi इ. शिवाजी विद्यापीठाचे कोर्सेस सुरू आहेत. यामुळे विद्यार्थ्यांचे उज्वल

भविष्य व करिअर घडण्यास मदत होते.

पारंपरिक शिक्षणाबरोबरच व्यवसायाभिमुख शिक्षण विद्यार्थ्यांना मिळावे व त्यांनी उद्योजकतेकडे वळावे यासाठी नर्जीकच्या काळात सातारच्या औद्योगिक क्षेत्रातील कूपर इंजिनियरींग व कवित्सु ट्रान्समिशन या कंपन्यांबरोबर MoU करून कम्युनिटी कॉलेजचा प्रस्ताव दाखल केला असून या माध्यमातून पुढील वर्षी २ कोर्सेस सुरू करण्यात येणार असून यासाठी १ कोटी रुपयांचे अनुदान युजीसी कडून मिळणार आहे तसेच इतर ७५ लाखांचे रेमिडियल कोर्चिंग कोर्स, नेट-सेट मार्गदर्शन कोर्स, सर्व्हिसेस मधील संधी यासाठीचे प्रस्ताव यु.जी.सी.कडे दाखल केले आहेत.

महाविद्यालयात ज्ञानदानाबरोबरच संशोधनाचेही कामही सातत्याने सुरू आहे. २२ प्राध्यापकांच्या संशोधन प्रकल्पास २५ लाखांचे अनुदान प्राप्त झाले आहे. हिंदी, संस्कृत, कॉमर्स, रसायनशास्त्र, प्राणीशास्त्र या विषयांचे M.Phil., Ph.D. चे मार्गदर्शन या केंद्रातून केले जाते. यावर्षी M.Sc. (Analytical Chemistry), B.Sc.(Computer Sciences) चे वर्ग नव्याने सुरू झाले आहेत. तसेच बी.कॉम भाग २, बी. एस्सी. भाग २ च्या नवीन तुकड्यांना मान्यता मिळाली आहे.

महाविद्यालयात वर्षभर विविध उपक्रम राबविण्यात येतात. अग्रणी महाविद्यालय योजनेतर्गत ९ विषयांवर कार्यशाळा घेण्यात आल्या. विद्यार्थी, पालक व समाजाची गरज ओळखून स्पर्धा परीक्षा मार्गदर्शन केंद्र, प्लेसमेंट सेल, नेट-सेट मार्गदर्शन केंद्र सुरू आहेत. प्लेसमेंट सेलमार्फत या वर्षात विविध कंपन्या व बँकांमध्ये एकूण ३३ विद्यार्थ्यांची निवड झाली ही अभिमानास्पद बाब आहे.

ज्या विद्यार्थ्यांना नियमित शिक्षण घेता येत नाही अशा विद्यार्थ्यांना शिवाजी विद्यापीठाच्या दूर शिक्षण विभागामार्फत बहिस्थ विद्यार्थी म्हणून महाविद्यालयात प्रवेश दिला जातो. यावर्षी या विभागात १२०० विद्यार्थ्यांनी प्रवेश घेतला होता. यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठात १८६५ विद्यार्थी तसेच नियमित ज्युनियर व सिनियर १९०४ असे एकूण ४९६९ विद्यार्थी महाविद्यालयात ज्ञानार्जन करीत आहेत. सिनियर व ज्युनियर महाविद्यालयांचे निकाल विद्यापीठ व बोर्डाच्या निकालाच्या टक्केवारीपेक्षा अधिक आहेत. विशेष अभिमानाची बाब म्हणजे कु. सुप्रिया कुंभार ही य. च. मु. विद्यापीठात राज्यशास्त्र विषयात विद्यापीठात प्रथम आली. वेणूताई चव्हाण या शासनाच्या पुरस्कारानेही तिला गौरविण्यात आले.

विद्यार्थ्यांचे व्यक्तिमत्त्व अष्टपैलू घडावे, त्यांच्या सुप्तगुणांना वाव मिळावा यासाठी राष्ट्रीय सेवा योजना, राष्ट्रीय छात्र सेना, युवक महोत्सव, सांस्कृतिक विभाग, विद्यार्थिनी विकास मंडळ, आविष्कार संशोधन समिती, प्राध्यापक प्रबोधिनी आदी महाविद्यालयांतर्गत विविध समित्यांनी आपापल्या विभागाचे कामकाज यशस्वीपणे पार पाडले. शिक्षणमहर्षी डॉ. बापूजी साळुंखे राज्यस्तरीय वक्तृत्व, निबंध व चित्रकला स्पर्धा, विवेकानंद सप्ताह, जय जवान जय किसान व्याख्यानमाला इ. उपक्रमांनाही उत्स्फूर्त प्रतिसाद मिळाला.

२०१२-१३ मध्ये आमच्या बहादुरीय नियतकालिकातील इंग्रजी व हिंदी विभागातील दोन विद्यार्थ्यांच्या लेखांना वैयक्तिक बक्षिसे मिळाली आहेत. विद्यापीठ व विभागीय युवा महोत्सवात सुगम गायन स्पर्धेत द्वितीय व वाद्यवृंदांमध्ये तृतीय क्रमांकाचे यश मिळाले.

महाविद्यालयाचा क्रीडा विभाग नेहमीच देदीप्यमान व उल्लेखनीय यश प्राप्त करीत असतो. यावर्षी

तेजस यादव या ज्युनियर कॉलेजच्या खेळाडूने किक बाक्सिंग खेळात राष्ट्रीय स्तराचे रौप्यपदक मिळविले. त्याचबरोबर ज्युनियर विभागाच्या ३ खेळाडूंनी राज्यस्तरीय, २० खेळाडूंनी विभागीय व जिल्हास्तरावर यश मिळविले. सिनिअर विभागाच्या ६ खेळाडूंनी राष्ट्रीयस्तरावर, ५ खेळाडूंनी आंतर-विभागीय तर १० खेळाडूंनी विभागीय स्तरावर अभिमानास्पद कामगिरी केली.

संगणक, इंटरनेट, प्राध्यापक व विद्यार्थ्यांसाठी Inlibnet सुविधांसह समृद्ध असलेले ग्रंथालय हे महाविद्यालयाचे खास वैशिष्ट्य आहे. चालू शैक्षणिक वर्षात २१ हजार 'ई' जर्नल्स व ५१ हजार ई-बुक्सचा वापर इंटरनेटद्वारे झालेला आहे.

महाराष्ट्रातील विचारवंत व विभागीय उपायुक्त मा. इंद्रजित देशमुख यांच्या हस्ते वार्षिक पारितोषिक वितरण समारंभ साजरा झाला. यावेळी गुणवंत विद्यार्थ्यांना व खेळाडूंना गौरविण्यात आले. विविध कार्यक्रमांच्या निमित्ताने श्री.छ.सौ.वेदांतिकाराजे भोसले, विद्यापीठाच्या बी.सी.यु.डीचे संचालक प्राचार्य डॉ. अर्जुन राजगे, २२ महाराष्ट्र एनसीसी बटालियनचे कर्नल श्रीनिवास पांडे, सातारचे नूतन पोलीस अधीक्षक डॉ. अभिनव देशमुख इ. सदरिच्छा भेटी देवून मार्गदर्शन केले.

महाविद्यालयाच्या सर्वांगीण प्रगतीत संस्थेचे अध्यक्ष मा. आर. आर. (आबा) पाटील, कार्याध्यक्ष मा. प्राचार्य अभयकुमार साळुंखे, सचिव मा. प्राचार्या सौ. शुभांगी गावडे यांचा मोलाचा वाटा आहे. त्यांच्या प्रेरणा व स्फूर्तीमुळेच महाविद्यालयाची वाटचाल प्रगतीपथावर चालू आहे. संस्थेचे सहसचिव (प्रशासन) प्राचार्य डॉ. अशोक करांडे, सहसचिव (अर्थ) प्राचार्य पी. एस. चव्हाण यांचेही वेळोवेळी मोलाचे मार्गदर्शन लाभत आहे.

महाविद्यालयाच्या विकासासाठी सातारचे खा. श्री. छ. उदयनराजे भोसले, स्थानिक व्यवस्थापन समितीचे चेअरमन व आमदार मा. श्रीमंत शिवेंद्रसिंहराजे भोसले, स्थानिक व्यवस्थापन समितीचे सर्व सदस्य, मा. नगराध्यक्ष, सर्व नगरसेवक, पोलीस, आजी-माजी विद्यार्थी, पालक तसेच महाविद्यालयावर प्रेम करणारे अनेक मान्यवर व हितचिंतक यांचे मार्गदर्शन व प्रोत्साहन कायम मिळत असल्यामुळेच महाविद्यालय यथोचित यश मिळवू शकले.

'बहादुरीय' हा विद्यार्थी व गुरुदेव कार्यकर्त्यांच्या वर्षभरातील कार्याचा आढावा घेणारा अंक असतो. सर्वांच्या सुप्त शक्तींना चालना, कलागुणांना संधी व विविध क्षमतांचा विकास करण्यासाठी हा अंक प्रेरणादायी ठरेल असे वाटते.

अंकाचे प्रमुख संपादक प्रा. डॉ. आर. जी. पाटील आणि त्यांचे सहकारी संपादक मंडळ यांनी अत्यंत परिश्रमपूर्वक, चिकाटीने तसेच चोखंदळपणे लेख, कविता, कथा व चित्रे यातील नाविन्यता जपत 'बहादुरीय २०१३-१४' तयार केला आहे. यामधूनच उद्याचे भावी नवोदित लेखक घडतील अशी मला आशा आहे. विद्यार्थ्यांना उपयुक्त व मार्गदर्शक ठरणारा 'बहादुरीय' आपल्या हाती देताना मला मनापासून आनंद होत आहे.

आपणही 'बहादुरीय'चे मनःपूर्वक स्वागत आणि कौतुक कराल ही अपेक्षा! धन्यवाद!

डॉ. राजेंद्र शेजवळ

प्राचार्य

बहादुरीय

वार्षिक नियतकालिक

२०१३ -२०१४

प्र मुख सं पा द कां चे म नो ग त

‘बहादुरीय’ नियतकालिक म्हणजे महाविद्यालयाचा आरसाच. वर्षभर राबविलेल्या विविध उपक्रमांचे प्रतिबिंब या आरशात पहावयास मिळते. विद्यार्थी व गुरुदेव कार्यकर्ते यांच्या दृष्टीने ‘बहादुरीय’ म्हणजे मुक्तगंगण व हक्काचे व्यासपीठ आहे. असा हा सर्वगुणसंपन्न ‘बहादुरीय २०१३ -१४’ आपणांसमोर सादर करताना होणारा आनंद, हा काही वेगळाच.....

शाळा - महाविद्यालये ही संस्कार केंद्रे आहेत. विद्यार्थी हे या संस्कार केंद्रातील दैवते आहेत, ही शिकवण शिक्षणमहर्षी डॉ. बापूजी साळुंखे यांनी आम्हां गुरुदेव कार्यकर्त्यांना दिली. याच शिकवणीचा वारसा जपत महाविद्यालय विद्यार्थी केंद्रित सर्वप्रकारचे उपक्रम राबविते. बहादुरीयचा अंक हा देखील या उपक्रमाचाच एक भाग आहे.

‘बहादुरीय’ या अंकातून महाविद्यालयाचे शैक्षणिक वर्ष २०१३ -१४ चे कार्यकर्तृत्व व विकासाच्या उपक्रमांच्या पाऊलखुणा यामध्ये पहावयास मिळतात. विद्यार्थ्यांना लिखाणास प्रोत्साहन देणे, त्यांच्या अंगी असणाऱ्या सुप्त कलागुणांची जाणीव करून देणे, त्याचबरोबर गुरुदेव कार्यकर्त्यांचा गुणगीरव व सन्मान करणे हाच उद्देश बहादुरीय नियतकालिक प्रकाशित करण्यापाठीमागील आहे.

मुखपृष्ठांपासून ते मलपृष्ठांपर्यंत तसेच प्राचार्यांच्या मनोगतापासून ते प्राध्यापकांच्या वैयक्तिक अहवालापर्यंत प्रत्येक पानापानात वेगळेपण जपण्याचा प्रयत्न केला आहे. अंकाच्या बाह्यांगाबरोबरच अंतरंग वाङ्मयीन गुणवत्तेच्या दृष्टीने वैशिष्ट्यपूर्ण बनविले आहे. अंकाचे स्वरूप पहाता मराठी, हिंदी, इंग्रजी, संस्कृत या भाषामाध्यमांबरोबरच अहवाल, फोटो इ. विभाग ज्युनियर आणि सिनिअर महाविद्यालयातर्गत केले आहेत. अंकाच्या सुरुवातीस शिक्षणमहर्षी डॉ. बापूजी साळुंखे, संस्थामाता सुशीलादेवी साळुंखे, संस्थेचे कार्याध्यक्ष मा. प्राचार्य अभयकुमार साळुंखे, अध्यक्ष मा. आर. आर.(आबा) पाटील, सचिव मा. प्राचार्या सौ. शुभांगी गावडे, सहसचिव प्राचार्य डॉ.अशोक करांडे, प्राचार्य पी. एस. चव्हाण, प्राचार्य डॉ. राजेंद्र शेजवळ यांच्या फोटोच्या माध्यमातून संस्था व महाविद्यालयाच्या प्रशासन व संस्थेच्या ध्येयधोरणे तसेच व्यक्तीमत्वांचे दर्शन घडते.

‘बहादुरीय’मधील विद्यार्थ्यांच्या कथा, कविता, चारोळ्या, स्फुट लेख, चित्रे यामधून युवामनाच्या भावभावना, आधुनिक विचार, बदललेली मानसिकता याचे प्रतिबिंब दिसते. तरुणांच्या लेखणीला भाषाशैलीला व विचारप्रक्रियेला वेगळीच धार असल्याचे जाणवते व या अंकाच्या निर्मितीसाठी

माझ्या सर्व संपादक सहकाऱ्यांनी विषयांची सुयोग्य निवड करून विद्यार्थ्यांच्या साहित्याचा चांगला संग्रह केला आहे. या अंकातील साहित्यातून विद्यार्थ्यांबरोबरच विभागीय संपादकांची विद्वत्ता, वाङ्मयीन गुणवत्ता दिसून येते. ही बाब नवोदित साहित्यिकांच्या दृष्टिकोनातून अत्यंत अभिमानास्पद आहे. सन २०१३-१४ या शैक्षणिक वर्षात परीक्षा, क्रीडा, विविध स्पर्धा, संशोधन इ. उपक्रमांत महाविद्यालयाने मिळविलेल्या उज्वल यशाचे दर्शन प्रत्येक विभाग व समितीच्या अहवालाद्वारे घडते. महाविद्यालयाचे व्यासंगी, कर्तव्यदक्ष प्राचार्य व प्राध्यापक हे आमचे भूषण व वैभव आहेत. प्राचार्य डॉ. आर. व्ही. शेजवळ, मी, प्रा. एस. ए. मोहिते यांनी ओसाका, जपान येथील आंतरराष्ट्रीय कार्यशाळेत सादर केलेले शोधनिबंध असोत तसेच प्राचार्य डॉ. आर. व्ही. शेजवळ, प्रा. डॉ. आर. जी. पाटील, प्रा. डॉ. भरत सगरे यांना मिळालेले पुरस्कार असोत त्याचीही माहिती या अंकातून मिळते.

एन.एस.एस., एन.सी. सी., विवेकानंद जयंती सप्ताह, विद्यार्थी संसद, बक्षिस वितरण समारंभ, जिमखाना, भित्तिपत्रिका, अग्रणी महाविद्यालयातर्गत पार पडलेल्या कार्यशाळा, सांस्कृतिक कार्यक्रम, सहली याबाबत महाविद्यालयात संपन्न झालेल्या उपक्रमांची माहिती अंकात प्रसिद्ध करण्यात आलेल्या विविध फोटोमधून मिळते. फोटोंच्या माध्यमातून महाविद्यालयातील वार्षिक अहवालाचा लेखाजोखा दिसतो.

अनावधानाने काही चुका, त्रुटी राहिल्या असतील तर क्षमस्व. प्रत्येक वाचकाने यानिमित्ताने विद्यार्थ्यांच्या साहित्याचा आस्वाद व आनंद घ्यावा.

“ज्ञानाची फुले ओंजळित घेवूनी आलो

गंध दरवळतो आहे

फुलपाखरांनी धावूनी यावे

नव नवे ज्ञान वेचावे।”

नवोदित साहित्यिकांना प्रेरणा व प्रोत्साहन देवून आपण या अंकांचे स्वागत कराल या अपेक्षेत.....

प्रा. डॉ. आर. जी. पाटील

प्रमुख संपादक

“मुखपृष्ठाविषयी”

“निसर्ग आणि माणूस यांचा अनुबंध अनन्यसाधारण आहे.

निसर्ग माणसाला आणि त्याच्या मेंदूला चालना देत असतो.

निसर्गावर माणूस मिळवतो आणि निसर्गही माणसावर विजय

मिळवत असतो. हिरवागार मनोहर निसर्ग आणि त्या निसर्गामध्ये

एकरूप होतो तेव्हा मानवी जीवन यशस्वी होते.

निसर्गावर प्रेम करणारा माणूसच विश्वशांतीचा संदेश देऊ शकतो. ”

निसर्गावर प्रेम करा!

LAL BHADUR SHASTRI COLLEGE, SATARA

SENIOR COLLEGE STAFF 2013-2014

Principal - **Dr. R. V. Shejwal**

CHEMISTRY

1. Prin. Dr. R. V. Shejwal
2. Prof. Dr. C. P. Mane
3. Prof. Dr. A. M. Nalawade
4. Prof. Sou. R. A. Nalawade
5. Prof. D. V. Rupnwar
6. Prof. M. K. Sakate
7. Prof. P. M. Gaikwad
8. Prof. A. S. Gaikwad
9. Prof. Y. B. Gurame

ENGLISH

1. Prof. P. P. Lohar
2. Prof. Dr. D. G. Ghodake
3. Prof. M. S. Jadhav
4. Prof. S. G. Gujar
5. Prof. G. N. Kathre

MARATHI

1. Prof. B. S. Jagtap
2. Prof. Kasture A. M.

SANSKRIT

1. Prof. Dr. Smt. S. S. Rajebhonsale
2. Prof. Smt. M. S. Rajebhonsale

HINDI

1. Prof. Dr. B. D. Sagare
2. Prof. Dr. V. S. Naik

GEOGRAPHY

1. Prof. M. B. Raskar
2. Prof. B. B. Bagal
3. Prof. V. M. Bansode

HISTORY

1. Prof. P. C. Chikmath
2. Prof. D. S. Jadhav

SOCIOLOGY

1. Prof. S. M. Chame

PSYCHOLOGY

1. Prof. S. M. Mestry

ECONOMICS

1. Prof. I. B. Ahire
2. Prof. S. P. Kudale
3. Prof. R. P. Madne

M. LAW

1. Prof. S. S. Ghadge

PHYSICAL DIRECTOR

1. Shri. V. A. Jadhav

POLITICAL SCIENCE

1. Prof. Smt. S. P. Bainwad
2. Prof. G. B. Gaikwad

COMMERCE

1. Prof. Dr. D. R. Bhutiyan
2. Prof. G. R. Waske
3. Prof. S. D. Borate
4. Prof. Smt. A. V. Horekari

STATISTICS

1. Prof. Dr. D. P. Wattamwar
2. Prof. S. K. Suryanwanshi

BOTANY

1. Prof. P. S. Jadhav
2. Prof. S. A. Mohite
3. Prof. R. R. Sable
4. Prof. Smt. S. V. Patil
5. Prof. Smt. A. A. Kirdat
6. Prof. N. V. Shendge

ZOOLOGY

1. Prof. Dr. R. G. Patil
2. Prof. Dr. V. B. Supugade
3. Prof. R. R. Ohol
4. Prof. Smt. S. M. More
5. Prof. Smt. V. J. Suryanwanshi
6. Prof. Smt. S. V. Yadav

MATHEMATICS

1. Prof. Dr. S. M. Pawar
2. Prof. Kum. N. P. Desai

PHYSICS

1. Prof. Dr. A. E. Korade

MICROBIOLOGY

1. Prof. V. S. Patil
2. Prof. N. A. Kadam
3. Prof. A. V. Bhosale
4. Prof. Smt. S. S. Patil

ENVIROMENT

1. Prof. Ms. S. V. Yadav
2. Prof. A. V. Bhosale

LIBRARIAN

1. Shri. L. N. Kumbhar

LAL BAHADUR SHASTRI COLLEGE, SATARA
JUNIOR COLLEGE STAFF 2013-2014

Principal - **Dr. R. V. Shejwal**

ENGLISH

1. Shri. S. U. Patil
2. Shri. R. A. Patil
3. Shri. S. N. Patil
4. Smt. D. S. Hirwale
5. Smt. S. H. Khandait

HISTORY

1. Shri. G. G. Nimbelkar

ECONOMICS

1. Shri. R. D. Yadav
2. Shri. L. G. Badane

MARATHI

1. Smt. P. N. Harnol
2. Smt. I. P. Pawar
3. Shri. A. G. pawar
4. Smt. J. P. Inamdar (P.T.)

HINDI

1. Smt. S. S. Nikam

SANSKRIT

1. Smt. M. A. Bhore

SOCIOLOGY

1. Shri V. H. Kamble

POLITICAL SCIENCE

1. Smt. G. S. Salunkhe

COMMERCE

1. Shri. V. S. Vahagaonkar
2. Shri. A. N. Kulkarni
3. Prof. A. B. Khurd

GEOGRAPHY

1. Shri. B. S. Koli
2. Shri. R. A. Lokare (P.T.)
3. Shri. A. A. Kulkarni

PHYSICS

1. Shri. N. M. Karbhari
2. Shri S. B. Patil
3. Dr. M. N. Gaikwad
4. Smt. A. A. Thorat
5. Shri. D. S. Shinde
6. Shri. N. R. Adhate

CHEMISTRY

1. Shri. S.K. Nimbalkar
2. Shri. M. D. Somjal
3. Shri. S. A. Musale
4. Shri. V. S. Shinde
5. Shri. S. A. Jadhav
6. Shri. K. J. Inamdar
7. Smt. A. S. Bhosale

BIOLOGY

1. Sou. S. Y. Patane
2. Sou. M. S. Patil
3. Smt. J. S. Shinde
4. Smt. R. D. Pise
5. Shri. S. S. Patil

ENVIROMENT

1. Shri. P. D. Koli

MATHEMATICS

1. Smt. M. R. Mane
2. Shri. S. L. Attarkar

VOCATIONAL +2 Stage

1. Shri. B. L. Surve (Ele.)
2. Shri. S. S. Chavan
3. Mrs. P. Y. Kaware
4. Mrs. M. A. Kadam

PHYSICAL DIRECTOR

1. Shri. V. V. Bhoi

LAL BAHADUR SHASTRI COLLEGE, SATARA
NON- TEACHING STAFF 2013-2014

Principal - **Dr. R. V. Shejwal**

REGISTRAR

1. Shri. S. V. Deshmukh

SUPERINTENDENT

1. Shri. N. B. Patil

HEAD CLERK

1. Shri. V. K. Sawant

SENIOR CLERK

1. Shri. S. D. Pawar
2. Shri. D. E. Kadam

JUNIOR CLERK

1. Shri. S. B. Mane
2. Shri. A. B. Kagwade
3. Shri. G. S. Ithape
4. Shri. S. D. Patil

LABORATORY ASSISTANTS

1. Shri. A. N. Dhamal
2. Shri. A. N. Kadam
3. Shri. T. V. Barge

ASSISTANT LIBRARIAN

1. Shri. R. G. Damale

LABORATORY ATTENDENT

1. Shri. G. B. Shinde
2. Shri. S. S. Chavan
3. Shri. B. S. Waske
4. Shri. D. A. Shinde
5. Shri. Y. S. Phalke
6. Smt. R. V. Pawar
7. Shri. S. M. Mane
8. Shri. A. B. Biraje
9. Shri. S. N. Thite
10. Shri. S. S. Shinde
11. Shri. S. J. Khawale
12. Shri. R. P. Jadhav
13. Shri. V. H. Kulkarni
14. Shri. S. S. Desai

LIBRARY CLERK

1. Shri. H. J. Kumbhar

LIBRARY ATTENDENT

1. Shri. M. A. Sutar
2. Shri. P. K. Mane
3. Shri. D. L. Kamble
4. Shri. P. B. Mahadik
5. Shri. P. A. Sabale
6. Shri. V. J. Gaikwad
7. Shri. M. B. Mane
8. Shri. S. S. Jadhav

PEONS

1. Shri. P. H. Ubale
2. Shri. P. J. Pawar
3. Smt. A. S. Dighe
4. Shri. V. R. Kedar
5. Shri. D. A. Lad
6. Shri. P. V. Kamble
7. Shri. R. R. Gade
8. Shri. N. J. Kadam (MCVC)
9. Shri. V. R. Sapkal (Cont. bas)
10. Shri. S. B. Kumbhar
(Cont. Bas)

मराठी विभाग

“भाकरी छिन्नू मागते आहे माझ्या कवितेतला मंतरलेला शब्द
मी झालो आहे काळ आणि अभिरुची यातील तफावत
शरीर: आत्मा यांचे प्रश्न नाही मला भेडसावत
मी दुःखाचे आसंमत असे रचले
आणि झालो धावत्या गतीवर स्वार!”

- नामदेव ढसाळ

मराठी विभाग

विभागीय संपादक -

प्रा. बाळासाहेब जगताप

अनुक्रमणिका

गद्य विभाग

- * व्यक्तिचित्रणपर लेख /
डॉ. नरेंद्र दामोलकरांचे योगदान /
कु. कोमल अंकुश कांबळे/
बी.एस्सी भाग २ १५
- * वैचारिक लेख /
यशाला शॉर्टकट नसतो /
शुभांगी इंगवले / बी. ए. भाग १ १८
- * संशोधनपर लेख /
आपले अर्थकारणी विचार /
कु. रुचा दळवी / बी.एस्सी.भाग १ २१
- * माहितीपर लेख /
मोबाईल वापरातील सावधगिरी/
कु. वाघ शीतल सत्यवान/
बी. कॉम. भाग २ २३
- * ललित लेख
गदीत माणसांच्या माणूस शोधतो /
ऋषिकेश सुनील चव्हाण /
बी. कॉम. भाग १ २४
- * वैचारिक लेख /
शिक्षकांची भूमिका /
कोमल सायनाकर, आसिया मुल्ला /
बी. ए. भाग १ २७
- * व्यक्तिमत्त्व हवेहवेसे /
वाघ शीतल / बी. कॉम. भाग २

पद्य विभाग

- * संघर्ष /
कु. तेजस्वी प्रकाश नलवडे /
बी. एस्सी भाग २ २०
- * माणूसकी रं आम्ही हाय! /
ऋषिकेश सुनील चव्हाण /
बी. कॉम. भाग १ २६
- * विनंती /
कीर्ती सुनील ओसवाल /
बी. कॉम भाग २ २९
- * प्रेम कसं असतं /
आकाश काटे / बी. ए. भाग १ ३१
- * हसरे गाणे /
किरण सुनील कांबळे /
बी.ए.भाग १ ३१
- * सरी गं सरी /
कु. पूजा सुरेश सायनाकर /
बी. एस्सी भाग १ ३२
- * पायातला काटा /
संदेश शत्रुघ्न वायदंडे /
बी.ए.भाग ३ ३२

* व्यक्तिचित्रणपर लेख *

डॉ. नरेंद्र दाभोलकरांचे योगदान

९९

समतेच्या वेदीवरही
अनेकांनी प्राणार्पण
केले. पण
ज्ञानविज्ञानाच्या
मदतीसाठी प्राणाची
कुरवंडी
ओवाळणारा
नरेंद्र दाभोलकर
हा महाराष्ट्रातील
पहिलाच
हुतात्मा आहे.

११

“सज्जनांचा पुरस्कार,
दांभिकांचा धिक्कार
दीनदुबळ्यांचा कैवार,
भ्रष्टांवर प्रहार।”
म्हणजेच डॉ. नरेंद्र दाभोलकर.
एम.बी.बी.एस.ची पदवी घेऊन
वैद्यकीय व्यवसायाचा त्यांनी
श्रीगणेशा केला. अभ्यासाबरोबरच
त्यांना खेळाचीही प्रचंड आवड
होती. सातारच्या श्री शिवाजी उदय
मंडळाचे ते नामवंत कबड्डीपटू होते.
आंतरराष्ट्रीय स्तरावर त्यांनी कबड्डीत
भारताचे प्रतिनिधीत्व केले.
गेली पन्नास वर्षे महाराष्ट्राला
बुवाबाजी, जादूटोणा, भानामती अशा
विविध अंधश्रद्धांनी ग्रासलेले होते.
संपूर्ण समाज अंधश्रद्धेच्या
विळख्यात आकंठ बुडालेला होता.
फुले, आंबेडकर, छ.शाहू महाराज
यांच्या पुरोगामी महाराष्ट्रातून
अंधश्रद्धा हद्दपार करण्यासाठी सन
१९८९ मध्ये 'महाराष्ट्र अंधश्रद्धा
निर्मूलन समिती'ची स्थापना करून
समाजाला अंधारातून प्रकाशाकडे
नेणारे एक पुरोगामी पाऊल डॉ.

नरेंद्र दाभोलकरांनी उचलले होते.
डॉ. नरेंद्र दाभोलकर हे आधुनिक,
पुरोगामी व विवेकवादी विचारवंत
होते. सर्वांनी वैज्ञानिक दृष्टिकोन
आणि विवेकवादाचा अंगिकार
केला तर आपण सगळे अधिक
सुखी समाधानी होवू असा त्यांचा
विचार होता. डोळसपणे वैज्ञानिक
दृष्टी ठेवून जगल्यास आणि
नीतिमतेने वागल्यास सर्वांचे भले
होईल असा संदेश त्यांनी दिला.
डॉ. नरेंद्र दाभोलकर आधुनिक
समाजसुधारणेचे नायक होते.
अंधश्रद्धा निर्मूलन समितीच्या
माध्यमातून त्यांनी बुवाबाजी,
भानामती इ. विषयांवर अनेक
चळवळी सुरू केल्या. या
चळवळींच्या माध्यमातून कित्येक
बुवांची कारस्थाने त्यांनी जनतेसमोर
आणून समाजाला एक नवा मार्ग
दाखविला.
अंधश्रद्धेला
बळी पडून
आपल्या
देवाला

१५

महाराष्ट्रीय २०१३-१४

पशूचा बळी
देणारा
असो,
लोकधर्माचे
पालन
करणारा

एखादा गरीब असो की
शिवराज पाटलांसारखा
मातब्बर राजकारणी असो
त्यांनी कोणाचाही मुलाहिजा न
बाळगता डॉक्टरांनी व
अनिसच्या कार्यकर्त्यांनी या
थोंताडी चमत्काराचे पितळ
आपल्या तार्किक विचाराद्वारे
उघडे पाडले.
समाजात विवेकजागर घडवून
आणताना
'अविवेकाचीकाजळी फिटो' ही
संत ज्ञानेश्वरांची भाषा
दाभोलकर वापरत. ते स्वतःला
'विवेकसाथी' म्हणवून घेत.
खरे तर ते संपूर्ण समाजाचे
'Consciencekeeper' होते.
अंधश्रद्धेमुळे होणाऱ्या
शोषणातून मुक्त झालेला
नवसमाज निर्माण करण्यासाठी
त्यांनी आयुष्यभर गांधीजींच्या
मागनि लढा दिला. समाजात
सहिष्णुता, सद्भाव निर्माण
झाला पाहिजे. स्त्रीपुरुष
समानता, जादूटोणा, भाना-
मतीचे बळी यांच्या न्याय-
हक्कांसाठी ते अखेरपर्यंत

झटले. डॉक्टरांनी कित्येकांचे
प्राण नरबळीतून वाचविले
म्हणूनच म्हणावेसे वाटते -
शोर महात्मे होऊन गेले
चरित्र त्यांचे पहा जरा
आपण त्यांच्या समान व्हावे
हाच सापडे बोध खरा।
अंधश्रद्धेचे साम्राज्य केवळ
खेड्यातच नव्हे तर शहरातही
वाढत चालले होते. भोंदू लोक
आणि विविध अघोरी प्रथा
शारीरिक व मानसिक आरोग्य
बिघडवतात असे त्यांनी अनेक
घटनांतून सिद्ध केले होते.
समाज परिवर्तनासाठी त्यांनी
अनेक पुस्तके लिहिली.
'तिमिरातुनी तेजाकडे' हा ग्रंथ
मराठी वैचारिक साहित्याचा
मानदंडच ठरला. त्याचबरोबर
'मती-भानामती', 'श्रद्धा-
अंधश्रद्धा-भ्रम आणि निरास',
'विचार तर कराल?' अशी
अनेक पुस्तके त्यांनी लिहिली.
जादूटोणाविरोधी कायदा व्हावा
यासाठी त्यांनी राजसत्ता,
धर्मसत्ता यांच्याविरुद्ध कठोर
संघर्ष केला. 'एसे कैसे झाले

भोंदू' हा तुकोबांचा अभंग ते
नेहमीच उद्धृत करीत.
कुंभमेळ्याच्या गैरव्यवहारांची
चिकित्सा करताना तुकोबांच्या
भाषेत 'आली सिंहस्थ पर्वणी।
भटान्हाव्यां झाली धणी।।' ते
बजावीत. तुकोबांनी त्यांच्या
काळात धर्मातील अपप्रवृत्ती-
विरुद्ध पुकारलेले धर्मयुद्धच
जणू डॉ. दाभोलकर पुढे
चालवित होते असे म्हटले तर
वावगे ठरणार नाही. बुद्ध,
ज्ञानेश्वर, तुकाराम हे
वसाहतपूर्व काळातील व
जोतिराव, रानडे, विवेकानंद,
गांधी, आंबेडकर हे वसाहत
काळातील धर्मप्रबोधक
डॉक्टरांचे मार्गदर्शक होते.
डॉक्टरांनी १ मे १९९८ रोजी
पुण्याच्या साधना साप्ताहिकाचे
संपादक म्हणून कामास
सुरुवात केली. या
साप्ताहिकाच्या माध्यमातून
त्यांनी समाजातील विविध
अपप्रवृत्तीविरुद्ध सातत्याने
आवाज उठविला.
चमत्काराविषयी बोलताना ते

१६

ब्रह्मदूत २०१३-१४

म्हणायचे, चमत्कार हे असे
 असतात की जसे, एका बाद-
 लीत आपण स्वतःच बसायचे
 आणि आपणच ती बादली
 उचलायची हे शक्य आहे का ?
 डॉ. दाभोलकरांनी अनिस
 बरोबरच 'सामाजिक कृतज्ञता
 निधी'चे काम सुरू केले.
 निळू फुले, डॉ. श्रीराम लागू,
 रोहिणी हट्टगंडी इ. कलावंतां-
 च्या मदतीने जुन्या नाटकांचे
 प्रयोग ठिकठिकाणी करून
 त्यांनी सामाजिक कृतज्ञता
 निधी उभारला. या निधीतून
 सामाजिक कार्य करणाऱ्या
 विविध क्षेत्रातील कार्यकर्त्यांना
 मदत केली.
 अनिसचे कार्य करताना डॉ.
 नरेद्र दाभोलकरांना अनेकांच्या
 टीकेला सामोरे जावे लागले.
 अनेकवेळा जीवघेणा गोष्टींनाही
 सामोरे जावे लागले परंतु ते
 डगमगले नाहीत. उलट त्यांनी
 आपले कार्य नेटाने चालू
 ठेवले. समाजातील अनेक
 अनिष्ट रुढी-परंपरांविरुद्ध
 त्यांनी जोमाने काम सुरू
 ठेवले. डॉक्टरांचे हे कार्य
 सनातन विचारांच्या काही
 माथेफिरूंना पटले नाही.
 त्यामुळेच काही माथेफिरूंनी
 २० ऑगस्ट २०१३ रोजी
 पुण्यात हत्या केली. म्हणूनच

म्हणावेसे वाटते,
 'जो दुसऱ्यांसाठी मेला तो जगला
 आणि स्वतःसाठी जगला तो मेला'
 दीड तप जादूटोणा, नरबळी
 आणि अनिष्ट प्रथा विरोधी
 विधेयकांसाठी डॉ. दाभोलकर
 झगडले पण राज्य सरकारकडून
 हे विधेयक मंजूर करून
 घेण्यासाठी त्यांना आपल्या
 प्राणाची किंमत मोजावी
 लागली. राज्य विधानसभेने
 १३ डिसेंबर २०१३ रोजी हे
 'जादूटोणा विरोधी विधेयक'
 मंजूर केले. एका बाजूला
 आधुनिक शिक्षण घेणारी तरुण
 पिढी वाढत असतानाच दुसऱ्या
 बाजूला समाजातील वाढत्या
 अंधश्रद्धेचा मुद्दा हाती घेऊन
 त्यांनी त्याच्या निर्मूलनाचा
 प्रयत्न केला.
 १३ जानेवारी २०१४ रोजी
 सातारच्या कै. रा. ना.
 गोडबोले ट्रस्टमार्फत मरणोत्तर
 'सातारा भूषण' पुरस्काराने
 गौरविण्यात आले. २००६
 साली अमेरिकेच्या महाराष्ट्र
 फाऊंडेशन मार्फत 'दशकातील
 सर्वोत्कृष्ट कार्यकर्ता' हा
 पुरस्कार त्यांना प्रदान केला.
 दाभोलकरांना त्यांच्या
 कारकीर्दीत अनेक पुरस्कार
 मिळाले. पण त्यांनी कधी
 त्याचा गर्व केला नाही उलट

पुरस्कारामुळे जबाबदारीत वाढच
 होते असे त्यांचे म्हणणे होते.
 'Scientific temperament is
 a process of thinking,
 method of action,
 search of truth way of life,
 spirit of a Free man' हे पं.
 जवाहरलाल नेहरू यांचे उद्गार
 डॉ. दाभोलकरांनी आपल्या
 कार्यातून दाखवून दिले.
 स्वातंत्र्यासाठी प्राण देणारी
 अनेक माणसे महाराष्ट्रांने
 पाहिली आहेत. समतेच्या
 वेदीवरही अनेकांनी प्राणार्पण
 केले आहे. पण ज्ञान-
 विज्ञानाच्या मदतीसाठी प्राणाची
 कुरबंदी ओवाळणारा नरेद्र
 दाभोलकर हा महाराष्ट्रातील
 पहिलाच हुतात्मा आहे.
 त्यामुळेच मला माझ्या समवयीन
 मित्रांना सांगावेसे वाटते की,
 यापुढे आपण कुठेही
 अंधश्रद्धेला खतपाणी घालणार
 नाही आणि ती नष्ट करण्यासाठी
 प्रयत्न करू अशी प्रतिज्ञा केली
 तर हीच डॉ. दाभोलकरांना खरी
 श्रद्धांजली ठरेल.
 अशा समाजाला जागृत
 करण्यासाठी आयुष्यभर
 झटणाऱ्या हुतात्म्याला माझे कोटी
 कोटी प्रणाम!

कु. साबळे कोमल अंकुशे
 बी.एस्सी. भाग २

म्हणायचे, चमत्कार हे असे असतात की जसे, एका बादलीत आपण स्वतःच बसायचे आणि आपणच ती बादली उचलायची. हे शक्य आहे का? डॉ. दाभोलकरांनी अनिस बरोबरच सामाजिक कृतज्ञता निधी'चे काम सुरू केले. निळू फुले, डॉ. श्रीराम लागू, रोहिणी हट्टगांडी इ. कलावंतांच्या मदतीने जुन्या नाटकांचे प्रयोग ठिकठिकाणी करून त्यांनी सामाजिक कृतज्ञता निधी उभारला. या निधीतून सामाजिक कार्य करणाऱ्या विविध क्षेत्रातील कार्यकर्त्यांना मदत केली. अनिसचे कार्य करताना डॉ. नरेंद्र दाभोलकरांना अनेकांच्या टीकेला सामोरे जावे लागले. अनेकवेळा जीवघेणा गोष्टींनाही सामोरे जावे लागले परंतु ते डगमगले नाहीत. उलट त्यांनी आपले कार्य नेटाने चालू ठेवले. समाजातील अनेक अनिष्ट रुढी-परंपराविरुद्ध त्यांनी जोमाने काम सुरू ठेवले. डॉक्टरांचे हे कार्य सनातन विचारांच्या काही माथेफिरूंना पटले नाही. त्यामुळेच काही माथेफिरूंनी २० ऑगस्ट २०१३ रोजी पुण्यात हत्या केली. म्हणूनच

म्हणावेसे वाटते, 'जो दुसऱ्यांसाठी मेला तो जगला आणि स्वतःसाठी जगला तो मेला' दीड तप जादूटोणा, नरबळी आणि अनिष्ट प्रथा विरोधी विधेयकांसाठी डॉ. दाभोलकर झगडले पण राज्य सरकारकडून हे विधेयक मंजूर करून घेण्यासाठी त्यांना आपल्या प्राणाची किंमत मोजावी लागली. राज्य विधानसभेने १३ डिसेंबर २०१३ रोजी हे 'जादूटोणा विरोधी विधेयक' मंजूर केले. एका बाजूला आधुनिक शिक्षण घेणारी तरुण पिढी वाढत असतानाच दुसऱ्या बाजूला समाजातील वाढत्या अंधश्रद्धेचा मुद्दा हाती घेऊन त्यांनी त्याच्या निर्मूलनाचा प्रयत्न केला. १३ जानेवारी २०१४ रोजी सातारच्या कै. रा. ना. गोडबोले ट्रस्टमार्फत मरणोत्तर 'सातारा भूषण' पुरस्काराने गौरविण्यात आले. २००६ साली अमेरिकेच्या महाराष्ट्र फाऊंडेशन मार्फत 'दशकातील सर्वोत्कृष्ट कार्यकर्ता' हा पुरस्कार त्यांना प्रदान केला. दाभोलकरांना त्यांच्या कारकीर्दीत अनेक पुरस्कार मिळाले. पण त्यांनी कधी त्याचा गर्व केला नाही उलट

पुरस्कारामुळे जबाबदारीत वाढच होते असे त्यांचे म्हणणे होते. 'Scientific temperament is a process of thinking, method of action, search of truth way of life, spirit of a Free man' हे पं. जवाहरलाल नेहरू यांचे उद्गार डॉ. दाभोलकरांनी आपल्या कार्यातून दाखवून दिले. स्वातंत्र्यासाठी प्राण देणारी अनेक माणसे महाराष्ट्राने पाहिली आहेत. समतेच्या वेदीवरही अनेकांनी प्राणार्पण केले आहे. पण ज्ञान-विज्ञानाच्या मदतीसाठी प्राणाची कुरबंडी ओवाळणारा नरेंद्र दाभोलकर हा महाराष्ट्रातील पहिलाच हुतात्मा आहे. त्यामुळेच मला माझ्या समवयीन मित्रांना सांगावेसे वाटते की, यापुढे आपण कुठेही अंधश्रद्धेला खतपाणी घालणार नाही आणि ती नष्ट करण्यासाठी प्रयत्न करू अशी प्रतिज्ञा केली तर हीच डॉ. दाभोलकरांना खरी श्रद्धांजली ठरेल. अशा समाजाला जागृत करण्यासाठी आयुष्यभर झटणाऱ्या हुतात्म्याला माझे कोटी कोटी प्रणाम!

कु. साबळे कोमल अंकुशे
बी.एस्सी. भाग २

* वैचारिक लेख *

यथाला शॉर्टकट नसतो

९९

महान कार्य
करण्यासाठी खास
गुण लागतात असे
नव्हे तर सर्वगामान्य
माणसांसारखे
गुणांबरोबरच
चिकाटी व दीर्घ
परिश्रम करण्याची
वृत्ती यांची जोड
असावी लागते.
मन एकाग्र करून
अंगीकृत काम
करण्याची गरज
असते.

११

बहादुरीय २०१३-१४

प्रतिभा =

१% स्फूर्ती व ९९% कष्ट

प्रत्येक माणसात बारकावा पाहणे
आणि त्याच्या सूक्ष्म गोष्टींकडेही
दुर्लक्ष न करणे हा गुण महान यश
प्राप्त केलेल्या सर्व यशस्वी
माणसांमध्ये दिसून येतो. ज्याला
प्रतिभा असे म्हटले जाते ती
अचानक अवतरत नाही त्यासाठी
प्रचंड मेहनत घ्यावी लागते.
जगप्रसिद्ध शास्त्रज्ञ एडिसनच्या
भाषेत, "प्रतिभा म्हणजे स्फूर्ती, १%
स्फूर्ती आणि ९९% श्रम व घाम
गाळणे असते." (Genius is 1%
inspiration & 99% Perspiration.)
पण आमच्या या विज्ञान युगात
तरुण पिढीला काय झाले ते समजत
नाही. कसलेच परिश्रम न करता
आपली प्रतिभाशक्ती जागृत व्हावी
असे त्यांना वाटते. आपल्या अर्धवट
सोडलेल्या कार्यातच ते पहिल्या
दर्जाच्या यशाची अपेक्षा करतात.
महान यश प्राप्त करण्यासाठी अथक
प्रयत्नांची गरज असते हेच त्यांना
समजत नाही. जे जीवनात यशस्वी

झाले आहेत त्यांनी आपल्या
कामातील बारीकसारीक गोष्टींकडेही
काळजीने लक्ष देत अफाट परिश्रम
करीत यश प्राप्त केले आहे.
आपल्या कामातील बारीकसारीक
गोष्टींकडे, चुकांकडे दुर्लक्ष
करणान्या तरुणांना यश कसे
मिळेल? अशा स्वभावामुळे प्रतिभा
असूनही अनेक तरुणांचे आयुष्यच
वाया जाते.

थोर सामान्य पण चिकाटीचे
परिश्रमी असतात-

जगाच्या इतिहासात त्यांनी
आपल्या कार्याने मानव जातीच्या
कल्याणात भर टाकली अशा थोर
माणसांची यादी आपण जर तपासून
पाहिली तर तुम्हांला आढळेल की
यातील बहुसंख्य लोक तरुण वयात
बदिमान किंवा प्रतिभावंत म्हणून
गाजलेले नव्हते. त्यांनी कधीही
चमक दाखविली नव्हती की कधी
कसलीही आश्वासने दिली नव्हती.
पण ते धडपडणारे होते. त्यांच्याकडे
चिकाटी हा गुण होता. आपले काम
सभोवतालच्या परिस्थितीनुरूप

* संशोधनपर लेख *

आपले अर्थकारणी विचार

९९

आपल्या
आयुष्याच्या
शेवटपर्यंत
प्रत्येकक्षणी जळत्या
निखान्यासारखा
देशप्रेमाचा दाह
जेव्हा तुमच्या मनात
राहिल आणि प्रत्येक
क्षणी मी देशासाठी
काहीतरी करेन हा
चटका मनात राहणं
म्हणजे देशप्रेम.

११

“मनुष्य जन्म एकदाच मिळतो पण योग्य रितीने जगल्यास एकदाच पुरेसा होतो.”

असं नेहमी म्हटलं जातं.

आपल्या आजूबाजूच्या जगाकडे

पाहिले तर जवळजवळ सर्वजण

एक टिपीकल आणि चाकोरीबद्ध

जीवन जगताना दिसतात. विद्यार्थी,

नोकरदार, व्यावसायिक इ.

प्रत्येकजण आपल्या पद्धतीने

आयुष्य जगत असतात.

जगाकडे थोडा दृष्टिक्षेप टाकला तर

आपला देश इतर देशांपेक्षा इतकं

वर्ष मागे आहे हे नेहमीच ऐकायला

मिळतं. देशाच्या निर्मितीपासून

आजअखेर सुधारित राष्ट्रांमधील

इतके वर्ष मागे असणाऱ्या अंतरात

काही फारसा फरक पडलेला नाही.

का हा फरक पडत नाही? आपल्या

देशात बुद्धीमान लोक नाहीत का?

आपल्या देशात कष्ट करणारे लोक

नाहीत का? तसं काही नाही. उलट

आपल्या देशात बुद्धीवान, कष्ट

च प्रयत्नवादी खूप लोक आहेत.

मग प्रत्येक क्षेत्रात आपली पिछेप

का? का आपण सुधारित देशांच्या

पुढे ५० वर्षे जाऊ शकत नाही?

मला असं वाटतं की, आजही

आपण सर्वजण परंपरेने जीवन

जगण्याची जी पद्धत ठरलेली आहे

त्याच पद्धतीने जीवनाचा अर्थ

लावत, जीवन जगत आपले संपूर्ण

जीवन व्यर्थ करत आहोत.

चाकोरीबद्ध जीवनापलीकडे

जाण्याचे एकतर आपलं साहस होत

नाही किंवा त्या पद्धतीपलीकडे

जायचं कोणीही शिकवत नाही.

आपले आईवडील, परिसर आणि

मित्र, सर्वच जण आयुष्यात

जास्तीत जास्त पैसा कसा कमावता

येईल यावर संपूर्ण आयुष्य खर्च

करीत असतात. मुलं दहावीत गेली

की आईवडील त्याला चांगल्या

प्रकारची नोकरी कुठल्या शिक्षणा-

तून मिळेल त्या शिक्षणात त्याला

टाकून फक्त डिग्री किंवा सर्टिफिकेट

मिळव, एवढंच त्याच्या मनावर

बिंबवतात. मुलं त्याचदृष्टीने आपली

मानसिकता निर्माण करीत आपलं

पुढचं जीवन अर्थपूर्ण (भरपूर

९९
नवम्बर २०१३-१४

पैशांनी) कसं निर्माण होईल
या विचारात आनंदून जातात.
आपल्या संस्कारांची प्रत्येक
घोरण ही आर्थिक विचारांवर
ठरवली जातात. आपल्या
समाजरचनेकडे बघितलं तर
आपल्या सहज लक्षात येईल
की, देशाचे राजकारण,
भ्रष्टाचार, देशातील वाढती
गुन्हेगारी आणि देशात घडत
असलेल्या इतर अनेक अनिष्ट
गोष्टी या केवळ आपल्यावर
बिंबवल्या गेलेल्या आर्थिक
विचारांमुळे घडत आहेत.
गरीब श्रीमंत होण्यासाठी,
श्रीमंत अतिश्रीमंत होण्यासाठी
आणि अतीश्रीमंत त्याहून
श्रीमंत होण्यासाठी आयुष्य
व्यतीत करत आहेत. हे
आपल्या देशातील लोकांच्या
आयुष्याचे ध्येय बनून राहिले
आहे.
आज २१व्या शतकात जर
आपण स्वतःकडे आणि
देशाकडे पाहिलं तर संशोधन,
विचार, अर्थकारण, राजकारण
किंवा समाजकारण या व इतर
बहुतेक सर्व बाबींबाबत आपण
परावलंबी आहोत. ज्या
गोष्टींचा उपभोग आपण आज
घेत आहोत त्या आपण
जगाकडून घेतलेल्या आहेत.
यात आपण स्वतः निर्माण

केलेले असे काहीच नाही. हे
का? लेखामध्ये आपण
आपल्या आर्थिक विचारांचे
संस्कार हा मुद्दा मांडला आहे
तोच याला कारणीभूत आहे.
जगाच्या निर्मितीपासून ज्यांनी
अर्थ (पैसा) फक्त उदर-
निर्वाहासाठी आणि जिवंत
राहण्यासाठी आहे हा विचार
ज्यांच्याकडे होता व आहे
त्यांनीच जगाला काहीतरी दिले
आहे व तेच काहीतरी देत
आहेत. ज्या ज्या थोरांबद्दल
माझ्या वाचण्यात व माहितीत
आले आहे त्यांच्यापैकी
आपले आयुष्य फक्त पैसा
कमावण्यासाठी आहे असे
म्हणणारा एकही मला
दिसलेला नाही. सुरुवातील जो
रुटिनवाईज आयुष्याबद्दल
उल्लेख केला आहे असे
रुटिनवाईज आयुष्याचा विचार
करणारा एकही या थोरांमध्ये
मला दिसला नाही. थोर
होण्यासाठी तुम्ही फारसं
हुशारचं असलं पाहिजे असं
काही नाही.
अल्बर्ट आईनस्टाईन यांना 'ढ'
म्हणून शाळेतून काढून
टाकण्यात आलं होतं. बहुतेक
हिच परिस्थिती बऱ्याच
थोरांच्या बाबतीत आहे.
माजी राष्ट्रपती ए.पी.जे. अब्दुल

कलाम, थॉमस एडिसन किंवा
गानसम्राज्ञी लतादीदींचे आयुष्य
बघा, या सर्वांकडे तुम्हाला
एक गोष्ट बघायला मिळेल की
या लोकांनी फक्त आता
आपण काय केलं पाहिजे
एवढाच विचार केला आणि
आपले काम करत राहिले.
भूतकाळातील यश, अपयश,
मानसन्मान याकडे कधी त्यांनी
मागे वळून बघितले नाही
किंवा भविष्यात आपणांस
यश, अपयश, मान, अपमान
किती मिळेल याचा विचार ते
करत बसले नाहीत. म्हणूनच
ते जगाला काहीतरी
चिरकालीन देऊन जाऊ
शकले. ते जर मागे उल्लेख
केलेल्या अर्थ संस्कारात जगले
असते तर आपल्यासारखेच
जगासाठी काही न करता
सामान्याप्रमाणेच राहिले
असते.
दुसरा प्रश्न येतो देशप्रेमाचा.
ज्या देशातील माणसांमध्ये
प्रखर देशप्रेम आहे ती माणसं
आयुष्यभर पोटतिडकेन देशा-
साठी खास्ता खातात. पर्यायाने
ती माणसेही मोठी होतातच
पण आपल्याबरोबर देशाचे
नावही जगाच्या पाठीवर
उज्वल करतात. १५ ऑगस्ट
आणि २६ जानेवारी आठवा.

वर्षातल्या या दोनच दिवशी
 झेंडावंदन करून दुपारी ११-
 १२ वाजेपर्यंत देशभक्तीपर
 गाणी ऐकण्याला देशप्रेम
 कधीच म्हणता येणार नाही.
 आपल्या आयुष्याच्या
 शेवटपर्यंत प्रत्येकक्षणी जळत्या
 निखान्या-सारखा देशप्रेमाचा
 दाह जेव्हा तुमच्या मनात
 राहिल आणि प्रत्येक क्षणी मी
 देशासाठी काहीतरी करेन हा
 चटकामनात राहणं म्हणजे
 देशप्रेम. भारतासारख्या एवढ्या
 मोठ्या खंडप्राय देशात किती
 जनांजवळ आहे हे देशप्रेम!
 निव्वळ देशप्रेमाच्या जोरावर
 जगात महासत्तेकडे वाटचाल
 करणाऱ्या देशांची संख्या काय
 कमी आहे?
 शेवटी एकच सांगावेसे वाटते,
 जन्मापासून मरेपर्यंत अर्थ
 संस्कारासाठी आपला जन्म
 नाही हे प्रत्येकाच्या जेव्हा
 लक्षात येईल तेव्हाच त्याच्या
 मनुष्य जन्माचे सार्थक होईल.
 ॥ जय हिंद ॥

- कु. रुचा दळवी
 बी.एस्सी. भाग १

* माहितीपर लेख *

मोबाईल वापरातील सावधगिरी

आधुनिक काळात मोबाईल-
 शिवाय आयुष्याची कल्पनाच
 करवत नाही. काहीजण
 दिवसाचे कित्येक तास
 मोबाईलवर टाइमपास करतात.
 मोबाईलच्या सोशल
 नेटवर्किंगच्या साईटसमुळे जग
 खूप जवळ आहे; पण
 त्याचबरोबर खूप
 धोकादायकही बनले आहे.
 इतकं की कळत-नकळत
 आपल्याकडून नको त्या गोष्टी
 घडू शकतात. तसे घडू नये
 म्हणून पुढील सावधगिरी
 बाळगली पाहिजे.
 * कुणाच्याही परवानगीशिवाय
 आपल्या मोबाईलवरून फोटो
 काढू नयेत. त्यामुळे तुम्ही
 त्यांच्या गोपनीयतेचा भंग
 केल्याचा आरोपात सापडू
 शकता.
 * एसएमएस/ एमएमएस
 सेवेचा वापर अशिल्ल फोटो
 / मेसेज पाठवण्यासाठी करू
 नये.

* अनोळखी नंबरवरून
 येणाऱ्या मेसेज, एमएमएसला
 उत्तर पाठवू नये.
 * इंटरनेटवरून मिळालेल्या
 नंबरचा फोन करू नये.
 त्यामुळे तुम्ही या व्यक्तींच्या
 त्रासाचं कारण बनू शकता.
 * आपल्या फोनचा ब्लूटूथ
 कायम सुरू ठेवू नये. त्यामुळे
 आपला फोन अश्लील फोटो
 वा व्हायरसचा शिकार बनू
 शकतो.
 * अनोळखी सर्व्हिस सेंटरवर
 फोन दुरुस्तीला देऊ नये.
 * फोनला सिक््युरिटी कोड
 ठेवावा. त्यामुळे फोनचा
 गैरवापर होत नाही.
 मोबाईलवरून अशिल्ल फोटो
 किंवा मेसेज डिलीट करून
 टाकावेत. की पॅड लॉक
 करण्याची सवय करावी.
 एकूणच या आधुनिक
 साधनाचा वापर मर्यादित
 असायला हवा.....

कु. वाघ शीतल सत्यवान
 बी. कॉम. भाग २

* ललित लेख *

गदीत माणसांच्या माणूस शोधतो

९९

आपल्या बहिणीकडे
कोणी वाईट नजरेने
पाहिलेले आम्हांला
आवडत नाही, मात्र
दुसऱ्यांच्या
आयाबहिणींवर
वाईट नजरेने पाहतो
तेव्हा कुठे हरवते
आमची संस्कृती,
माणूसकी, संस्कार!
सारं काही
अशावेळी ठप्प
असतं.

११

जगात लोकसंख्येच्या बाबतीत श्रेष्ठ
असणाऱ्या या भारत देशात आम्ही
माणूस शोधतो. सारं काही पाहलं
मात्र माणूस नावाचं रसायन काय
असतं ते आम्हांला समजलंच
नाही. विचार करणारा, मत
मांडणारा आणि इतर प्राण्यांपेक्षा
वेगळं अस्तित्व सिद्ध करणारा
म्हणजेच ना माणूस. जगाला
निसर्गाने दिलेली अद्भूत देणगी
म्हणजे मानव होय. याच मानवाने
निसर्गाने दिलेल्या बुद्धीचा वापर
करून या पृथ्वीवरती आपले वर्चस्व
निर्माण केलं. सारं काही नष्ट केलं.
मात्र आपलं वर्चस्व निर्माण केलं.
विज्ञान नावाचं तंत्र हाती घेवून कधी
चंद्रावरती स्वार केली तर कधी
माणूस नष्ट करण्याचं तंत्र वापरलं
आणि खऱ्या अर्थानं त्याला संरक्षण
मिळालं. आपल्या बुद्धीचा वापर
करून त्यानं आपला विकास करून
घेतला आणि माणूस म्हणून
जगण्यास तो सिद्ध झाला.
जात, पात, धर्म, पंथ, भाषा, बोली
इ. अवघड व्यवस्था निर्माण करून

तो जीवनाचा उद्धार करण्याच्या
पाठीमागे धावू लागला. याच
परंपरतून मानव विज्ञानाच्या गतीने
एकविसाव्या शतकापर्यंत पोहोचला
आणि लोकशाही नावाच्या छत्रा-
खाली आनंदाने नांदू लागला.
खऱ्या अर्थाने इथूनच सुरुवात झाली
मानवाने मानवतेनेच सुरु केलेल्या
भ्रष्टाचार, अनीति, अविचार, आतंक-
वाद, महासत्तेचा स्वार्थी अधिमान,
स्त्रियांवरील अन्याय, बाल
भिकान्यांच्या संख्येत वाढ आणि
लोकसंख्येचं प्रदूषण इ. गोष्टींवर
आपण विचार करू लागलो. खरे
तर या समस्या पूर्वीपासूनच आहेत
परंतु लोकशाहीला घातक
असणाऱ्या या समस्या मानवानेच
निर्माण केलेल्या आहेत.
जन्माला येणाऱ्या प्रत्येकाच्या

प्रतिकेश अरुणकट्टे
बी. ए. भाग २
कुरुक्षेत्रमधील ऑ. इ. ऑ. वि.
महाराष्ट्र स्पर्धेसाठी निवड

सुधीर फडतरे
बी. कॉम भाग ३
गुंटुरमधील ऑ. इ. ऑ. वि.
सांफ्टबॉल स्पर्धेसाठी निवड

महेश घाडगे
बी. कॉम भाग ३
चंदीगडमधील स्पर्धेसाठी शि.
वि. शूटिंग संघात निवड

तरडे तुषार
बी. कॉम भाग २
शि. वि. बाबिसिंग संघात
निवड (वाराणसी)

जाधव रोहन
बी. ए. भाग १
शि. वि. तावळांदी संघात
निवड (चेन्नई)

अमित महागडे
बी. कॉम. भाग २
चंदीगडमधील स्पर्धेसाठी
शि. वि. आचंरी संघात निवड

पूजा माने
बी. कॉम भाग १
शि. वि. इंटरझोनल
फॅमिलिफिटिंग गोल्ड मेडल

बोडके किरण
बी. एस्सी. भाग २
सातारा झोनल जलतरण
स्पर्धेत बटरफ्लाय द्वितीय

ढाणे महेश
बी. ए. भाग २
सातारा झोनल जलतरण
स्पर्धेत तृतीय

मोरे सचिन
बी. ए. भाग १
सातारा झोनल जलतरण
स्पर्धा

चव्हाण विजय
बी. कॉम. भाग १
सातारा झोनल जलतरण
स्पर्धा

ढाणे अक्षय
बी. ए. भाग १
सातारा झोनल जलतरण
स्पर्धेत ४ X १०० मी.
फ्री स्टाईल रिले
प्रथम क्रमांक

साखुंखे अभिजित
बी. ए. भाग २
इंटर झोनल ज्युदो स्पर्धेत द्वितीय

नीलेश भोसले
बी. कॉम. भाग ३
सातारा विभागीय बुद्धिबळ स्पर्धेत प्रथम क्रमांक

महाविद्यालय
शाख.....
सिबिअर
जिम्खाना
विभाग

ब
हा
दु
री
य

२०१३
-
२०१४

राष्ट्रीय
सेवा
योजना
-
नियमित
उपक्रम

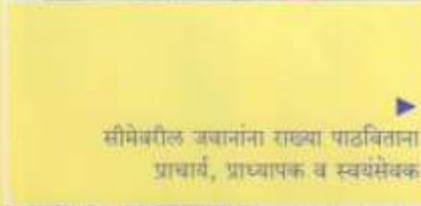
▲ एन.एस.एस. योजना उद्घाटन प्रसंगी मार्गदर्शन करताना श्री बालाजी चौर, ट्रस्टचे संस्थापक मा. राजेंद्र चोरो सोबत अध्यक्ष मा. मकरंद गोषळी (शिक्षणाधिकारी, जि.प., सातारा) व प्राचार्य डॉ. अर. व्ही. शेजवळ व इतर

▶ ऑगस्ट क्रांतीदिन निमित्ताने रक्तदान शिबिराचे उद्घाटन श्री स्वामी विवेकानंद शिक्षण संस्थेचे कार्याध्यक्ष मा. प्राचार्य अभयकुमार सालुंखे व इतर मान्यवर

▶ शिक्षणमहर्षी डॉ. बापूजी सालुंखे स्मृतिदिनी आयोजित रक्तदान शिबिराचे पहाणी व मार्गदर्शन करताना श्री स्वामी विवेकानंद शिक्षण संस्थेचे कार्याध्यक्ष मा. प्राचार्य अभयकुमार सालुंखे व इतर मान्यवर

▶ सोमेश्वरील जवानांना राख्या पाठविताना प्राचार्य, प्राध्यापक व स्वयंसेवक

▶ रस्ता सुरक्षा समाह मोहिमेत पोवई नाक्कावर प्रत्यक्ष वाहतूक नियंत्रण करताना एन.एस.एस.मधील विद्यार्थिनी

▶ अंप्रसदा निर्मूलन उपक्रमात विवेक बाहिनीतर्फे मार्गदर्शन करताना डॉ. शैला दाभोलकर

ब
हा
दु
री
य
20१3
-
20१४

वि
वे
का
नं
द
स
प्ता
ह

विवेकानंद जयंती समारोहानिमित्त
शिक्षणमहर्षी डॉ. बापूजी साळुंखे यांचे शिक्षणविषयक विचार
या कार्यक्रमाचे प्रमुख पाहुणे मा. प्राचार्य ल. बा. महामने
यांचा सत्कार करताना प्राचार्य डॉ. आर. व्ही. शेजवल

विवेकानंद जयंती समारोहानिमित्त
रस्ता सुरक्षा व युवक या व्याख्यान्याच्या निमित्ताने
जिल्हा उपपरिवहन अधिकारी मा. संजय राऊत
यांचा परिचय करून देताना सांस्कृतिक विभागप्रमुख
प्रा. दीपक वट्टमवार सोबत
उपप्राचार्य डॉ. आर. जी. पाटील, मा. मानसिंगराव जगताप

विवेकानंद जयंती समारोहानिमित्त
जिल्हा उपपरिवहन अधिकारी मा. संजय राऊत यांचा सत्कार
करताना उपप्राचार्य डॉ. आर. जी. पाटील
सोबत मा. मानसिंगराव जगताप

गुणी विद्यार्थी गौरव समारोहप्रसंगी
मार्गदर्शक करताना कर्तव्य सोशल ग्रुपच्या अध्यक्षा
श्रीमंत सौ. वेदांतिकाराजे भोसले

लाल बहादूर शास्त्री व महात्मा गांधी जयंतीनिमित्त
प्रतिमा पूजन करताना मान्यवर

शिवजयंतीनिमित्त प्रतिमा पूजन करताना
उपप्राचार्य डॉ. आर. जी. पाटील, प्रा. पी. एस. जाधव,
प्रा. दीपक जाधव व इतर

ब
हा
दु
री
य
२०१३
-
२०१४

मा. खा. श्री. छ. उदयनराजे भोसले यांचा सत्कार करताना प्राचार्य डॉ. आर.व्ही. शेजवळ, शेजारी मा. आ. श्रीमंत शिवेंद्रसिंहराजे भोसले, नगराध्यक्ष मा. सी. सुजाता राजेमहाडीक, उपनगराध्यक्ष मा. अमोल मोहिते

मा. आ. श्रीमंत शिवेंद्रसिंहराजे भोसले यांचा सत्कार करताना प्राचार्य डॉ. आर. व्ही. शेजवळ मध्यभागी मा. खा. श्री. छ. उदयनराजे भोसले

प्रा. डॉ. एम. टी. थोरात सेवा गौरव समारंभ प्रमुख पाहुणे मा. डॉ. पी. पी. वडगांवकर विद्याध्याना मार्गदर्शन करताना शेजारी गौरवमूर्ती, डॉ. भाऊसाहेब कणसे व इतर मान्यवर

डॉ. भाऊसाहेब कणसे मनोगत लवक करताना

मोफत पुस्तक संच वितरण कार्यक्रम.....

श्री सिद्धिविनायक ट्रस्टचे कार्यकारी संचालक मा. मंगेश शिंदे मनोगत व्यक्त करताना सोबत प्राचार्य व इतर मान्यवर

▶ जागतिक महिला दिन कार्यक्रम प्रमुख पाहुण्या मा. स्वाती हेरकळ व प्राचार्यांसमवेत महाविद्यालयातील सर्व महिला प्राध्यापक वर्ग

ब
हा
दु
री
य

2013

2014

दाखल्यावर जात, धर्म, पंथ
 लगेच चिकटते. शाळेत
 जायला लागल्यावर जातींच्या
 नावावर अनुदानांची पर्वणी
 सुरू होते. मग आम्हीच विचार
 करू लागतो, आम्ही माणूसच
 आहोत का अन्य कोणी?
 आमच्या महाराष्ट्रात
 उपजीविकेसाठी आलेल्या
 परप्रांतीयांना हाकलून द्या असे
 सांगितले आणि आम्हीसुद्धा
 त्यांचा जय जयकार करीत
 परप्रांतीयांवर हल्ले चढवतो. पण
 ज्यांच्यावरती आपण हल्ला
 करीतो ती सुद्धा माणसेच.
 हल्ल्यासाठी चेतवणाराही
 माणूसच. मग मला इथे प्रश्न
 पडतो की, आम्ही सर्व माणसं
 की माकडं आहोत. कोणीतरी
 कट कारस्थान करून आमच्या
 देशाच्या आर्थिक राजधानीवर
 आतंकवादी हल्ला करून
 निरपराध माणसांचा बळी
 घेतो. हे असे का घडते याचा
 कधी आम्ही विचार केला
 का? आतंकवादी कसा निर्माण
 होतो.
 त्याला रोखण्यासाठी कोणत्या
 उपाययोजना करायला हव्यात.
 ज्या पाकिस्तानमधून कसाब
 तयार होतो ते राष्ट्रसुद्धा
 लोकशाहीचं स्वप्न पाहूनच
 निर्माण झालं ना. मग तरीसुद्धा

या देशातून आतंकवादी कसे
 तयार होतात. त्याला कारण
 तेथील व्यवस्था आहे. अगदी
 शिक्षणापासून रक्षणापर्यंत
 माणसांच्या शुद्ध विचारांचं
 तिथं रक्षण केलं जात
 नाही. समाजा-तील प्रत्येक
 घटकांपर्यंत शिक्षणाची गंगोत्री
 जिथे पोहोचत नाही तिथे
 मानव कसा निर्माण होणार?
 महासत्तेचा पोकळ वासा घेवून
 वसलेल्या अमेरिका तसेच
 संयुक्त राष्ट्र संघालाही हे सारं
 दिसत असूनही त्यावरती ते
 नियंत्रण ठेवू शकत नाहीत
 कारण त्यांचे स्वतःचे हातसुद्धा
 बरबटलेलेच आहेत ना. ते जर
 स्वतः प्रामाणिकपणे वागले तर
 इराण, इराकच्या तेलाच्या
 खाणी त्यांना सोडाव्या लागून
 जगाच्या ४०% साधनसंपत्तीचा
 वापर त्यांना थांबवावा लागेल.
 हे झालं आंतरराष्ट्रीय
 पातळीवरचं. मानवाने मोठ-
 मोठ्या व्यवस्था निर्माण केल्या
 कारण त्याला चाकोरीबद्ध
 शिस्तप्रिय जीवन जगता यावे
 यासाठीच ना. आज माणूसच
 माणसांनी निर्माण केलेली
 व्यवस्था नष्ट करीत आहे. मग
 आज नक्की उरलाय तरी कुठे
 माणूस? तो कधी शिवजयंती,
 बाबासाहेब आंबेडकर जयंती,

फुले, गांधी, नेहरू, साने गुरुजी
 इ.ची जयंती जयजयकार करीत
 साजरी करतो आणि त्यांचेच
 विचार मातीमोल करतो.
 स्त्रीयांवर अन्याय, अत्याचार
 करतो. कॉलेज कुमारही
 कॉलेजच्या कट्ट्यावर बसून
 मुर्लीच्याकडे वाईट नजरेनं
 पहातात मग कुठे विसरतात
 १६व्या, १७ व्या शतकातील
 मानवी अवतार असणाऱ्या
 शिवरायांच्या विचारांना.
 "अशीच असती अमुची
 माता सुंदर रूपवती,
 आम्ही ही सुंदर झालो
 असतो वधले शिवछत्रपतींना
 आम्ही फक्त महामानवांच्या
 जयंत्या साजऱ्या करण्यात व्यस्त
 असतो. मात्र त्यांचे विचार
 आम्ही मातीमोल ठरवितो. त्या
 विचारांमुळे आम्ही त्रस्त
 असतो. आपल्या बहिणीकडे
 कोणी वाईट नजरेने पाहिलेले
 आम्हांला आवडत नाही, मात्र
 दुसऱ्यांच्या आयाबहिणींवर
 वाईट नजरेने पाहतो तेव्हा कुठे
 हरवते आमची संस्कृती,
 माणुसकी, संस्कार! सारं काही
 अशावेळी ठप्प असतं.
 राजकीय, सामाजिक
 दृष्टिकोनातून जरी आम्हांला
 स्वातंत्र्य मिळाले असले तरी
 वैचारिकदृष्ट्या आम्ही अजून

पारतंत्र्यातच आहोत. हाडाची
काड आणि रक्ताचं वंगण
करून आम्हांला शाळा -
कॉलेजात पाठवणाऱ्या
आईवडिलांची स्वप्न आम्ही
स्वप्नच! ठरविल्यानेच
आजच्या कॉलेज-कुमारांमध्ये
व्यसनाधीनते-बरोबरच
गुन्हेगारी प्रवृत्तीही वाढली. मैत्री
अर्थच जाणून घेण्याची ताकद
नसलेल्या व सान्या वाईट
प्रवृत्तीने वेढलेल्या मानवाला
माणूस म्हणायचं? तर नाही.
म्हणूनच या माण-सांच्या
गर्दीत आम्ही माणूस शोधतोय.
तलवार मिळवणाऱ्या युवकाची
आज आवश्यकता नसून
लोकशाहीची शिदोरी
सांभाळणाऱ्या युवकांची आज
आवश्यकता आहे. असे
संस्कारक्षम भावी नागरिक
घडविण्यासाठीच शिक्षणमहर्षी
बापूजी व कर्मवीरांनी
स्वातंत्र्यप्राप्तीनंतर मानवाच्या
मनाला स्वतंत्र करू शकणाऱ्या
शिक्षणाची गंगोत्री घराघरात
स्वामी विवेकानंद शिक्षण
संस्था व रयत शिक्षण
संस्थेच्या संस्कार केंद्रांच्या
माध्यमातून पोहचविली.
म्हणूनच मित्रांनो, आपल्याला
आपल्या बापूजींच्या,
गांधीजींच्या, कर्मवीरांच्या

स्वप्नातील भारताचे उज्वल
भविष्य साकार करायचं आहे
आणि माणूस म्हणून
माणुसकीचं, मानवतेचं नवीन
नातं निर्माण करायचं आहे.

अभिमानाने सांगायचे आहे की,
आम्ही उज्वल भारताचे
नागरिक आहोत!
- चव्हाण ऋषिकेश सुनील
बी. कॉम. भाग १

माणूसकी रं आम्ही हाय!

संस्कृतीची आमुच्या झाली उदात्त ही माती.
उरली नाही जान आम्हांला जीवन कशासाठी
स्वप्न अमुचे झोपेमध्ये चंद्रावरती जाण्याचे
जग सारे फिरण्याचे अन् ते जिंकून घेण्याचे

सूर्याची ही किरणे पडता जागी होय आमुची माय
उदात्त अन् हेतूने रे शाळेमंथी आम्ही जाय
शाळेमंथी जाताना रे विसरून आम्ही हाय.
गाड्यांच्या या गर्दीमध्ये माणूस का आम्ही हाय
मन नाय, बुद्धी नाय, चतुराई काम नाय
फुकटच्या या खाण्यावरती डाव लय आमचा हाय
भविष्याची जान नाय, विद्वत्तेची आस नाय
संस्कार आणि संस्कृतीचा कुठेच आम्हा भास नाय

हाती अमुच्या मतदानाची नवी तलवार हाय
जिंकू सारे जग मात्र अन्याय कुठे नाय
माणूस आम्ही माणुसकीचे जीवन सारे गाणार हाय
शिवबाच्या या मातीवरती माणूसकी रं आम्ही हाय

- चव्हाण ऋषिकेश सुनील
बी. कॉम. भाग १

शिक्षकांची भूमिका

९९

‘जसा ठसा तशी प्रतिमा’ या न्यायाने ‘जसा गुरु तसे विद्यार्थी’ घडत असतात. शिक्षकाने विद्यार्थ्यांचे मार्गदर्शक व्हावे. काही विद्यार्थी परीक्षेला घाबरतात किंवा परीक्षेत अपेक्षित यश न मिळाल्याने आत्मविश्वास गमावतात यावेळी शिक्षकांनी त्यांच्या जीवनाला योग्य मार्ग दाखवावा.

११

गुरु आणि गोविंद जर एकाच वेळी समोर आले, तर कोणाच्या पायावर प्रथम मस्तक ठेवायचे? या प्रश्नावर संत कबीर म्हणतात, “प्रथम गुरुंच्या पदकमलाला वंदन केले पाहिजे कारण गुरुजींनीच मला भगवंताचे रूप दाखविले.”
गुरु ब्रम्हा, गुरु विष्णु, गुरु देवो महेश्वरा! गुरु साक्षात परब्रम्ह तस्मै श्री गुरुवे नमः॥
हा गुरु महिमा सर्वश्रुत आहे. व्यक्तीगत आणि सामाजिक जीवनात गुरुचे महत्त्व अनन्यसाधारण आहे. व्यक्तिला पर्यायाने सर्व समाजाला सुशिक्षित, सुसंस्कृत, कार्यक्षम करण्याचे महान कार्य गुरुच करीत असतात. शिक्षक हा एक दीपस्तंभ आहे. शक्तीशाली ज्ञानाचा तो उद्गाता आहे. देशाच्या चारित्र्यवान पिढीचा तो निर्माता आहे. दहा क्षत्रियांहून आचार्यांची योग्यता अधिक आहे. शिक्षक फक्त वर्तमान पिढीची सेवा करत नसून भावी पिढी निर्माण करण्याचे कार्य करतात. शिक्षण ही दिवधृवात्मक प्रक्रिया असल्याने शिक्षकांचे

आदर्श, संस्कार, तत्त्वे, मूल्ये कळत नकळत विद्यार्थ्यांकडे संक्रमित होत असतात. आजच्या आधुनिक युगात दूरदर्शन, संगणक, मोबाईल, इंटरनेट इ. साधनांचा शिक्षण पद्धतीत मोठ्या प्रमाणावर उपयोग केला जात असला तरी ते शिक्षकाची जागा घेऊ शकत नाहीत. कारण ती एक एकमार्गी समूहसंपर्क साधने आहेत. शिक्षकी पेशाची महती एवढी आहे परंतु हल्लीचे शिक्षक आपल्या पेशाला पूर्णपणे न्याय देतात का? आजच्या आधुनिक समाजात वेगवेगळ्या भूमिका तो निभावतो का? हा खरा प्रश्न आहे. खरे पहाता, आधुनिक समाजात शिक्षकांच्या जबाबदारीत खूप वाढ झालेली आहे. आजची सामाजिक परिस्थिती पाहिली तर विद्यार्थी, त्यांचे पालक विविध समस्यांनी त्रस्त आहेत. कस्तुरीसारख्या दुर्मिळ वस्तूप्रमाणेच आज चारित्र्यवान व्यक्ती समाजात सापडणे खूपच कठीण झाले आहे. त्यामुळे कोणाला आदर्श मानावे असा यक्ष प्रश्न तरुण पिढीसमोर

२७
बारादश्या २०१३-१४

आहे. अनीती, अधर्म, हिंसा, भ्रष्टा-
चार इ. किड्यांनी समाजरूपी
वृक्ष पोखरला आहे. भ्रष्टाचार
हाच शिष्टाचार झाला आहे.
अशा या आधुनिक समाजात
या समाजरूपी वृक्षाचे संगोपन
करण्याची शक्ती शिक्षकांमध्येच
आहे. शिक्षकांची किंमत
त्यांच्या विद्वत्तेवर ठरत नसून
त्यांच्या वर्तनावर व चारित्र्यावर
ठरत असते. शिक्षक म्हणजे
ज्ञान, विवेक, सदाचार या
गुणांनी संपन्न असलेले
व्यक्तिमत्त्व. विविध प्रलोभनां-
पासून दूर राहून शिक्षकाने
विद्यार्थ्यांपुढे नीतिमत्तेचा,
सचोटीचा, कठीण परीक्षांचा
आदर्श निर्माण केला पाहिजे.
भारताचे पहिले राष्ट्रपती थोर
शिक्षणतज्ज्ञ डॉ. सर्वपल्ली
राधाकृष्णन म्हणतात,
“गुलाबाला जसा सुगंध
असतो तसाच चारित्र्यालाही
सुगंध असतो. शिक्षकांच्या
चारित्र्याचे कमळ उमलते
म्हणूनच विद्यार्थीरूपी भुंगे
ज्ञानाचा मकरंद चाखतात.
मालिन्याचे चिखल झटकून
चारित्र्याची सुवासिक कमळे
विद्यालय व महाविद्यालयांच्या
वर्गावर्गातून फुललेली दिसली
तर अखिल राष्ट्रात चारित्र्याचा
वसंत बहार फुलल्याशिवाय

राहणार नाही.”
म्हणूनच शिक्षकांनी आपल्या
विशाल बुद्धीचा, आदर्शाचा,
देशप्रेमाचा ध्रुवतारा विद्यार्थ्यां-
समोर ठेवून बलसागर भारत
निर्माण होण्यासाठी प्रयत्न
करावा.
‘जसा ठसा तशी प्रतिमा’ या
न्यायाने ‘जसा गुरु तसे
विद्यार्थी’ घडतात. शिक्षकाने
विद्यार्थ्यांचे मार्गदर्शक व्हावे.
काही विद्यार्थी परीक्षेला
घाबरून किंवा परीक्षेत अपेक्षित
यश न मिळाल्याने आत्म-
विश्वास गमावतात अशा वेळी
शिक्षकांनी त्यांच्या जीवनाला
योग्य मार्ग दाखविणे, योग्य
वळण लावणे व योग्य मार्गा-
वरून वाटचाल करीत
असताना येणाऱ्या अडथळ्यां-
वर मात करण्यासाठी जागो-
जागी त्यांना सांभाळणे
आवश्यक असते. भावी
आयुष्य जगण्यासाठी त्यांना
सतत प्रोत्साहित करण्याचे
काम शिक्षकांनी केले पाहिजे.
शिक्षकांकडे प्रखर ध्येयनिष्ठा
असली पाहिजे. वेळप्रसंगी
न्यायाधिकाची भूमिका पार
पाडत आपल्या सडेतोड,
प्रभावी, अभ्यासू वक्तृत्वाने
शिक्षणाला न्याय मिळवून
दिला पाहिजे.

शाळा-कॉलेज ही समाजाची
आदर्श प्रतिकृती आहे.
समाजातील निरनिराळ्या
जाती, धर्म, पंथ यांना एकत्रित
करून शिक्षकाने क्रांतीदूताची
भूमिका बजावावी.
‘जातीविरहीत समाजरचनेची
दृष्टी’ शिक्षकाच्या आचरणांतून
दिसली पाहिजे.
विद्यार्थ्यांना प्रेरणा देणे,
त्यांच्यात ज्ञानलालसा उत्पन्न
करणे, त्यांची उत्कंठा
वाढविणे, त्यांच्या शंकांचे
निरसन करून अधिक शंका
निर्माण करून त्यातून
मिळणाऱ्या माहितीचे होणारे
ज्ञानाचे रूपांतर त्यांच्या मेंदूरूपी
संगणकात साठविणे,
स्मरणशक्तीस चालना देणे,
विषय समजावून देऊन व
पाठांतर करून घेवून त्यांना
प्रश्न विचारण्यास उद्युक्त करून
विद्यार्थ्यांमध्ये शिकणाची
आवड निर्माण करून स्वयं-
अध्ययनार्थी बनविणे हे खऱ्या
शिक्षकाचे, मार्गदर्शकाचे परम
कर्तव्य आहे.
आजच्या शिक्षण पद्धतीत
नैतिक व अध्यात्मिक
शिक्षणाला फार महत्त्व आहे.
आजचे शिक्षण विद्यार्थी केंद्रित
आहे. २१व्या शतकातील
शिक्षक विद्यार्थी केंद्रीत

अध्यापन करणारा असावा.
 वर्गात शिकणारा प्रत्येक
 विद्यार्थी हा एकमेकांपासून
 भिन्न असतो. प्रत्येकाचा
 बौद्धिक स्तर, सामाजिक,
 कौटुंबिक परिस्थिती, शारीरिक
 रचना वेगवेगळी असते. अशा
 भिन्नत्व असलेल्या विद्यार्थ्यांना
 एकाच तराजून तोलणे योग्य
 ठरणार नाही. म्हणूनच
 शिक्षकाने मानसशास्त्रज्ञ बनून
 प्रत्येक विद्यार्थ्याचा
 मानसशास्त्रीय-दृष्ट्या विचार
 करणे विद्यार्थ्यांच्या व्यक्तिमत्त्व
 विकासासाठी आवश्यक आहे.
 विद्यार्थ्यांचा मित्र बनून
 शिक्षकाने त्यांच्या सुखदुःखात
 सामील झाले पाहिजे. म्हणून
 साने गुरुजींनी म्हटले आहे,
 "शिक्षकाने आई व्हावे."
 थोडक्यात, आजच्या समाजात
 शिक्षकाने विद्यार्थ्यांना आदर्श
 मार्गदर्शक, जीवनाचा साधक,
 वेळप्रसंगी शिक्षा करणारा,
 तत्त्वचिंतक, मित्र, आई,
 समाजशास्त्रज्ञ, मानसशास्त्रज्ञ,
 द्रष्टा, समाजनियंत्रक, योजक,
 प्रवर्तक, निरीक्षक, परीक्षक
 बनून काम केले पाहिजे.

- कोमल सायनाकर
 आसिया मुल्ला
 बी. ए. भाग १

विनंती

एकच विनंती आहे....
 दूरच जायचे असेल तर जवळच येऊ नका.
 Busy आहे सांगून टाळायचंच असेल
 तर वेळच देऊ नका.....
 एकच विनंती आहे...
 साथ सोडून जायचंच असेल तर,
 हात पुढे करूच नका,
 मनातून नंतर उतरायचंच असेल तर,
 मनात आधी भरूच नका....
 एकच विनंती आहे....
 अर्ध्यावर सोडून जायचंच असेल तर,
 आधी डाव मांडूच नका,
 रागावून निघून जायचंच असेल तर,
 आधीच माझ्याशी भांडू नका...
 एकच विनंती आहे....
 सवयीचं होईल म्हणून तोडायचंच असेल तर,
 कृपया नातं जोडू नका.
 फाडून फेकून द्यायचंच असेल तर
 माझ्या मनाचं पान उलगडूच नका.....
 एकच विनंती आहे...
 माझ्या काळजी करण्याचा त्रासच होणार असेल तर
 मला आपलं म्हणूच नका,
 अनोळखी होऊनच वागायचंच असेल तर,
 माझ्याबद्दल सगळं जाणून घेऊ नका.....!

- कु. कीर्ती सुनील ओसवाल
 बी. कॉम. भाग ३

व्यक्तिमत्त्व हवेहवेसे....

९९

आपले व्यक्तिमत्त्व
सर्वांना हवेहवेसे
वाटावे म्हणून लक्षात
ठेवून अंमलात
आणण्याजोग्या
काही गोष्टी....

११

बहादुरीय २०१३-१४

आपले व्यक्तिमत्त्व सर्वांना हवेहवेसे
वाटावे म्हणून लक्षात ठेवून
अंमलात आणण्याजोग्या काही
गोष्टी.....

* तुम्ही स्वतःबद्दल चांगला विचार
करा म्हणजे तुम्ही चांगले बोलू,
वागू शकाल.

* तुम्ही जसे आहात तसे रहा
कुणी तरी दुसरे बनण्याचा प्रयत्न
करू नका.

* तुम्ही जेव्हा हसता तेव्हा
इतरांशी नाते जोडण्याचा प्रयत्न
करा. तुमची विनोदबुद्धी जागृत
ठेवा.

* तुमच्याशी लोक येवून बोलू
शकतील अशी देहबोली ठेवा.

कपाळावर आठी, डोळे बारीक,
नाक मुरडणे, ओठ मुरडणे अशा
गोष्टी टाळा.

* तुमचा आत्मविश्वास जागृत
करा. आपल्याला कशाची भीती,
संकोच वाटतो हे ओळखा.

* सर्वांना नेहमी मदत करण्याची
तयारी ठेवा.

* शांत, संयमित रहा. महत्त्वाचा
मुद्दा असल्याखेरीज वाद घालू
नका.

* लोकप्रिय बनण्याच्या नादात
वाट्टेल त्या गोष्टी करू नका.

* सतत तक्रार करणारी माणसे
कुणालाच आवडत नाहीत.
तक्रारीचा सूर लावू नका.

* तुमचे कौशल्य दाखविण्याची
संधी वाया घालवू नका. स्वतःला
सिद्ध करा.

* कारणाशिवाय उगाच सारखे
बोलू नका.

* टाईमपास करायला संवाद साधू
नका.

* इतरांचे म्हणणे लक्षपूर्वक ऐका.
समोरच्याला बोलू द्या.

* वाचन, चांगले चित्रपट पाहणे,
चित्र, शिल्प प्रदर्शन पहा.

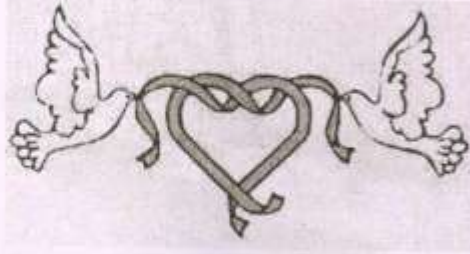
* इतरांचे नवे विचार ऐका.

स्वतःची मते काहीही असू द्या.

* लोकांचा आदर करा म्हणजे
लोक तुमचा आदर करतील.

- वाघ शीतल सत्यवान

बी. कॉम. भाग २

प्रेम कसं असतं

प्रेम कसं असतं

मानलं तर दुधासारखं सफेद असतं
नाहीतर कोळशासारखं हृदयात काळं होऊन बसतं

प्रेम कसं असतं

मानलं तर एखाद्या फुलाच्या पाकळीसारखं असतं
नाहीतर एखाद्या काटेरीबोरी सारखं बोचतं

प्रेम कसं असतं

मानलं तर चंद्रासारखं शीतल असतं
नाहीतर सूर्यासारखं धगधगतं

प्रेम कसं असतं

मानलं तर सुखाचं शिखर चढतं
नाहीतर दुःखाच्या दरीत कोसळतं

प्रेम कसं असतं

मानलं तर हवेत उडणाऱ्या मुक्त पक्ष्यासारखं असतं
मानलं तर दुःखाच्या आगीत जळून जाणारं असतं

प्रेम कसं असतं

मानलं तर पारोसारखं विश्वासघात करणारं असतं
मानलं तर देवदासारखं एकवचनी असतं

प्रेम कसं असतं

मानलं तर सोनेरी जीवनासारखं
नाहीतर मृत्यूनंतरच्या राखेसारखं असतं

- काटे आकाश
बी. ए. भाग १

हसरे गाणे

जगण्याला हसवण्यासाठी
लिहावे म्हटले एक गाणे
आयुष्याच्या वळणावर
परतूनी पाहिले मागे
सारेच विस्कटलेले धागे
काय लिहावे
कोणता सूर आळवावा
कोणता वणवा
कागदावर पेटवावा
कोणता पावसाळा
डोळ्यात साठवावा...
जगण्याला हसवण्यासाठी
काय लिहावे गाणे.....?
जीवनाच्या वाटेवर
आग ओकतो सूर्य
उमजेना मला,
कुठे सांडले चांदणे
आयुष्याच्या वळणावर
हरवले माझे हसरे गाणे.

-कु. कांबळे किरण सुनील
बी. ए. भाग १

बसवणी २०१३-१४

सरी ग सरी

सरी ग सरी
काय ग तुझे रूप तरी
येताच तू ग सरी
हिरवळ पसरे चोहीकडे
सरी ग सरी।

सरी ग सरी
येऊनी हळुवार जीवनात तू
नव्याने विश्व निर्माण करी
फुलवूनी जाई जीवन तू
सरी ग सरी

सरी ग सरी
येताच क्षणी मन चिंब चिंब होई
आठवण तुझ्या पहिल्या सरीची
वर्षानुवर्षे अविस्मरणीय होई मना
मनातूनी बहाते ग तू
सरी ग सरी।

- क.पूजा सुरेश सायनाकर
बी. एस्सी भाग १

पायातला काटा

एक दिवस....
मी आईला म्हटलं
आई.....
तू माझ्यासाठी काय केलं?
आईचं डोळं ओलं झालं
मी मुका झालो.
आई...
तुझ्या अश्रूंच्या थेंबात वाहून गेलो
आईच्या ओठातून एकच शब्द
बाळा....
पायात काटा मोडला
डोळ्यात बळ घेऊन
आईचा तळपाय निरखला
'अगं आई....
पायात काट्याची चाळण हाय!
मी काढतो काटे.....!
राहू दे लेकरा....
मुलाला वाढवताना
पायात कुरूप झालं तर
जगायला हरूप येतो...

-संदेश शत्रुघ्न वायदंडे
बी. ए. भाग ३

ए देश के लफंगों,
नेता तुम ही हो कल के,
यह देश है तुम्हारा,
खा जाओ इसको तल के।
आज की राजनीति का क्या है कहना,
नेताओं के पाप और जनता का उसको सहना
जिसका लेता कभी न देता
नाम है उसका नेता।

- मानस खत्री

हिन्दी विभाग

हिंदी विभाग संपादक
डॉ. विठ्ठल नाईक

अनुक्रमणिका

गद्य विभाग

- * वैचारिक लेख /
भारत में भ्रष्टाचार :
कारण एवं निवारण/
कु. शेख रेशमा रशिद/
बी. ए. भाग २ (हिंदी) ३५
- * व्यक्ति परख लेख /
युग पुरुष अज्ञेय/
जाधव निलम चंद्रकांत/
बी. ए. भाग १ ४०
- * पुस्तक समीक्षा /
'अंधायुग' में आधुनिकता/
कुंभार धनश्री / बी.ए.भाग२ ४५
- * व्यंग साहित्य /
हम बेचारे शिष्टाचार के मारे/
दुबळे विजय आदिनाथ/
बी. ए. भाग २ ४९

पद्य विभाग

- * स्त्री भ्रूण हत्या /
कु. शेख आसमा सलीमे /
बी. ए. भाग २ ३९
- * पहचान जिंदगी की/
सावंत हेमलता संभाजी/
बी. ए. भाग १ ४४
- * राष्ट्रभाषा हिंदी /
पवार नीलेश /
बी. ए. भाग १ ५०
- * मैं नास्तिक हूँ /
दुबळे विजय आदिनाथ /
बी. ए. भाग २ ५१
- * युवा /
गायकवाड वैशाली सिताराम/
बी. ए. भाग १ ५१
- * माँ तुम होती तो... /
नवघणे शेखर प्रभाकर /
बी. ए. भाग १ ५२
- * वो शिवा चाहिए /
नवघणे शेखर प्रभाकर /
बी. ए. भाग १ ५२

* वैचारिक लेख *

भारत में भ्रष्टाचार : कारण एवं निवारण

९९

भ्रष्टाचार के संबंध में राष्ट्रपिता महात्मा गांधी द्वारा सन १९४८ में की गई टिप्पणी अत्यधिक महत्त्वपूर्ण है। “भ्रष्टाचार के मामलों के प्रति उदासीन रहना अपराध है।”

११

भ्रष्टाचार किस प्रकार देश को धून की तरह खा रहा है, उसका सबसे बड़ा उदाहरण हमारे देश के विधायक और सांसद है। सभी जानते हैं कि, विधायकों और सांसदों को अपने कार्य के लिए कितना वेतन एवं भत्ते मिलते हैं, परंतु देखते ही देखते उनके महल खड़े हो जाते हैं, करोड़ों की अचल संपत्ति बन जाती है और विदेशी बैंकों में अच्छा-खासा बैलेंस जमा हो जाता है, लेकिन आश्चर्य की बात तो यह है कि, लोग इस बारे में ऐसी बात करते हैं जैसे आम बात हो। दूसरी ओर सरकारी कर्मचारी जो बिना घूस के काम ही नहीं करते। एक गरीब आदमी अपना राशनकार्ड बनवाने जात है तो इन बाबूओं को घूस खिलानी ही पड़ती है, वह गरीब बेचारा यह सब इसलिए करता है कि यदि वह रिश्वत नहीं देगा तो उससे अधिक पैसे तो दफ्तर के चक्कर काटने में ही खर्च हो जाएंगे। अधिकारी तो अलग, राज्यों के मुख्यमंत्रियों तक

का प्रत्येक विभाग से निश्चित कोटा होता है, जो कि नीचे के कर्मचारियों और जनता से बसूल किया जाता है। भारत में भ्रष्टाचार आज की समस्या नहीं है, बल्कि प्राचीनकाल से यह प्रथा चली आ रही है, जो कि मानवी सभ्यता के साथ-साथ विकसित हुई हैं? भारत के इतिहास में ‘भ्रष्टाचार’ शब्द सबसे पहले हमें मौर्यकाल के आर्य चाणक्य के ग्रंथों में मिलता है। कौटिल्य ने भी अपने ‘अर्थशास्त्र’ ग्रंथ में भ्रष्टाचार के ४० प्रकारोंका उल्लेख किया है। उनके शब्दों में, जिस प्रकार जिह्वा पर रखे हुए शहद का स्वाद न लेना असंभव है उसी प्रकार सरकारी अधिकारियों को राज्य के राजस्व के एक अंश का भक्षण न करना असंभव है। “सामंतवादी प्रथा में

वर्षादिपत्र २०१३-१४

भी राजा-महाराजाओं के द्वारा अपनी प्रजा को उपहार या भेंट दी जाती जैसे नजराना, शुकराना, मेहनताना, जबराना आदि नामों से जाना जाता था। भ्रष्टाचार के संबंध में राष्ट्रपिता महात्मा गांधी द्वारा सन १९४८ में की गई टिप्पणी अत्याधिक महत्त्वपूर्ण है। "भ्रष्टाचार के मामलों के प्रति उदासीन रहना अपराध है।" इस वाक्य में महात्मा गांधीजी का भ्रष्टाचार प्रति के गंभीर दृष्टिकोण एवं हृदय की वेदना को अभिव्यक्त करता है। उनके अनुभव से सार्वजनिक जीवन का कोई भी क्षेत्र भ्रष्टाचार से अछूता नहीं है यह परिलक्षित होता है। भारत में किसी ना किसी रूप में भ्रष्टाचार का राक्षस सदैव विद्यमान रहा है। आजादी के बाद सरकारी कर्मचारियों के अलावा कई राजनेताओं तथा मंत्रियों के जो गड़बड़ घोटाले जनता के सामने आए, उसकी सूची बहुत लंबी है। इस गड़बड़ घोटालों में अरबों-खरबों की धनराशि की लूट

हुयी है। इस मुद्दे पर काँग्रेस ने हमेशा दो मुँहपन की बातें की है। दिल्ली में आयोजित काँग्रेस के ८३ वे महाअधिवेशन में भ्रष्टाचार का उल्लेख करते हुए काँग्रेस अध्यक्ष श्रीमती सोनिया गांधीजीने कहा कि, काँग्रेस हमेशा पारदर्शिता एवं सुचिन्ता के पक्ष में रही है। जबकी वास्तविकता यह है कि, काँग्रेसप्रणीत विद्यमान यूपीए सरकार अपने कार्यकाल में आईपीएल फिक्सिंग घोटाला, राष्ट्रमंडल खेल घोटाला, आदर्श सोसायटी घोटाला, २जी स्पेक्ट्रम घोटाला आदि २,५० करोड़ से अधिक धनराशि के घोटाले कर चुकी है। भ्रष्टाचार का आशय क्या है? ये सवाल इस मुद्दे पर चर्चा करने से पूर्व उठना स्वाभाविक है। भ्रष्टाचार का शाब्दिक अर्थ 'भ्रष्ट' अथवा 'बिगड़े हुए आचरण' है। 'जो व्यक्ति शासकीय कर्मचारी होते हुए या होने की आशा में अपने या अन्य किसी व्यक्ति के लिए विधिक परिश्रमिक से अधिक कोई धूस लेना स्वीकार करता है अथवा लेने के लिए तैयार हो जाता है या लेने का प्रयत्न करता है, या

किसी के प्रति पक्षपात या उपेक्षा या किसी व्यक्ति की कोई सेवा या कुसेवा का प्रयास केंद्रीय या अन्य राज्य सरकार या सांसद या विधानमंडल या किसी लोकसेवा के संदर्भ में कहता है, तो उसे तीन सालतक कारावास का दंड या अर्थ-दंड या दोनों दिए जा सकेंगे। ऐसी भ्रष्टाचार की परिभाषा भारतीय दंडसंहिता की धारा १६९ में की गई है। इस सत्य को भी नकारा नहीं जा सकता है कि, भारतीय शासनव्यवस्था स्वयं ही भ्रष्टाचार की वृद्धि में सहाय्यक सिद्ध हो रही है। व्यवस्थागत कमजोरियाँ प्रत्यक्ष या अपरोक्ष रूप में भ्रष्टाचाररूपी राक्षस को सशक्त बनाने के अनुकूल एवं उपयोगी माध्यम के रूप में स्थापित हो चुकी है। भारतीय राजनीतिज्ञ एवं प्रशासक इन कमजोरियों का अपने आर्थिक हितों के संवर्धन के लिए उपयोग करते हैं, ऊपर से ईमानदार बने रहने का ढोंग करते हैं और व्यवस्था उनका कोई अहित नहीं कर पाती। वर्तमान समय में प्रधानमंत्री, सेनाध्यक्ष, मुख्य न्यायाधीश आदि सर्वोच्च पदों पर बैठे लोगोंकी सीचिं लिप्तता दिखाई

दे रही है। राजनीति, प्रशासन, न्यायपालिका, मीडिया, सेना, इन्वो जैसी वैज्ञानिक संस्था, खेल, शिक्षा, धर्म आदि देश के जनजीवन का कोई क्षेत्र इस लूटपतनसे सडते जाने से नहीं बचा है।

कारण -

भ्रष्टाचार के रोग के कारण हमारे देश को कितना नुकसान हो रहा है, इसका अनुमान लगाना भी मुश्किल है। महिलाओं तथा गरीब तबके पर बढ़ते अपराध और अत्याचार, प्रशासनिक स्तरपर वरिष्ठ आई.ए.एस. अधिकारियों का भ्रष्टाचार खुले आम नजर आना, यह सब मिलकर देश के एक मनोरम स्वप्न को डरावनी हकीकत का रूप दे रहे है। देश का हर नागरिक भ्रष्टाचार के बीच जन्म लेता है, पलता है और बड़ा होता है। और मरता भी है। लेकिन मरने के बाद भी उसे मुक्ति नहीं मिलती। यह कोई दार्शनिक चिंतन नहीं है बल्कि, देश के नागरिकों का भोगा

हुआ यथार्थ है। अंग्रेजों से विरासत में हमें भ्रष्टाचार मिला हुआ है, क्योंकि उस समय व्हाईसरॉय अथवा गवर्नर अपने पद से अवकाश लेने से पूर्व राजाओं से बिदाई लेने के नाम पर देशी रियासतों का दौरा करते तथा उनसे बहुमूल्य भेट स्वीकार करते थे, जो कि भ्रष्टाचारका ही एक रूप था। प्रसिद्ध फ्रांसिसी दार्शनिक वाल्टेयर बंबई के गवर्नर रहे। विश्वान अंग्रेज एल्फिन स्टन ने भी इसे नोट किया था की भारत हर बात में यूरोप से श्रेष्ठ है, परंतु उसी भारत में एक घोर 'भ्रष्ट' संस्कृति जम गई है। अब तो उच्च पदों पर नियुक्ति के लिए भ्रष्टाचारी होना मानो एक योग्यता बन गयी है। टॉलस्टॉय ने भी लिखा है की, भारतीयों ने ही भारतीयों को गुलाम बना रखा है, अंग्रेजों ने नहीं; जो कि भ्रष्टाचार का एक कारण था। लाइसेंस, परमीटराज, कोटा पद्धति आदि के कारण सामाजिक और नैतिक मूल्यों का न्हास होने लगा। भौतिकवादी दृष्टिकोण से नैतिक मूल्योंका न्हास होने के कारण जीवन में गिरावट आई। लोग अनैतिक साधनों से धन

कमाने लगे। औद्योगिक और व्यापारी वर्ग में भ्रष्टाचार आम बात है। नवधनाढय एवं तस्कर आदि भ्रष्टाचार के भिन्न भिन्न तरीकों से धन अर्जित करने लगे। अपना काम निकलवाने के लिए लोग सुरा एवं सुंदरी का उपयोग करने लगे। भारत में हरसाल कोई ना कोई चुनाव होता ही है। चुनाव जीतने के लिए नेताओं तथा राजनीतिक दलों को काले धन की आवश्यकता होती है। सरकारी कर्मचारियों के वेतन में अंतर यह भी चुनाव अधिक खर्चीले होने का एक कारण है। वरिष्ठ वेतनश्रेणी पानेवाले अधिकारियों के ऐशोआराम की जिंदगी की तुलना कनिष्ठ वेतनश्रेणी पानेवाला कर्मचारी करने लगा है, और अनुचित साधनों से कमाई करने लगा है। जिसके कारण भ्रष्टाचार पनप रहा है। पंचवर्षीय योजनाओं के कारण भी भ्रष्टाचार को बढ़ावा मिला है, क्योंकि इन योजनाओं की शुरुआत से कर्मचारियों को अपने विभाग में खर्च करने के विस्तृत अधिकार प्राप्त हुए है। जिसमें वे विकास कार्योंपर लाखों-करोड़ों खर्च कर सकते है। स्थिति में यकायक परिवर्तन हो जाने से मनुष्य का मानसिक

संतुलन बिगड़ जाता है तथा भ्रष्टाचार के दलदल में फँसता चला जाता है। प्रशासन के नियम इतने पेचीदा बनाये जाते हैं कि, अशिक्षित व्यक्तियों का क्या कहना, शिक्षित व्यक्ति भी इसे ठीक तरह से समझ नहीं पाता। जिससे आम जनता को वकीलों तथा उनके क्लर्कों पर निर्भर रहना पड़ता है, यह भी भ्रष्टाचार का एक मुख्य कारण है, इससे गुंडको प्रोत्साहन मिलता है। अगर कोई व्यक्ति साहस कर पुलिस में शिकायत कर दे तो उसकी हत्या तक की जाती है। भ्रष्ट कर्मचारियों को संरक्षण देना भी भ्रष्टाचार का एक कारण है।

भारत में किसी शासकीय कर्मचारी को पद से हटाना इतना सरल कार्य नहीं है, क्योंकि संविधान तथा कानूनों में इतना संरक्षण उसे प्रदान किया है कि बेईमान कर्मचारियों के विरुद्ध कोई कार्यवाही करने में स्वयं को असमर्थ पाते हैं।

निवारण -

भ्रष्टाचार को मिटाने के लिए हमें चुनाव प्रक्रिया में सुधार लाना होगा। लोकमत तैयार किया जाना चाहिए, जिससे भ्रष्टाचार करनेवालों का भांडा-

फोड़ हो सके। मंत्रियों तथा उच्च प्रशासनिक अधिकारियों के लिए एक निश्चित आचार-संहिता का निर्माण किया जाना चाहिए तथा उसका कठोरता से पार न करना चाहिए। ताकि कुशल और इमानदार कर्मचारियों की नियुक्ति हो सके। सतर्कता आयोग का गठन किया जाना चाहिए जिससे भ्रष्टाचार पर नियंत्रण रख सके। सरकारी पत्रों तथा फाइलों का निपटारा सीमित समय में जल्द से जल्द होना चाहिए। राजनीतिक दलों को उद्योगपतियों तथा व्यापारियों से प्राप्त होने वाले निधी का पूरा लेखाजोखा जनता को देना चाहिए। भ्रष्टाचारियों को निष्पक्ष न्यायाधीशों द्वारा संपूर्ण विचार कर उसे कानून के आधार से कड़ी से कड़ी सजा देनी चाहिए। भ्रष्टाचार भारतीय नागरिकों के जीवन का अंग बन चुका है। इसका निवारण बहुत ही कठिन है। क्योंकि वर्तमान सामाजिक व राजनीतिक परिप्रेक्ष्य में इसके समाधान के

लक्षण दूर दूर तक अंधकार के गर्भ में है, लेकिन ये नहीं मानना चाहिए कि, समस्या का समाधान हो ही नहीं सकता। इस बुराई को खत्म करने की ताकत हल्की-फुल्की कोशिशों में नहीं है, इससे जूझने के लिए राष्ट्रव्यापी संकल्प, व्यापक जनजागृति एवं जनता की सोच बदलने की आवश्यकता है। इस समस्या से निपटने के लिए बक्सी कमिटी, टेकचंद समिति, प्रशासकीय विजिलेंस विभाग का गठन, संधानम समिती, कृपलानी पूछताछ समिती जैसी कई समितियों का गठन समय समय पर किया गया ताकि इस देश को भ्रष्टाचार से मुक्ति मिल सके।

सार्वजनिक जीवन में होनेवाले भ्रष्टाचार को मिटाने के लिए एक सशक्त लोकपाल होना बहुत आवश्यक है, परंतु दुर्भाग्य से आजादी के ६६ साल बाद एक लोकपाल विधेयक हालही में संसद में पारित हुआ है। इस विधेयक के अनुसार जल्द से जल्द लोकपाल की नियुक्ति की जानी चाहिए। सार्वजनिक तथा निजी क्षेत्रों इन दोनों को इसके भीतर लाना चाहिए। आज निजी क्षेत्र में होनेवाले भ्रष्टाचार को

नजरअंदाज किया जा रहा है, क्योंकि इसके लिए कानूनी संशोधन की आवश्यकता है। केवल लोकपाल बनने से देश को भ्रष्टाचार से मुक्ति नहीं मिलेगी, क्योंकि लोकपाल भी एक व्यक्ति ही होगा। आज इस बात की क्या गारंटी है कि, लोकपाल के पद नियुक्त होनेवाला ईमानदार ही होगा। इसके साथ जनता को जागरूक होने की जरूरत है। क्योंकि जब जब कोई व्यवस्था में

आमूलाग्र बदल होने की आवश्यकता हो तो जनता का दबाव सरकार तथा प्रशासन पर होना चाहिए। जिस प्रकार से अन्ना हजारे के द्वारा लोगों के दिलों में भ्रष्टाचार के खिलाफ मशाल जलाने का कार्य किया गया और सरकार पर दबाव बढ़ता गया और सभी राजनीतिक दलों को संसद में लोकपाल कानून पास करना पडा। भ्रष्ट सांसदों, विधायकों तथा

अधिकारियों को वापस बुलाने का अधिकार होना चाहिए। भ्रष्टाचार के रोग का खात्मा जनभागीदारी से ही संभव है। 'सत्यार्थ प्रकाश' के छठे अध्याय में स्पष्ट लिखा गया है कि, राजा प्रजा के लिए होना चाहिए, नहीं तो वह प्रजा को उसी तरह खा जाएगा, जिस तरह शेर हिरण को खा जाता है।

- शेख रेशमा रशिट
बी. ए. भाग -३ (हिं.गि)

स्त्री भ्रूण हत्या

- शेख आसमा सलीम
बी. ए. भाग २

जिसके कदमों से
बन जाती धरती पावन
आ गया उसके जीवन में
सोनोग्राफी का रावण।
बाहर घुमते लडको को
मिलता है मान-सन्मान
घर में काम करती लड़कियों को
क्यों सहना पड़ता है अत्याचार।
जिसके मूनहरे स्पर्श से
खिलती है कलियां
गर्भ से लडकी को मारकर
लोग क्यों करते है गलतियाँ?
लडकों के जन्म पर
मनाते है खुशी बार-बार
लडकियों को गर्भ में मारकर
क्यों खुशियाँ मनाता है समाज।

लड़कियाँ होती है जहाँ
खुशियाँ लहराती है वहाँ
नहीं है लड़कियों का बोझ
वो तो उठाकर बोझ देती है सहारा
लडका और लडकियाँ
एक ही सिक्के के दो पहलू
उन्हें मिलना चाहिए एक जैसा सन्मान
सन्मान की सोचो बाद में
पहले दे दो जीने का अधिकार।

वर्षाद्वितीय २०१३-१४

*व्यक्ति परख लेख *

युग पुरुष अज्ञेय

९९

तुम्हें अपनी घनी
हवेली में भुतों का
डर सता रहा है,
अपने झोपड़े में यह
डर खा रहा है कि
मैं कब भूत
हो जाऊँगा।

११

हादरीय २०१३-१४

'अज्ञेय' को चाहे हम नई कविता का शीर्ष कवि कहें-पुरोधा-या किरीट तरु कहें, उनके ऐतिहासिक मूल्य और असाधारण प्रतिभासंपन्न साहित्यिक व्यक्तित्व को नकार नहीं सकते। 'नई कविता की जययात्रा' की अगुवाई अज्ञेय के हाथों ही हुई है। अज्ञेय काव्य में एक अन्वेषी है। नई राहों को खोजना चाहते हैं। सत्य को ढूँढना तथा उसके संप्रेषण के लिए, प्रयोग का साधन बनाते हैं। सामान्य शब्दों के गहन अर्थ उद्घाटित करने का प्रयास करते हैं। भाषा को वे अधिक व्यापक करना चाहते हैं। शब्दों की अर्थवत्ता उनके लिए प्रमुख है। इतिहास तथा समाज की पृष्ठभूमि तथा युग के तत्त्वों से घुलमिल जानेवाली भाषा उनके लिए महत्त्वपूर्ण है। तथ्य के अनुकूल मुहावरा तलाशना पड़ता है, जिससे नए प्रकार की ताजी संवेदना व्यक्त की जा सके। यह कार्य सहज नहीं। इसके लिए अध्ययन और चिंतन की एक दीर्घ और अविरल प्रक्रिया आवश्यक है।

यह एक साहित्य-साधक ही कर सकता है। नयापन अटपटा लगता है। बंधे नियम रूटे हैं तो विरोध के स्वर भी फूटते हैं। सन १९६५ में प्रकाशित 'आधुनिक साहित्य' में आचार्य नंददुलारे वाजपेयी ने नई कविता तथा प्रयोगवादी रचनाओं को भिन्न-भिन्न माना है। 'तार सप्तक' की कड़ी शब्दों में समीक्षा की है। आचार्य पदधति के अनुसार उसके दोष गिनाए हैं, तदपि उसी लेख में उन्होंने स्वीकार किया है कि- मैं यह नहीं कहता कि इन प्रयोगवादी रचनाओं का कोई मूल्य ही नहीं है। संभव है-ये रचनाएँ किसी नए और श्रेष्ठतर कवि के आगमन का हेतू बनें, परंतु वर्तमान में वे जैसी है, उनमें साहित्यिक परिष्कार की बड़ी आवश्यकता है। और यह साहित्य का इतिहास है कि, स्वयं वाजपेयीजी ने अज्ञेय के प्रति अपने पूर्व विचारों का परित्याग किया। शब्दों को सारगर्भित करने के लिए अज्ञेय ने

डिप्टास्टर मॅनेजमेंट विषयावरील कार्यशाळेच्या उद्घाटनप्रसंगी मार्गदर्शन करताना सातारा जिल्हा पोलीस अधीक्षक मा. अभिनव देशमुख

महाविद्यालयाचा अभिमान - एन.सी.सी. छात्रसैनिकांची बहादुर बटालियन

रायफल -
वेपन ट्रेनिंग
आर्मी
अॅटॅचमेंट
कॅम्प,
अहमदनगर

अजिंक्यतारा किल्ला साफसफाई व वृक्षारोपण करताना छात्रसैनिक

कॅप्टन
डॉ. महेश गायकवाड

संकेत धोंडवड
ज्यु. अंडर ऑफिसर

निखिल बाबर
सी. ज्यु. एम. एच.

शुभम पवार
बेस्ट कॅडेट २०१३-१४

अमीर बागवान
सि. अंडर ऑफिसर

आकाश कुंभार
ज्यु. अंडर ऑफिसर

एन.
सी.
सी.

ब
हा
दु
री
य

२०१३

२०१४

शिक्षणमहर्षी डॉ. बापूजी साळुंखे स्मृतिदिन कार्यक्रमात मा. प्राचार्य सुहास साळुंखे यांचा सत्कार करताना प्रा.आर.आर.ओहोळ, सोबत प्रा.डॉ.सगरे, प्रा.जाधव, प्रा. गीतांजली साळुंखे

शिक्षकदिनानिमित्त आयोजित कार्यक्रमात प्रमुख पाहुणे डॉ. बाबुराव गुरव यांचे स्वागत करताना प्रा. दीपक वडमवार मध्यभागी प्राचार्य डॉ. शेजवळ, प्रा. डॉ. पाटील

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर जयंतीनिमित्त प्रतिमेचे पूजन करताना प्राचार्य डॉ. राजेंद्र शेजवळ व इतर प्राध्यापक

सावित्रीबाई फुले जयंतीनिमित्त प्रतिमा पूजन करताना मा. प्राचार्य डॉ. शेजवळ,

मराठी विभाग - शिक्षणमहर्षी डॉ. बापूजी साळुंखे यांचे विचारधन या भितीपत्रिकेचे प्रकाशन करताना मा.प्राचार्य सुहास साळुंखे, मराठी विभाग प्रमुख प्रा. बाळासाहेब जगताप, प्रा. गीतांजली साळुंखे व विद्यार्थी

व्यक्तिगत सौंदर्य संवर्धन अभ्यासक्रम- प्रौढ व निरंतर शिक्षण विभाग, शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर प्रशिक्षणाधी विद्यार्थिनींसह प्राचार्य डॉ.आर व्ही शेजवळ, समन्वयक प्रा मयुरा राजेंद्रसले प्रशिक्षिका शुभांगी साळुंखे-माने, प्रा. शेखर मोहिते, श्री.लाड

विशेष श्रमसंस्कार शिबिराचे उद्घाटनप्रसंगी बोलताना माजी गटशिक्षण अधिकारी श्री. विलास तुकाराम जाधव, अध्यक्ष प्राचार्य डॉ. राजेंद्र शेजवळ, प्रा. डॉ. आर.जी.पाटील, ग्रामपंचायत सदस्य व मान्यवर

करंढी गावातील रस्ता तयार करण्यासाठी मुकम टाकणे व लेव्हलिंगचे काम करताना स्वयंसेवक व ग्रामस्थ

करंढी गावातील ग्रामपंचायत कार्यालयासमोरील पार बांधताना स्वयंसेवक

करंढी गावच्या स्मशानभूमीजवळ वृक्षारोपणासाठी खड्डे खोदताना व वृक्षारोपण करताना स्वयंसेवक

विशेष श्रमसंस्कार शिबिरात प्रसारमाध्यमांची बदलती भूमिका व समस्या या विषयावर मार्गदर्शन करताना मा.मधुसूदन पत्की

विशेष श्रमसंस्कार शिबिराच्या समारोपप्रसंगी बोलताना मा. प्राचार्य सुहास साळुंखे, श्री छत्रपती प्रतिष्ठानचे संस्थापक रवींद्र पवार व इतर मान्यवर

राष्ट्रीय
सेवा
योजना...
विशेष
श्रम-
संस्कार
शिबिर...

ब
हा
दु
री
य
२०१३
-
२०१४

विद्यार्थी प्रतिभा आविष्कार....

क्रांतिदिनाच्या निमित्ताने छोडो भारत (१९४९) या विषयावरील इतिहास विभागाच्या भित्तिपत्रिकेचे उद्घाटन करताना श्री स्वामी विवेकानंद शिक्षण संस्थेचे कार्याध्यक्ष मा.प्राचार्य अभयकुमार साळुंखे

शि.म. डॉ. चापूजी साळुंखे इंग्लिश लिटरेचर असोसिएशन मार्फत प्रकाशित भित्तिपत्रिकेचे उद्घाटन करताना प्राचार्य डॉ. आर.व्ही.शेजवळ सोबत विभागाचे सदस्य

सन २०१३-१४ या शैक्षणिक वर्षातील भूगोल विभागाच्या भित्तिपत्रिकेचे उद्घाटन करताना प्राचार्य डॉ. राजेंद्र शेजवळ सोबत प्रा. एम.बी.रासकर, प्रा. बी.बी.बागल व विद्यार्थी

'कालिदासं नमामि' या संस्कृत विभागाच्या भित्तिपत्रिकेचे उद्घाटन करते प्राचार्य डॉ. राजेंद्र शेजवळ सोबत विभागप्रमुख प्रा. डॉ. श्रीमती राजेशोसले एस. एस., प्रा.कु.मथुरा राजेशोसले व बी.ए.भाग १ चे विद्यार्थी व प्राध्यापक

मराठी व समाजशास्त्र विभाग आयोजित केली संमेलनामध्ये प्रास्ताविक करताना प्रा. बाळासाहेब जगताप शेजारी कवयित्री सौ.कांता भोसले, प्रा आर.आर. गायकवाड प्रा डॉ.सौ. शैलजा माने

ज्यु. सांस्कृतिक विभाग व सि.इतिहास विभागाच्यावतीने सावित्रीबाई फुले जयंती दिन कार्यक्रमात बोलताना मा.प्रा.डॉ.विनायक जाधव, प्राचार्य डॉ. आर. व्ही.शेजवळ, प्रा. सौ. गीतांजली साळुंखे, प्रा. प्रतिभा धिकमठ

प्रतिकों का आश्रय लिया है।
 अकिंचित वस्तु के प्रति भी
 रागात्मक संबंध की स्थापना
 जहाँ शब्दों को नया अर्थ देती
 है, उन्हें व्यापक करती है,
 वहाँ यह पाठक की रागात्मक
 शक्ति को बल प्रदान करती है।
 कविता मात्र बुद्धि विलास
 नहीं रह जाती। एक सामान्य
 व्यक्ति भी घटना, परिस्थिति से
 तादाम्य स्थापित करता है।
 ये जड़ तत्व, मात्र जड़वत
 नहीं रहते, बल्कि पाठक को
 रचनात्मक रूप से प्रेरणा देते
 हैं।
 “नदी तुम बहती चलो तुम बढ़ो,
 प्लावन तुम्हारा घरघराता उठे
 यह खोतविनी ही कर्मनाशा
 कीर्तिनाशा घोर
 कालप्रवाहिनी बन जाए।
 तो हमें स्वीकार है वह भी।
 उसी में रेत होकर
 फिर छनेंगे हम
 जमोंगे हम
 कहीं से पैर टेकेंगे
 कहीं फिर से खड़ा होगा नए
 व्यक्तित्व का आकार।
 मातः, उसे फिर संस्कार तुम देना।
 निराशा, हताशा और संघर्षों से
 जूझते व्यक्ति को निश्चिततः ये
 पंक्तियाँ दिशा दर्शन देनेवाली
 हैं। युग की वेदना से पीड़ित
 मानव के लिए ये नई आशा
 का संचार करने में पूर्णतः
 सक्षम हैं। परंपरा ही विकास

को सींचती है। आधुनिकता की
 धुन में अज्ञेय ने भारतीय रूपरंग
 को तिलांजलि नहीं दी। उनका
 आग्रह मात्र इतना है कि, संदर्भ
 विशेष के लिए परंपरा की
 उपयोगिता को पूर्णतः समझा
 जाए। उसे आत्मसात करने के
 पूर्व उसपर प्रत्येक दृष्टि से पुनः
 चिंतन किया जाए।
 समकालीन वास्तविकता का
 चित्रण उपयुक्त शब्दों के साथ
 - साथ लोकभाषा के मुहावरों
 के द्वारा ही संभव है।
 लोकभाषा का अपना प्रवाह है
 और सामान्य मानस से उसका
 सीधा संबंध है। लोकभाषा में
 सांस्कृतिक परंपरा के तत्व भी
 अंतर्निहित हैं। उनकी
 अभिव्यक्ति से आशय की
 स्पष्टता है। आज यह निर्विवाद
 है कि प्रत्येक क्षेत्र बाह्य प्रभावों
 से परिवर्तित है। भाषा की
 शैली पर उसका प्रभाव है। इसी
 से सामंजस्य हेतु नए शिल्प के
 निर्माण की आवश्यकता है
 तथा उसकी खोज के लिए ये
 प्रयास हैं।
 स्वयं अज्ञेय के शब्द हैं-
 “वस्तु के रूपाकार को
 बिल्कुल अलग किया ही नहीं
 जा सकता। दोनों का सामंजस्य
 अधिक समर्थ और प्रभावशाली
 होता है।

कलाकार मात्र भोक्ता नहीं।
 अपना अनुभव, जब संप्रेषित
 करे, तब उसे - ‘सर्जक’ होना
 है। यह भोक्ता और सर्जक का
 दोहरा व्यक्तित्व है। काव्य में
 रचना को सर्वव्यापी बनाने के
 लिए कलाकार की तटस्थता
 अपरिहार्य है।
 सृजन की उत्पत्ति अनुभूति से
 है। मोती निर्माण वर्षों की
 साधना का परिणाम है। कला
 की उत्पत्ति अवकाश के क्षणों
 से नहीं है, उसके मूल में
 साधना तथा जीवन दर्शन है-
 कविता ‘एक क्षण भर और’ में
 भविष्य के लिए कवि संदेश
 देता है -
 “वज्र जिससे फोड़ता चट्टान को
 भले ही फिर व्यथा के रूप में
 बरस पर बरस बीतें
 एक मुक्ता रूप को पकते।”
 वेदना के संसार में जीने की
 आकांक्षा है। सबसे समरस होने
 की लालसा है। ‘सागर मुद्रा’ -
 ‘और दो कविताएँ-
 “मेरे कर्म और मेरे मर्म को
 मेरे चाहे को और मेरे किए को
 मुझको और मुझको
 कहीं मुझसे जोड़ दो
 यों मत छोड़ दो मुझे सागर
 यों मत छोड़ दो।”
 जीवन की यह वास्तविकता
 सब की ही अनुभूति है।
 अपनी काव्य यात्रा में व्यक्तिगत

तथा सार्वजनिक जीवन के अनेक पक्ष का अज्ञेय ने चित्रण किया है। 'एक सोपान पर' आत्म पीड़ा है। कल्पनाजन्य उच्छ्वास है। स्वाभाविक प्रेम व्यवहार की सार्वभौमिकता तत्त्व चिंतन के साथ है। मानवीय विफलता है, तो आत्मविश्वास का भी चित्रण है। अज्ञेय की कविता में राष्ट्रीय चेतना है। शोषण के प्रति आक्रोश है। कवि ने एक बंदी आत्मवेदना, राजनीतिक पराधीनता और स्वातंत्र्य लालसा की उन्मुक्त भावनाओं को स्वर दिया है। व्यक्तिगत जीवन के संदर्भ में यह है कि बीस वर्ष आयु में ही क्रांतिकारी रहे तथा चार वर्षों के लिए कारावास भी भोगा। उनकी कविताओं में रहस्यवादी चेतना के साथ स्वच्छदतावादी संस्कार है। उनमें छायावादी मांसलता की भी प्रवृत्ति है। रोमांटिक भाव-बोध की व्यक्तिवादी विचारधारा को अज्ञेय ने आगे बढ़ाया है। उनकी संवेदना पर युग की काव्य चेतान का प्रभाव है। रवींद्र तथा पाश्चात्य साहित्य के टैनीसन का भी प्रभाव है। सन १९४९ तथा १९५४ में

प्रकाशित रचनाएँ क्रमशः - 'हरी घास पर क्षण भर' तथा 'बावरा अहेरी' प्रकृतिपरक रचनाएँ हैं। संस्कृति की चेतना के साथ इनमें आस्था का स्थायित्व है। यहाँ केवल बिंब विधान ही नहीं, प्रकृति के साक्षात् दर्शन हैं- "उगा तारा मैंने देखा नहीं कि कब बुझ गया लाल आलोक सूर्य का पर जब देखा देखा यही कि पेड़ों की चट्टानों में उलझी हरी हुई लालिमा मे द्योतित हे शुक्र अकेला तारा।" इस द्वितीय सोपान की रचनाओं में जीवन की गति-शीलता है, आधुनिक सभ्यता पर व्यंग है, प्रकृति की सूक्ष्म चेतना में मानवीय सांस्कृतिक चेतना का योग है तथा इनमें मानव का आत्मविश्लेषण है- "दूबैचल डगर चढ़ती उमंगों - सी बिछी पैरों में नदी न्यों दर्द की रेखा दिया मन को दिलासा पुनः आऊँगा (भले ही बरस दिन अनगिनत युगों बाद) क्षितिज ने पलक सी खोली तमक कर दामिनी बोली- अरे, यायावर रहेगा याद?" अज्ञेय का तीसरा सोपान वह है, "जब वे प्रकृति के अंतः-स्वरूप से तादाम्य करते हुए

विराट चेतना की अनुभूति में डूबने लगते हे।" यहाँ उदात्त भाव ईश्वरोन्मुखी नहीं है, वे मानवीय अंतःवर्ती सत्य की दिशा की अनुभूतियों का उद्घाटन करते हैं। 'तुम नहीं व्याप सकते, तुमने जो व्यापा है, उसी को निभाओ' यही एक पंक्ति और 'तुम किसी देवता से नहीं निकले, तुम मेरे साथ ही आसुओं में गले' उनकी अनुभूति को साकार करने को पर्याप्त है। उनकी रचनाओं में अतीत और भविष्य के मध्य वर्तमान के तथ्य व तत्त्वों का प्रत्येक क्षण है। आस्था, अध्यात्म और दार्शनिकता के आश्रय से मानव प्रेम को ही वे अनाम, निर्विकार, चिरसत्य कहते हैं- "जो सबको समाता है- मौन का ही सूत्र किसी अर्थ को मिटाए बिना सारे शब्द क्रमागत सुमिरनी में पिरोता है" इस काल की इनकी रचनाओं में व्यंग, शोषण, कतिपय विदेशी काव्य के भावानुवाद सम्मिलित हैं। उन्होंने अपने कटाक्ष में नए कवियों को भी नहीं छोड़ा है। अज्ञेय का चौथा सोपान प्रचलित रहस्यवाद से भिन्न, काव्य रहस्यान्वेषण मानवीय

गहरी संवेदना के संस्कार के साथ नए स्वरूप में जीवन दर्शन है। "अज्ञेय ने व्यक्ति के केंद्र से समाज की यात्रा की है। जो मेरा है, वही ममेतर है।" सत्य के साक्षात्कार के लिए आत्मसमर्पण अपरिहार्य है। अद्वैत की प्राप्ति द्वैत भाव से मुक्ति उपरांत है। यहाँ दर्शन की अभिव्यक्ति में दार्शनिक बोझ भी स्वाभाविक है। इसके लिए उपदेश का भी आश्रय लिया गया है। अतिशय भावोद्रेक तथा अतिरिक्त बौद्धिकता भी यहाँ है। जीवन के उच्च धरातलों के लिए उन्मुक्त जीवन का परामर्श है। यथार्थ के चित्रण में महानगर की चकाचौंध, मशीनी व्यग्रता की रागहीनता है। मानवीय जीवन के सभी पहलुओं पर अपनी दृष्टि है। जिसकी पूर्ण अभिव्यक्ति के लिए अपनी शैली अनुपम है। उनकी प्रमुख कृतियाँ हैं- 'कितनी नावों में कितनी बार' (१९६७), 'क्योंकि मैं उसे जानता हूँ' (१९६९), 'पहले मैं सन्नटा चुनता हूँ' (१९७३) तथा 'महावृक्ष के नीचे' (१९७७)। अज्ञेय पहले सृजन को

'आँचल पसार कर लेना' स्वीकारते थे, अब अपने निजी एकांत को सहज स्वतः प्रेरित दान के रूप में देना चाहते हैं। यह अज्ञेय काव्ययात्रा मनुष्य की सामान्य जीवन यात्रा है, मानो एक व्यक्ति संसार को अपने में समेटकर ही संतुष्ट होगा तदपि यथार्थ उसे अपना सर्वस्व त्यागने पर विवश करता है। खोने और पाने का गणित भिन्न है। इनके मध्य अज्ञेय ने भूत, भविष्य और वर्तमान के दर्शन किए हैं। मानव का संबंध जिस अनंत विराट से है, उसे उन्होंने मानवता के माध्यम से समझा है - "भर दिया रस प्रथम उसमें कर दिया फिर प्यार बर्जित तब बने अंधे पतंगे हो चुका जब दीप निर्मित पत्थरों के बुत हुए निष्प्राण स्थापित मंदिरों में और उनको पूजने को हाथ मृदु अनुराग रंजित" यह प्रभु के प्रति पूर्ण मृदुलता के साथ विरोध भी है, किंतु एक जागृत आत्मविश्लेषण के साथ है, जिसमें तथ्यों को मानवीय रूप में देखा गया है। मानवीय चिंतन की विवशतावश इसे भले अहंकार समझे, किंतु वैयक्तिकता तथा

समाज से उनकी संपृक्ति है - "कुत्सा अपमान, अवज्ञा के धुंधुआते कडुबे तम में यह सदा द्रवित चिर अखंड अपनापा जिशामु, प्रबुद्ध, सदा श्रद्धामय इसको भक्ति को दे दो यह दीप अकेला, स्नेहभरा इसको भी पंक्ति को दे दो।" उनका शिल्प शास्त्रोक्त विधान से परे एक प्रयोगशीलता है, तदपि उन्होंने भाषा को इस तरह माँजा कि विशिष्ट अनुभूति अपने अनुरूप अभिव्यक्ति लेकर प्रस्तुत हुई है। प्रतिकों के चयन में मौलिकता है। उनके लिए सूर्य बावरा अहेरी है। यह व्यक्ति की उदासी और अवसाद है। सागर अज्ञात सत्य भी है, चिर-परिचित जीवन भी है। साहसी प्रयोगों के साथ उन्होंने भावों को निश्चित मूर्त रूप प्रदान किया है। सांस्कृतिक बिंबों का भी प्रयोग अज्ञेय ने किया है। प्रकृति का मानवीकरण और वह भी इतना सशक्त, मात्र तीन पंक्तियों में - यह अज्ञेय द्वारा ही संभव है। "घति सेवा रत साँझ उचकता देख पराया चाँद ललाकर ओट हो गई।" उनकी कविता में पुराने प्रतिमान नहीं है। कविताओं में सुक्तियाँ हैं- 'किसी की जगह कोई नहीं

लेता,' 'दुःख सब को माँजता है, जो सब का कौतुहल है, 'सच में सत्वहीन अहम ढहेगा,' 'ममता ही सर्व दुखपूर्ण है,' तथा 'मौन की अभिव्यंजना है,' ये कतिपय उदाहरण हैं। इस तरह की सुक्तियाँ भवानीप्रसाद मिश्र ने 'गांधी पंचशती' में 'वचन छाया' के अंतर्गत प्रस्तुत की हैं। भाषा की दृष्टि से उन्होंने तत्सम के साथ लोकभाषा की शब्दावली ली है। उच्च कोटि की साहित्यिक भाषा भी है।

उनका विशद शब्दकोश जीवन के विविध संबोधनों द्वारा व्यक्त करने का गुण अज्ञेय में है। सीधी सादी भाषा को भी उन्होंने काव्य-रूप में व्यक्त किया है। "तुम्हें अपनी घनी हवेली में बुतों का डर सता रहा है अपने झोपड़े में यह डर खा रहा है कि मैं कब भूत हो जाऊँगा।" प्रथमतः तत्कालीन पत्रों में अज्ञेय की रचनाओं का

प्रकाशन हुआ, जो जीवनपर्यंत भी रहा। उनके तार सप्तक के प्रकाशन प्रयोग की प्रेरणा पर हिंदी साहित्य में नवलेखन की विद्या की साहित्यिक पत्रिकाओं का प्रकाशन प्रारंभ हुआ है। साहित्य की उपलब्धियाँ तथा प्रदेश के साथ साहित्यिक पत्र-पत्रिकाओं के लिए भी यह अज्ञेय का विशेष योगदान है।

- निलम चंद्रकांत जाधव
बी. भाग २

पहचान जिंदगी की

"सपना है यह जिंदगी
सपनों की गली है यह जिंदगी।
इसमें प्रेम तत्व है महान
पर उसी का होता है, अपमान।
दोस्ती है इसकी जान
तो धोका है इसकी पहचान।
बस सपना है यह जिंदगी,
सपनों की गली है यह जिंदगी।
किरण है इसकी आशा
अंधःकार है इसकी निराशा।
जन्म से होती है शुरु,
मौत से होती है खत्म।
बस सपना है जिंदगी
सपनों की गली है यह जिंदगी।

नसीब का इम्तिहान है यह जिंदगी।
साहस का दूसरा नाम है जिंदगी।
खुशियों की हरियाली है यह जिंदगी,
दुःखों की लाली है यह जिंदगी।
बस इसी का नाम है जिंदगी,
सपनों की गली है यह जिंदगी।

-सावंत हेमलता संभाजी
बी. ए. भाग १ (हिंदी)

*पुस्तक समीक्षा *

'अंधायुग' में आधुनिकता

९९

अंधायुग के पात्रों को आधुनिक युग से जोड़कर देखा जाए तो कृष्ण केवल प्रभु अथवा परब्रह्म नहीं है बल्कि वे देवत्व और दानवत्व की संघीरेखा पर खड़े हैं। इसीलिए वे एक जटिल मनुष्य हैं।

११

'कनुप्रिया' की भाँति ही धर्मवीर भारती की कृति 'अंधायुग' उल्लेखनीय और विशिष्ट है, फर्क सिर्फ इतना ही है कि, 'कनुप्रिया' रागसंबंधों की वैचारिक पृष्ठभूमि पर खड़ी है और 'अंधायुग' पौराणिक आख्यानों के सहारे समसमायिक जीवन के संकट का प्रतिबोधक है; 'कनुप्रिया' केवल काव्य है, किंतु 'अंधायुग' एक साथ ही नाटक भी है और काव्य भी। अतः उसको 'गीतिनाट्य' कहना अधिक सही है। इस गीतिनाट्यात्मक प्रबंध की कथावस्तु का घटना काल महा-भारत के अष्टादशदिन की संध्या से होता है और कुरुक्षेत्र में कृष्ण की मृत्यु के क्षण तक चलता है। कवि ने इसका आरंभ महाविनाश के संकेतों से किया है। कृतिकार का अभीष्ट प्रारंभ से ही यह बताना रहा है कि, महाभारत का युद्ध अनीति, अमर्यादा, कुंठा, निराशा, अर्धसत्य व अदूरदर्शिता से भरपूर था। सही मायने में सारा समाज ही

वैयक्तिक स्वार्थों, निराशा और कुंठा से ग्रस्त होने के कारण अंधा हो गया था। कहीं भी कुछ भी ऐसा नहीं था जो जल्दी देखने की अपेक्षा सही देखता। कृष्ण की युद्ध नीतिजन्य कुटीलता, युधिष्ठिर की 'अश्वत्थामा हतो....' आदि अर्धसत्य की सूचक पंक्ति, भीम व दुर्योधन की युद्धजन्य कुटील नीति व कौरव और पांडवों का बढ़ता हुआ स्वार्थ बस इस बात का सूचक था कि, इस वातावरण में ज्योतिकिरण को पहचानने के लिए किसी के पास भी दृष्टि नहीं थी। यह नाट्यकृति इस बात की भी सूचना देती है कि, आधुनिक युग की भयंकर व कँपा देनेवाली जटिलताएँ भी वैसी ही हैं-विश्वास छूट गया है, स्वार्थ और अंधापन दिनों-दिन बढ़ता जा रहा है। सभी अपनी

५४
वाराणसी २०१३-१४

अपनी-धुन में हैं, किसी को किसी की जरूरत नहीं रह गई है। कोई पीछे नहीं देखता, आगे देखने की तो बात ही दूर है। कवि की आशा यह रही है कि वह आज के घटाटोप में भटकते हुए मानव को भविष्य के प्रति सावधान कर दे। इस बिंदु से 'अंधायुग' 'अंधो की कहानी होकर भी प्रकाश की कहानी बन गया है। उसमें आशा और विश्वास की किरणों का प्रसाद है। इसकी विषय वस्तु विवेक, मर्यादा और अर्धसत्य को लेकर चलती है किंतु सत्य की तलाश में, प्रकाश की आशा में। सच की भारती को एक अनुकूल स्थल मिल गया है। एक ओर वे महाभारत के युद्धांत के दृश्यों को देखते हैं और दूसरी और द्वितीय विश्व-युद्ध की भयंकरताओं के पश्चात आया युग उनके सामने है जिसमें महाभारतीय अनाचार, अमर्यादा और अनैतिकता का पल्लवन है। चारों ओर रक्तपात, अंधता ही अंधता, स्वार्थ और अमर्यादा का ही बोलबाला है। अतः कवि भविष्य के खतरों से सावधान रहने का संकेत देते

हैं। 'अंधायुग' कवि के सामने एक जीवन संकट बन गया है, जिसमें स्थितियाँ, मनोवृत्तियाँ सभी विकृत है और कवि इस संकट की पुनरावृत्ति तीसरे महायुद्ध के रूप में नहीं होने देना चाहते है। 'अंधायुग' पाँच अंको में समाप्त होता है, जिसमें कौरवों की अंतिम पराजय से लेकर कृष्ण की मृत्यु तक की कथा

सिमटी हुई है। प्रारंभ से लेकर अंत तक कथा में संघटन है, कहीं भी कोई तार टूटता नहीं दिखाई देता है। प्रत्येक घटना, स्थिति और अनुभूति मूल चेतना से संपृक्त है। अंको के शीर्षक प्रतीकात्मक स्तर पर खुलते हैं। कौरव नगरी, पशु का उदय, अश्वत्थामा का अर्धसत्य, पंख, पहिएँ और पट्टियाँ, विजय एक क्रमिक आत्महत्या तथा कृष्ण का

अवसान स्वयं रचनाकार के शब्दों में कथा विकास तथा मानवीय मर्यादा की सापेक्ष स्थिती के सूचक हैं। कोई भी दृश्य, प्रसंग या मनःस्थिति मूल चेतना से कही हुई नहीं है। संपूर्ण कथानक बुना हुआ है। दुर्योधन की पराजय, भीम और दुर्योधन का मल्लयुद्ध, युधिष्ठिर के अधूरे सत्य से उत्पन्न अश्वत्थामा की मनोग्रंथि का जन्म, अश्वत्थामा में हिंसा की जागृति, उसके समस्त अकरणीय कर्म तथा अंततः शारीरिक कौरुप्य, 'युयुत्सु' की मन की 'ग्रंथि' और आत्महत्या के रूप में उससे मुक्ति, कृष्ण और गांधारी की वार्ता और कृष्ण की मृत्यु आदि सभी घटनाओं में प्रभाव डालने की पर्याप्त क्षमता है तथा ये सभी परस्परपूरक हैं। इन सभी को मिलाने तथा अधिकाधिक प्रभावशाली बनाने के लिए कवि ने कथा-गायन-पद्धति का सहारा लिया है। 'अंधायुग' की कथा पुराण कथा है। धर्मवीर भारती ने इसमें आज के विसंगतिपूर्ण जीवन की पृष्ठभूमि में समाज एवं मानव मन में व्याप्त युद्धोत्तर कुंठा, पराजय, प्रतिशोध, निराशा, रक्तपात, ध्वंस, कुरुपता,

रक्तपात, ध्वंस, कुरूपता, विकृति, अधःपतन, कुंठाजनित बर्बरता, विवेकहीनता, द्वंद्व, अंधस्वार्थपरता, भयानक टूटन, विघटन के साथ साथ विघटित मानवी मूल्यों का अस्तव्यस्त और खंडित परंपरा, जीर्णशीर्ण होती हुई मर्यादाओं और भौतिक द्वंद्वों के संदर्भ में नई भावनात्मक अनुभूतियों का यथार्थ किंतु सशक्त चित्रण किया है।

आधुनिक युग की समस्याओं और द्वंद्ववात्मक स्थितियों की अभिव्यक्ति में भारती ने महाभारत युद्ध की घटनाओं - प्रसंगों और पात्रों को जरिया बनाकर एक ओर तो ऐतिहासिकता की रक्षा की है और दूसरी ओर इन्हीं सब के द्वारा ऐसे चित्र भी प्रस्तुत किए हैं, जो आधुनिक जीवन की विसंगतियों को उद्घाटित करते हुए इसे आधुनिक बोध का गीतिनाट्यात्मक प्रबंध प्रमाणित करते हैं। कवि ने प्रारंभ ही यह कहकर कि, "युद्धो-परांत यह अंधायुग अवतरित हुआ जिसमें स्थितियाँ, मनोवृत्तियाँ, आत्माएँ सब विकृत है।" आधुनिक युगबोध और स्थिति की और हमारा ध्यान खींचा है।

अंधायुग सन १९५४ में लिखा गया था। जब विश्व की शक्तियाँ दो गुटों बँट चुकी थीं। द्वितीय विश्व युद्ध की प्रलयकारी स्थिती अभी भी शेष थी और विश्व तिसरे विश्वयुद्ध की भावी विभीषिका से त्रस्त था। यह तणावपूर्ण समय था और व्यक्ति इस तनाव के क्षणों में न केवल अपने को असुरक्षित महसूस कर रहा था बल्कि करणीय और अकरणीय के द्वंद्व में भी पड़ा हुआ था। जिस प्रकार महाभारत के युद्ध के बाद भय, कुंभा, निराशा और निरर्थकता का वातावरण बन गया था, ठीक वैसी ही स्थिती द्वितीय विश्वयुद्ध के पश्चात आधुनिक युग की थी। इन्हीं मूल्यों और मर्यादाओं का अन्वेष 'अंधायुग' की मौलिक समस्या है।

'अंधायुग'के पात्रों को आधुनिक युग से जोड़कर देखा जाए तो कृष्ण केवल प्रभु अथवा परब्रह्म नहीं है, बल्कि वे देवत्व और दानवत्व की संधि-रेखा पर खड़े हैं। इसलिए वे एक आधुनिक जटिल मनुष्य हैं, जो परिस्थितियों से प्रेरित होकर सत्य की रक्षा भी करते हैं और सत्य का त्याग भी करते हैं।

इतनी ही नहीं, इसके कृष्ण मर्यादा को धारण भी करते हैं और साथ-ही-साथ अमर्यादा ग्रहण करने में भी संकोच नहीं करते। व्यक्ति चाहे सत्य का ग्रहण करे या असत्य का, युद्ध के पश्चात् तो पीड़ा ही हाथ लगती है। यह पीड़ा अस्तित्व की पीड़ा है और यहीं पीड़ा हमें यह सोचने के लिए विवश करती है कि व्यक्ति का अस्तित्व क्या है, उसके जीवन का वास्तविक अर्थ क्या है और वह कौन-सी वस्तु है जो हमें जीवन की सार्थकता की ओर ले जा सकती है।

'अंधायुग' के कृष्ण अपने उद्देश्य की सिद्धी के लिए परिस्थितीवश पाप-पुण्य, सत्य-असत्य, मर्यादा-अमर्यादा के समस्त दायित्वों को स्वयं वहन करते हैं। उद्देश्य की पूर्ति के लिए वे कभी अपनी प्रतिज्ञा तोड़ते हैं, कभी मर्यादा को छोड़ देते हैं और कभी छल और असत्य को अपनाकर अंत में गांधारी के शाप को भी स्वीकार कर लेते हैं। ये सारी स्थितियाँ कृति को आधुनिकता की ओर ले जाती हैं। युद्ध में व्यक्ति बर्बर हो जाता है। अश्वत्थामा ऐसी ही बर्बरता और विभीषिका से प्रताड़ित है।

उसकी मार्मिक व्यथा नाटक में व्यक्त हुई है। अश्वत्थामा की यह पशुता और बर्बरता आधुनिक जीवन में भी विद्यमान है, जो अतीत के दो आण्विक महायुद्धों की देन है। फिर आधुनिक युग का संकट दोहरा है। व्यास ब्रह्मास्त्र के प्रयोग से उत्पन्न होनेवाले जिन दुष्परिणामों की ओर संकेत करते हैं, वे संकेत वर्तमान युग के संदर्भ में समझे जा सकते हैं। उन्होंने कहा है, “मैं हूँ व्यास। ज्ञात कथा तुम्हें है परिणाम इस ब्रह्मास्त्र का। यदि यह लक्ष्य-सिद्ध हुआ ओ पर पशु। जो आगे आनेवाली सदियों तक/पृथ्वी पर रसमय वनस्पति नहीं होगी। शिशु होंगे विकलांग और कुंठाग्रस्त। सारी मनुष्य जाति बौनी हो जाएगी।” सर्वत्र अनास्था, युद्ध-संस्कृती और आत्मघाती मनोवृत्ती से निर्मित ‘अंधायुग’ का परिवेश सत्य, मर्यादा और दायित्व के प्रश्नों को उभारता है। वैयक्तिक स्वतंत्रता तथा विश्वास की एक ठोस भावना एक मनःस्थिति की जन्मदात्री हो सकती है। धर्मवीर भारती ने जो कृष्ण के चरित्र को इतिहास-नियंता व्यक्ति के रूप में प्रस्तुत किया,

वह दोनों स्थितियों में आचरण की मर्यादा स्वीकारोक्ति है। आधुनिक शासनतंत्र की अराजकता और अव्यवस्था किसी से छिपी हुई नहीं है। युद्ध के उपरांत युधिष्ठिर की जो मनःस्थिति दिखाई गई है और प्रहरियों का जो वार्तालाप दिखाया गया है, वह आधुनिक बोध की स्थिति को स्पष्ट करता है। प्रहरियों के वार्तालाप में व्यंग, विडंबना और परिपक्व वेदना विद्यमान है। वास्तव में वह प्रहरियों की निजी वेदना नहीं है, बल्कि आधुनिक मनुष्य की पीड़ा है। व्यर्थता, अकेलापन, अजनबीपन और परिचय जैसी स्थितियों को भी ‘अंधायुग’ में बखूबी देखा जा सकता है। ये प्रहरी कौरवों के राजमहल के गलियारे में टहलनेवाले प्रहरी मात्र नहीं है, बल्कि प्रतीक हैं। आज भी प्रत्येक मनुष्य के भीतर एक शून्यता है- सुना गलियारा है, अंधकार है, जिसमें उदासी और निरर्थकता टहलते रहते हैं। भारती का संपूर्ण कृतित्व नए भावबोध पर आधारित आधुनिकता का पोषक है। ध्यान देने की बात यह है कि, यह आधुनिकता चिंतन में है, दृष्टिकोण में है, मात्र

कालगत भाव में नहीं है। इसे हम पूरी कृति में देख सकते हैं। यह कृति आधुनिक इसलिए भी है कि आज के जीवन सत्य को आज के ही संदर्भ में देखने का प्रयास करती है। वास्तव में भारती ने अतीत से कथा-तंतु लेकर ‘अंधायुग’ के शरीर का निर्माण किया है और इस सृजन में भारती ने तत्कालीन, आधुनिक बोध को व्यक्त करने का सफल और सार्थक प्रयास किया है। निष्कर्षतः हम यह सकते हैं कि ‘अंधायुग’ यह कृति आधुनिक युग में भी पथ प्रदर्शन का कार्य करती है। युग चाहे जितने बदल जाए मनुष्य के जीवन की परिस्थितियाँ कम-अधिक मात्रा में जैसी की वैसी बनी रहती है। जीवन के दिशानिर्देश की दृष्टि से धर्मवीर भारती की यह कृति एक सशक्त कृति है, जो आज भी हमारे जीवन की राह को आगे बढ़ा रही है।

- कुंभार धनश्री
बी. ए. भाग २

हम बेचारे शिष्टाचार के मारे

९९

.....परिणाम यह हुआ की शिष्ट व्यवहार हमारी नस-नस में बस गया। घर-परिवार, अड़ोस-पड़ोस, कार्यस्थल, समाज सब जगह हम

११

बचपन से ही शिष्टाचार की नींव डाली गई। माता-पिता-गुरुजन सब सामाजिक शिष्टाचार का पाठ पढ़ाते रहे। परिणाम यह हुआ की शिष्ट व्यवहार हमारी नस-नस में बस गया। घर-परिवार, अड़ोस-पड़ोस, कार्यस्थल, समाज सब जगह हम शिष्टाचार निभाते चले आए हैं। वही शिष्टाचार आज हमारे गले की फांस बन गया है। न उगलते बन पा रहा है न निगलते। दिन का उजाला होते ही हमारी पड़ोसिन श्रीमती वर्मा आकर जाग जाती हैं, न जाने कब से बेचारी भोर का उजाला होने का इंतजार कर रही थीं। फिर उनकी प्रातः की पहली चाय से लेकर नाश्ता, खाना-पीना सब हमारे साथ हमारे यहां ही होता है। हमारे घर आई-बनी-मंगाई हर वस्तु में उनकी बराबर की भागीदारी रहती है। साथ-साथ दो-चार फोन भी कर लेती हैं। यह कोई एक दो दिन की बात नहीं। रोज का किस्सा है। हमारी तरह वह भी मियां-बीवी दो ही लोग है। पति रिटायर्ड हैं।

अच्छे खाते-पीते लोग हैं। घर में फोन है, हर सुविधा है। कोई कमी नहीं है। मगर श्रीमती वर्मा का दिन हमारे यहां ही शुरू होता है। अधिकतर हमारे यहां आकर हमें जगाती हैं और रात को सुला कर जाती हैं। हम पति पत्नी आपस में कोई निजी बात करने को भी तरस जाते हैं। बच्चों के, परिचितों के फोन, आनेवाले मेहमान सब श्रीमती वर्मा के सामने ही अटेंड करने पड़ते हैं। हमारी प्राइव्सेसी नाम की कोई चीज रह ही नहीं गई है। बहुत कोफ्त होती है। मगर खून में रचा बसा शिष्टाचार निरन्तर आड़े आता है। कुछ नहीं बोल पाते। अंदर ही अंदर कुदते रहते हैं। बाहर मुस्कान ओढ़े रहते हैं। हाय रे शिष्टाचार। हमें हमारे शिष्टाचार की सजा देने वाली मात्र श्रीमती वर्मा ही नहीं है। हमारे साथ रिटायर हुए हमारे पुराने सहकर्मी गुप्ताजी और शर्माजी हम पर बहुत मेहरबान हैं। हमारा हालचाल पूछने, हमारा अकेलापन बांटने वह दोनों भी हर तीसरे दिन

यहां आते रहते हैं। यह उनका सौजन्य है। वरना आज के जमाने में कौन किस को पूछता है। बात बस इतनी है कि वह उसी समय आते हैं जब हमारा खाना खाने का समय होता है। हमारी पत्नी खाना परोसने ही जा रही होती है। वह भी समझ जाते हैं। भला कैसे नहीं समझेंगे - हमेशा ही तो ऐसे होता है। कहते भी रहेंगे। "भाभी जी आप खाना परोसिये।" और अढ़ाई-तीन घंटे जमे भी रहेंगे। उन के जाने के बाद न खाने में कोई स्वाद रह जाता है और न हमें ही खाने की कोई इच्छा। सप्ताह

में दो बार यह क्रम दोहराया जाता है। मगर हम कुछ नहीं कह पाते-शिष्टाचार जो आड़े आ जाता है। पड़ोस के मोदी परिवार के लिए गुजरात से उनके रिश्तेदारों के फोन हमारे यहां आते हैं। उनका अपना फोन बिल न भरने के कारण तीन साल पहले कट गया था। उनके रिश्तेदार बिजनेसमैन हैं। धंधे से फुरसत पाकर, खा पी कर निश्चित होकर वह रात को ग्यारह-साढ़े ग्यारह बजे फोन लगाते हैं। उठना पड़ता है, ताले खोल कर मोदी परिवार को बुलाना पड़ता है।

जब तक उनकी बात चलती है। जो अकसर काफी लम्बी चलती है। हमें ऊंधते हुए बैठना पड़ता है। हर दूसरे तीसरे दिन यह कार्यक्रम रहता है। हमारी बुढ़ापे की नींद उचट जाती है तो फिर सारी रात करवटें बदलते बीतती है। मगर क्या करे निभाते चल रहे हैं शिष्टाचार। पाठकगण, आप ही बताइये कोई समाधान हमारी इन कठिनाईयों का। हां, समाधान ऐसा हो कि जिसमें शिष्टाचार का उल्लंघन न हो।

-दुबळे विजय आदिनाथ
बी. ए. भाग २

राष्ट्रभाषा हिंदी

हर भाषा से न्यारी हिंदी। जग में सबसे प्यारी हिंदी इसका मोहक रूप, तभी तो सभी को लगे दूलारी हिंदी। जन-जन की इसमें है आशा जन-मन को इसमें अभिलाषा देती सही अर्थ में हिंदी भारत की सच्ची परिभाषा। इसमें सूर-नंद के पद है। कबीर नानक के सबद हैं। इसमें प्रेम भक्ति की धारा तुलसी - रविदास के छन्द हैं। संस्कृति का साधन है इसमें जीवन की घड़कन है इसमें।

इसमें बालकृष्ण की लीला राघव का बचपन हे इसमें। खुशीयों का इतिहास इसमें। पर्वों का उल्लास इसी में इसमें है संदेश कर्म का जीने का विश्वास इसीमें। प्रशस्त अब हिंदी का पथ है। बढ़ा विश्व में इसका रथ है। पीछे इसे न हटेंने देंगे, आज यही संकल्प-शपथ है।

- पवार नीलेश
बी. ए. भाग १ (हिंदी)

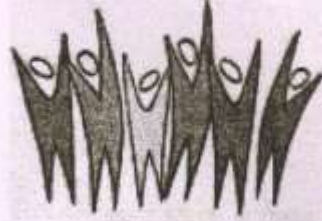

मैं नास्तिक हूँ

पूजे जाते हैं हजारों देवी - देवता यहाँ
यह देव भूमि है, गुरु भूमि है, मातृभूमि है मेरी
पूजा जाती है
यहाँ सरस्वती ज्ञान की देवी
फिर भी इतनी अनपढ़ता है यहाँ
क्यों नहीं है यहाँ ऑक्सफोर्ड
केम्ब्रिज, नासा, ऑस्कर.....।
क्यों नहीं हुए पैदा यहाँ
न्यूटन, वालटेयरस मॉटेस्क्यू.....
मैं पूछना चाहता हूँ
क्यों ब्राह्मण ही लेता है मेरिट का हिसाब
क्यों नहीं देखता अपना जोड़-तोड़
धन की देवी लक्ष्मी है यहाँ
फिर क्यों है इतनी लाचारी और गरीबी
क्यों मजबूर है हर एक औरत यहाँ
बारिश के देवता इन्द्र है यहाँ
फिर क्यों सूखा पड़ता है यहाँ
क्यों है भूखमरी और लाचारी यहाँ
उत्तर नहीं मिलता
इसलिए
मैंने घर के मंदिर में
सजे तमाम देवताओं को
फेंक दिया है बाहर
इसीलिए नास्तिक हूँ मैं।

- विजय आदिनाथ दूबळे
बी. ए. भाग २

....कि किडि म्हु कि

युवा

कभी गरजते बादल है युवा।
कभी बरसती धारा है युवा।
जो ठान ले वो पुरा कर सकते है युवा।
इस देश की सबसे बड़ी ताकत है युवा।
चाहे तो पर्वत की ऊँचाई तक पहुँचा सकते
है युवा।
पल में सारा जग अपने काबू में कर सकते
है युवा।
सारी धरती पर उथल-पुथल मचा सकते है
युवा।
ज्ञान भंडार से नीत हाँसिल कर सकते है
युवा।
चाहे तो संसार को मिटा सकते है युवा।
सृष्टी की रचना का सबसे बड़ा अविष्कार है
युवा।
सपनों की दुनिया के बादशाह है युवा।
इस देश की शान है युवा।
माँ-बाप अगर पेड़ है तो उसकी ठहनिया है
युवा।
इस देश के भविष्य के निर्माता है युवा।

- वैशाली सिताराम गायकवाड
बी. ए. भाग १

माँ तुम होती तो....

नींद बहुत आती है, पढ़ते पढ़ते
माँ तुम होती तो कह देती कि
एक कप चाय बना दे....
थक गए हैं मेस की रोटी खा-खा कर
माँ तुम होती तो कह देती
पराठे बना दे.....
बँध गए है रुम की चार दिवारों मे
माँ तुम होती तो कहती
जरा बाहर घूमले....
वही कोशिश खुश रहने कि
माँ तुम होती तो
मुस्कुरा लेते.....
परेशानियाँ बहुत है यहाँ
तुझे बताते तो
तुझे भी रुला देते
बहुत दूर निकल आए है घर से
माँ तेरे सपनों की परवाह ना होती
तो कल का घर चले आते
आए है घर से दूर सिर्फ यही सोचकर
कि इन परेशानियों के बाद
माँ को दुनिया की हर खुशी दे देंगे

वो शिवा चाहिए

अंधेरा हो रहा है, दिया चाहिए
इस देश को युवा चाहिए, वो शिवा चाहिए।
नेता हो गए अफजलखान
कश्मिर का हो गया शमशान
शाहिस्तेखान की उँगलियाँ छाँटने के लिए
युवा चाहिए, वो शिवा चाहिए।
हो गए मर्द मराठी यौवन भक्त
मराठों के तलवार पर मराठी का ही रक्त
फिर एक बार म्यान में से
तलवार निकालने के लिए
युवा चाहिए, वो शिवा चाहिए।
अब उस रायगड पर,
मराठों का दावा नहीं
बस माँ भवानी की दुआ चाहिए।
फिर से हर हर महादेव का नारा चाहिए
युवा चाहिए, वो शिवा चाहिए।
शरीफ जादों के हराम जादों
तुम्हें कश्मिर नहीं मिलेगा
मर्द मराठा आखिर तक नहीं हारेगा
आखिर तक लड़ने के लिए
इस देश को उस जिजाऊ का शिवा चाहिए
वो युवा चाहिए, वो शिवा चाहिए।

- कु. शेखर प्रभाकर नवघणे

बी. ए. भाग १

वार्षिक पारितोषिक वितरण समारंभ प्रसंगी प्रमुख पाहुणे मा. इंद्रजित देशमुख, प्राचार्य डॉ. आर. च्ही. शेजवळ व मान्यवर

माननीय खासदार श्रीमंत छत्रपती उदयनराजे भोसले विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करताना

लाल बहादूर शास्त्री व्याख्यानमालेचे प्रमुख पाहुणे कर्नल श्रीनिवास पांडे उपस्थितांच्या शंकांना उत्तर देताना

लाल बहादूर शास्त्री जयंतीनिमित्त प्रतिमा पूजन प्रसंगी मा. प्राचार्य एन. जी. गावकवाड, मा.प्राचार्य सुहास साळुंखे प्राचार्य डॉ. शेजवळ व मान्यवर

सन २०१२-१३ मध्ये राज्यशास्त्र विषयात प.च.म.मु. विद्यापीठात सर्वप्रथम आलेल्या कु. सुप्रिया कुंभार या विद्यार्थिनीचा सत्कार पोलीस अधीक्षक अभिनव देशमुख, सांबत प्राचार्य, फेडर संयोजक व मान्यवर

मान्यवरांच्या उपस्थितीत श्री सिटीविनायक ट्रस्ट, मुंबई मोफत पुस्तक पेढीद्वारे मिळणाऱ्या पुस्तक संच देताना

विविध उपक्रम

....

▶ पारंपरिक दिनाच्या निमित्ताने पारंपरिक बेषभूषा सादर करताना विद्यार्थी सोबत प्राचार्य व इतर मान्यवर

▶ १८५७ च्या बंडातील क्रांतिकारकांच्या जीवनावरील प्रसंगांचे क्रांतिकारक सादरीकरण व देशभक्तीपर गीते करताना बी. ए. भाग २ इतिहास विषयाचे विद्यार्थी-विद्यार्थिनी

▶ वार्षिक पारितोषिक वितरण समारंभात रामनगरीचा प्रयोग सादर करताना प्रा. डॉ. भुटियानी सोबत मान्यवर

ब हा दु री य

२०१३

२०१४

▶ महाराष्ट्र शासन पुरस्कृत फॅशन डिझायनिंग कोर्स यशस्वीरित्या पूर्ण केल्यानंतर विद्यार्थिनींनी तयार केलेल्या साहित्याच्या प्रदर्शनाचे उद्घाटन करताना मा. प्राचार्य डॉ. शेजवळ, मार्गदर्शक स्वाती देशमुख, कोमल मोहिते

▶ आंतरराष्ट्रीय महिला दिनाच्या निमित्ताने चहादूर विद्यार्थिनींचा सत्कार व गौरव करताना प्राचार्य डॉ. राजेंद्र शेजवळ

▶ विद्यार्थिनी विकास मंडळ व प्राणीशास्त्र विभागातर्फे संक्रांतीच्या निमित्ताने मोत्यांचे दागिने व तिळगूळ विक्री स्टॉलचे उद्घाटन करताना डॉ.सगरे, इतर प्राध्यापक व विद्यार्थिनी

शिक्षणमहर्षी डॉ. बापूजी साळुंखे वक्तृत्व, निबंध व चित्रकला राज्यस्तरीय स्पर्धेमध्ये निबंध स्पर्धेत तृतीय क्रमांक विजेता करण किशोर कांबळे (इ.११ वी आर्ट्स) यांचा सत्कार.....

XII (Sci) JEE/MH-CET पुस्तक प्रकाशन हस्ते श्री म्बा. वि.शि. सं. सैक्रेटरी मा.सौ. गावडे मॅडम सोबत प्राचार्य डॉ. शेजवळ प्रा.डॉ.सगरे, प्रा. जाधव, प्रा. कारभारी, प्रा.सौ.पाटणे

महाविद्यालयात हिंदी दिन..... प्रमुख वक्ते प्राचार्य ता. का. सुर्यवंशी व प्रा. रशीद देसाई

'मातृव्रण' भित्तिपत्रिका उद्घाटन हस्ते मा. प्राचार्य महामुनी सोबत मानवकर....

शिक्षक दिन व डॉ. सर्वपल्ली राधाकृष्णन जयंती कार्यक्रमात विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करताना मा.प्रा.डॉ. बाबुराव गुरव (न्यून साहित्यिक), सोबत प्राचार्य डॉ. शेजवळ व इतर

संस्थातर्गत प्राध्यापकांसाठी कार्यशाळा..... फार्मास्यूटिकल इन्स्टिट्यूटचे प्रा. शुक्ला यांचा सत्कार करताना संस्थेचे सहसंचिव मा. प्राचार्य डॉ. अशोकराव कराडे शेजारी प्राचार्य डॉ. राजेंद्र शेजवळ

ब
हा
दु
री
य

२०१३
-
२०१४

ब
हा
दु
री
य
२०१३
-
२०१४

संस्वातर्गत प्राध्यापकांसाठी कार्यशाळा
प्रा. शुक्ला उपस्थित प्राध्यापकांना JEE/MHGET
अभ्यासक्रमाचे मार्गदर्शन करताना.....

भौतिकशास्त्र उच्चकृत अभ्यासक्रम कार्यशाळेत
मार्गदर्शन करताना मा.प्राचार्य डॉ. राजेंद्र शेजवळ

स्वामी विवेकानंद जयंती समारंहात प्रमुख पाहुणे म्हणून
मार्गदर्शन करताना सस्पेचे माजी सहसचिव
मा. प्राचार्य एन. जी. गायकवाड
व्यासपीठावर प्राचार्य डॉ. शेजवळ आर. व्ही.,
प्रा. गीतांजली साळुंखे व इतर

शिक्षक-पालक बैठकांवात मार्गदर्शन
करताना मा.प्राचार्य डॉ. शेजवळ
व्यासपीठावर प्रा. कुलकर्णी,
प्रा. राम पाटील, प्रा. महागांवकर
व पालक प्रतिनिधी
श्री. लोंढे, श्रीमती शिंदे

सावित्रीबाई फुले जयंती कार्यक्रमात
सावित्रीबाईंचा जीवनपट
उलगडताना
मा. प्रा. डॉ. विनायक जाधव

पेरुलिंगा सहलीमध्ये विद्यार्थ्यांबरोबर
सहलीचा आनंद लुटताना
प्रा. सी. ए. पाटील

INDEX

"An honest man
is the
noblest work
of God."

- Alexander Pope
(English Poet & Satirist
1688-1744)

ENGLISH SECTION

Section Editor
Prof. P. P. Lohar

INDEX

• Book Review DON QUIXOTE / Sathe Ashwini Ashok / B.A. Part III	55	• TRUE FRIENDSHIP / Jankar Sangita B. / B.A. Part III	57
• Social Article VISION OF INDIA / Bhujbal Anikaet N. / B.A. Part III	58	• GOOD THOUGHTS / Sathe Ashwini Ashok / B.A. Part III	60
• Science Informative Article OPTICAL FIBRES / Sathe Ashwini Ashok / B.A. Part III	61	• TURN Off THE TV! / Tapase Rajashri R. / B.A. Part III	68
• Social Article BEWARE OF SUPERSTITION / Katkar Supriya B. / B.A. Part III	63	• LIFE / Chougule Priyanjali D./ B.A. Part III	71
• Motivative Article HOW TO ACHIEVE.... / Sathe Ashwini Ashok / B.A. Part III	65	• TAKE TOME / Chougule Priyanjali D./ B.A. Part III	71
• Personality Article GURUDEV / Gade Gourav Arun / B.A. Part II	69	• LOVE NOT ME / Chougule Priyanjali D./ B.A. Part III	71
• Research Article STUDY OF ANEMIC CONDITION..... / Dongare P. S. / B.Sc. Part III (Zoology)	67	• On ANOTHER's SORROW / Chavan Anuja S./ B.A. Part III	72

Section Editor
Prof. P. P. Kohar

Don Quixote

९९
The Article presents humorous story of Don Quixote. It reviews the scene written long nomg ago by Cervantes. In a way, it comments on the person who lives in fancy.

११

The story given below is based on an episode in the world famous novel 'Don Quixote.' It was written about five hundred years ago, by a spanish writer called Cervantes. The novel contains many entertaining tales about a funny but lovable person called Don Quixote who wants adventures. Millions of people, young & old like have enjoyed the stories for hundreds of years. The novel has been translated into many

language of the world. The words 'Don Quixote' are used for a person who lives in the world of imagination & does not understand what is going on around him. Don Quixote loved to read books. He lived in a province of spain called La Mancha, about five hundred years ago. He loved to read the stories of brave knights in shining armours who rode tall, strong horses. The Knights were skilled in the use of swords & lances. They rescued beautiful women & poor people from giants. They went in search of adventures & helped the poor people. They killed wicked wizards or monsters who troubled others. At the time when Don Quixote lived that is, around 1600, there were no real knights to be seen. You could only read about them in stories. Some of the stories were imaginary. But Don

३
वाराणसी २०१३-१४

Quixote believed in all of them. He was convinced that he himself was a knight.

Don Quixote decided to go in search of adventure like a true knight. He had a horse which was not very strong. But Don Quixote gave him a grand name - Rocinate. He also found a squire for himself. A squire was like an assistant to a knight. He served knight & took lessons in bravery from him. Later the squire too became a knight.

The squire that Don Quixote chose was a clever person in his village called Sancho Panza. Sancho knew that there were no real knights or adventures with monsters to be found. But Don Quixote agreed to pay him well & so he agreed to be Don

Quixote's squire. Sancho Panzo was a very practical man. He rode donkey, but his donkey was quite strong. However Sancho Panzo really liked his master & cared for him.

Don Quixote & Sancho Panzo left their village together, to look for adventures. Don Quixote's head was so full of the stories about knights that he found adventures everywhere even in ordinary things. On the way, they came across a number of windmills. As soon as he saw them, Don Quixote said to his squire.

"Look friend sancho Panzo, we are really lucky. Thirty monstrous giants present themselves to us at once. I will fight & slay all of them. Then I will take the money they have looted

for other adventures. It is God's work to sweep these evil giants from the face of the earth. "What gi-

ants?" said Sancho Panzo. "Those that you see there with the long arms."

"It is easy to see." replied Don Quixote. "that you are not used to this business of adventures. Those are giants. If you are afraid of them, go away & pray to God While I fight the gaints."

So saying 'Don Quixote' gave spur to his horse Rocinate ignoring the cries of Sancho Panzo. Sancho Panzo warned him again that they were windmills & not giants he was going to attack.

However, Don Quixote did not hear the cries. Neither did he understand what they were even after going closer. He shouted, "fly not cowards & vile beings. For a single knight attacks you."

At this moment a slight breeze sprang up & the great sails began to move. "I am not afraid of your big arms." exclaimed Don Quixote. "You have to deal with me." He charged Racinate with full speed & attacked the first mill that

stood in front of him. But as he drove lance-point into the sail, the wind whirled the sail round with great force. The lance was broken into pieces. The horse was broken into pieces. The horse & the rider were swept away rolling over on the pain getting badly bumped & hurt. Sancho Panzo rushed to help as fast as his donkey could go. He found that Don Quixote was so badly hurt that he was unable to move.

God bless me! said Sancho panzo. "Did I not tell your lordship to mind what you were doing? They were only windmills & no one would make a mistake about it only someone with a windmill in his head can make such mistake." "Hush, friend Sancho." replied Don Quixote. "These things happen in war. Moreover, I think & it is the truth that the wicked wizard friston deliberately turned the giants into windmills. He

is my enemy & dosen't want me to win against them. But in the end his wicked arts will be of no use against my good sword." Sancho Panzo did not argue & helped Don Quixote to get up from the ground & then get astride on Rocinate. They were on their way again.

- **Sathe Ashwini Ashok**
B. A. Part III
(Special English)
(Adapted from 'Don Quixote')

True Friendship

Once in a lifetime
you find a friend
who touches not only your heart
but also your soul.
Once in a lifetime
you discover someone
who stands beside you
not over you.
Once in a lifetime
if you are lucky
you find someone
as I have found you
very special people
We can be ourselves with,
talk with, laugh with,
hope with and believe with

- **Jankar Sangita B.**
B. A. Part III

५७
बसन्तः २०१३-१४

* Social Article *

VISION OF INDIA

“

The article presents the vision of the writer about India in future. While portraying the dream picture, it also comments on the bleak side of India at present

”

बहादुरीय २०१३-१४

At present India is affected with many problems, inequities and evils. As proud citizens of this great land, it is our duty to be aware of all that is wrong with our society and our nation, and to strive hard to surmount all difficulties. Solve all problems and eradicate all evils. Great leaders who gave everything to their beloved motherland, dreamt of its future glory. Mahatma Gandhi had his own vision and Jawaharlal Nehru envisioned a modern, powerful and great India having a proud place amongst the

nations of the world. It will be wrong to say that since India got Independence it has not made any progress, but it has achieved what it should have during the last five almost six decades. The country's journey shows more dark spots than bright ones. Corruption is rampant. India ranks among the most corrupt countries of the world. Poverty stalks the land. No reliable figures are available as to what percentage of people who live below the poverty line, but starvation deaths are still reported from different parts. Ignorance and disease still plague large sections of the society. Crimes are on the higher side. Internal peace and communal harmony are distant goals and we face hostility from our neighbouring countries. Terrorism, both external & internal continues to play havoc with our progress.

In India of my dreams, there will be no illiteracy and no ignorance. Meaningful education will be imparted to all and the emphasis will be on vocational training. On employment, on profitable work with the spread of education and knowledge population control will become reality. People will become aware of the dangers of population explosion. Poverty the greatest curse of India will become a thing of the past. Excellent production in every field of human activity will generate wealth and prosperity. The gains of rapid advancement will be equitably shared. India will be a highly industrialized nation where scientific and technological progress will be at its peak. Excellent medical facilities and health services will altogether eradicate disease. Social consciousness and understanding will have a miraculous effect not only on the classes but also on the masses. A healthy and prosperous nation will look forward to

new horizons of progress and achievement. India of my dreams will be a great economic power, self-sufficient in every respect to tell the truth, this is not a dream at all. There was a time when India used to go to the developed nations and world organizations with a begging bowl. This is not so any more. India has taken giant strides in agricultural production in scientific development in technology which is the envy of the whole world. India is already a power to be reckoned with. It is not a distant dream to see India emerging as one of the greatest economic powers. It is already a nuclear power and its military might will inspire awe in other nations. India of my dreams will not be a haven for corrupt officials, leaders and businessmen. At present we see that moral degeneration has penetrated all walks of life and assumed many forms. Lust for power and greed for easy money have affected not only the highest echelons

of governmental organizations but also politicians of all hues and even the judiciary. All classes of people have fallen prey to this abominable Phenomenon. No honest person can survive in any setup. Whistleblowers are persecuted and eliminated. All this will become a thing of the past. If my dream turns into reality, India is plagued with a serious law and order problem. Criminals commit crime with impunity. Every other day we hear of this or that scam. Top politicians, highly palced officials and even law enforcing authorities are involved in shocking crimes. Communal riots and terrorist activities continue to take place with alarming frequency. In India of my dreams all will live in harmony and peace. Regional aspirations will be fulfilled and seperatist elements will join the main stream. No group will indulge in disruptive activities. As our relations improve with our neighbouring countries. Militant orgnizations will wind up their operations and terrorist

camps will be dismantled
 Our country is a democracy but there are serious flaws in its functioning. Electoral reforms are taking place but at a snail's pace. In India of my dreams elections will be fair, leaders will be honest and administration will be efficient. Democracy with all its inherent shortcoming is still considered the best form of government. The India of my dreams will overcome these shortcoming and become a great nation. Educated, good and honest people will join politics and give us good governance. We have not been able to eradicate pernicious social evils. It is an astonishing fact that the dowry system is still prevalent among all sections of the society. Dowry deaths are still quite common. Crime against woman are surprisingly on rise. Girls are considered a liability, a burden and instances of female foeticide committing 'Sati', thought to have been abolished long ago, enjoy social sanction and approval in

some pockets of the country. Castesim is still practised, untouchability still exists in class struggle continues to be the bone of our society. India of my dreams will witness a social revolution. A successful crusade will be lunched against all these social evils. There will be no parochialism in India of my dreams. It's regional, linguistic and religious diversity will be an asset rather than a cause of dissension, conflict and strife. The high standards of education will ensure understanding, unity and co-operation. Indian literature, philosophy and arts will flourish. Indian sports will reach the pinnacle of glory. India will be a land of 'dharma' of moral and spiritual regeneration and the whole world will look up to it.

Dreams are dreams but they are not necessarily wishful thinking. There are no Utopias and no heavens on earth, but it does not mean that we should not strive for attaining ideals. Ideals are to be pushed and dreams are to be realized. We must not forget that man has turned many of his dreams into realities. India was once a land of glory and if we dream of regaining that glory, it is a desirable goal.

- Bhujbal Aniket N.
 B. A. Part III

Good Thoughts

- * if someone feels they had never made mistake in their life, then it means they had never tried a new thing in their life.
- * I will not say I failed 1000 times, I will say that I discovered there are 1000 ways that can cause failure.
- * Pray because everything depends on God & work as if everything depends on you.

- Sathe Ashwini A.
 B. A. Part III

Optical fibres

The invention of Optical fibres is one of greatest achievements of the science. It has entirely changed human life today. The article presents the use of the Optical Fibers.

When you are looking for something in a corner of a shelf, you naturally put on the light in the room only to find that light does not reach into the shelf. Then you remember the science lessons which tells you that light travels in straight lines. so the rays from the bulb cannot bend around the door of the cupboard & reach inside the shelf.

Don't you wish that light didn't follow such rules? Remember Mulla Nasirudhin? How easy it would have been for him to find his lost ring if only he could have piped the light to the right place. But the clever Mulla could not have done it because scientists in his time had not learnt to make light bend, Optical Fibres were only developed after the 1950's.

An Optical Fibres is a glass or plastic fibre. It is much, much finer even than a hair & very flexible. It can be bent

anyway we like. When light rays enter it at one end, they are repeatedly reflected from its sides back into the fibre by process called total internal reflection (TIR). The rays travel in a zig-zag manner through the fibre. They can come out only from the other tip of the fibre. Hence the fibre can be bent or twisted or wound in any way & the light rays go wherever the fibre goes!

Wonderful things can be done by bending or 'piping' light in this way. Researchers at the University of Michigan first used optical fibre bundles to make a "gastroscope" in 1956. Doctors use the gastroscope to guide light into the darkness of our stomach to find out what is wrong inside. Now-a-days 'fibrescope' help doctores to look into almost all parts of our digestive tract. The gas-troscope is made of two long thin bundles of very very fine optical fibres. The

वाराणसी २०१३-१४

two bundles together from a kind of rope which is about 8 mm thick. This rope is slowly & carefully pushed inside the patient's body till it reaches the part that the doctor wants to examine. One bundle carries light inside the patient's body. The other bundle carries the image of the inner part to the doctor's eyes or to a camera! Thus, using the optical fibres the doctor can 'see' inside the body of the patient without cutting it open! Optical Fibres have many other amazing uses. They are very useful in communications. Today they have almost entirely replaced copper in telephone & computer networks. Cables of optical fibre are lighter & thinner. So, less space is needed in laying them underground. They are much, much more efficient than copper cables in carrying voice or computer data over thousands of kilo-

meters. The miracles of millions of people speaking to others all over the world at the same moment the hundreds of T.V.channels that we can see the unlimited loads of data we send using the internet, none of this would have been possible without optical fibres. But that's not all. Optical Fibres are used in many other advanced instruments which are required in fields like chemical & marine engineering. In some buildings optical fibres are used to route sunlight from the roof to other parts of the building. (No electricity needed!) Optical Fibres are used to light up showcases which displays things made of crystal glass. A number of fibre bundles light up the glassware from different angles. Can you imagine what a

brilliant sight that would make? You might have seen the beautiful fibre optic 'light fountain' in shop windows. Numerous glass fibres rise like a fountain from a base. There is a bulb inside the base. When it is switched on, the tip of each fibre shines like a tiny spark. If it is dark around the lamp, you might also faintly see the light 'flowing' through the fibres in some lamps, even the colour of the light changes continuously. It makes a pretty picture indeed. Optical Fibres can do all kinds of things from saving life to making life beautiful.

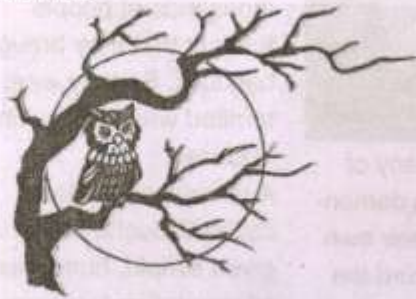
- **SatheAshwini A.**
B. A. Part III
(Special English)

"As long as a
Woman
can look ten years
younger than her own
daughter,
She is
perfectly
satisfied."

- **Oscar Wilde**

बहादुरीय २०१३-१४

Beware of Superstition

२२

This article emphasises the need of eradication of superstition in society. It ironically presents that even the educated people are also Superstitious.

२२

Many times people believe in things which are not really logical or reasonable. For example, Many people believe that a cat (especially a black cat) crosses your path, than work will not to be done. Actually, there is no evidence to show that this is true. But these people do not wait to find out whether it is true or not. As soon as they see a black cat crossing their path, they turn around, go back and then start all over again. They don't think. They have blind faith in their belief. It's easy to laugh at such people, but aren't we all the same in this respect. There

might be some exceptions but we all have some silly belief or the other lurking somewhere in our minds. We need to look 'within' carefully to see if there is a silly belief hiding in some corner of our mind.

If there is one, it won't come out and leave your mind easily. You will have to catch it with the tongs of reason, that is, with the power of your own mind to think, understand and analyse etc. Next, you will have to give it the best of honest proof once, twice, three times. And finally, you will have to find the courage to throw it out of

your mind.

That silly belief is nothing but a superstition - a fear or feeling that if you do or don't do something, you will have

२२

वर्षाद्वितीय २०१३-१४

bad luck or good luck. Some superstitions originate simply from good advice. i.e. it is said that you should not drink anything from a chipped or cracked glass.

You can see how absurd they are, if you compare the beliefs in two countries or two regions.

Some people think that the owl is a bird of ill omen - it stands for bad things - whereas others think that it is a wise bird.

The owl itself, ofcourse, is not aware of either of these beliefs. It does not bother with human beings at all. Did you know that actors in the UK thought that it was unlucky to have a peacock feather on the stage? Dosen't it sound absurd?

Some superstitions are common to many countries, but, they, too can be equally absurd or unreasonable.

People who rely on

scientific evidence, facts, proofs and logic are not bound by

superstitions. Many of them even try to demonstrate through their own actions how absurd the superstitions are and why people need not follow them.

There was a club in London. It was called Eccentrics Club. Members of the club met every month and purposely did things that were not allowed due to such beliefs - they opened umbrellas, walked under ladders and spilled salt. These things may appear too simple to us. They are no doubt, simple everyday things which do not

mean anythings, but thousands of people thought that they brought bad luck. So they were terrified when such thing occurred.

A famous comedian called Groucho Mark has given simple, humorous interpretation for many silly beliefs to show how absurd they are. Humour supported by good sense can be the best medicine for silly beliefs. Here are two things that Groucho Mark said-

* A black cat crossing your path means that.... the animal is going somewhere.

* When a person's nose itches, it's a sign that.... it should be scratched.

- Katkar Supriya B.

B. A. Part III

Good Thoughts

- * Everyday may not be good but there is sometime good in everyday.
- * Life without friendship is like the sky without the sun..
- * Let your dreams run wild..... be brave enough to follow....
- * Good things are coming down the road just don't stop walking
- * Magic happens when you fill up your own heart, not when you wait for somebody else to fill it up for you.

- Sathe Ashwini A.

B. A. Part III

How to Achieve A Great Success...

“

The article provides the golden path of success, the greatest hurdles for which our negative thoughts.

”

We see successful people in our life & we also want a great success in our life, but achieving success is not a easy task.
" If you want shine like the sun, First you have to burn like the sun."
The path of success is not covered by flowers. We have to face many troubles when we step towards success but always remember-
" Troubles are like a washing Machine, They twist, turn & knock us around, but in the last we come out brighter than before."
Always keep swords in your pocket that are try, truth & trust....
Try, for your bright future.
Truth with your work.
Trust in God, then see success in you feet.
First we will have to find our good habits as well as our ability then we are able to decide our goal. We have to work hard for achieving our

goal because
" Winning your goal isn't toughest victory, but winning your patience to achieve, that goal is most thoughtest one..."
Everytime whatever we do, we must remember our aim at every moment. If your dream is to fly with angles then don't waste time in swimming with duck.
For great success we must have positive attitude. In rainy season, all birds finds shelter, but eagle is the one that avoids the rain flying over the cloud. Problem is common to all, attitude make the difference.
At last
"There are two important days in our life
The first, we were born & the second,
We prove why we were born."
So, believe in yourself & go to the top.
- Sathe Ashwini Ashok
B. A. Part 3
(optional English)

२
वर्षापूर्ति २०१३-१४

* Personality Article *

GURUDEV

९९

This article is tribute to Gurudev Rabindranath Tagore who inspired the generations of all time by his work.

११

बहादुरीय २०१३-१४

"We live in the world when we love it."

It is the line written by the man who was actually lived the life not only for himself but also for his country 'Bharat.'

The name of that man is "Gurudev Rabindranath Tagore." The man who was beyond our imagination, who was novelist, dramatist, play writer, story writer, singer, music composer, painter, freedom fighter and the most important thing who was a "Good Human."

Gurudev Rabindranath Tagore was born in village Jorasanko near Kolkata on 7th May 1861, 4 years after India has passed into to the hands the British Empire.

Gurudev Rabindranath Tagore was the son of Devendranth Tagore and Sharadadevi. His father was supporter of 'Bramho Samaj', who introduced 'Upanisheda' to Tagore in childhood. When Gurudev was a child, he

rabelled against the formal schooling and he learned from private teacher.

Gurudev's thinking power was different from other children.

He always spent his time with nature and learned the reality, humanity and morals from nature. Nature was the another teacher of Gurudev.

Gurudev used to talk with nature. He asked so many question in his mind to nature and nature gave him answers by his action. Gurudev always says, "nature always teaches us, sometime he teaches us to help other without any question without any pause.

Sometimes he teaches us how to make a balance and sometime he teach us how to secure to all. Gurudev wrote his first poem when he was 8 years old and he published his short story at the age of 16.

By examining the life of Gurudev, we feel like touching the soul of 'Bharat' Because

there is a whole culture, tradition, humanity is concentrated in Gurudev. Tagore's literature totally depend upon the humanity and truth which reflected the real face of God. Gurudev said that, "While God wait for his temple to be built of love, men bring stone." Till 1910 Gurudev was known as Bangali writer. he was just known as regional writer but after 1912 this situation was changed and Gurudev became universalist. The reason behind that is the glorious work done by Gurudev is "Gitanjali : Song Offering." the Gitanjali is an anthology of Tagore. Original Gitanjali was in Bangali but Gurudev translated it into English. In 1912, Gurudev planned to visit London to collect founding for his school. Gurudev carried the manuscript of the Gitanjali to London. The first person who saw the poems of the Gitanjali is Tagore's artist friend William Rockenstine, who gave it to the Irish poet W. B. Yeats. When W. B. Yeats read those poems he get impress-ed. It was W. B. Yeats who wrote preface to the Gitanjali. The Gitanjali was first published by Indian Society in 1912 and after some time Thomas Thursjuwood sent it for the entry of Nobel Prize. Gurudev returned to India before he received the news of Nobel Award. Nobel Foundation said that, "It is a gift to Tagore for his performance in the Gitanjali. There is a musicality in Tagore's poems which touches the human feelings, emotions, fresh and beautiful word which had become the part of the literature of the west." On 26 May 1921, Gurudev gives the acceptance speech in the front of Nobel Committee and at that time Gurudev expressed his feelings about nature and humanity. Gurudev says that, "When I was a child, I always moved on the river by the boat. When I see the birds flying my heart his flies like them, when I see the cold air touches to my body, it touch also my poetic soul also." Most of the poems in the Gitanjali are actually prayers which indicate the Idealism present in Tagore's mind. Gurudev Rabindranath Tagore created more than 2000 songs in his life and some of those songs were composed by Gurudev himself. Afterwards his music became known 'Rabindra Sangit' which is unbreakable part of Bangala culture. Gurudev always said that, 'Music fill the infinite between two souls.' Another view of Gurudev's life is he was a Great educationalist. Because of the learning of Upanisheda, Gurudev belived in 'Ancient Indian

Gurukul Tradition' education. The meaning of Gurukul tradition is to learn from teacher called 'Guru' at his home or school called 'Kul'. On that base Gurudev found University called Vishva-Bharati in Shantiniketan which was the dream of Gurudev. Shantiniketan is a great centre of learning. Situated in Bolapur in Birbhum district of west Bengal. Vishva-Bharati is the live example of Ancient Gurukul tradition. Tagore said " Children are shine when ray of the Sun are passing through on their bodies, also it is my last wish that I will to die by seeing children to learn under the baniyan tree. There are so many illustrious students of Vishva-Bharati, Such as Indira Gandhi, Satyajit Ray, Amartya Sen.... Gurudev visit so many countries such as America, Britain, China but the reason behind that is to spread the Indian Ideology in the world. Gurudev always said " There is no limit to lern." That's why at the age of 60 Gurudev tried to make a painting. There were so many

paintings created by Gurudev, which express human emotion, beauty of nature, humanity, love, truth etc. But there is a myth about Gurudev Rabindranath Tagore that he created Jana Gana Mana and sang for the Queen Eelizabrth, when she came to India. But it is wrong myths. Tagore did not sing it for Queen. He sang it to show the "Unity in Diversity", tradition of Bharat (India) to show the Idealism in Bharat. Gurudev was a Universalist where the whole Universe is included in his litrature. Gurudev was only one man whose poetic creation became the National Anthum of two countries. Gurudev only lived for his country and humanity. Although Gurudev died on 7th Aug. 1941, but his feelings, his creation, poems and the most important his memories are always with us. Gurudev Rabindranath Tagore wrote in one sentence in his book, " Let this be my last word, that I trust in the Love."

- Gade Gaurav A.

B. A. Part II

Turn off the TV!

My Father gets quite mad at me;
My father gets upset...
When they catch me watching
Our new television set.
My father tells,
"Turn that thing off!"
Mom Says,
"it's time of study."
I'd rather watch my favourite T. V.
Show with my buddy.
I sneak down after homework and turn the set on low.
But when she sees me watching it
My mother yells out,"No!"
Dad says, " If you don't turn it off,
I'll hung it from a tree!"
I rather doubt he'll do it,
cause he watches more than me.
He watches sports all weekend,
and seekday evenings too,
While munching chips and pretzels the room looks like a zoo.
So if he never got the nerve
to hang it from a tree,
he'd spend a lot of time up there
watching it with me.

- Tapase Rajashri R.

B.A.III

Study of Anemic condition in College Girls

This article is tribute to Gurudev Rabindranath Tagore who inspired the generations of all time by his work.

Introduction:-

Anemic condition is defined as reduced level of Haemoglobin below normal range. Anaemia is classified in various types but among them the most common type is iron deficiency anaemia. In India most of the women are suffering from this type. It is chronic type of disease. One cannot realize its onset but can feel the changes after long term. Girls at teenage can get this disease unknowingly by various means. Therefore it is decided to study anemic condition in girls of our college.

Observations:- Table No.1:-

Haemoglobin range	No. of girls	Percentage
Above 12 gms %	79	39.5 %
Mild or I grade (Hb between 10 to 12 gms %)	86	43 %
Moderate or II grade (Hb between 6 to 10 gms %)	35	17.5 %

Results and discussion:-

It is observed that amount of haemoglobin in 79 girls out of 200 is above 12 gms %. It is observed in between the

Material and methods:-

200 girls with age group 18 to 20 years in the L.B.S. College were selected to determine the anaemic condition. Hb percentage in girls was studied with the help of Sahli's haemoglobinometer.

Requirements:-

- 1.Sahli's haemoglobinometer
- 2.A graduated tube
- 3.Haemoglobin (Hb) pipette (0.02 ml)
- 4.0.1 N HCL
- 5.Distilled water
- 6.Pasture pipette

range of 10 to 12 gms % in 86 girls and that of remaining 35 girls is observed between 6 to 10 gms %. From the above observations

३२
वाराणसी २०१३-१४

it is clear that 39.5% girls are in the normal range & 43% girls suffer from the mild or I grade anaemia. According to Anderson (1953) the anemic condition in teen age girls is due to the bleeding during menstrual periods and it is further supported by the wrong food habits. Similarly it is also observed in the discussion with girls that girls with anemic condition that they are suffering from more bleeding during menstrual flow and also have food fads in this age. They take only specific food items they like. So iron intake is less. This may be the reason behind the anemic condition in girls.

Causes:-

- Poor dietary intake, poor bioavailability of iron from cereal based diets and increased requirement of iron.
- Any condition which causes malabsorption leads to poor iron absorption. Reflux oesophagitis, oesophageal varices, peptic ulcer disease, gastritis and gastric neoplasm are common cause of upper gastrointestinal haemorrhage.
- Recurrent haematuria

- Regular blood donation
- Menorrhagia, antepartum and postpartum haemorrhages contribute significantly blood loss in women.

Among all these causes some are considered important as a cause of IDA in girls, which are

- * Poor dietary intake
- * Poor bioavailability
- * Increased requirement of iron
- * Menorrhagia

Clinical features:-

As the haemoglobin levels falls gradually the onset of symptoms is insidious.

Hyper dynamic circulation may lead to palpitation, tinnitus and headache. Weakness, dyspnoea, effect intolerance and easy fatigability are the common symptoms.

Papillary atrophy of the tongue makes it appear smooth and pale (bald tongue). Glossitis may results in burning sensation in the tongue. The nails are thin and brittle and tend to develop longitudinal ridges. They become flat.

Mild degree of hepatosplenomegaly may develop.

Treatment:-

Complete treatment of IDA entails correction of

the iron deficiency and eradication of the underlying cause. Iron can be replenished orally or parenterally. Oral iron therapy is safer and cheaper. So it is preferred by doctors.

Suggestions:-

i) Food :- Red meat, liver, egg yolk and bone marrow which are rich sources of iron for a vegetarian source of iron are green leafy vegetables, dry fruits and jaggery.

ii) Medicine for below normal range:-

1. Tab Zentel/Albenmint
2. Cap. Autrin/Hemly
3. I/V- Iron

Miss. Dongare P.S.

B.Sc. III (Zoology)

References:-

1. Anderson, A.K.: Essentials of Physiological chemistry, John Wiley and Sons, New York, 1953.
2. Bykov, K.M.: Textbook of Physiology, Foreign Languages Publishing House, Moscow.
3. Cantarow, A. and B. Schepartz: Biochemistry, Saunders, Philadelphia, 1962.
4. Florey, E.: General and Comparative Animal Physiology, Saunders, Philadelphia, 1966.
5. Gnanamuthu, C.P.: Animal Physiology, Madras, 1962.

Life

Life is an exam
you have to pass it.
Life is a struggle,
you have to win it
Life is a drama
you have to play i.
Life is a dark storeroom,
you have to search for things
Life is pattern of cloth,
you have to wear it.
Life is residue of mud
you have to mould it.
Life is an endless process,
you have to make it end.
But listen O! Dear!
Naever say loudly when sad,
Never fly proudly when glad.

- Chougule Priyanjali D.
B. A. Part III

TAKE TIME

Take time to work
It is the PRICE OF SUCCESS.
Take time to Meditate.
It is the PRICE OF POWER
Take time to play
It is the
SECRET OF PERPETUAL YOUTH
Take time to Read
It is the WAY OF KNOWLEDGE
Take time to be Friendly
It is the ROAD TO HAPPINESS
Take time to Laugh
it is the MUSIC OF SOUL
Most importantly
take time to LOVE AND BE LOVED

'Love not me.
I am your heighbour,
scoundrel, quarrler.

I am the one
Whom ypu doubt always;
Who stole your clothes
Kept outside in the courtyard.

I am the one
Who tries to trespass
the limits of neighbourhood
And befriends you,
And your neighbour's
neighbour,

LOVE NOT ME

- Bodhe Prafull B.
B. A. Part III

Hate me,
for trobling you.
Snatching your newapaper.
But think one moment,
Neighbour is always there
When you need.

ॐ
बारादशी २०१३-१४

On Another's Sorrow

Can I see another's woe
And not be in sorrow too?
Can I see another's grief
And not seek for kind relief?

Can I see a felling tear
And not feel my sorrow's share?
Can a father See his child.
Weep, nor be with sorrow filled?

Can a mother sit and hear
An infant groan an infant fear?
No, no never can it be,
Never, Never can it be.

And can He who smiles on all
Hear the wren with sorrows small
Hear the small bird's grief & care
Hear the woes that infants bear,

And not sit beside the nest
pouring pity in their breast,
And not sit the cradle near.
Weeping tear on infants tear,

And not sit both night and day
Wiping all our tears away?
O no! never can it be,
Never, never can it be.

He doth give His joy to all
He becomes an infant small
He becomes a man of woe,
He doth feel the sorrow too.

Think not thou canst sigh a sigh
And thy Maker is not by;
Think not thou canst weep a tear.
And thy maker is not near

O! he gives to us His joy
That our grief He may destory;
Till our grief is fled and gone
He doth sit by us and moan

- Chavan Anuja S.
B. A. Part III

संस्कृत

“ यः पठति लिखति परिपृच्छति पण्डितान् उपाश्रयति।
तस्य दिवाकरकिरणैः नलिनीदलमिव विकास्यते बुद्धिः॥”

(जो वाचतो, लिहितो, प्रश्न विचारतो आणि पंडितांचा आश्रय घेतो
त्याची (विद्यार्थ्याची) बुद्धि सूर्यकिरणांनी जसे कमल उमलत जाते
तशी विकास पावते)

- भर्तृहरि

संस्कृत विभाग

विभागीय संपादक

प्रा. कु. मयुरा राजेभोंसले (राजाज्ञे)

अनुक्रमः

- * नरेन्द्रस्यः साक्षात्कारः।/
जाधव विवेक /
कलायां प्रथम वर्षे ७५
- * माता पृथिवीं नमामि/
कु. कदम स्वप्नाली/
कलायां प्रथम वर्षे ७६
- * राष्ट्रपुरुषः
लाल बहादूर शास्त्री महोदयः/
कु. जगदाळे अश्विनी /
कलायां प्रथम वर्षे ७७
- * सचिन..... सचिन...../
बडेकर प्रतिक /
कलायां प्रथम वर्षे ७८
- * रामश्यामयोः संवादः/
कु. शेळके पूजा/
कलायां प्रथम वर्षे ७९
- * क्लेद्युत माम्, माते। /
कु. जगदाळे अश्विनी/
कलायां प्रथम वर्षे ८०
- * ए हि हसाम्..../
कु. शेळके पूजा/
कलायां प्रथम वर्षे ८०

का

। गिाफ डिजिा

नरेन्द्रस्यः साक्षात्कारः।

२२
'योद्धा संन्यासी'
इति नाम्नि
जगद्विख्यातः
नरेन्द्रस्य साक्षात्कारः
अत्र वर्ण्यते।

२२

श्री स्वामी विवेकानन्दः
श्रीरामकृष्णस्य शिष्य आसीत्।
कालिकातायाः सिमलापल्ली तस्य
जन्मभूमिः। तस्य पितुर्नाम
विश्वनाथ दत्तः महोदयः। तस्य
जननी भुवनेश्वरी देवी। बाल्यकाले
तस्य नाम 'बिले' इति आसीत्।
भगवद्विषये तस्य महती जिज्ञासा
आसीत्। प्रायः सः साधून् तद्विषये
पृच्छति स्म। किन्तु कस्यापि
समीपतः सः सम्यग् उत्तरं प्राप्तवान्।
श्रीरामकृष्णदेवः उक्तवान् यत्
भगवान् अस्ति। सः दृष्टवान्।
श्रीरामकृष्णः उवाच 'अहं भगवता
सह वाक्यालापं करोमि, त्वत्
सदृशं पश्यामि।'

एतत् श्रुत्वा विवेकानन्दः आनन्देन
विह्वलः अभवत्। सः चिरस्य
प्रश्नस्य उत्तरं प्राप्तवान्।
एतावत्पर्यन्तं अस्य प्रश्नस्य उत्तरं
दातुं कोऽपि न शक्तः। जनाः
रामकृष्णम् उन्मादः इति वदन्ति
स्म। किन्तु सः सामान्यं उन्मादः न।
सः वास्तविकः एवं ईश्वरोन्मादः।
अतः स एवं सद्गुरु भवेत्। यः
स्वयम् ईश्वरं दृष्टवान् सः एव
अपरमपि दर्शयितुं शक्नोति।
एकस्मिन् समये श्रीरामकृष्णः नरेन्द्रं
मन्दिरे प्रेरितवान्। सः जीविकायाः
कृते प्रार्थनाार्थं तम् उपदिष्टवान्।
नरेन्द्रः शङ्कते - मन्दिरस्था माता
तस्य वाक्यं न श्रोष्याति। स मातरं
मृन्मयीमेव अवगच्छति। चिन्मयी
जननी तु तस्य न कदापि
गोचरीभूता। मन्दिरं प्रविश्य नरेन्द्रः
किम् अपश्यत् - समन्तात् आश्चर्यं
ज्योतिः खेलति। इति तस्य
साक्षात्कारः मन्यते।

- विवेक जाधव
कलायां प्रथम वर्षे

५
वाराणसी २०१३-१४

माता पृथिवीं नमामि।

९९

अधुना 'वन्दे मातरम्'
इत्युक्त अस्मिन्
संस्कृतिः विकृतं
भवति। पुनः एकवारं
तां प्रति जागृतीं
आवश्यकम् अस्ति।
एतत् विषयानुसारेण
आवाहनं करोति।

११

जननी इव स्वर्गादपि गरीयसी माता
पृथिवी सदैव आराध्या। 'जननी
जन्मभूमीश्च स्वर्गादपि गरीयसी'
इत्युक्त प्रभुरामचन्द्रः।
सर्वैः प्राणीमात्राश्च मनुष्य -
मनुष्येतरान् सा धारयति, पालयति,
पोषयतिश्च। सा सर्वान् सर्वैः
उपभोग्यैः वस्तूनि प्रदायति।
पुरा काले ऋषीजनेभ्य तां पूजयति।
'मात्रा भूमिः पुत्रोऽहं पृथिव्याः।'
'वन्दे मान्तरम्' इत्यादि स्तोत्रमुखेन
तां वन्दयति।
किन्तु अधुना काले अस्मान् एतत्
सर्वं विस्मृतं जातम्।
अस्माकं स्वार्थलालसा पारायणैः तां
प्रध्वंसयति। भूयः भूयः वृक्षानां

ताडयन्ति। जलस्य प्रदूषणं करोति।
बहवः वाहनैः कारणात् वातावरणं
दूषिताः जातः।
मनुजानां मूलप्रकृतिः विकृतः
भवति। स्वार्थात् अज्ञानात् स्वस्मात्
सर्वान् प्रकृतिं नाशयति।
'सुजलां सुफलां सस्य शामलां'
एतान् उदघोषान् पुनः एकवारं हृदये
स्थापयित्वा आचरणे आनयतुम्
आवश्यकमस्ति।
'वृक्षा एव प्राणाः' 'वृक्षरोपणात् हि
देशरक्षा' इत्येवं भवतु इति
अस्माकम् अभीप्सा।
'क्रन्दसी वसुधां, क्रन्दसी अस्माकं
माता, श्रुणोतु! एतत! पुनः
सुहासिनी वैभवशालिनी भवतु।'
मानवसमाजस्य अस्तित्वरक्षणार्थं
परिवेशदूषणस्य प्रतिरोधः आशु
कर्तव्यः।

“ मेरे देश की धरती
सोना उगले,
उगले हिरे मोती
मेरे देश की धरती।। ”

कु. कदम स्वप्नाली
कलायां प्रथम वर्षे

राष्ट्रपुरुषः लालबहादूर शास्त्री महोदयः।

भारतवर्षस्य नैकान महापुरुषे एकं
अतिव गुणज्ञः सरलः मुदुश्च
राष्ट्रपुरुषः; द्वितीय पन्तप्रधान
महोदयः लालबहादूर शास्त्रीः। तस्य
विषये एकां कथा निवेद्यामि।
बाल्यकाल्ये सः नद्यैः तरयित्वा
विद्यालये अगच्छत्। प्रतिवारं तस्य
समीपे गच्छन्तुं नाविकार्थं रुप्यकं

नास्ति। बाल्यकालात् सः चाणाक्षः
बुद्धिमान तथा आलसविहिनः च
बालकमासीत्। तस्मात्। सर्वाः
शिक्षकाः प्रियः बालकःसञ्जातः।
शास्त्री महोदयस्य सत्य उपनामः
श्रीवास्तव तु 'शास्त्री' इति तस्य
पदवीं। बेनीप्रसाद गुप्तः,
निष्कामेश्वर मिश्रः, सिताराम मिश्रः

९९

लालबहादूर शास्त्री
महोदयान्
तस्य
गुरुं प्रति
विद्यमानं
श्रद्धाभक्तिश्च
दर्शयति।

११

७७

बहादुरीय २०१३-१४

च संपूर्णानंदश्च तं
पाठितवन्तः।
बाल्यकाले तैः शिक्षकैः तस्य
प्रेरणास्थानं। तैः सहायेन शास्त्री
महोदयस्य अध्ययनं अभवत्।
तदन्तर पुरतः समये सः
पंतप्रधान समं सर्वोच्च स्थानं
प्राप्नोति इति।
किन्तु यैः शिक्षकेभ्यः सः
यदाकदा भवति तदा कालः
व्यतितवान्। तेषां विषये तस्य
चेतांसि कृतज्ञता श्रद्धाश्च
आसीत्।
यदा सन १९५३ वर्षे शास्त्री
महोदयः 'केंद्रीय सचिवः'
जातः तदा पं. निष्कामेश्वर

मिश्रः देहल्यां काशीनगरे
अगच्छत्। ते गजरौला स्थाने
हृदयरोगेण आक्रान्तः दिवं
गतः। तेन सह यैः शिष्याः
सन्ति तैः शास्त्री महोदयान्
एतत् वार्ता सूचितवान्। तदानीं
मिश्र महोदयस्य सहधर्मिणीं
उपादयित्वा गजरौला स्थाने
आगतवान्। मार्गे लखनौ नगरे
स्थितः मिश्रमहोदयस्य पुत्रः
राधेकृष्णः स्वपितुः दर्शनार्थं
आगतवान् तदा शास्त्री
महोदयान् पादत्राणविहिनः
पश्यति।
वास्तवतः यदि शास्त्री
महोदयस्य स्थाने कोऽपि

अन्यः जनः आसीत् अन्यस्मिन्
जनात् एतत् सर्वं कर्तुं शक्नोति
किन्तु स्वधनव्ययात् अपि तेन
एतत् कृतः।
स्वगुरुविषये तस्य स्नेहः
कृतज्ञभावः अतुलनीयः। गुरुं
प्रति तस्य ऋणभावः
अनिर्वचनीयः।
सः सत्यं महान् व्यक्तित्वः।
तस्मै नमो नमः। तेन कृते एतत्
मम शब्दकुसुमाञ्जलि समर्पितः।
जयतु लालबहादूर शास्त्री
महोदयः।

कु. जगदाळे अश्विनी
कलायां प्रथम वर्षे

सचिन.....

सचिन.....।

यैः सर्वैः वस्तूनि प्रारंभः जातः,
तैः पूर्णविरामेऽपि भवति
चलितैः चलितैः कुत्रोऽपि
तिष्ठेयुः, किन्तु त्वं निवृत्त्याः त्वत् - सदृशः रम्यः।
क्रियद्भिः योजनैः एवं प्रतापैः पाषाणः स्थापयसि,
एतावत् महान् त्वं, किन्तु राजस विनयिश्च।
तव देवत्वेत अंशान् पुरतः सर्वैः आदर्श एव,
निवृत्त्या क्षणान् नमः तव देदिप्यमान निवृत्त्याः।
दिष्ट्या अस्माकं! त्वं ईश्वर-सदृशः जायते च
'क्रिकेट' जगतस्य इतिहासः - भवति।

-बडेकर प्रतिक
कलायां प्रथम वर्षे

रामश्यामयोः

संवादः ।

९९

अत्र रामश्यामयोः
संवादेन उत्तराणि
प्राप्यते।

११

राम - अये, मित्र श्यामः भवान्
कुत्र गच्छति। कतिपय
दिनान् त्वां पश्यामि।

श्यामः- भोः रामः अहं विद्यालयं
गच्छामि। मां ज्वरः जातः
तस्मात् भवान् न पश्यसि।

रामः - अधुना भवान् कथं अस्ति?

श्यामः- कुशलं अस्मि, स्वस्थ
अस्मि। धन्यवादः। किन्तु
मह्यं किमपि प्रश्नान् उत्तरं
ददातु यदि त्वत् समीपे
समयः अस्ति।

रामः - आवश्यकं ददामि पृच्छतु।
त्वं मम अनुजः इव अस्ति।
अहं प्रयत्नं करोमि।

श्यामः- कस्यां दिशि विराजते
देवतात्मा हिमालयः ?

रामः - एतत् सुलभः!
उत्तरस्यां दिशि विराजते।

श्यामः- श्रुतः किल सप्तर्षयः,
तस्य विषये वदतु ?

रामः - सप्तर्षिः अर्थात् मुनयः,
इमे सप्त मुनयः सप्त भ्रातर

आसन्, पितामहस्य ब्रह्मणः
सप्त मानसपुत्राः। एते च
सप्त मुनयः- 'मरीचि-
अत्रि-अङ्गिरा-पुलस्त्य-
पुलह-क्रतु-वशिष्ठ-
नामका आसन्।

श्यामः- चतुर्षु वेदेषु कः वेदः
अन्तर्भूतः न भवति।

रामः - 'आयुर्वेदः न अधुना
पंचमवेदः नाम्नी प्रसिद्धः
जातः। त्वं मे एकं प्रश्नान्
उत्तरं ददातु-अस्माकं धर्म-
मूलः कः ? तथा विश्वस्य
प्राचीनतम धर्मग्रन्थः कः ?

श्यामः- जानामि जानामि। अस्माकं
धर्म वेदमूलः। तथा ऋग्वेदः
सामवेदः यजुर्वेदः अथर्ववेदः
श्चेति वेदस्य विभाग-
चतुष्टयम्। तु वेदाः अपौरु-
षेयाः। ऋग्वेदः विश्वस्य
प्राचीनतम धर्मग्रन्थः।

रामः - साधु साधु, किमपि प्रश्नान्
शेषः भवद्भ्याम् चेतांसि
तर्हि पृच्छतु।

११
वाराणसी २०१३-१४

श्यामः- एकः प्रश्नः मम
चेतांसि आगच्छति
पुनः पुनः। कश्यपस्य
द्वे भार्याः तस्य पुत्रान्
विषये वदतु।

रामः - अदिति दितिश्चास्तां
कश्यपजाये। अदितेः
द्वादश पुत्राः आसन् ते
च घाताः, मित्रः,
अर्यमाः शक्रः, वरुणः,
अंशः, भगः, विवस्वान्,
पूषा, सविता, त्वष्टा,

विष्णुश्च। दितेः पुत्रः
आसीत्
हिरण्यकशिपुः।

श्यामः - बाढम्! भवान् मम
कृते बहु करोति।
धन्यवादं ददामि।
किन्तु अलं, विलम्बः
जातः। पुनः मिलामः।

- कु. शेळके पूजा
कलायां प्रथम वर्षे

**क्लेदयुत
माम्,
माते।**

क्लेदयुतु माम् माते
पर्जन्ये एकवालं।
शिरसि पर्जनस्य
पतति कथं धारा ॥ १ ॥
आगच्छतु, आगच्छतु धारा
वदन्ति द्वारात्।
'मा गच्छतु बहिः'
आदेशः अन्तरस्थात्
'आगच्छति ॥ २ ॥
आगच्छ, आगच्छ वर्षा
प्रथमा मम गीतम्।
सहसा पठामि,
न गत्वा विद्यालये ॥ ३ ॥
अरण्यबालकानि कथं
क्लेदयति वर्षां सखे।
पल्लवजले
प्लवन्ते मण्डूकाः ॥ ४ ॥
आश्चर्यं जाने माम्
त्वां बाल्यकाले।
मार्गे गत्वा कडथं
न क्रिडति जलं जलं ॥ ५ ॥

- कु. जगदाळे अश्विनी
कलायां प्रथम वर्षे

**ए हि
हसाम!.....**

दम्पत्योः परस्परावगतिः

शम्भुः शङ्करश्च सुहृदौ। चिरकालानन्तरं मिलितौ सुखदुःखादिविषये
परस्परं सम्भाषणं कृतवन्तौ। शम्भुः अवदत् - "मम गृहे आवयोः
परस्परावगतिः उत्तमा अस्ति। लघवः निर्णयाः तथा क्रियन्ते,
महानिर्णयमात्रं मया क्रियते।..."

"महानिर्णयः नाम?"

"तत् अहमपि न जाने। तदृशः निर्णयप्रद्वृत्तः मम जीवने कदापि
न उपस्थित एवम्।"

"मम गृहे आप परस्परावगतिः उत्तमा एवं अस्ति। समतया
कार्यविभागः अपि अस्ति।"

"साधु! साधु!"

"धनस्य सम्पादनं, वित्तकोषे स्थापनं च मम कार्यम्। वित्तकोषात्
धनस्य आहरणं, स्वच्छतं व्ययकरणं च तस्याः एव कार्यम्।"

- कु. शेळके पूजा
कलायां प्रथम वर्षे

जिम्खाना वार्षिक अहवाल

सन २०१३-२०१४

सन २०१३-२०१४ या शैक्षणिक वर्षात शिवाजी विद्यापीठातर्गत घेण्यात आलेल्या झोनल आणि इंटर झोनल स्पर्धा, अखिल भारतीय आंतर विद्यापीठ स्पर्धा तसेच महाराष्ट्र असोसिएशनमार्फत खुल्या राष्ट्रीय स्पर्धेमध्ये विविध क्रीडा प्रकारात महाविद्यालयातील खेळाडूंचा समावेश होता.

यावर्षी सातारा झोनल जलतरण स्पर्धांचे आयोजन करण्याची संधी शिवाजी विद्यापीठामार्फत महाविद्यालयाला मिळाली. या स्पर्धेत २१ महाविद्यालयातील १८० जलतरणपटू सहभागी झाले होते. ७ खेळाडूंची इंटर झोनल स्पर्धेसाठी निवड झाली. यशस्वी खेळाडूंची कामगिरी -

शिवाजी विद्यापीठ संघात

निवड झालेले महाविद्यालयाचे खेळाडू

- १) ऋषिकेश गजानन अरणकळे - बी.ए.भाग १
कुरुक्षेत्र येथील अ.भा.मल्लखांब स्पर्धेसाठी निवड.
इंटर झोनल मल्लखांब स्पर्धा निवड.
- २) सुधीर फडतरे - बी.कॉम.भाग ३
आचार्य नागार्जुन विद्यापीठ (गुंटूर), आंध्रप्रदेश येथील अ. भा. सॉफ्टबॉल स्पर्धेसाठी निवड.
- ३) महेश सोपान घाडगे - बी.कॉम.भाग ३
पंजाब विद्यापीठ, चंडीगढ येथे झालेल्या अ. भा. शूटिंग स्पर्धेसाठी निवड. शिवाजी विद्यापीठ इंटर झोनल शूटिंग स्पर्धा दुसरा क्रमांक.
- ४) तुषार सुनील तरडे - बी. कॉम. भाग २
बनारस विद्यापीठ, वाराणसी येथे झालेल्या अ. भा. आंतरविद्यापीठ बॉक्सिंग स्पर्धेसाठी निवड,
इंटर झोनल बॉक्सिंग स्पर्धेत प्रथम क्रमांक.
- ५) रोहन बाळासाहेब जाधव - बी. ए. भाग १
सत्यबाम विद्यापीठ, चेन्नई येथील अ.भा.आंतर

विद्यापीठ तायकांदो स्पर्धेसाठी निवड.

इंटर झोनल तायकांदो स्पर्धेत प्रथम क्रमांक

६) अमित प्रकाश महागंडे - बी. ए. भाग ३

चंडीगड येथे झालेल्या अ. भा. आंतरविद्यापीठ

आर्चरी स्पर्धेसाठी निवड

आंतर विभागीय आणि

राष्ट्रीय स्तर खुल्या स्पर्धा

१) पूजा संजय माने - बी. कॉम. भाग १

इंटरझोनल पॉवरलिफ्टिंग स्पर्धेत प्रथम क्रमांक

२) अभिजीत मोहन सालुंखे - बी. ए. भाग ३

इंटर झोनल स्पर्धेत ८१ किलो वजनी गटात दुसरा क्रमांक

३) विक्रम विश्वनाथ लोहार - बी.एस्सी.भाग १

इंटर झोनल बॉडी बिल्डिंग स्पर्धेत ७४ किलो वजन गटात तृतीय क्रमांक

४) अधिराज भानुदास शेळके - बी.एस्सी. भाग १

महाराष्ट्र सायकलिंग असो.च्या वतीने गुजरातमध्ये झालेल्या ८० किमी स्पर्धेत तृतीय क्रमांक. सातारा जिल्हा साय.असो.मार्फत पुणे-मुंबई रेषेमध्ये सहभाग.

सातारा जिल्हा असो.आयोजित ५० किमी स्पर्धेत रौप्य पदक. शिमला राष्ट्रीय रोड सायकलिंगसाठी निवड

सा. जि. टेनिस व्हॉली. संघटना आयोजित राज्य स्पर्धेसाठी खालील ५ खेळाडूंची निवड

१) अभिजीत दादासो जमदाडे

२) रोहित संजय कदम

३) निखिल राजेंद्र कणसे

४) अभिषेक सुनील जाधव

५) प्रथमेश मारुती भोसले

वार्षिक अहवाल २०१३-१४

विभागीय स्पर्धा

सातारा झोनल बुद्धिबळ स्पर्धेत प्रथम क्रमांक व सलग दुसऱ्यावर्षी जनरल चॅम्पियनशीप मिळविलेले खेळाडू पुढीलप्रमाणे-

- १) नीलेश चंद्रकांत भोसले
- २) आदित्य राजन चिकणे
- ३) शाहरूख ईस्माईल शेख
- ४) अक्षर बापूराव इंगवले
- ५) प्रसाद राजेंद्र पावसकर

सातारा झोनल जलतरण स्पर्धेत ४ X २०० मी. फ्री स्टाईल रिले प्रथम क्रमांक मिळविलेले

खेळाडू पुढीलप्रमाणे -

- १) किरण विलास बोडके
- २) अक्षय अनील ढाणे
- ३) महेश मारुती ढाणे
- ४) अमर महादेव चोरोगे
- ५) विजय दत्तात्रय चव्हाण

सातारा विभागीय जलतरण स्पर्धेत ४ X १०० मी. फ्री स्टाईल रिले प्रथम क्रमांक मिळविलेले

खेळाडू पुढीलप्रमाणे-

- १) सचिन कुशाबा मोरे
- २) स्वप्निल संजय देशमुख
- ३) महेश मारुती ढाणे
- ४) किरण विलास बोडके
- ५) विजय दत्तात्रय चव्हाण

सातारा विभागीय जलतरण स्पर्धेत यश

मिळवलेले खेळाडू-

- १) महेश मारुती ढाणे - बी. ए. भाग १ - ४०० मी वैयक्तिक मिडले स्पर्धेत प्रथम क्रमांक
- २) किरण विलास बोडके - बी.एस्सी.भाग २ सलग दुसऱ्या वर्षी २०० मी. बटरफ्लाय स्पर्धेत दुसरा क्रमांक

३) ओमकार शशिकांत साबळे - बी.ए. भाग १ ५० मी. बटरफ्लाय स्पर्धेत तृतीय क्रमांक. शिवाजी विद्यापीठतर्गत सातारा विभागीय कुस्ती स्पर्धेत

१) निखिल रामचंद्र मांडवे - बी. ए. भाग २

याने पहिला क्रमांक मिळविला.

महाविद्यालयाच्या सर्वच खेळाडूंना महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. आर. व्ही. शेजवळ, जिमखाना सदस्य प्रा. डॉ. आर.जी. पाटील, प्रा. आर. आर. साबळे, प्रा. शेखर मोहिते, प्रा. एस. एम. मेस्त्री, प्रा.पी. पी. लोहार, यांचे वेळोवेळी मार्गदर्शन लाभले. श्री. महाडिक पी. बी. यांचे विशेष सहकार्य लाभले. तसेच महाविद्यालयातील सर्व प्राध्यापक व प्रशासकीय कर्मचारी यांचेही सहकार्य लाभल्या-मुळेच महाविद्यालयाचा जिमखाना विभाग विविध खेळांत यश संपादन करण्यात यशस्वी ठरला.

- प्रा. विकास जाधव

जिमखाना विभाग प्रमुख

राष्ट्रीय छात्र सेना (एन.सी.सी.)

कोल्हापूर ग्रुपअंतर्गत २२ महाराष्ट्र एन.सी.सी. बटालियन, सातारा यांच्या कक्षेत महाविद्यालयाची एन.सी.सी.कंपनी काम करते. १ ऑफिसर व १०५ छात्र सैनिकांचा महाविद्यालयाच्या कंपनीत समावेश आहे.

चालू शैक्षणिक वर्षातील उपक्रम -

- १) आर्मी अॅटॅचमेंट कॅम्प, अहमदनगर - २६ नोव्हें. ते १० डिसें. २०१३ दरम्यान झालेल्या या कॅम्पमध्ये ज्यु.अंडर ऑफिसर आकाश कुंभार, सी. क्यु.एम.एस.निखिल बाबर, कार्पोल सतीश जातक,

तुषार पवार, सूर्यकांत चव्हाण, सागर चव्हाण, ओंकार निकम, कॅडेट विनायक कुंभार यांचा सहभाग. निखिल बाबर याची 'बेस्ट कॅडेट' म्हणून निवड. तुषार पवार, सूर्यकांत चव्हाण, आकाश कुंभार यांनी क्रॉसकंट्री-स्पर्धेत प्रथम क्रमांक मिळविला.

२) राष्ट्रीय एकात्मता शिबिर, पांचगणी- ११ ते २३ मे २०१३ दरम्यान झालेल्या या शिबिरात ज्यु. अंडरऑफिसर आकाश कुंभार, कार्पोल भरत घोरपडे, वैभव देसाई, लान्स कार्पोल ओंकार निकम यांचा सहभाग. या शिबिरात रस्सीखेच या खेळात आकाश कुंभार याने बटालियनला द्वितीय क्रमांक मिळवून दिला.

३) वार्षिक प्रशिक्षण शिबिर, महागांव-१ ते १० जुलै २०१३ दरम्यान झालेल्या या शिबिरात महा-विद्यालयाच्या १५ छात्रसैनिकांचे नेतृत्व सि.अंडर ऑफिसर अमीर सोहेल बागवान याने केले. ड्रिल स्पर्धेत संपूर्ण टीमला द्वितीय क्रमांक मिळाला. कार्पोल सूर्यकांत चव्हाण याने क्रॉसकंट्री स्पर्धेत सुवर्णपदक पटकावले.

४) वार्षिक प्रशिक्षण शिबिर, पांढरपाणी - १८ ते २७ नोव्हें. २०१३ दरम्यान झालेल्या या शिबिरात १२ छात्रसैनिकांनी सि.अंडर ऑफिसर अमीर सोहेल बागवान याच्या नेतृत्वाखाली सहभाग घेतला. त्याला 'बेस्ट ड्रीलर' म्हणून गौरविण्यात आले. कार्पोल भरत घोरपडे याने क्रीडा कॉम्पिटिशनमध्ये द्वितीय क्रमांक मिळविला.

५) वार्षिक प्रशिक्षण शिबिर, महागांव - या शिबिरात ३ छात्रसैनिकांच्या पथकाचे नेतृत्व कार्पोल चेतन पवार याने केले.

सामाजिक उपक्रम -

१) ७ जुलै २०१३ रोजी मातोश्री वृद्धाश्रम, महागांव वृक्षारोपण

२) ९ ऑगस्ट २०१३ - शिक्षणमहर्षी डॉ. बापूजी साळुंखे स्मृतिदिनानिमित्त २५ छात्रसैनिकांचे पुरस्कार

३) १ डिसें. २०१३- सिव्हील हॉस्पिटल, सातारा व एन.सी.सी. ऑफिसमार्फत एड्स जनजागृती

४) ११ जानेवारी २०१४ - रस्ता सुरक्षा सप्ताह व जनजागृती अभियान रॅली सहभाग

५) १२ जानेवारी २०१४ - स्वामी विवेकानंद जयंतीनिमित्त 'युवाजनजागृती' रॅलीत सहभाग.

यावर्षी ९ फेब्रुवारी २०१४ 'बी' प्रमाणपत्र परीक्षा व १५ फेब्रुवारी २०१४ रोजी 'सी' प्रमाणपत्र परीक्षा

सैनिक स्कूल सातारा पार पडली.

कॅडेट शुभम पवार याला मेजर धनश्री सावंत यांच्या हस्ते प्रथम वर्ष बेस्ट कॅडेट पुरस्कार प्रदान करण्यात आला.

विविध ठिकाणच्या भरतीमध्ये सैन्य दलात सहा व पोलीस दलात दोन छात्रसैनिकांची निवड झाली.

कंपनी कमांडर प्रा. कॅप्टन डॉ. महेश गायकवाड यांनी डायरेक्टर, महाराष्ट्र एन.सी.सी.वतीने १७ ते

२१ जून २०१३ या कालावधीत औरंगाबादमध्ये "व्यक्तिमत्त्व विकास विषयावरील कोर्स यशस्वीपणे पूर्ण केला.

शिस्तबद्ध, नियमित व होतकरू कॅडेटमुळे महाविद्या-लयाच्या कंपनीची बटालियनमध्ये चांगली प्रतिमा

निर्माण झाली आहे.

या विभागाचे सर्व उपक्रम उत्कृष्ट व यशस्वीरित्या पार पाडण्यात सर्व छात्रसैनिकांचा मोलाचा वाटा

आहे.

या कंपनीला कमांडिंग ऑफिसर कर्नल श्रीनिवास पांडे व अॅडमिनिस्ट्रेटिव्ह ऑफिसर कर्नल हेमंत जाधव

तसेच प्राचार्य डॉ. आर.व्ही. शेजवळ यांचेही मार्गदर्शन व सहकार्य कायमच मिळत आहे. एन.सी.सी.

विभागाचे श्री. विवेक कुलकर्णी यांचे विशेष सहकार्य असते.

- कॅप्टन डॉ. महेश गायकवाड

कंपनी कमांडर

राष्ट्रीय सेवा योजना

राष्ट्रीय सेवा विभागामार्फत चालू शैक्षणिक वर्षात विविध समाजोपयोगी उपक्रम राबविण्यात आले. दि.२० ते २६ फेब्रु, २०१४ दरम्यान विभागाचे विशेष श्रमसंस्कार शिबिर करंडी ता.सातारा येथे आयोजित केले होते. १२५ विद्यार्थी, ३ प्रकल्पाधिकारी, ३ सदस्य व २ शिक्षकेतर कर्मचारी यामध्ये सहभागी झाले होते.

दि.२० फेब्रुवारी २०१४ रोजी श्री. विकास तुकाराम जाधव(मा. गटशिक्षणाधिकारी,सातारा) यांच्या हस्ते प्राचार्य डॉ. राजेंद्र शेजवळ यांच्या अध्यक्षतेखाली उद्घाटन सोहळा पार पडला.

गावकऱ्यांनी ट्रॅक्टर, मुरुम, जेसीपी ड. द्वारे केलेल्या सहकार्यांमुळे गावाबाहेरून जाणारा १ किमी लांबीचा रस्ता शिबिरादरम्यान विद्यार्थ्यांनी तयार केला. गावातील पूर्णतः बुजलेली बांधीव गटारे स्वच्छ करण्यात आली.माळरानावर वृक्षारोपणासाठी १०० व शौचालयासाठी खड्डे खणले. गावातील मंदिराची तसेच परिसराची स्वच्छता करण्यात आली. पशुचिकित्सा शिबिरास करंडी व आसपासच्या शेतकऱ्यांनी चांगला प्रतिसाद दिला.शिबिरार्थी विद्यार्थिनींनी घरोघरी जाऊन पल्स पोलिओ मोहीम राबविली. महिला मेळावा, आरोग्य शिबिर, जन जागरण रॅली, कुटुंबांचा सव्हे इ. उपक्रम राबविले गेले.

विद्यार्थी व गावकऱ्यांच्या प्रबोधनासाठी मा. मधुसूदन पतकी यांनी आजची पत्रकारिता व प्रसार माध्यमे, मा. सुधाकर साबळे यांनी आधुनिक पीक पद्धती व

शेती तंत्रज्ञान याबरोबरच सेंट्रीय शेती व आयुर्वेद महत्त्व, प्रा. डॉ. महेश गायकवाड यांनी धार्मिकता, नैतिकता,आधुनिकता व आजचा युवक, इ. विषयांवर विद्यार्थ्यांना मौलिक मार्गदर्शन केले. प्रा. सुर्वे यांनी व्यक्तिमत्त्व विकासावर व्हीडिओ क्लिप्स सादर केल्या.

महिला मेळाव्यात करंडीच्या पोलीस पाटील सौ. सुनीता मोहन जाधव यांनी महिला सबलीकरण व शिक्षण या विषयावर मार्गदर्शन केले. विद्यार्थ्यांसाठी न्हिदम कला गृपचा मनोरंजनात्मक कार्यक्रम आयोजित केला होता.

माजी प्राचार्य सुहास साळुंखे यांच्या प्रमुख उपस्थितीत व शिवराय प्रतिष्ठानचे अध्यक्ष श्री. रवींद्र पवार यांच्या अध्यक्षतेखाली दि.२६/२/२०१४ रोजी शिबिराचा समारोप करण्यात आला. यावेळी गावचे सरपंच रामचंद्र गुरव व सदस्य तसेच गावकरी मोठ्या संख्येने उपस्थित होते.

वरील सर्व उपक्रम यशस्वीरीत्या पार पाडण्यासाठी प्रकल्पाधिकारी प्रा.प्रतिभा चिकमठ, प्रा. आर. आर. साबळे, सदस्य प्रा. बी. एस. जगताप, प्रा.एम.एस. जाधव, प्रा.आर.पी.मदने, श्री. महादेव सुतार, श्री. रमेश गाडे तसेच महाविद्यालयातील सर्व प्राध्यापक, प्रशासकीय कर्मचारी या सर्वांचे सहकार्य मिळाले.

- प्रा. बी. बी. बागल

प्रकल्पाधिकारी

सांस्कृतिक विभाग

२०१३-१४ या शैक्षणिक वर्षात विविध कार्यक्रमांचे आयोजन करण्यात आले. श्री स्वामी विवेकानंद शिक्षण संस्थेचे कार्याध्यक्ष मा. प्राचार्य अभयकुमार

साळुंखे यांचा विद्यारत्न पुरस्कार मिळाल्याबद्दल सन्कार करण्यात आला. शि.म.डॉ. बापूजी साळुंखे स्मृतिदिन,५सप्टेंबर शिक्षक दिन,२ ऑक्टोबर महात्मा

- गांधी व लाल बहादूर शास्त्री यांच्या जयंतीनिमित्त प्रतिमा पूजन, डॉ.बाबासो आंबेडकर जयंतीनिमित्त प्रतिमा पूजन, शि.म. डॉ. बापूजी साळुंखे निबंध, वक्तृत्व व चित्रकला स्पर्धा, इ.उपक्रम राबविण्यात आले. स्वामी विवेकानंद समाहानिमित्त खालील विविध व्याख्याने व उपक्रम राबविण्यात आले.
- १) रस्ता सुरक्षा व युवक या विषयावर वाहतूक सुरक्षा समाहानिमित्त श्री. संजय राऊत (उपप्रादेशिक परिवहन अधिकारी, सातारा) यांचे व्याख्यान.
- २) प्रा.डॉ. ल. बा. महामने यांचे शि.म. डॉ. बापूजी साळुंखे यांचे शिक्षणविषयक विचार यावर व्याख्यान
- ३) अर्थशास्त्र विभागातर्फे ग्राहक संरक्षण कायदा या विषयावरील एक दिवसीय कार्यशाळेत मा. प्रा. सौ. राजश्री जावळे यांचे व्याख्यान
- ४) ग्रंथालय विभागामार्फत ग्रंथ प्रदर्शन व आजचा युवक या विषयावर व्याख्यान
- ५) आरोग्य शिबिर
- ६) व्यक्तिमत्त्व विकास यावर प्रा. आर. आर. ओहोळ यांचे व्याख्यान
- ७) वनस्पतीशास्त्र विभागातर्फे पुष्प प्रदर्शन
- ८) श्री स्वामी विवेकानंद यांचे विचार याविषयावर मा. डॉ. गिरीष पवार यांचे व्याख्यान.
- ९) प्रा. श्री. विवेक पाटणे यांचे स्वामी विवेकानंद आणि आजचा युवक यावर व्याख्यान.
- याबरोबरच वार्षिक पारितोषिक वितरण समारंभप्रसंगी 'पारंपरिक दिन' साजरा करण्यात आला. छ. शिवाजी महाराज जयंतीनिमित्त प्रतिमा पूजन करण्यात आले. सावित्रीबाई फुले यांच्या जयंतीनिमित्त प्रतिमा पूजन करण्यात आले.
- प्रा. वट्टमवार दीपक**
सांस्कृतिक विभाग प्रमुख

परीक्षा विभाग

२०१३-२०१४ या शैक्षणिक वर्षात या विभागातर्फे बी.ए./ बी. कॉम./ बी.एस्सी. भाग १ या वर्गाचे परीक्षा व मूल्यांकन कामकाज वेळेत पूर्ण करण्यात आले. शिवाजी विद्यापीठाच्या बी.कॉम २ व ३ च्या काही विषयांचे मूल्यांकनही करण्यात आले. श्री. संजय माने, श्री. प्रकाश साबळे, श्री. स्वप्निल कुंभार, श्री. वैभव संकपाळ यांनी तसेच सर्व सहकारी प्राध्यापक व कर्मचारी यांचेही सहकार्य लाभले. मा. प्राचार्य डॉ. आर. व्ही. शेजवळ यांचेही मार्गदर्शन लाभले.

- प्रा. दीपक जाधव
प्रा. रवींद्र साबळे
परीक्षा विभाग प्रमुख

दूर शिक्षण विभाग

सन २००९-१० या वर्षापासून शिवाजी विद्यापीठातर्गत दूर शिक्षण केंद्र सुरू झाले. २०१३-२०१४ या शैक्षणिक वर्षात या विभागात १७०० विद्यार्थ्यांनी प्रवेश घेतला. बी. ए., बी. कॉम. च्या सेमिस्टर १ ते ६ तसेच एम.ए., एम.कॉमच्या भाग १ व २ या वर्गात एकूण ११५० विद्यार्थ्यांनी प्रवेश घेतला आहे. प्राचार्य डॉ. आर. व्ही. शेजवळ यांचे विभागाला नेहमीच सहकार्य व मार्गदर्शन लाभले आहे. प्रा. आर. पी. मदने (केंद्र सहाय्यक) व श्री. प्रदीप कांबळे (केंद्रसेवक) म्हणून काम पहातात.

- प्रा. एस. एम. मेस्त्री
केंद्र संयोजक

८५
बारादश्या २०१३-१४

हिन्दी विभाग

२०१३-२०१४ या शैक्षणिक वर्षात या विभागातफे खालील उपक्रमांचे आयोजन करण्यात आले.

१) ५ सप्टेंबर - विद्यार्थ्यांनी शिक्षक दिनानिमित्त शिक्षकांची भूमिका पार पाडली.

२) १४ सप्टेंबर - 'हिंदी दिवस' साजरा करण्यात आला. राष्ट्रीय पुरस्कार प्राप्त आदर्श शिक्षक श्री. ता. का. सूर्यवंशी यांचे हस्ते.

३) १६ सप्टेंबर - काव्यवाचन व निबंध लेखन स्पर्धा

४) भित्तिपत्रिका - 'हिंदी पंधरवडा' मध्ये 'हिंदी राष्ट्रभाषा: स्थिति एवं गति' या भित्तिपत्रिका प्रकाशन

५) कार्यशाळा -

अ) शिवाजी विद्यापीठ बी. ए. भाग १ आवश्यक हिंदी विषय अभ्यासक्रमावर

ब) अग्रणी महाविद्यालयतर्गत बी.ए. भाग ३ साठी

'सेमिनार व प्रोजेक्ट : स्वरूप संकल्पना' या विषयावर

क) यु.जी.सी.ला राष्ट्रीय कार्यशाळेचा प्रस्ताव सादर

६) शिवाजी विद्यापीठ नियतकालिक स्पर्धेत २०१२-१३ मध्ये समीक्षा (हिंदी) या प्रकारात गणेश सिंदे या विद्यार्थ्याला पुरस्कार

७) बी. ए. भाग ३ मधील विद्यार्थ्यांची सिंधुदुर्ग, मालवण, गोवा ही तीन दिवसीय सहल प्रा. डॉ. विठ्ठल नाईक यांनी आयोजित केली.

वरील सर्व उपक्रम यशस्वीपणे संपन्न करण्यासाठी मा. प्राचार्य डॉ. राजेंद्र शेजवळ यांचे मार्गदर्शन व प्रेरणा तसेच प्रा. डॉ. विठ्ठल नाईक यांचे सहकार्य मिळाले.

- प्रा. डॉ. भरत सगरे
हिंदी विभाग प्रमुख

हिन्दी पीएच.डी.विभाग

२०१३-२०१४ या शैक्षणिक वर्षात या विभागात खालील कामकाज झाले.

१) श्री. सादिक तांबोळी यांचा 'मोहनदास नेमिशराय और दया पवार के साहित्य का तुलनात्मक अध्ययन' या विषयावर शोध निबंध य.च.म.मु.वि. नाशिक ला सादर

२) कु. वैशाली चव्हाण हिचा 'कृष्णा सोबती और विभावरी शिसरकर के साहित्य का प्रवृत्ति-मूलक अध्ययन' या विषयावर शोधनिबंध शिवाजी विद्यापीठास सादर.

३) श्री. गौरव बनसोडे - पीएच. डी.साठी रिचर्स फेलोशीपवर कार्यरत.

४) श्री. मालोजी जगताप व सतीश रुपनवर यांचे पीएच. डी.चे काम सुरू

५) श्री. कुंभार एम. पी. - शिवाजी विद्यापीठ हिंदी विभागास पीएच. डी.ची रुपरेखा सादर या सर्वाना प्राचार्य डॉ. आर. व्ही. शेजवळ यांची प्रेरणा मिळाली.

- प्रा.डॉ.भरत सगरे
शोधनिदेशक, विभागप्रमुख

संशोधन विभाग

२०१३-१४ या शैक्षणिक वर्षात महाविद्यालयातील प्राध्यापकांनी संशोधन क्षेत्रात महत्त्वपूर्ण कार्य केले.

१) प्रा. डॉ. आर. जी. पाटील यांचा मेजर रिसर्च प्रोजेक्ट मंजूर

२) प्राचार्य डॉ. आर. व्ही. शेजवळ, डॉ. आर. जी. पाटील, प्रा. शेखर मोहिते यांनी जपान येथे संपन्न झालेल्या आंतरराष्ट्रीय परिषदेत आपले शोधनिबंध सादर केले.
३) एकूण १३ प्राध्यापकांचे मायनर रिसर्च प्रोजेक्टचे काम सुरू.

४) प्रा. पी. पी. लोहार, प्रा. जी. आर. वास्के यांची टिचर फेलोशिपसाठी निवड
५) बी. ए. भाग ३ च्या विद्यार्थ्यांसाठी 'सेमिनार व प्रोजेक्ट: स्वरूप संकल्पना' कार्यशाळा आयोजन

- प्रा. डॉ. भरत सगरे
विभागप्रमुख

विद्यार्थी कल्याण मंडळ

२०१३-२०१४ या शैक्षणिक वर्षात गरीब परंतु हुशार, होतकरू अशा एकूण ५० विद्यार्थ्यांना प्रत्येकी ४०० रुपये देण्यात आले.
यासाठी प्रा. शेखर मोहिते, प्रा. अहिरे, प्रा. रासकर,

प्रा. नाईक यांचे सहकार्य मिळाले.

- डॉ. भरत सगरे
विभागप्रमुख

संस्कृत विभाग

२०१३-२०१४ या शैक्षणिक वर्षात ९ जुलै २०१३ रोजी महाकवि कालिदास दिनानिमित्त बी. ए. भाग १ च्या विद्यार्थ्यांनी तयार केलेल्या 'कालिदास नमामि' या भित्तिपत्रिकेचे प्रकाशन प्राचार्य डॉ. आर. व्ही. शेजवळ यांचे हस्ते करण्यात आले.
दि. २५ ऑक्टो. २०१३ रोजी प्रा. डॉ. श्रीमती एस. एस. राजेभोसले यांच्या मार्गदर्शनाखाली 'ऋग्वेदातील प्रथम मंडळाची स्वरसिद्धि' (केवळ तिद्ध) या पीएच.डी.साठी संस्कृत विषयात सादर केलेल्या प्रबंधावर खुली मौखिक परीक्षा आयोजित करण्यात आली होती. परीक्षक म्हणून आयआयटी, पवईच्या डिपार्टमेंट ऑफ ह्युमॅनिटिझचे डॉ. मल्हार कुलकर्णी होते. अध्यक्ष म्हणून शिवाजी विद्यापीठाच्या BOS चे चेअरमन व छ. शिवाजी कॉलेजचे संस्कृत विभाग प्रमुख प्रा. डॉ. एस. के. जाधव होते. महाराष्ट्रातील ज्येष्ठ विचारवंत डॉ. आ. ह. साळुंखे प्रमुख पाहुणे म्हणून उपस्थित होते. विद्यापीठ प्रतिनिधी दीपक चव्हाण व महाविद्यालयातील सर्व प्राध्यापक, संस्कृत अभ्यासक व प्रेमी यावेळी उपस्थित होते.

श्री. नीलेश जोशी यांना पीएच.डी. पदवी मिळाली. दि. १७ फेब्रुवारी २०१४ रोजी छ. शिवाजी कॉलेज-मध्ये झालेल्या लीड कॉलेजतंतगत कार्यशाळेस प्रा. मयूरा राजेभोसले विद्यार्थिनीसह सहभागी झाल्या. डॉ. आ. ह. साळुंखे पुरस्कृत शिक्षणमहर्षी डॉ. बापूजी साळुंखे पुरस्कार कु. काटकर सुप्रिया भरत (बी.ए.३) या विद्यार्थिनीस देण्यात आला.

कारिअर ओरियन्टेड कोर्स (Coc) - प्रा. कु. मयूरा राजेभोसले यांनी शिवाजी विद्यापीठाच्या प्रौढ व निरंतर शिक्षण विभागाचा 'व्यक्तिगत सौंदर्य संवर्धन अभ्यासक्रम' हा कोर्स आयोजित केला. १० विद्यार्थिनी यात सहभागी झाल्या. यासाठी सौ. शुभांगी साळुंखे - माने तसेच महाविद्यालयाचे ऑफिस सुपरिडेंटेंड श्री. नरेंद्र पाटील, लिपीक श्री. कागवाडे, श्री. लाड यांचे सहकार्य मिळाले.

- प्रा. डॉ. श्रीमती एस. एस. राजेभोसले
संस्कृत विभाग प्रमुख

२७
वर्षाद्वितीय २०१३-१४

Department of English

The department of English is one of well-equipped departments with digital classroom, a furnished separate cabin, 24hr. internet connection, OHP, computers etc. The department has a long tradition of academic & extra curricular activities. In this academic year, there are many feathers of achievement in its crown. Aniket Bhujabel, B.A.Part 3 year student has won the third prize in the college magazine competition of Shivaji University, Kolhapur in the year 2012-13. The department successfully organized Quiz Contest on English language for the students. Besides, two of our last year student Supriya Katkar and Ashwini Sathe presented research poster entitled 'Bawling expressions of pedlars' in the Aviskar Competition. The department runs the self-funded course in Spoken English.

two batches of 15 students in each admitted for the course. Mr. P. P. Lohar works as Co-ordinator for the course. The department organizes many student supporting activities under Dr. Bapuji Salunkhe English Literary Association. Mr. Lohar P. P. and Dr. Ghodake D. G. have presented each two research papers in national conferences while participated in three conferences. Prof. Jadhav M. S. has presented research paper in national conference. These all my teachers alongwith Prof. Gurav S. G. and Prof. kathare G. N. extended their co-operation in carrying out these activities. Menial staff of the department Shri. Sutar M. A. also helped in maintaining the department.

- Lohar P. P.

Head of the Department

Department of Physics

Wall Poster was prepared by Miss.R. D. Dalvi, Miss. Sayyad, Miss. Pallavi Jadhav, Miss. Varsha Tilekar from B.Sc.I & Mr. Swapnli Deshmukh, Miss. Pooja Karande from B.Sc.II. The inauguration took place at the hands of Prin. Dr. R. V. Shejwal. Dr. R.G. Patil, Prof. P.S.Jadhav, Dr. C. P. Mane, Dr.S.M.Pawar, Prof.D.P. Watta-

mwar and others were present. Mr. A. N. Kadam, Dada Shinde & Raju Jadhav from our department took efforts in carrying out activities.

Study tour is arranged for B. Sc. II students every year.

- Dr. A. E. Korade

Head of Department

Dr.Bapuji Salunkhe English Literary Association

Under the department of English Dr. Bapuji Salunkhe English Literary Association has completed many significant Co-curricular & extra-curricular activities.
1) To study English language and litera-

ture "English Quiz Competition was organized on 4Sept. 2013. Prin. Dr. R. V. Shejwal inspired the students to take part in such type of competitions, after inaugurating the competition. Ketaki

- Gosavi and Pooja Pawar won the first prize.
- 2) On 5 th Sept. 2013, Teacher's Day was celebrated.
- 3) On 7th Dec. 2013 A tour to Pateshwar Dist. Satara was arranged.
- 4) On 12th Feb. 2014 - A Wall Paper on the theme " Man-Booker Prize Winning Indian - Writers"
- 5) Screening of movie "Heart of the Darkness" for B.A. III students was organised.
- 6) On /10/2013 A speaking trip to Ozarade was arranged.
- 7) On 2nd Jan.2014 scre-ening of the movie "The Ice - Candiman" was arranged.
- 8) On 14th Feb. 2014 - A study tour to Aurangbad and Verul was organised.
- 9) On 25th Feb. 2014 -screening of the dramas "Pygmaton" and "Slience - The court is in silence" was organised. Prof. P.P. Lohar, Prof. M. S. Jadhav, Prof. S. G. Gurav and Prof. G. S. Kathare co-operated in fulfilling all the activities.

- Dr. D. G. Ghodake
Head of Department

Department of Zoology

- Our deapartment had organised following events for Students and Teachers.
1. One day workshop on new syllabus of B.Sc.I (Zoology) - 100 particients were present for this workshop. Dr. Jadhav, Dr. Gaikwad, Dr. sau, Kalamade, Dr. Patil, S.S. had given specches as a resource persons.
- 2) Exihibition on "Diversity of Birds" was organised with the help pf Shri. Pratap Patankar and he had taken a workshop on Indentification of Birds.
- 3) Educational Tour- Educational tour was organised at Goa-panjim beach to study the diversity of marine enimals. Students also visited to the 'National Oceanography Unit' Dr. V. B. Supugade, prof. Ohol, Miss Yadav had organised a tour.

- Dr. R. G. Patil
Head, Dept. of Zoology

गणित विभाग

- २०१३-१४ या शै. वर्षात खालील उपक्रम राबविले. शिवाजी विद्यापीठ मॅथेमॅटिक्स सोसायटीच्या वतीने बाळसो देसाई महा., पाटण येथे १४ व १५ फेब्रु. २०१४ रोजी झालेल्या चर्चासत्रात महाविद्यालयाचे २ विद्यार्थी व १ प्राध्यापक सहभागी झाले. तुषार शेलार या विद्यार्थ्याचा गणित लेखी परीक्षेत क्रमांक आला. दि. ४,५ फेब्रु २०१४ रोजी कराड येथील चर्चासत्रात पोस्टर प्रेझेंटेशनमध्ये २ विद्यार्थ्यांनी सहभाग घेतला.
- प्रा. एच. व्ही. पाटोळे या तज्ज्ञ प्राध्यापकांची व्याख्यान आयोजित केली. वर्षभर विविध स्पर्धा परीक्षेस विद्यार्थ्यांनी हजेरी लावली. गणित विषयाचे महत्त्व लक्षात आल्याने इतर महाविद्यालयांने आपल्या महाविद्यालयातील गणित विषयासाठी विद्यार्थ्यांची संख्या दिवसेंदिवस वाढत आहे. सेमिनार, वर्कशाॅप इ. उपक्रमात विद्यार्थी व प्राध्यापक सहभागी झाले होते.
- बी.एस्सी.भाग १, २, ३ साठी प्रा. एस. ए. पाटील व प्रा. डॉ. एस. एम. पवार विभागप्रमुख

२९
वसुदेव २०१३-१४

मानसशास्त्र विभाग

- २०१३-२०१४ या शैक्षणिक वर्षात खालील उपक्रम राबविले.
- १) जिल्हा मानसिक आरोग्य कार्यक्रमांतर्गत सर्व-साधारण रुग्णालय, सातारा यांच्या संयुक्त विद्यमाने २५-७-२०१३ रोजी 'मानसिक आजार व आरोग्य' या विषयावर एकदिवसीय कार्यशाळा
- २) २०/९/२०१३ रोजी बी.ए.भाग २ च्या विद्यार्थ्यांसाठी मानसशास्त्रीय विविध विषयांवर सेमिनार.
- ३) २०-१०-२०१३ रोजी 'जागतिक मानसिक आरोग्यदिना' निमित्त विवेकनिष्ठ विचारपद्धत भित्तिपत्रिका प्रकाशन
- वरील सर्व उपक्रमांसाठी प्राचार्य डॉ. आर. व्ही. शेजवळ, सर्व प्राध्यापक बंधूभगिनी व प्रशासकीय सेवक यांचे सहकार्य लाभले.
- प्रा. एस. एम. मेखी
विभागप्रमुख

वाणिज्य व व्यवस्थापन विभाग

- २०१३-२०१४ या शैक्षणिक वर्षातील उपक्रम-
- १) दि. ४/१०/२०१३-शिवाजी विद्यापीठ अग्रणी महाविद्यालय योजनेतर्गत 'सी. ए. परीक्षेची तयारी' - एक दिवसीय कार्यशाळा. सी.ए. श्री. गणेश खटावकर व श्री. संदीप सुतार प्रमुख मार्गदर्शक. मा. प्राचार्यांच्या हस्ते उद्घाटन.
- २) दि. २५/९/२०१३-आर्ट्स अँड कॉमर्स कॉलेज, नागठाणे आयोजित 'कायद्यातील असंदिग्धता' या कार्यशाळेस प्रा. जी. आर. वास्के व बी. कॉम. ३ च्या ५ विद्यार्थ्यांची उपस्थिती.
- ३) दि. २५/९/२०१३-गौरीशंकर मॅनेजमेंट इन्स्टि., साताराच्या प्रा. कु. सुचेता पवार यांचे 'एम.बी.ए.-करिअर संधी' या विषयावर व्याख्यान.
- ४) बी. कॉम. १ च्या विद्यार्थ्यांसाठी शि. वि. कॉमर्स टिचर्स असो.च्या 'Question Bank' चे वितरण.
- ५) 'UGC-Certificate Course in Income Tax' चे आयोजन. ३१ विद्यार्थी सहभागी.
- ६) 'महाराष्ट्रातील साखर उद्योग-एक ज्वलंत समस्या' या विषयावरील पोस्टरचे बी. कॉम. ३ च्या कु. संजीवनी जाधव व कु. स्मिता भोसले यांचे अविष्कार स्पर्धेत सादरीकरण.
- ७) 'एम.बी.ए.परीक्षेची पूर्वतयारी' या विषयावर ५/१/२०१४ रोजी इंदिरा गांधी इन्स्टि.ऑफ मॅने., पुणे यांचे व्याख्यान.
- तसेच या विभागामार्फत राबविल्या जाणाऱ्या य.च.म.मु.वि.च्या एम.बी.भाग १ साठी २२ तर भाग २ साठी १४ विद्यार्थ्यांचा प्रवेश.
- वरील सर्व उपक्रमांसाठी प्रा.जी. आर. वास्के, प्रा. एस. डी. बोराटे, प्रा. सी. ए. व्ही. होरकेरी यांचे मोलाचे सहकार्य तसेच मा. प्राचार्यांचे अनमोल मार्गदर्शन लाभले.
- प्रा. डॉ. दर्शन भुटियानी
विभागप्रमुख

भित्तिपत्रिका विभाग

- २०१३-२०१४ या शैक्षणिक वर्षात विविध विषयांच्या खालील भित्तिपत्रिका प्रकाशित-
- १) संस्कृत विभाग - 'कालिदास नमामि'
२) मराठी विभाग

- शिक्षणमहर्षी डॉ. बापूजी साळुंखे यांचे विचारधन
- ३) हिंदी विभाग-
'राष्ट्रभाषा हिंदी : स्थिति एवं गति
- ४) इंग्रजी विभाग- "Man - Booker Prize winning Indian Writers"
- ५) इतिहास विभाग -
अ) १९४२ चलेजाव चळवळ
ब) तक्षशीला विद्यापीठ
- ६) भूगोल विभाग - सातारा जिल्ह्यातील घरणातील पाणीसाठी टीएमसीमध्ये
- ७) राज्यशास्त्र विभाग- भारतरत्न डॉ. राजेंद्रप्रसाद
- ८) अर्थशास्त्र विभाग-
अ) लोकसंख्या वाढ - एक समस्या
ब) अन्नसुरक्षा विधेयक
क) राष्ट्रपिता म. गांधी यांचे आर्थिक विचार
- ९) समाजशास्त्र विभाग -
लोकसंख्या वाढ एक समस्या
- १०) मानसशास्त्र विभाग - विवेकनिष्ठ विचार
- ११) वाणिज्य विभाग-
साखर उद्योगांपुढील समस्या
- १२) Dept. of Zoology- Diversity of Snakes
- 13) Dept of Chemistry-
A) Environmental Science
B) Nuclear Science
c) Nanotechnology
- 14) Dept. of Physics -
a) Sun a Nuclear vaction on it, Sir C. V. Raman, Jayant Naralika
- 15) Dept. of Micro-biology-
Environmental Awareness.
वरील सर्व उपक्रमांसाठी प्राचार्य डॉ. आर. व्ही. शेजवळ, सर्व प्राध्यापक बंधूभगिनी व प्रशासकीय सेवक यांचे सहकार्य लाभले.
- प्रा. एस. एम. मेस्त्री
विभागप्रमुख

लाल बहादूर स्मृती व्याख्यानमाला

- महाविद्यालयाला ज्या महामानवाचे नाव देण्यात आले आहे ते भारताचे दुसरे पंतप्रधान व 'जय जवान - जय किसान' या घोषवाक्याचे प्रणेते लाल बहादूर शास्त्री यांच्या स्मरणार्थ गेली १० वर्षे सलग त्यांच्या पुण्यतिथीनिमित्त दि. ११ व १२ जानेवारी या दिवशी व्याख्यानमाला आयोजित केली जाते.
- शास्त्रीजींच्या घोषवाक्याला अनुसरून एक व्याख्यान सैन्यजीवनावर तर दुसरे शोषवावर व्याख्यान आयोजित केले जाते.
- यावर्षी दि. ११ जाने. २०१४ रोजी महाराष्ट्र शासन कृषीभूषण पुरस्का व गुजरात शासन प्रगतीशील शेतकरी पुरस्कार प्राप्त श्री. मनोहर मारुती साळुंखे यांचे 'जाणून घेऊ या हायटेक शेतीचे तंत्रज्ञान' या विषयावर तर रविवार दि. १२ जाने. २०१४ रोजी २२ महा. बटालियन एन.सी.सी.चे कमांडिंग ऑफिसर कर्नल श्रीनिवास पांडे यांचे 'आयुष्यातील आव्हाने आणि व्यक्तिमत्त्व विकास' या विषयावर झाले.
- या व्याख्यानमालेतून राष्ट्रीय भावना आणि सामाजिक जाणिवेची जागृती करण्याचा सातत्याने आणि यशस्वीरित्या प्रयत्न केला जातो. व्याख्यान मालेच्या यशस्वीतेसाठी महाविद्यालयातील कनिष्ठ व वरीष्ठ महाविद्यालयातील सर्व प्राध्यापक सहकारी, प्रशासकीय सेवक यांनी सहकार्य केले.
- या व्याख्यानमालेची यशस्वीता मा. प्राचार्य डॉ. आर. व्ही. शेजवळ यांच्या प्रेरक व कल्पक नेतृत्वामुळेच आहे.
- प्रा. डॉ. महेश गायकवाड
- प्रा. बाळासाहेब जगताप
संयोजक

११

बहादुरीय २०१३-१४

प्लेसमेंट सेल

२०१३-२०१४ या शैक्षणिक वर्षात या सेलमार्फत दोन वेळा कॅम्पस इंटरव्ह्यूचे आयोजन करण्यात आले. विद्यार्थ्यांना नोकरीच्या संधी मिळवून देण्यासाठी हे सेल काम करते.

दि. २६/९/२०१३ रोजी टीसीएस च्या सहकार्यानि कॅम्पस इंटरव्ह्यू चे आयोजन करण्यात आले. यामध्ये सहभागी झालेल्या ३५० पैकी १९ विद्यार्थ्यांचे सिलेक्शन झाले.

दि. २२/१/२०१४ रोजी आयसीआयसीआय मार्फत आयोजित कॅम्पस इंटरव्ह्यूला ४० विद्यार्थी उपस्थित होते त्यापैकी १४ विद्यार्थ्यांचे सिलेक्शन झाले. कमिटीच्या सर्व सदस्यांनी सक्रीय सहभाग घेतला होता.

- डॉ. सुपुगडे व्ही. बी.

चेअरमन, प्लेसमेंट सेल

इतिहास विभाग

२०१३-२०१४ या शैक्षणिक वर्षात विविध उपक्रम राबविण्यात आले.

१) भित्तिपत्रिका प्रकाशन- दि. ९ ऑगस्ट २०१३ रोजी क्रांती दिनानिमित्त विद्यार्थ्यांच्या विचार व वाचनाला चालना देण्यासाठी "Quit India Movement" यावर भित्तिपत्रिका श्री स्वामी विवेकानंद शिक्षण संस्थेचे कार्याध्यक्ष मा. प्राचार्य अभयकुमार साळुंखे यांच्या हस्ते प्रकाशित केली.

२) स्वातंत्र्यदिन -१५ ऑगस्टचे औचित्य साधून बी.ए. भाग १, २ मधील विद्यार्थ्यांनी क्रांतिकारकांच्या वेशभूषा परिधान करून १८५७ ते १९४७ पर्यंतच्या काही ठळक घटनांमधील व्यक्तिमत्त्वे व त्यांच्या प्रसिद्ध गर्जना सादर केल्या. तसेच देशभक्तीपर गीतांचा कार्यक्रम सादर करण्यात आला. या कार्यक्रमाला प्रा. दीपक जाधव यांचे सहकार्य लाभले.

३) इतिहास अभ्यास मंडळाचे उद्घाटन - शिवाजी विद्यापीठाचे पहिले कुलगुरु व ज्येष्ठ इतिहास संशोधक डॉ. आप्पासाहेब पवार यांच्या नावाने चालाविल्या जाणाऱ्या या मंडळाचे उद्घाटन डॉ. कुंभार, (रहिमतपूर) यांच्या हस्ते संपन्न झाले. यावेळी त्यांनी इतिहासातील सद्यस्थिती या विषयावर

मार्गदर्शन केले.

४) शिक्षक दिन -५ सप्टेंबर २०१३ रोजी बी. ए. भाग २ मधील विद्यार्थ्यांनी शिक्षक दिन साजरा केला. यावेळी काही प्राध्यापकांचे सत्कार करण्यात आले तसेच विद्यार्थ्यांनी मनोगते व्यक्त केली.

५) विद्यार्थी सेमिनार व सरप्राईज टेस्ट- बी. ए. भाग २ व ३ च्या विद्यार्थ्यांसाठी इतिहास विषयात संशोधन कसे करावे व त्यावर विषय मांडणी कशी करावी यासाठी सेमिनारचे आयोजन केले. तसेच विद्यार्थ्यांची परीक्षेसाठी कितपत तयारी झाली आहे याची चाचणी घेण्यासाठी 'सरप्राईज टेस्ट' घेण्यात आली. यात ६० विद्यार्थी सहभागी झाले.

६) आविष्कार संशोधन प्रकल्प सहभाग- या विषयाची विद्यार्थ्यांच्या मनात आवड निर्माण होऊन त्यांना संशोधन पद्धती माहित व्हावी यासाठी बी. ए. २ मधील विद्यार्थी यात सहभागी झाले होते. यावेळी गौरव गाडे व कोमल या विद्यार्थ्यांनी तक्षशिला गुरुकुल या विषयावर पोस्टर प्रेझेंटेशन व पीपीटी माध्यमातून प्राचीन विद्यापीठांची माहिती सादर केली.

शैक्षणिक सहल - बी. ए. भाग ३ इतिहास

लेखनशास्त्र या पेपरच्या अभ्यासक्रमानुसार एक दिवसीय सहलीचे आयोजन केले. यात आंधचे वस्तु संग्रहालय, शिवाजी वस्तु संग्रहालय यांना भेटी देवून माहिती घेण्यात आली.
या सर्व उपक्रमांसाठी प्राचार्य डॉ. आर. व्ही. शेजवळ

यांची प्रेरणा व मार्गदर्शन मिळाले. तसेच प्रा. दीपक जाधव यांचे मोलाचे सहकार्य मिळाले.

- प्रा. प्रतिभा चिकमठ
विभागप्रमुख

विद्यार्थिनी विकास मंडळ व लैंगिकअत्याचार नियंत्रण समिती

२०१३-२०१४ या शैक्षणिक वर्षात दोन्ही विभागांचे उपक्रम संयुक्तपणे आयोजित केले. अं.ड. वर्षा देशपांडे यांच्या हस्ते या विभागाचे उद्घाटन झाले. यावेळी 'स्त्रीभूषण' हत्या प्रतिबंधक कायदा व महिला हक्क या विषयावर मार्गदर्शन केले.

३ ऑक्टोबर २०१३ रोजी विवेक वाहिनी जनजागृती मोहिमेतर्गत स्त्रियांमध्ये असणारी अंधश्रद्धा, व्रत-वैकल्ये या विषयावर डॉ. शैला दाभोलकर यांनी मार्गदर्शन केले.

१५ ऑक्टोबर २०१३ रोजी व्युटी टिप्स व पर्सनॅलिटी डेव्हलपमेंट-इन-कंपनीवर्क या विषयावर हिंदु, युनि-लिव्हरचे श्री. मनीष लाड यांनी सौंदर्यप्रसाधने चापरण्याची मानसिकता यावर मार्गदर्शन केले.

महाराष्ट्र शासनाचा मोफत फॅशन डिझायनिंग हा सहा महिन्यांच्या कोर्स ३० विद्यार्थिनींनी पूर्ण केला.

३ जानेवारी २०१४ रोजी सावित्रीबाई फुले जयंती साजरी करण्यात आली. छ. शिवाजी महा.चे इतिहास विभागप्रमुख डॉ. विनायक जाधव हे प्रमुख पाहुणे तर अध्यक्षस्थानी प्राचार्य डॉ. शेजवळ होते. यावेळी विद्यार्थिनींचा सत्कार करण्यात आला.

मुलींमध्ये उद्योजकता गुणाची जोपासना व्हावी यासाठी १४ जाने. २०१४ रोजी बी.एससी. भाग ३ मधील विद्यार्थिनींनी मोत्यांचे व तिळगुळाचे दागिने तयार करून त्याचे प्रदर्शन व विक्री केली.यासाठी

डॉ. आर. जी. पाटील व प्रा. ओहोळ यांचे मार्गदर्शन व प्रेरणा मिळाली.

दि. १७ जाने. २०१४ रोजी लीड कॉलेजतर्गत 'व्यक्ति-मत्त्व विकास व आरोग्य शिबिर' या विषयावर एक दिवसीय कार्यशाळा आयोजित केली होती. यावेळी लायन्स क्लब ऑफ युना.चे अध्यक्ष ला.बाळासो शिरकांडे व रा.ना.चव्हाण प्रतिष्ठानचे संस्थापक मा. आर.आर. चव्हाण हे अध्यक्ष म्हणून उपस्थित होते. प्रथम सत्रात डॉ. क्षितिजा पंडीत यांनी मुलींचे आरोग्य व काळजी या विषयावर सखोल मार्गदर्शन केले तर दुसऱ्या सत्रात व्यक्तिमत्त्व विकासाचे पैलू या विषयावर प्रा. आर. आर. ओहोळ यांनी स्लाईड शोद्वारे मार्गदर्शन केले.

तिसऱ्या सत्रात लायन्स क्लब ऑफ युनायटेडच्या सहकार्याने मुलींच्या एच. बी.ची तपासणी करण्यात आली. या कार्यशाळेत सातारा जिल्ह्यातील विविध महाविद्यालयातील ३२० विद्यार्थिनी व महिला प्राध्यापकांची उपस्थिती होती.

वरील सर्व उपक्रम प्राचार्य डॉ. आर.व्ही. शेजवळ यांचे मार्गदर्शन व प्रोत्साहन तसेच प्रा. सौ. गितांजली सालुंखे, प्रा. कु. बैनवाड मॅडम, प्रा. सौ. होंगेकरी मॅडम यांचे सहकार्य व मदत मिळाली.

- प्रा. प्रतिभा चिकमठ
चेअरमन

बसविभाग २०१३-१४

ग्रंथालय विभाग

समृद्ध ग्रंथालय हे महाविद्यालयाचे माहिती केंद्र आहे. आजअखेर सुमारे ४८ लाख रुपयांची ६८,०१९ इतकी ग्रंथसंपदा आहे. चालू शैक्षणिक वर्षात सुमारे साडेसाहा लाख रुपयांचे ४,२१७ ग्रंथ खरेदी केलेले आहेत. विविध विषयांची ४० हजार रुपयांची ६६ नियतकालिके व मासिके उपलब्ध आहेत. दैनंदिन माहितीसाठी दरराजे १४ वर्तमानपत्रे घेतली जातात. विद्यार्थी, प्राध्यापक, संशोधक व समाजातील वाचन प्रेमी याचा नेहमी वापर करतात. चालू शैक्षणिक वर्षात ५६६ विद्यार्थ्यांनी बुक बँक योजनेचा लाभ घेतला आहे. मोफत इंटरनेट सेवा, कमवा व शिका योजना, स्वतंत्र अभ्यासिका, गरजेनुसार मुक्तप्रवेश, संदर्भ ग्रंथांची उपलब्धता, ग्रंथालय भेट व मार्गदर्शन, विविध विषयांची कात्रणे, झेरॉक्स इ. सेवामुविधा ग्रंथालयात उपलब्ध आहेत. चालू शैक्षणिक वर्षात दोन ग्रंथ प्रदर्शन व एक ग्रंथ वितरण समारंभ आयोजित केले. "संशोधनात ग्रंथालयाची भूमिका" या विषयावर अग्रणी महाविद्यालय योजनेतर्गत एक दिवसीय कार्यशाळेचे आयोजन केले. शि. वि. बी. सी. यु. डी. चे संचालक डॉ. अर्जुन राजगे यांनी कार्यशाळेचे उद्घाटन केले. दरवर्षीप्रमाणे याही वर्षी श्रीसिद्धीविनायक ट्रस्ट, मुंबई यांचेतर्फे सुमारे दोन लाख रुपयांची २५८० पुस्तके आर्थिकदृष्ट्या गरीब व होतकरू विद्यार्थ्यांसाठी

उपलब्ध करून देण्यात आली. वैभव बुक सेंटर, पुणे यांचेकडून ३० तर सातारमधील संस्थेच्या हितचिंतकांकडून ५० ग्रंथ देणगी स्वरूपात मिळाले. या वर्षात खालीलप्रमाणे ग्रंथ विकत घेण्यात आले.

विभाग	ग्रंथसंख्या	खर्च
सिनियर	५३८	६५,७३०/-
यु. जी. सी. (सी. ओ. सी.)	१५८	११,५५०/-
न्यूनियर	१७४	१९,२३७/-
सिनि. बुक बँक	३६२	१,९४,३५८/-
पी. जी.	५८	४१,०४५/-
देणगी ग्रंथ	२९२७	३,०२,५६६/-

वर्धिष्णू असणाऱ्या ग्रंथालयाच्या गुणात्मक वाढीसाठी नेहमी चिकित्सक वृत्तीने प्रोत्साहन देणारे मा. प्राचार्य डॉ. आर. व्ही. शेजवळ यांचे मोलाचे मार्गदर्शन लाभले. ग्रंथालय कमिटीचे अरमन डॉ. भुटियानी, डॉ. महेश गायकवाड व सन्माननीय सदस्य याबरोबरच दैनंदिन कामकाजात सहाय्यक ग्रंथपाल श्री. दामले आर. जी., लेखनिक श्री. कुंभार विवेक, श्री. कांबळे दशरथ, श्री. माने पी. के., श्री. मोहन माने, श्री. पिलाजी पवार व श्रीमती पवार आर. व्ही. यांचे सहाय्य मिळत असते.

- प्रा. एल. एन. कुंभार
ग्रंथपाल

युवा महोत्सव (जिल्हास्तरीय)

सन २०१३-१४ या वर्षीचा जिल्हास्तरीय युवा महोत्सव आर्टस, कॉमर्स कॉलेज, नागठाणे येथे पार पडला. या महोत्सवात सुगम गायन स्पर्धेत गौरव अरुण गाडे याने द्वितीय क्रमांक तर वाद्यवृंद स्पर्धेत सांघिक

कामगिरी करताना शुभम दाखले याच्या नेतृत्वाखाली तृतीय क्रमांक मिळविला. महाविद्यालयाच्या इतर संघांनी मुक नाट्य, पथ नाट्य, लावणी, धनगरी नृत्य, एकांकिका इ. स्पर्धेत सहभाग होऊन नेत्रदीपक यश प्राप्त केले. युवा महोत्सवात कॉलेजच्या विद्यार्थ्यांची तयारी

करून घेण्याकरिता प्रा. बाळासाहेब जगताप, प्रा. प्राचार्य डॉ. आर. व्ही. शेजवळ तसेच इतर
चामे, प्रा. मनोज जाधव, प्रा. कु. मयुरा राजेभोसले, प्राध्यापकांचेही सहकार्य लाभले.
प्रा. कु. बैनबाड, श्रीमती रोहिणी पवार, श्री.सुरेश
थिटे, श्री. प्रकाश उबाळे यांचे सहकार्य लाभले.

- प्रा. शेखर मोहिते
चेअरमन, युवा महोत्सव

अग्रणी महाविद्यालय योजना

अग्रणी महाविद्यालय योजना विभागाच्या वतीने सन २०१३-१४ या शैक्षणिक वर्षात पुढील एक दिवसीय कार्यशाळा आयोजित करण्यात आल्या.

- १) दि. ३/१०/२०१४ रोजी कॉमर्स विभागाच्या वतीने 'सी. ए. परीक्षेची तयारी' या विषयावर.
- २) दि. २१/१०/२०१३ रोजी सामाजिक शास्त्र विभागाच्या वतीने 'संशोधन पद्धती, माहिती शोध निबंध' या विषयावर.
- ३) दि. २४/१/२०१४ रोजी इतिहास विभागातर्फे 'महिला विषयक कायदा व हिमोग्लोबीन तपासणी' या विषयावर.
- ४) दि. १८/१/२०१४ रोजी वनस्पतीशास्त्र विभागाच्या वतीने 'वनस्पती प्रदर्शन' या विषयावर.
- ५) दि. २०/१/२०१४ रोजी अर्थशास्त्र विभागातर्फे 'ग्राहक संरक्षण कायदा' या विषयावर.
- ६) दि. ४/३/२०१४ रोजी प्राणिशास्त्र विभागाने 'पक्षी छायाचित्र प्रदर्शन' या विषयावर.
- ७) दि. १३/३/२०१४ रोजी कॉमर्स विभागातर्फे 'वाणिज्य अभ्यासातील रोजगार संधी' या विषयावर.
- ८) दि. १५/३/२०१४ रोजी एन.सी.सी. विभागातर्फे 'आपत्ती व्यवस्थापन' या विषयावर.
- ९) दि. २४/३/२०१४ रोजी ग्रंथालय विभागातर्फे 'संशोधनात ग्रंथालयाची भूमिका' या विषयावर.

वरील सर्व कार्यशाळांचा उपयोग विद्यार्थी, शिक्षक व शिक्षकेतर कर्मचारी यांना झाला असून या कार्यशाळांसाठी अध्यक्ष म्हणून प्राचार्य डॉ. आर. व्ही. शेजवळ उपस्थित होते. तसेच या सर्व कार्यशाळा यशस्वी होण्यासाठी प्राचार्य, सहकारी प्राध्यापक बंधू व प्रशासकीय सेवक यांनी बहुमोल सहकार्य केले. या सर्वांचा मी आभारी आहे.

- प्रा. एम. बी. रासकर
समन्वयक

वर्षाद्वितीय २०१३-१४

वैयक्तिक अहवाल

Dr. R. G. Patil

Head, Dept. of Zoology

A) Reasearch Papers Published in international Journals -

1. Relationship between Chronic Obstructive Pulmonary Diseases and Body Mass index on Woman exposed to biomass fuel smoke pp79-84, (2013)- International Journal on Environmental Sciences. ISSN No. 0976-4534.

B) Research Papers Published in Proceedings of International Conferences and also read in International Conference -

- 1) Study of Proteins and Proteases Activity during period of Embryogenesis of Armyworm *Mythimna Separata* (2013)- Proceedings of International Conference on Life Science and Biological Engineering ISBN; 978-986-89298-1-4pp 2164-2173, dt. 7th to 9th Nov. 2013, **Osaka, Japan**
- 2) Studies on Respiratory Distress in the fish *Cirrhinus mrigala* after exposure to the phytotoxin from *Tephrosia purpurea* (2014)- Proceedings of International Conference on Innovations in Energy, Polymer and Environmental Sciences on 10th to 12th Jan.2014, Y.C.I.S., Satara
- 3) Studies on Cestode Parasites of *Gallus gallus domesticus* from Sangli Dist.(MS),INDIA(2014)-Proceedings of International Conference on Innovations in Energy, Polymer and Envi-

ronmental Sciences on 10th to 12th Jan.2014, Y.C.I.S., Satara

- 4) Pollution study of River Urmodi in Satara Dist. (2014)-Proceedings of International Conference on Innovations in Energy, Polymer and Environmental Sciences on 10th to 12th Jan. 2014, Y.C.I.S., Satara

- 5) Variations in Physic-chemical parameters of Krishna River at Wai City (2014)-Proceedings of International Conference on Innovations in Energy, Polymer and Environmental Sciences on 10th to 12th Jan. 2014, Y.C.I.S., Satara

- 6) Chronic obstructive pulmonary diseases in Woman in Karanle village in Sangli Dist., exposed to biomass fuel smoke (2014)-Proceedings of International Conference on Innovations in Energy, Polymer and Environmental Sciences on 10th to 12th Jan. 2014, Y.C.I.S., Satara

C) Research Papers Published in National Journals / Proceedings of national Conference -

- 1) Study of Toxicity of Phytotoxin from *Sapindus Laurifolius* in some fresh water fishes. Proceedings of National Conference on Recent trends in Life Science with reference to Biotechnology and applied Zoology, 27th-28th Sept. 2013, Y.C. College of Science, Karad

2) Ecobiological study or river Veena in Satara Dist.(MS) with reference to fish diversity (March, 2014) Journal of Science Information,ISSN No.2229 5836

D) Worked as expert

1) For the preparation of Zoology Marathi dictionary by HRD Ministry,

New Delhi

2) On Diff. Committies of Shivaji University such as L. I. C. & Exam. refermation.

3) Co-ordinator of workshop on New Syllabus of B. Sc. I in Shivaji University, Kolhapur.

डॉ. भरत धों. सगरे

प्रमुख, हिंदी विभाग

१) कार्यशाळा आयोजन

* बी. ए, भाग-१ बदललेल्या अभ्यासक्रमावर विद्यापीठीय कार्यशाळा.

* बी.ए.भाग ३ साठी सेमिनार प्रोजेक्ट - स्वरूप, संकल्पना कार्यशाळा.

२) शोधनिबंध सादर

* रामकृष्ण परमहंस महाविद्यालय, उस्मानाबाद, बळवंत महाविद्यालय, विटा व आर. आर. पाटील महाविद्यालय, सावळज येथे कार्यशाळेत निबंध सादर.

३) विषय तज्ज्ञ म्हणून मार्गदर्शन -

* बळवंत महाविद्यालय, विटा व आर. आर. पाटील महाविद्यालय, सावळज येथे मार्गदर्शन.

४) शोधनिबंध प्रकाशन-

* 'इक्कीसवी'सदी का हिंदी उपन्यास, हिंदी उपन्यास : नारीविमर्श, हिंदी दलित साहित्य-

उद्देश-शोध निबंध प्रकाशन.

५) पीएच.डी. मार्गदर्शन -

* दोन विद्यार्थ्यांचे प्रबंध सादर तसेच ३ विद्यार्थी कार्यरत.

६) पुस्तक लेखन -

* सामाजिक क्रांती और दलित साहित्य
* २१वी सदी का हिंदी दलित साहित्य - ही २ पुस्तके प्रकाशनाच्या मार्गावर.

७) विद्यापीठ विविध समिती-

* विद्या परिषद, आर. आर. (हिंदी) फॅकल्टी सदस्य.

८) पुरस्कार

* राष्ट्रीय साहित्य कला और संस्कृति परिषद, हल्दीघाटी, राजस्थानचा 'विद्याभूषण' पुरस्कार.
* विक्रमशिला हिन्दी विद्यापीठ, भागलपूर, बिहार चा 'विद्यासागर' राष्ट्रीय सन्मान प्राप्त.

प्रा. एस. एम. मेस्त्री

कार्यशाळा उपस्थिती व सहभाग

* २८ जुलै २०१३- सा. जि. 'सुटा' आयोजित "UGC API SCORE SYSTEM" या विषयावरील एक दिवसीय कार्यशाळा

* ६ ऑगस्ट २०१३ - जयसिंगपूर कॉलेज, जयसिंगपूर आयोजित "Revised Syllabus of Psychology at B.A.Part -I, pa per no. I & II या विषयावरील कार्यशाळा

७
बारावी २०१३-१४

- * ६ ऑक्टो. २०१३ - 'सुटा' कोल्हापूर आयोजित "Private Universities and Quality of Higher Education" या विषयावर एक दिवसीय राष्ट्रीय सेमिनार.
- * २१-१०-२०१३ - महाविद्यालयाच्या हिंदी विभागामार्फत आयोजित 'सेमिनार व प्रोजेक्ट - स्वरूप व संकल्पना' या एक दिवसीय कार्यशाळा.
- * २४-१-२०१४ - दूर शिक्षण केंद्र, शि. वि., कोल्हापूर आयोजित "MKCL online Software DVOC Project" या कार्यशाळेस मार्गदर्शन.
- * ८ फेब्रु. २०१४ - वारणा महाविद्यालय, वारणा आयोजित शि. वि. मानसशास्त्र परिषद, ८ वे अधिवेशन उपस्थिती.
- २) व्याख्याने
- * १९-११-२०१३ - जैन सांस्कृतिक केंद्र व शैक्ष. मंडळ, इचलकरंजी यांच्या 'दिशा केंद्र' अध्ययन करणाऱ्या मुलांच्या पालकांकरिता 'अध्ययन अक्षम मुले - वर्तन समस्या व उपाय' या विषयावर.
- * २५-७-२०१३ 'मानसिक आरोग्य व आजार' या एक दिवसीय कार्यशाळेत 'भावनिक आरोग्य' या विषयावर.

Dr. A. E. KORADE

Head, Dept. of Physics

Attended Workshops & Member -

1. Revised Syllabus in Physics at B. Sc. Part I & worked as a Chairperson at P. D. V. P. College, Tasgaon on 12th August 2013.
2. 21st August 2013 - On Revised Syllabus in Physics at B. Sc. III/Semi. V & VI at Krantisingh Nana Patil College, Walwa Dist. Sangli.
- 3) 13th Sept. 2013 - Revised syllabus in Physics at B.Sc. I Semi. II & Worked as a Chairperson for one session at K.W.C. College, Sangli.
- 4) 6th October 2013 - National Seminar on "Private Universities and Quality of Higher Education" organised by SUTA at Dr. Bapuji Salunkhe Sabhagrah, Kolhapur.
- 5) Worked as a L. I. C. Committee member for Engineering, Pharmacy and Arts, Science & Commerce College in Shivaji University
- 6) As a member of Inspection of Unaided B. Ed. Colleges (graduation committee) in Shivaji University arwa during Dec. 2013 to Feb. 2014.

Dr. V. B. SUPUGADE

Dept. of Zoology

Attended Workshops

1. 7th August 2013- One day Training Workshop for the teachers in zoology at B.Sc-I revised syllabi sponsored by Shivaji University, Kolhapur & organised by P.G. Department of Zoology, S. G. M. College, Karad
2. 27&28 Sept. 2013 - National confere-

- nce on Recent trends in Life Science with reference to Biotechnology and Applied Zoology sponsored by dept. of Zoology, Y. C. College, Karad & Association of Zoologist India, Pune.
- 3) 3-5 Oct. 2013 - International Conference on Ecosystem Conservation climate change & sustainable Development (EIOCASD 2013) organised by Dept. of Aquatic Biology & fisheries University of Kerala. Snake diversity in Krishana & Koyana River basin in Karad Tahasil of South Western Maharashtra research paper presented.
- 4) 6 October 2013 - National Seminar on Private Universities and Quality of higher education organised by Shivaji University Teachers Association (SUTA), Kolhapur at Kolhapur.
- 5) 15 October 2013 - On day Workshop for the Teachers in Zoology of B. Sc. I Revised syllabi sponsored by Shivaji University, Kolhapur & organised by Dept. of Zoology, L. B. S. College, Satara.
- 6) 9-10 Dec. 2013 - National Seminar on Climate change Environment & Sustainable Development Jointly organised by National Environmental Science Academy & Dept. of Botany, Jamia Hamdard, New Delhi. Research paper on a New series of Cestode of genus Phoreiobothrium Linton, 1889 from host Stingray Aerobatis Narinari.
- 7) 10-12 January 2014 - national Conference on Innovations in Energy Polymer and Environmental Science organised by Y. C. College, Satara and Shivaji University, Kolhapur. Research Paper titled 'Studies on Cestode Porestes of Gallus Gallus domesticus from Sangli district presented.

प्रा. डॉ. कॅप्टन महेश गायकवाड

एन.सी.सी. कंपनी कमांडर

परिसंवाद / चर्चासत्र व कार्यशाळांमधील सहभाग

- * मराठी अॅन्थ्रॉलॉजिकल सोसायटी महाराष्ट्र व वाय.सी.महाविद्यालय, पाचवड आयोजित 'संस्कृती, समाज आणि विकास' या विषयावरील चर्चासत्रात सहभाग व 'यशवंतराव चव्हाण यांचे सामाजिक व सांस्कृतिक योगदान' या विषयावर निबंध वाचन
- * छ. शिवाजी कॉलेज, सातारा येथे शिवाजी विद्यापीठ मराठी शिक्षक संघ आयोजित राज्यस्तरीय चर्चासत्र व ३ रे अधिवेशन

- * शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर. साहित्यरत्न अण्णाभाऊ साठे अध्यासन केंद्र, कोल्हापूर आयोजित 'साहित्यरत्न अण्णाभाऊ साठे आणि सामाजिक परिवर्तन' या राज्यस्तरीय चर्चासत्रात
- * शिवाजी विद्यापीठ मराठी विभाग आयोजित 'पीएच. डी., एम.फिल. मार्गदर्शक व विद्यार्थी यांची कार्यशाळा'

व्याख्याने -

- * डी.जी.कॉलेज, साताराच्या एनएसएस शिबिरात 'सेवा. सामाजिक बांधिलकी आणि युवक' या विषयावर
- * महाविद्यालयाच्या एनएसएस शिबिरात

‘धार्मिकता, नैतिकता, आधुनिकता आणि आजचा युवक’ या विषयावर

- * सातारा आकाशवाणीवरून ‘अवतीभोवती’ सदरात ‘दैनंदिन विज्ञान’ या विषयावर १४ भागाची मालिका

राष्ट्रीय कॅडेट कोर - एन.सी. सी.

- * महा. डायरेक्टर, एन.सी.सी. तर्फे औरंगाबाद येथे आयोजित ‘जीवन कौशल्ये व व्यक्तिमत्व विकास कार्यशाळा’ या प्रशिक्षकांच्या प्रशिक्षण वर्गात सहभाग व यशस्वीपणे पूर्ण.
- * लीड कॉलेजतर्गत डी. जी. कॉलेज, सातारा येथे एन.सी.सी. छात्रसैनिकांसाठी विकास कार्यशाळेत छात्रसैनिकांना मार्गदर्शन.
- * शिक्षण विभाग, सातारा जिप व आरएसपी यांच्यामार्फत आयोजित बालसैनिक मेळाव्यासाठी परीक्षक व मार्गदर्शक म्हणून उपस्थिती
- * ग्रुप हेडक्वार्टर, कोल्हापूर येथे आयोजित ‘एन. सी. सी. विषयाचा अभ्यासक्रमात सहभाग’ या विषयावरील कार्यशाळेस उपस्थिती.

श्री स्वामी विवेकानंद संस्था विद्यासमिती-

- * समितीमार्फत सुरू करण्यात आलेल्या शालेय मुल्यांकन पद्धतीसाठी ‘माध्यमिक शाळा मूल्यांकन व प्रमाणिकरण (सॅक) माहिती पुस्तिकेचे कार्यकारी संपादक
- * शिक्षणमहर्षी डॉ. बापूजी साळुंखे पुण्यतिथी- निमित्त आयोजित कार्यक्रमात ‘सॅक’ संबंधी मुख्याध्यापकांच्या कार्यशाळेत मार्गदर्शन
- * शि.म.डॉ.बापूजी साळुंखे राज्यस्तरीय चक्रत्व, निबंध व चित्रकला स्पर्धेचे राज्य समन्वयक

सामाजिक कार्य -

- * सातारा जिल्हा उपाध्यक्ष - भारत ज्ञान विज्ञान समुदाय’ -पुरोगामी विचार, वैज्ञानिक दृष्टिकोन, शिक्षण आणि आरोग्य यासाठी काम करणारी राष्ट्रीय संघटना
- * कार्यवाह-मसाप, शाखा सातारा

पुस्तक -

- * ‘राष्ट्रीय कॅडेट कोर मार्गदर्शिका’ - एन.सी.सी. अभ्यासक्रमावर आधारित मार्गदर्शक पुस्तिका प्रकाशित

१००

बहादुरीय २०१३-१४

कनिष्ठ मराठी विभाग

कोलाहलात साऱ्या माणूस शोधतो मी
गर्दीत माणसांच्या माणूस शोधतो मी
हे धर्म, देवळे ही धुंडून सर्व आलो
भितीपल्याड त्यांच्या माणूस शोधतो मी
-मंगेश पाडगांवकर

कनिष्ठ मराठी विभाग

संपादक
प्रा. पोवार ए. जी.

अनुक्रमणिका

गद्य विभाग

- * मुलीचे आईस पत्र /
कु. किर्दत संचिता उद्धव/
११ वी सायन्स १०३
- * फुलाचे सौंदर्य/
भंडारे सूरज संजय /
११वी सायन्स १०५
- * ओव्यांमधील आई /
चव्हाण रोहित शंकर /
११ वी सायन्स १०७
- * लेक वाचवा/
विभूते पूजा अजित/
११ वी १०९
- * महात्मा जोतीराव फुले /
कांबळे करण किशोर /
११ वी आर्टस् ११२
- * शिक्षणमहर्षी डॉ.बापूजी साळुंखे/
जाधव मयुर राजेंद्र /
११ वी सायन्स ११४
- * संस्थामाता
श्रीमती सुशीलादेवी साळुंखे/
आपटे माधवी राजेंद्र/
११ वी कॉमर्स ११६

पद्य विभाग

- * निसर्गाचे देणे /
कु. कदम निकिता किसन /
११वी सायन्स १०४
- * वाटचाल/
कांबळे करण किशोर /
११ वी आर्टस् १०६
- * माझे आदरणीय गुरु /
कांबळे करण किशोर /
११ वी आर्टस् १०८
- * बेरीज वजाबाकी
विभूते पूजा अजित/११ वी १११
- * आयुष्य /
जाधव मयुर राजेंद्र /११ वी सायन्स ११५
- * शिक्षणमहर्षी /
पाटुकले मीनल ज्ञानेश्वर /
११ वी सायन्स ११८
- * आम्ही सावित्रीच्या लेकी/
बांबरस तृती हिंदुराव /
११वी सायन्स ११८
- * ओवी/
घाडगे प्रियांका / ११वी सायन्स ११९
- * तू आणि मी/
बांबरस तृती हिंदुराव/
११वी सायन्स ११९
- * गुरु/ मुस्कान हमीद सय्यद/
११वी कॉमर्स १२०
- * कविता/
ठाकूर सोनाली संताजी/
११वी कॉमर्स १२०

मुलीचे आईस पत्र

९९

परमेश्वराला
प्रत्येकाच्या घरी
जाणं शक्य नव्हतं
म्हणूनच त्यानं
आईची निर्मिती
केली.
आणि तू
ती आईच!

११

प्रिय आईस,
तुझ्या उदरात मी अगदी खुशाल
आहे. परमेश्वरकृपेने तू ही आनंदात
रहावीस. एक खळबळजनक
बातमी वाचल्याने अंगाचा थरकाप
उडाला, मी अस्वस्थ झाले म्हणून
हे पत्र मुद्दामच तुला लिहीत आहे.
आई, तुझ्या उदरात मुलीचा अंकुर
वाढतोय हे समजलं तुला? आणि
त्या क्षणीच या कोवळ्या जिवाला
या जगात येऊ न देण्याचा निर्णयही
घेतला. माझा विश्वासच बसत
नाही. माझी सहृदय, कोमल मनाची
आई असंही करू शकते?
परमेश्वराला प्रत्येकाच्या घरी जाणं
शक्य नव्हतं म्हणूनच त्यानं आईची
निर्मिती केली आणि तू....
ती आईच..!
शरीरात तुझ्याच रक्तामासात
वाढणारी, शरीराचाच एक भाग
असणारी मी तुझी मुलगी. तिला तू
नष्ट करायला निघालीस? माझ्या
नाजूक अवयवांवर होणारे धाव
आई तू कसे सहन करू शकते?
आई, फक्त एकदाच सांग की, मी

जे ऐकले ते साफ खोटं आहे आणि
हे जर खरं असेल तर मी इतकी
लहान, नाजूक आहे, माझ्या
इवल्याशा नाजूक हातांनी तुझा पदर
धरून मी तुला डॉक्टर काकांकडे
जाऊ नको म्हणून थांबवूही शकत
नाही. तुझ्या कमरेभोवती घट्ट मिठी
मारण्याइतपत माझे हात, शरीर समर्थ
नाही आणि मी ओक्साओक्सी रडूही
शकत नाही. जेणेकरून तुझ्यापर्यंत
माझा आवाज पोचू शकेल व तुझ्या
पाषाण हृदयाला पांजर फुटून तू
निर्णय बदलशील.
खरंच आई, तू असा अविचार करू
नकोस. अजून मी एक कळी आहे,
मला उमलू दे. मला जगात येण्याची
खूप इच्छा आहे. तुझ्या अंगणात
छुम छुम पैजणांच्या आवाजात मला
खूप खेळायचं आहे. तुझ्या
अंगाखांद्यांवर खेळत तुझ्या प्रेमाचा
स्पर्श मला अनुभवायचा आहे.
आई, जास्त विचार करू नको. मी
तुला कधीही त्रास देणार नाही.
मला पायातले पैजण, सोन्याच्या
कुड्या नकोत.ताईचे जुने कपडे

१०३

वसुदेविय २०१३-१४

वापरायला मला आवडेल.	स्वच्छंदपणे फुलपाखरासारखं	तेव्हाच पळून जाईल. बघ....
दादाचे कपडे मला चालतील.	बागडू दे. मुलगा सांभाळला	माझ्या हाताला मेंदी लावली
मी हट्ट करणार नाही. फक्त एक	असताच ना? मग माझ्यात	जाईल, मी नवरी होऊन सासरी
वेळ... एकच वेळ.... मला	काय दोष? मुलगी आहे म्हणून	जाईन. अगदी चिमणीसारखी
तुझ्या या पवित्र उदरातून बाहेर	झिडकारतेस? नाही...नाही....	भुरेंऽऽऽ...कन उडेन.....
मुक्तपणे श्वास घेण्याची संधी	हुंड्यासाठी घाबरू नको. ती	म्हणून आताच तू मला
दे. निळ्या आकाशात झगमग-	वेळच येणार नाही. तू थोडे	अंगणात येण्याचं नाकारू नको.
णाऱ्या ताऱ्यांचा आनंद, सृष्टी-	प्रयत्न कर, काही मी करीन.	मला तुझं प्रेम पाहिजे.
तील नवचैतन्य मला अनुभवू	मी शिकून मोठी होईन.	एक आई पाहिजे
दे, त्याचा आनंद घेऊ दे....	स्वतःच्या पायावर उभी राहून	आई.....
मी तुझी मुलगी, राजकुमारी	स्वावलंबी होईन. मग हुंडा	
आहे. मला आपल्या घरात	काय चीज? त्याची भीती	

-कु.किर्दत संचिता उद्धव

११ वी सायन्स

निसर्गाचे देणे

निसर्ग देतो काय आम्हा
द्यावा भरभरून आनंद, उत्साह
अन् इतरेजना करावी क्षमा
वाऱ्याने काय दिले आम्हा
सुगंधित श्वास अन्
उज्वल भविष्याचा ध्यास
निर्झराने काय दिले आम्हा
अवखळ संगीतमय गीत झरा
आनंदाने जगावे हा संदेश खरा
गाण्याने काय दिले आम्हा
जीवन संजीवन
अन् जगण्याचा नादखुळा
नादाने काय दिले आम्हा
बांधला पायी माझ्या घुंगरु वाळा

घुंगराने काय दिले आम्हा
दिला आम्हा जरासा धीर
अन् म्हणाले,
चांगल्या कामा कधी करू नका
उशीर

जीवनाने काय दिले आम्हा
जगण्यामधल्या अगणित कळा अन्
थोडासा आत्मविश्वास फुलविला
जीवनारुपी सुंदर मना

- कदम निकिता किसन

११ वी सायन्स

फुलांचे सौंदर्य

९९

मुले ही
देवाघरची फुले
आणि फुलांचे
संगोपन
मुलांप्रमाणेच
करायला हवे

११

फूल

पृथ्वीतलावरचा निसर्गाचा एक आकर्षक, रंगीबेरंगी चमत्कारच! काही मोठी, काही इवलीशी, काही वासाची, काही बिनवासाची. 'कमळ' हे भारताचे राष्ट्रीय फूल. पुराणातही या दोन दिवसाच्या पाहुण्याला मानाचे स्थान मिळालेले आहे. फुले कोणाला आवडत नाहीत? देवालाही आवडतात. कदाचित त्यामुळेच आपण त्याला वाहतो. मन प्रसन्न करणारी फुले आपल्या अवतीभवती सापडतात. घराचे आवार, बगीचा शोभिवंत करायला त्यावाचून सोपा उपाय नाही. कुंड्यांमध्ये, बागेतील रोपट्यांवर ही फुले फुलून घराला घरपण येते. गुलाब, जाईजूई, चाफा, पारिजात,

जास्वंदी, मोगरा.....! फुलांच्या जाती तरी किती सांगाव्यात. जाती जरी भिन्न असल्या तरी सर्व फुले एकाच बागेत गुण्यागोविंदाने नांदतात. निसर्गाची किमया पहा. सर्वच फुलांची काळजीपूर्वक निगा राखावी लागते असे नाही. एकदा मुळे रुजली की काही झाडांना रोज पाणीसुद्धा घालावे लागत नाही. सणांची रेलचेल असल्यामुळे चातुर्मासात फुलांची जोरदार मागणी असते. मात्र, काही भाविक फुलांसाठी दुसऱ्यांच्या भावना पायदळी तुडवतात, त्याचे वाईट वाटते. फुले ही परमेश्वराची देणगी. त्यांच्यावर सर्वांचाच हक्क; पण म्हणून दुसऱ्यांच्या आवारातील फुले ओरबडून न्यायची का? बहुमजली इमारतीत रहाणाऱ्यांचे एक ठीक आहे त्यांना भरपूर फुले देणारी रोपटी लावता येत नाहीत. ; पण ज्यांच्याकडे भरपूर जागा आहे, त्यांचे काय? स्वतःच्या आवारात, जमिनीत, सार्वजनिक बागेत फुलां-झाडे लावण्याचे कष्ट काही लोक

१०५
ब्रह्मद्वीप २०१३-१४

घेत नाहीत.मग पहाटे फिरायला
जाताना दुसऱ्याने लावलेल्या
झाडाची फुले तोडतात!
बरं,तीन-चार तोडली तर काही
बिघडत नाही. पण काहीजण
अंधारात चक्रे सारे झाडच
ओरबडतात.कळ्याही कुस्क-
रणारे महाभागही कमी नाहीत!
जास्वंदीसारख्या झाडाला रोज
पाणी घालावे लागत नाही.
तरीही त्यावर असंख्य फुले
फुलतात. सांडपाणी वाहणाऱ्या
जागेतही हे झाड जपाट्याने
वाढते. त्यासाठी कष्ट उपसावे
लागत नाहीत. जवळजवळ
लावले तर कुंपण म्हणूनही
त्याचा उपयोग होतो.
सध्याचा जमाना 'इन्स्टंट'चा
आहे. स्वतः झाड लावा,
त्याला खतपाणी घालून
वाढवा. हे करायला वेळ
कोणाला आहे हो? त्यापेक्षा हे
'गावमाळ्या'चे काम बरे!
'मॉर्निंग वॉक' ला जायचे
आणि येताना फुले खुडत
यायचे. स्वार्थासोबत परमार्थही
साधायचा. एक दगडात दोन
पक्षी. आरोग्यही तंदुरुस्त आणि
घरचा देवही...!
पण त्याला माहीत असते हो,
फुले कोटून आली ते....!!

- भंडारे सूरज संजय
११वी सायन्स

वाटचाल

आयुष्याच्या बोचऱ्या काटेरी वाटेवरून चालताना...
पाय रक्तबंबाळ झाले, जखमा झाल्या,
डोळ्यांसमोर अंधारी आली
पाय गतिहीन झाले, घसा सुकला, कंठ दाटून आला
मनामध्ये आशेचा किरण होता,
काटेरी वाटेवरून पुढे जायचे आहे
तेवढ्यात सुसाट्याचा वारा सुटला,कदाचित तो वारा मला
त्याच्याबरोबर नेईल अशी भीती वाटली
विजांच्या कडकडटाने डोळे दिपून गेले
मनामध्ये आशेचा किरण होता,
काटेरी वाटेवरून पुढे जायचे आहे
समुद्राच्या लाटांनी मला वेढण्याचा प्रयत्न केला
पण मनात निश्चय होता
प्रवाहाच्या विरुद्ध जाण्याचा,
त्या लाटा त्यांच्याबरोबर नेण्याच्या
प्रयत्नात होत्या पण तो प्रयत्न असफल झाला
मनामध्ये आशेचा किरण होता,
काटेरी वाटेवरून पुढे जायचे आहे
आता डोळ्यांसमोर फक्त वाळवंट होते
त्या वाळवंटात सूर्यप्रकाशाचा रंग उठून दिसत होता.
निर्मनुष्य असलेल्या वाळवंटात भर दिवसा ओसाड वाटत होते.
मनामध्ये आशेचा किरण होता,
काटेरी वाटेवरून पुढे जायचे आहे
पायात त्राण नव्हते, जीव मुठीत धरून वाळवंट पार करायचे होते
पण हळूच कुटूनतरी एक मृगजळ आले
आणि अचानक पळत सुटले
कदाचित तो घ्येयापासून परावृत्त करण्याचा प्रयत्न करत होता
पण मनाची समजूत घालण्याचा प्रयत्न केला
आणि पुन्हा ऊन पावसात वाटचाल केली
मनामध्ये आशेचा किरण होता,
काटेरी वाटेवरून पुढे जायचे आहे

- कांबळे करण किशोर
११ वी आर्ट्स

१०६

बहादुरीय २०१२-१४

ओव्यांमधील आई

९९

इंग्रजी शिक्षणाचा
बाऊ करून इंग्रजी
माध्यमात
शिकणाऱ्या मुलांना
साहित्याच्या
माध्यमातून
जन्मदात्री आई,
मातृभाषा व
मातृभूमीच्या ओव्या
गाऊन दाखविल्या
पाहिजेत.

११

ज्या वाङ्मयात स्त्रियांनी आपला
आत्मा संपूर्णपणे ओतला आहे ते
वाङ्मय म्हणजे ओवी वाङ्मय.
पूर्वीच्या काळी जात्यावर धान्य
पिसताना, लहान मुलांचा पाळणा
हालवताना, मुलाला खेळवताना,
थोपटताना तसेच निजवताना या
ओव्या स्त्रिया सहजपणे
गुणगुणायच्या. सन १९४० साली
साने गुरुजींनी 'स्त्री जीवन' या
पुस्तकात ओव्यांचे संकलन करून
ठेवले आहे. हे ओव्यांचे पुस्तक
त्याच्या काळात प्रकाशित झाले.
या पुस्तकात त्यांनी ओव्यांची
वर्गवारीही केली आहे. त्यातील
एक भाग म्हणजे माय लेकरे.

त्याच्याच पुढचा भाग म्हणजे
'मुलगी' या भागात मुलीचे महात्म्य
वर्णन केले आहे. ओव्यांमध्ये
आईला किती महत्त्व दिलेले आहे
ते आपण पाहू या.
मायलेकरांच्या एकूण ५१४ ओव्या
आहेत. आई हवी कशासाठी?
"आई तू हवीस
कशी पुरेशी होशील
असा कोण गं करटा
माऊलीला कंटाळले."
माऊली असावी, गोठ्याच्या
वासराला, अंग चाटायला,
पान्हावोनी.
आई म्हणजे अमृताचा सागरच.
तिच्या प्रेमाला माप नाही. तिचे
कष्टही फेडता येणार नाहीत.
या ओव्या कधी साडेतीन चरणांच्या
तर कधी चार चरणांच्या. यमकाची
रेलचेल तर अभिनवपूर्ण, वास्तववादी
ही आई कधी सांजवात लावताना
स्वतःसाठी आयुष्य कधीच मागत
नाही "देव जरी कधी भेटला...."
या गाण्यातील भावना असतात त्या
पाठीमागे ही आई रागवते, मारते.
मुलांसाठी कवने - ओव्या गाणारी

१०६

वार्ताद्वितीय २०१३-१४

आई ही आई तिला साहित्यात
मोलाचे स्थान आहे.
आपल्याला एक जन्मदात्री
आई, दुसरी आपली मातृभाषा
व तिसरी आई म्हणजे आपला
देश अशा तीन माता आहेत.
या तिन्ही माता साहित्यात
अजरामर आहेत.
आई तुझ्यापुढे मी आहे
अजून तान्हा
शब्दांत सोड माझ्या
आता हळूच पान्हा
बाळाचं सर्व लाड पुरवणारी
अशी ही आई बाळासाठी
स्नवते आहे. पान्हा पाजते
आहे.
अशी ही माऊली, माऊली,
अशी ही माऊली चिंतामणी
बाळाचे जे जे मनी पुरविते।।
आम्ही ईश्वरालाही आईच्याच
रूपात बघतो हे नातचं असं
अजीब आहे.
“माऊली, माऊली देवा म्हणतो
साधू संत
माऊलीचा अंत कोण गाई”
देवाच्या मायेची माऊली
मूर्ती झाली,
बाळासाठी गं रंगली, भवपाशी।।
आई बोलत नसली की
मुलाला ती अघोरी शिक्षा
वाटते.तो मुलगा मग शेजा-
रणीला जाऊन विचारतो,तेव्हा
ती त्याला सांगते, मुला, तुझं
काहीतरी चुकलं असेल.

माऊलींच्या या ओव्या साने
गुरुजींनी कोटून मिळविल्या
याचीही हकीकत त्यांनी या
पुस्तकात सांगितली आहे.
आजच्या जाहिरात युगातील
रुक्ष व्यवहारी जगातील
मुलांना, इंग्रजी शाळेत
जाणाऱ्या मराठी मुलांना या
ओव्या गाऊन दाखविल्या
पाहिजेत. त्यातून त्यांना
आईची किंमत काय असते
कळेल. या ओव्यांमधून
ओथंबून वाहणारी आई आपण.

जेव्हा ऐकतो, वाचतो तेव्हा
खरोखरीच या आईला मना-
पासून नमस्कार करावासा
वाटतो.
“भुकेल्याला अन्न,
तान्हेल्याला पाणी
तान्हे बाळाला जननी तैशापरी
डोंगराचे पाणी नद्यांना पोसावला
तसे हे माऊलीचे प्रेम
मुलाला तोषवत असते.”

- रोहित शंकर चव्हाण
११ वी सायन्स
(संकलीत)

माझे आदरणीय गुरु

माझे गुरु, माझ्यासाठी नेहमीच आदर्श राहिले
संकटकाळात जगण्याची प्रेरणा दिली
ध्येयाच्या काटेरी वाटेवरून वाटचाल करताना
पाय रक्तबंबाळ झाले
मी दिशाहीन झालो.....
तेव्हा तुम्हीच माझ्यासाठी
पावलोपावली मार्गदर्शक झालात
रणरणत्या ऊन्हात चालताना तुम्हीच
माझ्यासाठी वृक्ष होऊन मला सावली दिली
माझे ध्येय पूर्ण करण्यासाठी मला
तुमची लाख मोलाची मदत झाली
तुम्ही माझ्यासाठी उगवता सूर्य झालात.....
माझ्या अंधःकारमय जीवनात कवडसा घेऊन आलात...
तुमच्या या निळसर आकाशाच्या सावलीत
सदैव मला राहू दे.....
माझ्यासारखा गुरु, सर्वांना लाभू दे...
माझ्या या गुरूला माझा प्रणाम!

- करण किशोर कांबळे
११ वी कला

लेक वाचवा

९९

स्त्री आणि पुरुषाची
सम-समान
निर्मिती
आणि
अधिकार हेच
केवळ या समस्येचे
समाधान
होवू शकते.

११

“मातृ देवो भव”

आई ही देवासमान असते म्हणूनच ती देवाइतकीच वंदनीय आहे. स्त्री ही क्षणाची पत्नी अन् अनंतकालची माता असते हे सर्वश्रुत आहे. पण हीच माता सर्वप्रथम आपण ‘लेक’ असतो हे मात्र विसरते आणि तिच्या जन्म घेण्यालाच आपण बंदी घालतो. केवढी ही क्रूरचेष्टा! इतका संवेदनशील विषय आजच्या विज्ञानयुगातही लेखन, वाचन, प्रसारमाध्यमांद्वारे लोकांना पोटतिडकेने सांगावा लागतो हे तर महासत्तेच्या दिशेने वाटचाल करणाऱ्या भारतासाठी शरमेचे आहे. सध्या सर्वच क्षेत्रात स्त्रिया पुरुषांच्या बरोबरीने काम करीत असताना

आव्हानच आहे.

कितीही मोठ्या किंवा झोपडीत राहणारे छोट्या घरातील असोत सासू-सासऱ्यांना सून हवी असते. मुलाला बायको तर भावाला हातावर राखी बांधण्यासाठी बहीण हवी असते पण, किती आईवडिलांना मुलगी हवी असते? आज जिच्यावाचून झाडाचे एक पानदेखील हलणार नाही असे म्हटले तरी जास्त वावगे वाटणार नाही. त्याच लेकीला वाचवा हे सांगण्यासाठी लिखाण करायला पण थोडं जडच जातंय! आज प्रत्येक घरात टी.व्ही., फ्रीज, गाडी आहे. सर्वांनी सर्व बदल मान्य केले पण डोक्यातले बुरसटलेले विचार मात्र अजून काही गेले नाहीत. किती छोट्या गोष्टी असतात ना! म्हणजे आपणच कधी कधी मी सुद्धा मुलगा-मुलगी हा भेद करून जाते. हा थोडासा होणारा भेदभाव एखाद्या नाही तर लाखो मुर्लींच्या जीवावर उठला आहे. आपल्या रोजच्या जीवनातच

१०९

बारावी २०१३-१४

बघा ना. एखादा लहान मुलगा
रडत असेल तर नकळत
आपल्या जिभेला बसलेल्या
बळणावरून पण जास्त करून
एखाद्या स्त्रीच्याच तोंडातून
“काय रे मुलीसारखा
रडतोस?” असे वाक्य
सहजपणे निघते. म्हणजे फक्त
मुलींनीच रडायचं असं
कोणत्या ग्रंथात लिहलंय देवच
जाणो. जवळपास प्रत्येक
घरातलं हे उदाहरण आहे.
आई स्वयंपाकघरात काम
करीत असते व तिचा लहान
मुलगा खेळता खेळता तिथे
आला की आई म्हणते “अरे!
कशाला इथे येतोस? तू काय
मुलगी आहेस का?” आणि
नकळत त्या बाळाच्या मनावर
ते संस्कार होतात. ते बाळ तू
मुलगी आहेस का? हे ऐकून
ती कामे करायची थांबतो.
कितीही नाही म्हटले तर
स्वयंपाकघरातील कामं
हलक्या प्रतिचे काम आहे
असे तो मानतो. मग इथून सुरू
होतो भेदभाव. आईच्या मनात
असं कधीही नसतं पण वेळ
मारून नेण्यासाठी बोललेल्या
अशा असंख्य वाक्यापासून
सुरुवात होते.
“इथे लोक मुलीला एकतर
जन्माला येवूच देत नाहीत

आणि जन्माला आलेल्या
मुलींना जगू देत नाहीत.”
आजकाल लहानमोट्या
गावातून किंवा महानगरातून
असो घरातून जाताना ‘येते
मी!’ हे म्हणताना प्रत्येक स्त्री
एकदा का होईना बिचकतेच.
या समाजावर समाजाचा एक
घटक असून देखील ती इतका
विश्वास दाखवू शकत नाही.
आज देशभर किती बलात्कार,
विनयभंग घटना घडतात याची
गणनाच करता येणार नाही. हे
सर्व प्रकार फक्त आंदोलन
करून किंवा गुन्हेगाराला फाशी
देऊन थांबणार नाहीत. तर
त्यासाठी समाजातील विचार
बदलले पाहिजेत. झाले गेले ते
गंगेला मिळाले असे म्हणून
इथून पुढच्या पिढीच्या विचा-
रात बदल घडविले पाहिजेत.
जी प्रवृत्ती भिनलेली आहे ती
बदलण्या-साठी रक्त आटव-
ण्यापेक्षा ही प्रवृत्ती पुढच्या
पिढीच्या विचारात येणार नाही
याकडे लहानपणापासूनच लक्ष
दिले
पाहिजे.
हे काम
मुलाचे
आहे, हे
काम
मुलीचे

आहे हा भेदभाव न करता
समानतेचे वातावरण प्रत्येक
घरात निर्माण केले पाहिजे. जर
का घरातील जेवण, झाडू किंवा
ऑफिसला जाणे इ. सर्व काम
कधी आई कधी वडील करत
असतील तेव्हा वडलांकडून
आईचा फक्त सन्मानच केला
जातो. घरात आपले विचार
मांडण्याचे पूर्ण स्वातंत्र्य आहे हे
बघितल्यावर कोणता मुलगा
स्वतःला श्रेष्ठ मानेल.
त्याच्याकडून खिचा अपमान
होईल असे कोणतेच कृत्य
घडणार नाही.
एखाद्या स्पर्धेतील बक्षीस असो
वा एखाद्या गुन्हातील शिक्षा
असो, नोकरीच्या जागी असो
वा राजकारण असो प्रत्येक
ठिकाणी स्त्री-पुरुष समानता
असावीच. घरी येण्याजाण्याच्या
वेळा असोत वा नोकरीची
शिफ्ट असो वा लग्नानंतर
मुलीची तसेच मुलाची देखील
सासर-माहेरची जबाबदारी
असो सगळीकडे समानताच
हवी आणि या गोष्टी नुसत्या
बोलून चालणार नाहीत तर
प्रत्यक्षात कृतीत आणल्या
पाहिजेत.
स्त्रीशक्तीच्या कर्तृत्वापुढे
जगाला नमते घ्यावेच लागते
याला इतिहाससुद्धा साक्षीदार

आहे. म्हणूनच स्त्रीशक्तीच्या भीतिने तिला या जगात येऊच दिले जात नाही किंवा तिचे खच्चीकरण केले जाते. परंतु आज तो इतिहास लोकांना पुन्हा दाखविण्याची गरज निर्माण झाली आहे. जर स्त्रिने आज पुन्हा ती शक्ती जागृत केली तर या जगाची काय अवस्था होईल याची कल्पनाही करता येणार नाही. स्त्रिच्या सहनशीलतेला तिची कमजोरी मानणाऱ्यांवर तर हसायलाच येते. जीवनातील प्रत्येक चांगल्या किंवा वाईट कामात प्रत्येक पुरुषामागे स्त्रिचा हात हा असतोच. प्रत्येक स्त्री एकच नव्हे तर सासर-माहेरच्या घरांना वळण लावते. ती गुन्हेगारी मिटवू शकते. लहानपणापासूनच मुलांवरती असे संस्कार केले पाहिजेत की जेणेकरून भावी आयुष्यात कोठेही स्त्रीवरती अन्याय होत असेल तेव्हा मनात इथे माझी आई, बहीण व पत्नी असती तर असा विचार चटकन आला पाहिजे. तेव्हा तो स्त्रिची मदत करायला तत्परतेने धावे. त्यामुळे गुन्हेगारी प्रवृत्ती कमी होत जाईल व ती कधी नष्ट झाली हे कळणारच

नाही. आणि यासाठी संपूर्ण समाजाला एकत्र येण्याची गरज आहे. समाजातील मी, माझी बायको, दोन मुले अशा चौकोनी संकल्पनेतून बाहेर पडले पाहिजे. हा समाज म्हणजे माझे मोठे कुटुंब आहे त्याची जबाबदारी माझ्यावर आहे हे प्रत्येकाने लक्षात घेणे गरजेचे आहे आणि हा बदल घडला तर 'लेक वाचवा' किंवा 'Save Girl Child' इ. अभियाने राबविण्याची वेळच येणार नाही. त्यामुळे शंभर मुलांमागे मुर्लीची संख्या कमी आहे ही आजची परिस्थिती बदलण्यास वेळ

लागणार नाही. स्त्री शक्ती जागृत होण्याची वेळच येऊ देवू नये अन्यथा भविष्यात 'पुरुष-भ्रूण हत्या अभियान' हा विषय हातात घेवून लिखाण करावे लागेल. परंतु काळजी करण्याचे कारण नाही कारण स्त्रिचे निर्मल हृदय असा भेदभाव कधी करणारच नाही. 'स्त्री आणि पुरुषाची समसमान निर्मिती आणि अधिकार हेच केवळ या समस्येचे समाधान होवू शकते.' हो ना!

- पूजा अजित विभूते

११ वी

बेरीज- वजाबाकी

निराशेचा काळोख भोवती दाटत असतो

प्रकाशाचा किरण तिथे पोहोचत नसतो.....

खोल - खोल गर्तेत कोणी फेकला जात असतो

वर येण्याचा मार्ग काही केल्या सापडत नसतो.....

अविचारांचा विळखा सारखा भोवती आवळत असतो

त्यातून सुटायचं कसं ते कोणी आवळत नसतो....

वैफल्याच्या आगीत जेव्हा जीव होरपळत असतो

आत्महत्येशिवाय दुसरा विचार तरळत नसतो....

भोवऱ्यात अडकलेला स्वतः धोका झेलत असतो

आप्तस्वकीयांचा तेव्हा अचूक टोका पडत नसतो....

बेरीज करणाराच या जगात तरत असतो

वजाबाकी करणारा शिल्लक उरत नसतो...

- विभूते पूजा अजित

११ वी

१११
वाराणसी २०१३-१४

महात्मा जोतीराव फुले

९९

स्त्रिया आणि बहुजन
वर्गाची प्रगती फक्त
ज्ञानामुळे होऊ
शकते हे ओळखून
प्रथम शिक्षणप्रसार
कार्याला महात्मा
जोतीराव फुले यांनी
आयुष्यभर वाहून
घेतले.

११

बहादुरीय २०१३-१४

संपूर्ण सामाजिक क्षेत्राला हादरा
देणारे, स्वकर्तृत्वाने तेजाळणारे समग्र
स्त्री जातीच्या उद्दाराचे दरवाजे
उघडणारे त्याचबरोबर शुद्र, अतिशुद्र
लोकांच्या उद्दारासाठी हयातभर
प्रयत्न करणारे, तथाकथित उच्च-
वर्णीयांच्या सर्व प्रकारच्या छळाला,
रोषाला सामोरे जावून त्याच
वर्गातील पिडीत स्त्रियांसाठी
डोळसपणे कार्य करणारे सर्वसाक्षी
व्यक्तिमत्त्व म्हणून महात्मा जोतीराव
फुले यांचा उल्लेख करावा लागेल.
महात्मा फुलेंचा जन्म ११ एप्रिल
१८२७ रोजी पुणे येथे झाला.
सातारा जिल्ह्यातील खटाव
तालुक्यातील कटगून हे त्यांचे मूळ
गाव. ते क्षत्रिय माळी समाजातील
होते. जोतीबांचे पूर्वज पुण्यात
स्थायिक झाल्यानंतर त्यांचा
फुलांचा व्यवसाय बहरला व त्यांचे
मूळ गोन्हे हे आडनाव मागे पडून ते
फुले झाले. म. जोतीबा फुलेंनी त्या
काळात प्रतिगाम्यांच्या आणि
सनातनवाद्यांच्या कडव्या विरोधाला
ठोकून त्यांच्या पुण्याच्या

बालेकिल्ल्यातच जे शैक्षणिक,
सामाजिक आणि सांस्कृतिक सेवेचे
जे क्रांती कार्य केले, त्यात त्यांच्या
पत्नी सावित्रीबाई फुलेंचा सिंहाचा
वाटा होता हे मान्य करावे लागेल.
पतीच्या कार्यात पूर्णतः समर्पित
करून अनेक हालअपेष्टा त्यांनी
भोगल्या. उच्चवर्णीयांतील उच्च
शिक्षण घेतलेल्या स्त्रीमध्ये अशी
त्यागी, लोककार्यास समर्पित स्त्री
आढळणे त्याकाळी अगदी अशक्य
होते.
म. ज्योतीबा फुले आणि
सावित्रीबाई फुले हे भारताच्या
तसेच स्त्री, शूद्रातीशूद्र वर्गाच्या
सामाजिक आणि शैक्षणिक
क्षेत्रातील विलक्षण दांपत्य म्हणून
ओळखले जाते. स्त्री-पुरुष समता
आणि सामाजिक न्याय या तत्त्वां-
साठी त्यांनी कडवी झुंज दिली.
'विद्येविना मती गेली,
मतीविना गती गेली।
गतीविना वित्त गेले,
वित्ताविना शूद्र खचले।
इतके अनर्थ एका अविद्येने केले।'
हे विदारक सत्य ओळखून ज्ञान ही

फार मोठी सत्ता आहे. स्त्रिया आणि बहुजन वर्गाची उन्नती फक्त ज्ञानामुळे होऊ शकते हे ओळखून प्रथम शिक्षणप्रसाराच्या कार्याला त्यांनी आयुष्यभर वाहून घेतले. पुण्यात मुर्लीसाठी पहिली शाळा आणि संपूर्ण देशात अस्पृश्यांची शाळा, नेटिव्ह लायब्ररी सुरू करण्याचे श्रेय या दाम्पत्याकडे जाते. सन १८५४-५५ मध्ये देशात साक्षरता अभियानाची त्यांनी सुरुवात केली. फसवल्या गेलेल्या विधवांच्या बाळंतपणासाठी आणि त्यांच्या मुलांच्या संगोपनासाठी १८६३ साली स्वतःच्या घरात बालहत्या प्रतिबंधक गृहे काढले. 'सर्वसाक्षी जगदपती। त्यासी नकोच मध्यस्थी।' हे ब्रीदवाक्य घेऊन २४ सप्टेंबर १८७३ ला सत्यशोधक समाजाची स्थापना करून हुंडा न घेता कमी खर्चात साध्या पद्धतीचे सत्यशोधक विवाह करण्यास सुरुवात केली. डिसेंबर १८७३ मध्ये सिताराम आलहाट व राधाबाई निंबकर या जोडप्याचा विवाह त्यांनी सत्यशोधक पद्धतीने लावला. स्वतःच्या घरातील पाण्याचा हौद अस्पृश्यांसाठी खुला

करून जाती निर्मूलनाच्या कार्यक्रमाला थेट हात घातला. बालविवाहांना नुसता विरोध करून ते थांबले नाहीत तर विधवांचे पुनर्विवाहही त्यांनी समारंभपूर्वक घडवून आणले. स्वतःला मुलेबाळे झाले नाही तर 'काशीबाई' नावाच्या विधवेचा मुलगा दत्तक घेऊन त्याला वैद्यकीय शिक्षण दिले आणि त्याचा आंतरजातीय विवाह करून दिला. त्यांचे हे कार्य म्हणजे हिंदू संस्कृतीच्या इतिहासातील एका नव्या युगाचा आरंभ व एका क्रांतीपर्वाची सुरुवात होती. २८ नोव्हेंबर १८९० रोजी महात्मा फुलेंचे पक्षाघाताच्या आजाराने निधन झाले. सावित्रीबाईंनी आजारपणात त्यांची अहोरात्र सेवा केली. पण अग्निसंस्कार करताना त्यांच्या दत्तकपुत्राला चुलत्यापुतण्यांनी विरोध केला तेव्हा सावित्रीबाईंनी मोठ्या धैर्याने स्वतःच्या हाताने जोतिबांच्या पार्थिवाला अग्नी दिला. भारताच्या हजारो वर्षांच्या इतिहासात एक स्त्रीने अग्नि देण्याचा पहिलाच प्रसंग होता. महात्मा फुलेंबद्दल अनेक थोर व्यक्तींनी काढलेले गौरवोद्गार-

थोर अर्धतज्ज्ञ डॉ. धनंजय कीर - जोतीबा फुले यांनी राष्ट्ररूपी बागेतील सामाजिक एकतेच्या वाढीला विरोध करणारी तणे, बांडगुळे उपटून तेथे फुलझाडांची उत्तम जोपासना केली.
राष्ट्रपिता महात्मा गांधी - 'जोतीबा हे खरे महात्मा होते.'
बडोदापती सयाजीराव गायकवाड - 'महात्मा फुले यांना हिंदुस्थानचा बुकर वॉशिंग्टन संबोधले.
घटनाकार डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर - 'हु वेअर द शुद्राज' हा ग्रंथ महात्मा फुले यांना समर्पित करून त्यांच्याविषयी आपली कृतज्ञता व्यक्त केली.
महात्मा फुलेंनी त्यावेळच्या परिस्थितीला सामोरे जाऊन अस्पृश्यांसाठी, स्त्री शिक्षणासाठी तसेच बालविवाह बंदी आणि विधवा पुनर्विवाह इ. बाबतीत सामाजिक रोषाची पर्वा न करता जे क्रांतीकारक कार्य केले ते त्यांचे विचार काल, आज आणि उद्यासाठीही प्रेरणा देणारे आहेत. त्यांच्या पवित्र स्मृतीस कोटी-कोटी प्रणाम!

- कांबळे करण किशोर
११ वी आर्ट्स

११३
वसुदेविय २०१३-१४

शिक्षणमहर्षी डॉ. बापूजी साळुंखे

९९

जगात ज्ञानासारखे
पवित्र
काहीच नाही हे
जाणून दीनदुबळ्या
पददलितांच्या
जीवनात
ज्ञानयज्ञाची ज्योत
पेटविणारे ज्ञानयोगी
म्हणजेच
शिक्षणमहर्षी डॉ.
बापूजी साळुंखे.

११

ब्रह्मदुरीय २०१३-१४

गोविंद ज्ञानोजीराव साळुंखे हे : ९ जून १९१९ रोजी पाटण
बापूजींचे मूळ नाव. त्यांच्या खडतर : तालुक्यातील रामापूर या गावी
तपश्चर्येमुळे व शुद्धाचारामुळे : त्यांचा जन्म झाला.
सर्वजण त्यांना 'बापूजी' म्हणत. : महाविद्यालयीन शिक्षण घेत
दऱ्याखोऱ्यातील दीन दुबळ्या व : असताना डॉ. आप्पासाहेब पवार
पददलितांच्या : यांनी
मुलांना : बहुमोल
शिक्षणाची : सहकार्य
कवाडे : केले.
उघडून : त्यांना
देण्याचे कार्य : सोंडूर
त्यांनी श्री : संस्थानात
स्वामी : संस्थानाचा
विवेकानंद : इतिहास
शिक्षण : लिहिण्यासाठी
संस्थेच्या : पाठवले.
माध्यामतून : सोंडूर
केले त्यामुळे : संस्थानात
लोकांनी : त्यांनी
त्यांना : केलेल्या
'शिक्षणमहर्षी' : कामामुळे
ही पदवी : पुढे ते
दिली. या : 'राजगुरु'
दीन विरुदावलीतच बापूजींच्या : झाले. परंतु त्याचवेळेस भारतात
कार्याचे मोठेपण सामावले आहे. : १९४२चा स्वातंत्र्य लढा सुरू झाला.

बापूजींनी सोंदूर संस्थानाच्या राजगुरुपदाचा त्याग करून स्वातंत्र्यसंग्रामात उडी घेतली. त्याकाळात त्यांनी क्रांतीसिंह नाना पाटील यांच्या पत्नी सरकारचे काम अत्यंत प्रामाणिक पणे व निष्ठेने केले. सातारा जिल्हा विद्यार्थी काँग्रेसचे अध्यक्ष म्हणूनही त्यांनी काम केले. कर्मवीर भाऊराव पाटील यांनी बापूजींची कार्य करण्याची अफाट शक्ती पाहून त्यांना रयत शिक्षण संस्थेत घेतले. रयतमध्ये बापूजींनी सुमारे नऊ वर्षे शिक्षकाचे काम केले. रुकडी येथे रयतचे पहिले हायस्कूल स्थापन करून त्यांनी आपले श्रेष्ठत्व सिद्ध केले. कर्मवीरांच्या शैक्षणिक कार्याने प्रेरित होवून जवळपास संपूर्ण महाराष्ट्रभर भटकंती करून कर्मवीरांना १,०१,१११ रुपयांचा गौरव निधी त्यांना अर्पण केला. काही तात्त्विक मतभेदांमुळे कर्मवीरांना मोठेपणा देत बापूजी संस्थेतून बाहेर पडले व आपल्या मनाप्रमाणे कार्य करण्यास सज्ज झाले. १९ ऑक्टोबर १९५४ मध्ये कराड येथे मुरलीधराच्या मंदिरात काही निवडक

सहकार्यांसह त्यांनी श्री स्वामी विवेकानंद शिक्षण संस्थेची स्थापना केली. हे कार्य नवीन, कार्यकर्ते नवीन पण शिक्षणाचा प्रसार हीच बापूजींची प्रेरणा असल्याने त्यांनी संस्था भक्कम पायावर उभी केली. ५ हायस्कूल, २ वसतीगृहे व एक अध्यापक विद्यालय एकाचवेळी स्थापन करून शैक्षणिक क्षेत्रात क्रांतीची ज्योत त्यांनी पेटविली. बापूजींनी महाराष्ट्र - कर्नाटक राज्यात १४० माध्यमिक विद्यालये, १० आर्टस्-कॉमर्स, सायन्स, बी.एड्. कॉलेजेस, ८ डी. एड्. कॉलेजेस, २८ उच्च माध्यमिक विद्यालय, १ विस्तार सेवा केंद्र, २२ मुलांची व ३ मुलींची वसतीगृहे स्थापन केली. "ज्ञान, विज्ञान आणि सुसंस्कार यांसाठीच शिक्षण प्रसार" या ध्येयाने प्रेरित होवून त्यांनी आपल्या संस्कार केंद्रांची स्थापना केली हे त्यांचे वैशिष्ट्यच मानावे लागेल. संस्थेतून बाहेर पडणारा विद्यार्थी हा सुसंस्कारित व राष्ट्रप्रेमी असला पाहिजे अशी त्यांची भावना होती. ते केवळ शिक्षणमहर्षीच नव्हते तर त्यांच्या ठायी अनेक

सद्गुणांची संपत्ती होती. शिक्षणमहर्षी बापूजी साळुंखे यांनी श्री स्वामी विवेकानंद शिक्षण संस्थेच्या माध्यमातून महाराष्ट्रात जी शैक्षणिक क्रांती केली व बहुजनांच्या मुलांना शिक्षणाची दारे खुली करून अनेकांचे जीवन प्रकाशमान केले. त्यांचे हे महान व विधायक शिक्षण कार्य विचारात घेऊन शिवाजी विद्यापीठाने त्यांना 'डॉक्टरेट' ही पदवी बहाल करून त्यांचा यथार्थ गौरव केला.

- जाधव मयुर राजेंद्र
११ वी सायन्स

आयुष्य

आयुष्य चार दिवसांचे त्यातच काही मिळवायचे । जीवन स्वतःसाठी जगावे समाजाच्या ही कामी यावे । असेच असावे सुंदर आयुष्य जे जपेल पिडीतांचे भविष्य । गरजूंना द्यावा मदतीचा हात दुःखितांना द्यावी प्रेमाची साद । यातच जीवन पूर्णत्वाला जाईल जग आपले गोडवे गाईल । कायम आपली आठवण येणे हेच जीवनाचे सफल गाणे

- जाधव मयुर राजेंद्र
११ वी सायन्स

११६
बाह्यदृष्टी २०१३-१४

संस्थामाता श्रीमती सुशीलादेवी साळुंखे

९९

शिक्षणमहर्षी

डॉ. बापूजी साळुंखे
यांच्याबरोबर अत्यंत
कष्टप्रद जीवनात
कधीही कोणत्याही
कामाचा कंटाळा न
करता ज्यांनी त्यांना
पूर्ण साथ दिली
आणि ज्यांच्यामुळे
बापूजींना
शिक्षणप्रसाराचे
महान कार्य करता
आले त्या
संस्थामाता श्रीमती
सुशीलादेवी साळुंखे

११

बहादुरीय २०१३-१४

आपल्या जीवनात एखाद्या विशिष्ट
ध्येयाने वाटचाल करणारी माणसे
आपल्या ध्येयापर्यंत अपार कष्टाने
पोहचतात. ज्याप्रमाणे महात्मा
गांधींनी देशाच्या स्वातंत्र्यासाठी
लढा उभारला तेव्हा त्यांचे पत्नी व
मुलांकडे दुर्लक्ष झाले परंतु त्यांच्या
पत्नीने संयमाने व समर्थपणे संसार
व मुलांच्या सर्व जबाबदाऱ्या
उचलून गांधीजींना पूर्ण मोकळीक
दिली. त्याप्रमाणेच 'ज्ञान, विज्ञान
आणि सुसंस्कार यांसाठी
शिक्षणप्रसार' या ध्येयाने प्रेरीत
असलेले श्री स्वामी विवेकानंद
शिक्षण संस्थेचे संस्थापक,
संकल्पक शिक्षणमहर्षी डॉ. बापूजी
साळुंखे यांनी शिक्षणाची ज्ञानगंगा
महाराष्ट्राच्या दऱ्याखोऱ्यात
पोहचविण्याचे भगीरथ प्रयत्न केले.
त्यासाठी त्यांना सतत बाहेरगावी
जावे लागे. त्यावेळी त्यांच्या पत्नी
सुशीलादेवी साळुंखे यांनी कस्तुरबा
गांधींप्रमाणे संसार व मुलांची सर्व
जबाबदारी उचलून आपल्या पतीला
शिक्षण प्रसाराच्या पवित्र कार्याला

पूर्ण मोकळीक दिली व बहुमोल
सहकार्य केले.
बापूजी शिवाजी मराठा बोर्डिंगमध्ये
असताना त्यांच्या जीवनात ज्या
काही महत्त्वाच्या घटना घडल्या
त्यामध्ये त्यांचा व सुशीलादेवींचा
झालेला विवाह ही एक महत्त्वाची
घटना होय.
बेळगावच्या नानासाहेब पाटील या
सद्गृहस्थांची सुशीला ही सर्वात
लहान कन्या. घरची आर्थिक
परिस्थिती मध्यम असल्याने त्यांना
परिस्थितीची जाण होती. त्या नावा-
प्रमाणेच सुसंस्कृत, मनमिळावू आणि
बापूजींना साजेल अशा सुस्वरूप
होत्या. आपला जावई शिकलेला,
जिद्दी, समाजकार्याची ओढ
असलेला आहे याचे पाटील
कुटुंबियांना मोठे समाधान वाटले.
१५ डिसें. १९४० रोजी बेळगावच्या
माळावरील हनुमान मंदिरात त्यांचा
विवाह संपन्न झाला. ज्याप्रमाणे लग्न
अत्यंत साध्या पद्धतीने झाले
त्याप्रमाणेच त्याही बापूजींबरोबर
अत्यंत साध्या पद्धतीने राहिल्या.

विवाहानंतर २ वर्षे कर्नाटका-
 तील सोंडूर संस्थानात गेली.
 विवाहानंतर गृहस्थाश्रमाचे
 आकर्षण असणे माणसाला
 स्वाभाविक असते.परंतु बापूजी
 या मोहात फारसे पडले नाहीत.
 चिंतन, मनन, संशोधन,
 अध्यापन यातच ते अधिक
 गढून गेलेले असत. अंगीकृत
 कार्यरत व्हावे, तादात्म्य व्हावे
 हीच त्यांची वृत्ती, हेच त्यांचे
 व्रत म्हणूनच ते राजगुरु बनले.
 त्यानंतर १९४२च्या क्रांती-
 लढ्यात बापूजींनी स्वतःला
 झोकून दिले. तेव्हापासून
 अगदी साध्या राहणीत रहावे
 लागले. बापूजी सतत
 फिरतीवर असल्याने
 सुशीलाआई सतत एकट्या
 असत. मग तेथील बायकांनी
 त्यांना त्या काळातील
 राजघराण्यात खेळले जाणारे
 कॅरम, बुद्धिबळ हे खेळ
 शिकविले. हे खेळ त्या स्वतः
 उत्तम खेळत.
 'पती धर्म हाच माझा धर्म'
 असे मानून संस्थामातांनी
 खऱ्या अर्थाने आपले कार्य
 केले. बापूजींनी श्री स्वामी
 विवेकानंद शिक्षण संस्था
 स्थापन केली. लगेचच
 वसतीगृह स्थापन केले.
 वसतीगृहातील बाईला २० रु

द्यायला नसल्याने वसतीगृहा-
 तील मुलांना जेवू घालण्याचे
 काम आईनी केले.
 वसतीगृहातील मुलांची त्यांनी
 स्वतःच्या मुलांप्रमाणे काळजी
 घेतली. मुलांना घरची आठवण
 आली तर त्या स्वतः समजूत
 काढीत. मुलांमध्ये त्यांनी
 कधीच दूजाभाव केला नाही.
 मुलांच्या कपडे शिलाईसाठी
 पैसे खर्च पडू नयेत म्हणून
 आईनी शिलाई कोर्स केला
 आणि मुलांचे कपडे त्या स्वतः
 शिवू लागल्या. वसतिगृहातील
 कामासाठी बापूजींना वेगळा
 खर्च येऊ नये याची त्यांनी
 सतत काळजी घेतली.
 संस्थामातेच्या जीवनातील एक
 प्रसंग जो ममत्व व एक
 अनोखी दिवाळी यातून दिसून
 येतो. बापूजींनी कोल्हापूरला
 काढलेल्या वसतिगृहात
 सुरुवातीला ४ विद्यार्थी होते.
 त्या सर्व विद्यार्थ्यांची
 भोजनाची व्यवस्था बापूजींच्या
 घरातच होती. नंतर त्या
 बोर्डिंगमध्ये मुलांची संख्या
 वाढू लागली. दिवाळी सणात
 काही मुले घरी जात तर काही
 तिथेच राहत. त्यांचे हेच घर
 होते. त्यांना बापूजींचे व
 आईसाहेबांचे प्रेम म्हणजेच
 आई-वडिलांनी केलेले लाड

व प्रेम होते.दिवाळीत मुलां-
 साठी फराळाचे पदार्थ करून
 घेतले. काही आईसाहेबांनी
 घरून करून आणले होते.
 दिवाळीच्या पहिल्या दिवशी
 त्यांनी स्वतः तेथील मुलांच्या
 अंगाला तेल लावून वासाच्या
 साबणाने आंघोळ घातली.
 नवीन कपडे घालण्यास दिले.
 नंतर स्वतः बापूजींनी फराळाचे
 पदार्थ वाटले. तोपर्यंत घरात
 केलेले पदार्थ घेऊन आईसाहेब
 आल्या. त्यांनी आणलेले
 पदार्थ मुलांना प्रेमाने वाढले.
 त्या पदार्थावर मुलांनी ताव
 मारला. अशाप्रकारे त्यांची
 दिवाळी साजरी झाली. बापूजी
 व आईसाहेबांच्या पुत्रवत
 प्रेमाचे दर्शन तेव्हा झाले.
 त्याचबरोबर आईसाहेबांचे
 विश्वरूप मातृत्वाच्या खऱ्या
 आईचेही दर्शन झाले.
 बापूजींच्या सतत धावपळीच्या
 शिक्षण प्रसाराच्या जीवनाला
 आईसाहेबांनी दिलेली अमोल
 साथ ही तर निराळीच आहे.
 कारण बापूजी कधी रात्रीअप-
 रात्री आपल्याबरोबर कार्यकर्ते
 घेवून येत.अशावेळी आईनी
 कधीही कुरकुर न करता
 तातडीने स्वयंपाक करून
 त्यांना जेवू घातले तेही न
 रागवता, न चिडचिड करता
 अत्यंत स्वखुशीने त्या ते सर्व

करत. बापूजींचा संसार म्हणजे
 एक कुटुंबवत्सल माणसाचा
 संसार नव्हता तर एका
 समाजवत्सल, राष्ट्रवत्सल
 पुरुषाचा प्रपंच होता. ही
 सामान्य जबाबदारी नव्हे.
 सुख, चैन, आराम, समृद्धी,
 ऐश्वर्य याऐवजी खडतर
 परिश्रम, उपासमार त्यांच्या
 वाट्याला आली तरी त्यांनी
 तेवढ्याच उमेदीने ती
 स्वीकारली.
 बापूजींनी ज्ञानदानाचे जे पवित्र
 कार्य केले व शिक्षणरूपी
 लावलेल्या एका लहान
 रोपट्याचे आज महाकाय
 वृक्षात रूपांतर झाले आहे.
 शिक्षणमहर्षी डॉ. बापूजींच्या
 महानिर्वाणानंतर हजारो गुरुदेव
 कार्यकर्त्यांसाठी एक मार्गदर्शक
 आणि आधारस्तंभ म्हणून त्या
 उभ्या राहिल्या. २२ ऑक्टोबर
 २०१३ रोजी संस्थामातांवर
 अचानक काळाने झडप
 घातली व आमच्या संस्थेची
 मायेची सावली आमच्यापासून
 हिरावून नेली.
 संस्थामाता श्रीमती सुशीलादेवी
 साळुंखे यांच्या आत्म्यास
 चिरशांती लाभो हीच
 देवाजवळ प्रार्थना!

- माधवी राजेंद्र आपटे
 ११ वी कॉमर्स

शिक्षणमहर्षी

ज्ञान विज्ञानाची आस
 उंचवी मनाचा ध्यास
 सोबतीला सुसंस्काराची कास
 यातच आहे शिक्षणाचा वास
 शिक्षणासाठी धडपडणारे
 समाजासाठी झगडणारे
 अन्यायाला मोडून काढणारे
 असे हे शिक्षणमहर्षी डॉ. बापूजी साळुंखे

त्यागातून फुलते जीवन
 संस्कारातून फुलते आचरण
 बापूजी म्हणजे साक्षात देव
 असे संबोधित लोकजन

- पाटुकले मीनल ज्ञानेश्वर
 ११ वी सायन्स

आम्ही सावित्रीच्या लेकी

सावित्रीच्या लेकी आम्ही
 स्वाभिमानाने या समाजात जगू
 मुलगा आणि मुलगी यात फरक नाही
 जनमानसात हा विचार रुजवू
 संस्कारांचे मिळाले आम्हा धन
 करू या धनांनी दोन्ही कुटुंबांचा उद्धार
 मुलगा मुलगी यातील अंतर
 यश मिळवून करू पार
 मातृभूमिला आम्ही करतो वंदन
 क्षणोक्षणी आम्हा असते तिचेच स्मरण
 सक्षम करू आम्ही आमच्या कुटुंबा
 सामर्थ्यशाली बनवू आपला तिरंगा

- बांबरस तृती हिंदुराव
 ११ वी सायन्स

ओवी

पहिली माझी ओवी गं सावित्री जोतिबाला
खिला शिकवून त्यांनी पावन केले महाराष्ट्राच्या
मातीला
दुसरी माझी ओवी गं घरच्या धन्याला
साथ दिली ज्यांनी मंडळाच्या मिटिंगला
तिसरी माझी ओवी गं सासू व सासऱ्याला
हिंमत मला दिली; गं ज्यांनी समस्यांना सामोरे
जाण्याला
चौथी माझी ओवी गं अशा माझ्या भावाला
प्रबोधनाच्या वाटेवरती ज्ञान देई गावाला
पाचवी माझी ओवी गं सोबतीच्या बायकांना
जागृतीचा मंत्र देती गावोगावच्या आयांना
सहावी माझी ओवी गं माझ्या ग लेकीला
शाळेत जाई शिक्षण घेई धीट धाडसी होण्याला
सातवी माझी ओवी गं युवक व युवतीला
कम्प्यूटरचे महत्त्व पटवून देती जगाला
आठवी माझी ओवी गं शासनाच्या योजनेला
दिशा देवून खंबीर केले खचलेल्या मनाला
नववी माझी ओवी गं नव्याच्या नवलाईला
धावत्या युगाच्या कॉम्प्यूटरच्या ज्ञानाला
शेवटची माझी ओवी गं नारी जातीला
झुंजत राहू तोडीत जाऊ गुलामगिरीच्या दाव्याला

- घाडगे प्रियांका
११ वी सायन्स

तू आणि मी

तू दिसली नाहीस की
मनात नुसती हुरहुर
तू आलीस तेव्हा
पावसाची भुरभुर
तू लाजाळूच्या झाडासारखी
मला स्पर्श करून पहा
अंगावरचे शहारे डोळे भरून पहा
तू आणि मी भिजलो पावसात
छत्री उघडली मी,
वान्याने उलटी होऊन छत्री माझी
बिघडली
खिच्या भाळावर टिकली आली
कुंकू आता गेले टिकलीने
काळाबरोबर नवीन पिढीत
बळ आता निर्माण केले आहे
माझ्या घराच्या वाटेवरून
तू असेच रोज यावे
येता जाता काही दिवसात
घर तुझेच होऊन जावे

- बांबरस प्रियांका अंगद
११ वी सायन्स

वर्षाद्वितीय २०१३-१४

कविता

कविता म्हणजे मनाचा आरसा
कविता म्हणजे घराण्याचा वारसा
कविता म्हणजे भावनांचा खेळ
कविता म्हणजे शब्दांचा मेळ
पण तीच करण्यासाठी माणसांकडे नाही आता वेळ ॥ १ ॥

कविता म्हणजे जीवनातला अर्क
कविता म्हणजे विचारांचे तर्क
कविता म्हणजे भविष्याकडे धाव
म्हणूनच म्हणते देवा आता मला पाव ॥ २ ॥

कविता म्हणजे कवीचा मान
कविता म्हणजे भाषेचे ज्ञान
जे पटले ते कवितेत उतरले
जे रुचले ते ओळीत आढळते
कुठेतरी हरवल्यावरच काही तरी मिळते
थोडावेळ घालवल्यावरच काहीतरी सुचते ॥ ३ ॥

कविता ही एक अशीच असते
सुचली की लगेच विरून जाते
मग पेन नाही सापडला की मन कळवळते
कधी कविता ही कविलाच आश्चर्यचकित करते
स्वतःहून कवीमनाने दिलेली ती एक दाद असते ॥ ४ ॥

मानव म्हणजे
एक कविताच असते

- ठाकूर सोनाली संताजी
११ वी कॉमर्स

गुरु

जीवनाच्या प्रवासात असते
गुरुची साथ
गुरुवीण जीवन म्हणजे
काळोखाची वाट
गुरुमध्ये असते अलौकिक
शक्ती महान
होऊन वटवृक्ष देतो
शीतल छाया
करतो पुलकित
मनामनाची काया
होऊन प्राणवायू हृदयात बसवतो
जीवनात यशाचा प्रकाश गुरु देतो
हरवून देतो दुःखे सुखे लाख
गुरुवीण जीवन म्हणजे पाचोळ्याची राख!

-कु. सय्यद मुस्कान हमीद
११ वी कॉमर्स

१२०

बहादुरीय २०१३-१४

कवितासंग्रह

“वियोगी होगा पहला कवि,
आह से उपजा होगा गान,
उमड़कर आँखों से चुपचाप,
वही होगी कविता अनजान।”

.....सुमित्रानंदन पंत

कनिष्ठ हिंदी विभाग

संपादक

प्रा. सौ. निकम एस्. एस्.

ज्युनि. हिंदी विभाग प्रमुख

अनुक्रमणिका

गद्य विभाग

- * राष्ट्रीय एकता का माध्यम हिंदी /
सोनटके प्रमोद लहूराज/
११ वी कला १२३
- * शिक्षणमहर्षी डॉ.बापूजी साळुंखे/
मुजावर अलताफ बशीर/
१२ वी कला १२५
- * एकांकी
आधुनिक क्रांति /
घाडगे विकी /
१२ वी कला १२८
- * डॉ. आंबेडकरजी के
शिक्षा के विचार/
कांबले करण किशोर/
११ वी कला १३३

पद्य विभाग

- * जीवन एक रंगमंच/
कांबले करण /
११ वी कला १२४
- * अनमोल सुवचन/
कु. सय्यद आएशा/
११ वी आर्टस् १२७
- * पहेलियां /
माने संतोष /११ वी कला १३२
- * जिंदगी के याद रखनेवाली
तीन बातें /
कांबले करण किशोर /
११ वी कला १३२
- * वीर जवान/
यादव नीलेश हरीबा /
११ वी कला १३५
- * सच्चा इन्सान/
कु. शिंदे कोमल /
११ वी कला १३५
- * शेरु शायरी /
शेख अनिसा /
१२ वी कला १३६
- * यथार्थ बोध
कु. कांबले कोमल/
१२ वी कला १३६

राष्ट्रीय एकता का माध्यम हिंदी

९९
जिस तरह जीवन
में पानी का
महत्त्व है,
उसी तरह
राष्ट्रीय एकता
जताने में
'हिंदी' का
महत्त्व है।

११

राष्ट्रीय एकता का सबसे बड़ा माध्यम हिंदी है। हिंदी प्रायः संपूर्ण भारत में जन-जन एवं हर प्रदेश को परस्पर जोड़नेवाली भाषा है। इस-लिए भारतीय संविधान ने हिंदी को राष्ट्रभाषा बनाया है, क्योंकि यह भारत के विभिन्न भागों को जोड़ने-वाली एक कड़ी है। अतः कहा जाता है-

“हिंदी माता हिंदी ही गीता
हिंदीद्वारा ही राष्ट्रीय एकता।”
संविधान के अनुच्छेद ३४३(१) के अनुसार देवनागरी लिपि में लिखित हिंदी संघ की राजभाषा है। भारत में जब अंग्रेजों का शासन था तब भी अनेक कामों में हिंदी का प्रयोग होता था। दक्षिण के कुछ गिने-चुने राज्यों के अलावा पूरा देश हिंदी

विचार-विमर्श भी करता है।
१४ सितंबर १९४९के दिन हिंदी को 'राष्ट्रभाषा'के रूप में स्वीकृत किया गया। १५ साल अंग्रेजी और हिंदी साथ साथ जारी रखने की भी व्यवस्था की गई। संविधान के अनुच्छेद ३५१ के अनुसार सन १९६४-६५ तक हिंदी पूर्ण रूप से राष्ट्रभाषा बनी। इस अवधि में हिंदी का विकास, प्रसार बढ़ाया गया ताकि वह देश के सामाजिक संस्कृति के सभी तत्त्वों से अभिव्यक्ति का माध्यम बन सके। १५० सालोंतक अंग्रेजों ने भारत पर राज्य किया, हमने उनकी गुलामी की और उनके साथ उनकी भाषा भी हमारे तन-मन में इतनी बस गई कि निकलने का नाम ही नहीं लेती थी। हिंदी भाषा सरल और समझने में आसान है। थोड़े प्रयत्नों से भी काम चलाऊ हिंदी सीखी जानेवाली भाषा है। यह उपयोगिता की दृष्टि से भी महत्त्वपूर्ण है। दक्षिण भारत में आजभी सबकुछ अंग्रेजी माध्यम में पढ़ाया लिखाया जाता है। उसी के माध्यम से वो परिक्षाएँ पास होकर

बड़े अफसर बनते हैं।
कोठारी आयोगद्वारा त्रिभाषा
सूत्र के अनुसार हिंदी भाषा का
प्रसार की शुरुआत भारत के
प्रथम राष्ट्रपति डॉ. सर्वपल्ली
राधाकृष्णन ने की। हिंदी के
विकास के लिए अन्य नेताओं
ने भी महत्वपूर्ण योगदान दिया
है। रामचंद्र शुक्लजी हिंदी
सर्वप्रथम मौलिक एवं प्रौढ
समालोचक माने जाते हैं।
राष्ट्रीय एकता में हिंदी स्थान
पवित्र और मौलिक माना
जाता है। किसी देश की
राष्ट्रभाषा उस देश की एकता
को बाँध रखती है। इसलिए हर
व्यक्ति के हृदय में राष्ट्रभाषा के
प्रति आदर होना जरूरी है।
“जिस तरह जीवन में पानी
का महत्व है, उसी तरह राष्ट्रीय
एकता जताने में ‘हिंदी’ का
महत्व है।”
हिंदी दिल से निकलती है और
दिलों को जोड़ती है। हिंदी की
महत्ता इसीलिए साबित होती
है कि हिंदीतर लोगों ने भी
हिंदी को अपनाया है, जैसे;
संत ज्ञानेश्वर, संत तुकाराम,
संत रामदास, संत एकनाथ, छ.
शिवाजी महाराज के दरबार में
भी भूषण जैसे कवि थे।
सूरदास, तुलसीदास, संत कबीर
ने भी हिंदी को अपनाया।

हिंदी तर भाषी, जैसे; डॉ. श्रीराम
लागू, शांतारामजी, अभिताभ
बच्चन, लता मंगेशकरजी, आशा
भोंसले, किशोरकुमार, मन्ना डे
इनके आवाज की गूँज सारे
देश में विद्यमान है।
राजा राममोहन रॉय, स्वामी
दयानंद सरस्वती, लाला लज-
पतराय, महात्मा गांधी, रवींद्र-
नाथ टैगोर, सुभाषचंद्र बोस इन
सभी ने अहिंदी भाषी होते हुए
भी समझ लिया था कि, इस
देश के करोड़ों लोगों की
निर्वाह की भाषा हिंदी ही है।
महात्मा गांधी ने कहा था कि,
राष्ट्रभाषा के बिना राष्ट्र गूँगा है।
अफसोस की बात यह है कि
‘राष्ट्रभाषा’ होते हुए भी हिंदी
को राष्ट्रभाषा का दर्जा प्राप्त
नहीं हुआ क्योंकि आज भी
सरकारी एवं प्रशासकीय
कारोबार अंग्रेजी में ही चल
रहा है। लेकिन मुझे यकीन है
कि, आज नहीं तो कल हिंदी
राष्ट्रभाषा एवं राज्यभाषा के
सिंहासन पर इत्मिनान से
बैठेगी।
“राष्ट्रभाषा हिंदी
भारत की जान हिंदी
भारतमाता के हृदय की वाणी
भारत के जन-मन की शुभवाणी
हमारे देशप्रेम की निशाणी।”
- सोनटके प्रमोद लहूराज

अकेला आना, अकेला जाना
यही सच है,
जीवन की बागडौर
खुदा के हाथ में है।
बस, इमान रखना है,
मानव - मूल्य जतन करने है।
जीवन एक रंगमंच है ॥ १ ॥

मनुष्य मुट्टी बाँधकर आता है,
मुट्टी खोलकर जाता है।
इन्सानीयत कायम रखता है,
वही अमर कहलाता है।
जीवन एक रंगमंच है ॥ २ ॥

कौन अपना, कौन पराया
इस मंच पर सब समान है।
सुख-दुख का यह खेल है,
जाति धर्म का मेल जरूरी है।
जीवन एक रंगमंच है ॥ ३ ॥

जिंदगी का सफर लंबा है,
मौत अटल है, देह नश्वर है।
सच्चाई और प्रेम सत्य है।
यही इनसान की काबिलीयत है।
जीवन एक रंगमंच है ॥ ४ ॥

- कांबले करण किशोर
११ वी कला

शिक्षणमहर्षी डॉ. बापूजी साळुंखे

९९

“अपना नीजि स्वार्थ छोड़कर समाजहित के लिए मानवता एवं समता के लिए कार्यप्रवण बनता है वही ‘महापुरुष’ कहलाता है। युगो- युगों का अंधःकार नष्ट करके तमाम बहुजनों को प्रकाशमय बनानेवाला तेजस्वी सितारा याने आदरणीय डॉ. बापूजी साळुंखे!”

११

‘ज्ञान, विज्ञान और सुसंस्कार इसलिए शिक्षा प्रसार’ इस ध्येय से प्रेरित होकर बहुजनों के घर तक ज्ञानगंगा पहुँचानेवाले डॉ. बापूजी साळुंखे एक शिक्षा तपस्वी हैं। ‘ज्ञान’ अर्थात् सत्य, प्रेम, चरित्र, ईमानदारी, शोषण प्रवृत्तिको मज्जाव, सेवा, त्याग इसका ज्ञान। ‘विज्ञान’ अर्थात् तत्त्वों का आचरण। जिन तत्त्वाचरण से मनुष्य सुसंस्कारी बनता है वो सुसंस्कारी मनुष्य ईश्वर का अविष्कार होता है। देश के भावी पिढी को संस्कारक्षम बनाने के लिए शिक्षा प्रसार की आवश्यकता है। स्वामी विवेकानंदजी के तत्त्वज्ञान के अनुसार- ‘Education is the manifestation of perfection already existed in man.’ युगो-युगों का अंधःकार नष्ट कर तमाम बहुजनों को प्रकाशमय बनानेवाला तेजस्वी सितारा याने आदरणीय डॉ. बापूजी साळुंखे! ‘न मनुष्यात् श्रेष्ठतरं हि कश्चित!’ अर्थात् जीवधारी प्राणियों में मनुष्य सर्वश्रेष्ठ प्राणी है। लेकिन कब....? उसकी श्रेष्ठता उसके गुण एवं

कर्तृत्व पर निर्भर करती है। जो अपना नीजि स्वार्थ छोड़कर समाजहित के लिए मानवता एवं समता के लिए कार्यप्रवण बनता है वही ‘महापुरुष’ कहलाता है। ज्ञान, विज्ञान, अध्यात्म एवं संस्कृति को एकसूत्र में बाँधकर शिक्षा प्रसार का महायज्ञ चलानेवाले बापूजी सचमुच ही इस कसौटीपर खरे उतरे हैं।
बापूजी का जन्म एवं शिक्षा -
सुभेदार जानोजी साळुंखे जैसे विशाल वृक्ष का सुमधुर फल याने बापूजी साळुंखे! ९ जून १९१९ को पाटण समीप रामापुर में गोविंद का जन्म मानों बहुजनों के लिए अहो भाग्यम्.....!
रामापुर के विद्यामंदिर में आठ साल की उम्र में उन्होंने पहला कदम रखा। तेजस्वी बौद्धिकता के बल पर दूसरी और तीसरी कक्षा एक ही साल में उत्तीर्ण की। धीरे-धीरे प्रतिकूल परिस्थिति में भी बापूजी शिक्षा का एक-एक कदम आगे बढ़ते रहें।

१२६

वार्तापत्र २०१३-१४

१९४२ के क्रांतियोद्धा-
 बचपन में ही नियती ने माता
 पिता का साया छीन लिया।
 बापूजी ने जिम्मेदारी निभाने के
 लिए अपनी कमर कस ली।
 महाराष्ट्र में विशेषतः 'सातारा'
 जिले में क्रांतिपर्व शुरु हुआ।
 म. फुले, राजर्षी शाहू महाराज,
 कर्मवीर भाऊराव पाटील,
 क्रांतिसिंह नाना पाटील इन्होंने
 'सत्यशोधक मूहमेंट' के
 आंदोलन से जिले का कोना-
 कोना जागृत किया। डॉ. बापूजी
 ने 'पत्री सरकार' के स्वतंत्रता
 संग्राममें अपना योगदान दिया।
ज्ञानतपस्वी
डॉ. बापूजी साळुंखे-
 कर्मवीर भाऊराव पाटील एवं
 शिक्षणमहर्षी डॉ. बापूजी
 साळुंखे दोनों शिक्षामहर्षियों
 की तपोभूमि व स्फूर्तिभूमि
 'सातारा' ही थी। कुछ
 कारणवश ३१ मई १९५५ में
 बापूजी ने 'रयत शिक्षण
 संस्था' से विदाई ली। अपने
 आदर्श एवं गुरु म. फुलेजी के
 आदर्शानुसार शाहूनगरी में
 शिक्षा की नींव खड़ी करने का
 उन्होंने निश्चय किया।
 सन १९५४ में 'श्री स्वामी
 विवेकानंद शिक्षण संस्था' का
 संकल्प किया था उस वक्त
 उनके पास राजनीतिक या

सामाजिक कोई भी बल्य नहीं
 था। न घराने की प्रतिष्ठा, न धन
 न दौलत उनके पास कुछ भी
 नहीं था। परंतु आत्मविश्वास
 एवं कठोर परिश्रम की पूंजी थी।
 'रयत शिक्षण संस्था' छोड़ते
 वक्त रुकड़ी के छात्रों ने दी हुयी
 एक हजार रुपयोंकी थैली ही
 'श्री स्वामी विवेकानंद शिक्षण
 संस्था' के बुनियादकी पूंजी थी।
 'ज्ञान, विज्ञान और सुसंस्कार
 इसलिए शिक्षा प्रसार' को
 अपना जीवन लक्ष्य मानकर
 नवम्बर, १९५४ में कराड के
 भगवान मुरलीधर मंदिर में
 'विवेकानंद शिक्षा संस्था' का
 आरंभ हुआ। श्री. काकडेजी,
 बापूजी और अन्य सहपाठियों
 के विचार-विमर्ष से संस्था की
 रूपरेखा एवं प्रत्यक्ष कार्य की
 जिम्मेदारी तय की गई।
संस्था की आचारसंहिता -
 १. घोषवाक्य- 'ज्ञान, विज्ञान
 और सुसंस्कार के लिए शिक्षा
 प्रसार।'
 २. पंचशील तत्त्वों का आचरण।
 ३. समय की पाबंदी और प्रार्थना
 में अध्यापकों की मौजूदगी।
 ४. हर एक से शिक्षा शाखा का
 निर्माण एवं घर के रुपयों का
 इस्तेमाल।
 ५. शाखा के रुपये केंद्र के
 उपयोग में नहीं; बल्कि आपत्ति

के समय पाठशाला का हाथ
 बटाना।
 ६. ३,००० रुपये चंदा इकट्ठा
 होने पर ही नया स्कूलखोलना।
 ७. राजनीति में हिस्सा न लेना।
 ८. संस्था के मैनेजिंग कौन्सिल,
 आजीव सेवक समिती एवं
 जनरल बॉडी स्थापित करना।
 ९. मुख्याध्यापक अर्लॉन्स
 संस्था को चंदा के रुप में देना।
 १०. संस्था का नाम 'श्री स्वामी
 विवेकानंद शिक्षा संस्था' रखना।
 ११. संस्था के रुपयों का इस्ते-
 माल नीजि स्वार्थ के लिए न
 करना आदि।
 इसप्रकार उपरोक्त आचारसंहिता
 के आधारपर जून १९५५ से
 संस्था कार्य का आरंभ हुआ।
देहातों में शिक्षा प्रसार -
 म. गांधीजी के 'देहात की ओर
 चलो' इस विचार से प्रभावित
 होकर बापूजी ने शिक्षा प्रसार
 के लिए देहातोंको चुना।
 स्वतंत्रता पूर्व कालमें शिक्षा की
 व्यवस्था नगरों-महानगरों तक
 ही सीमित थी। महर्षी शिंदेजी ने
 ११जून १९५६ को वाई में
 'ब्राह्मो समाज'की स्थापना की।
 केवल १७ छात्रों के साथ
 'महर्षी शिंदे विद्यामंदिर' शुरु
 हुआ। वाई में डेक्कन एज्युकेशन
 सोसायटी, पुने का ट्रिविड
 हायस्कूल भी था। 'वाई' का

शैक्षणिक माहौल बापूजी ने परख लिया और वाई से ४-५ कि.मी दूरी पर स्कूल खोलना तय किया जहाँ पाठशाला की निहायत जरूरी था। बावधन ता.वाई एक कार्यक्रम में 'बहुजन समाज और शिक्षा' इस विषय पर बापूजी का भाषण हुआ। इस भाषण से समस्त ग्रामवासी प्रभावित हुए और उन्होंने बापूजी के सामने बावधन में हाइस्कूल खोलने का प्रस्ताव रखा। परिणाम-स्वरूप बावधन में हाइस्कूल शुरू हुआ। सन १९५५ में कोल्हापुर, तासगांव, कराड, चाफळ आदि जगहों पर ज्ञानमंदिरों की स्थापना की गई। देखते-देखते संस्था का विशाल वृक्ष में रुपांतर होने लगा। मराठवाडा के उस्मानाबाद में पहिला महाविद्यालय शुरू किया। महाराष्ट्र और कर्नाटक के पहाड़ी इलाकों तक महाविद्यालयों का निर्माण हुआ। कठोर परिश्रम से ही बापूजी के सपने साकार होते गए।

पुरस्कार -

शिक्षणमहर्षी डॉ. बापूजी साळुंखेजी को स्वतंत्रता संग्राम में उल्लेखनीय कार्य के योगदान के लिए 'मानपत्र' से सम्मानित

किया गया। २७ अप्रैल १९८२ में सातारा की राजमाता श्रीमंत छत्रपती सुमित्राराजे भोसले की अध्यक्षता में महाराष्ट्र के पहले मुख्यमंत्री यशवंतरावजी चव्हाण के करकमलोंद्वारा 'मानपत्र' देकर सम्मानित किया गया। 'दलित मित्र' पुरस्कार से महाराष्ट्र शासन ने उन्हें सम्मानित किया। शिवाजी विश्वविद्यालय, कोल्हापूर द्वारा उन्हें 'डी.लिट.' पदवी से गौरवान्वित किया गया। ऐसे महान तपस्वी युगपुरुष का ८ अगस्त १९८७ में देहावसान हुआ। श्री स्वामी विवेकानंद शिक्षण संस्था के सभी गुरुदेव कार्यकर्ता तथा महाराष्ट्र के तमाम शिक्षा क्षेत्र में कार्यरत कार्यकर्ता इन सभी के दिलों को गहरा सदमा पहुँचा। बापूजी ने अपने कार्य से चारों दिशाओं में चार चाँद लगाये। बापूजी का कर्तृत्व बेजोड़ था। सच कहा जाए तो बापूजी का व्यक्तित्व और कर्तृत्व गागर में सागर भर देने की क्षमता रखता है। ऐसे ज्ञानप्रेमी, त्यागी, तपस्वी, राष्ट्र के प्रति समर्पित शस्त्रीयत को मेरा लाख - लाख प्रणाम।

- मुजावर अल्ताफ बशीर

१२ वी कला

अनमोल सुवचन

* अनुभव सिखाने के लिए विपत्ति से बड़ा विद्यालय आज तक नहीं खुला।

- मुन्शी प्रेमचंद

* जो शहद मक्खी के डंक के डर से छत्ते का त्याग करता है, वह शहद के योग्य नहीं।

- शेक्सपियर

* जो समझता है कि, वह सब कुछ है, वह कुछ भी नहीं जानता है।

- स्वामी विवेकानंद

* नीच की नम्रता के प्रति सावधान रहो। साँप और बिट्टी झुककर ही वार करते हैं।

- महर्षी वाल्मीकि

* मूरखों से अपनी प्रशंसा सुनने की अपेक्षा बुद्धिमत्ताओं की लताड़ सुनना श्रेयस्कर है।

- बाइबिल

* जीवन वही है जिसमें सुख की चाह नहीं। सच्चा जीवन वही है जिसमें दुःख की परवाह नहीं।

- संत कबीर

* अंधकार है वहाँ, जहाँ आदित्य नहीं है।

अंधराष्ट्र वह जहाँ

नीजि साहित्य नहीं है।

-कु. सय्यद आएशा

१२ वी कला

१२७

वसुदेव २०१३-१४

आधुनिक क्रांति

९९

आजादी के बाद हर एक क्षेत्र में हमारे देश ने प्रगति की है, फिर भी शिक्षा प्रसार के अभाव से अज्ञान एवं समाज-व्याप्त मान्यताओं, कुरीतियों तथा अंध-विश्वास से समाज अभी मुक्त नहीं हुआ है। प्रस्तुत एकांकी में हमारी वर्तमान समय की विविध समस्याओं को स्पर्श किया गया है।

११

ब्रह्मद्वीप २०१३-१४

पात्र परिचय -
 सरपंच - खुदर सिंह
 नौकर - सांभा
 शराबी - चंदलाल
 पाखंडी बाबा - आत्माराम
 डॉक्टर - दीनानाथ
 रिश्वतबाज अफसर - राज बाबू
 बेकार आदमी - आनंद
 दो प्रेमी - लजवंती- साजन
 सेवक - कालिया
 (ठक्...ठक्...ठक्... जूतों की भारी आवाज के साथ सरपंच का प्रवेश)
 सरपंच - सांभा, अरे ओ सांभा.. (चिल्लाकर) अरे ओ सांभा।
 सांभा - जी हुजूर। (भागता हुआ आता है।)
 सरपंच - कहाँ लुढ़क गया था रे?
 सांभा - सरकार वे जो आदमी लाए हैं उनसे पूछताछ कर रहा था।
 सरपंच - कितने आदमी लाए हो तुम?
 सांभा - सरकार तीन आदमी लाया हैं।
 सरपंच - सुनो...एक-एक करके हमारे सामने खड़ा करो।
 सांभा - जैसी आपकी आज्ञा।
 (पुनः ठक् ठक् ठक् घूमते हुए साहब के

भारी जूतों की आवाज)
 सांभा - सरकार ये पहला आदमी है।
 सरपंच - हैं...क्या कसूर है इस गद्दार का?
 सांभा - सरकार यह अपने छोटे लड़को को कूली और कार-खाने में काम करने भेजता है और खूद शराब के नशे में धूत रहता है।
 सरपंच - ये तो बहुत पियक्कड़ लगता है रे। अच्छा! तो अपनी हवस के लिए बच्चों पर अन्याय करता है। क्या तुम्हें पता नहीं, चौदह बरस तक के बच्चे को मजदूरी पर भेजना कानूनन अपराध है?
 चंदलाल - हुजूर, गरीबी का टेन्शन जो रहता, इसीलिए पीता हूँ। माफ करो माई बाप!
 सरपंच - खुद शराबी है और छोटे बच्चों को मजदूरी पर भेजता है? ये तो बहुत बेईमानी है। सांभा सुना तो दे जरा इसे सजा।

सांभा - हमारे प्यारे सरकार के हुकम के अनुसार इस शराबी चंदूलाल को सजा दी जाती है कि, आज से वह शराब छोड़कर कामधंदा करे और बच्चों को स्कूल भेजे।

चंदूलाल - मंजूर है सरकार।

सरपंच - जाओ ले जाओ इस को।

(पुनः ठक् ठक् ठक् घूमते हुए साहब के भारी जूतों की आवाज)

सांभा - सरकार ये है दूसरा आदमी।

सरपंच - क्या नाम है रे तुम्हारा?

आत्माराम - म्हारा नाम बाबा आत्माराम सू।

सरपंच - क्या काम करते हो?

आत्माराम - साहब, जब मैं देखूँ सू गाँव का आदमी दुःखी लागत है। इब ता मैं माँ देवी का भगत जो ठहरा। पूजापाठ में रहकर गाँव के लोगों की पीड़ा पर इलाज करवत है।

सरपंच - क्या कसूर है रे सांभा इस बाबा का?

सांभा - सरकार, ये गाँव के दुःखी लोगों को मंत्र-तंत्र बताकर अपने जंजाल में फँसाता है और उनसे चंदा लेता है। साथ ही महिलाओं का शोषण भी करता है। कल ही एक महिला इसके खिलाफ शिकायत करने आयी थी।

सरपंच - क्यों रे बाबा? नाम में राम, मुँह में राम और बगल में छुरी। गाँव के लोगों के आँखों में धूल झोंकता है? पाखंडी साला कहीं का। सांभा इसे सजा तो सुना दो।

सांभा - हमारे हमदर्द सरकार के हुकम के अनुसार इसपाखंडी आत्माराम बाबा को सजा दी जाती है कि, अंध-विश्वास फैलाने के जुर्म में इसे पुलिस के हवाले कर दो। इसने काले धंदे में जितना पैसा कमाया है वह गरीबों में बाँट दिया जाए और नारी शोषण का अपराधी होने के नाते इसने जुटाया सब चंदा महिला सुरक्षा के लिए खर्च किया जाए।

सरपंच - शाबाश! सांभा शाबाश!

आत्माराम - म्हारे से गलती हुई सरकार। इब ता मैं आईदा ऐसी बर्तमीजी नहीं करूँगा। माफ करो सरकार।

सरपंच - जय राम जी की...।

(पुनः ठक् ठक् ठक् पैरों की भारी आवाज)

सांभा - सरकार, यह तीसरा आदमी है।

सरपंच - बड़े सभ्य आदमी लगते हो, क्या नाम है तुम्हारा?

दीनानाथ - जी हुजूर, मैं डॉ. दीनानाथ हूँ।

सरपंच - सुना है, तुम मरीजों का इलाज करते हो।

दीनानाथ - जी हाँ, मैं मरीजों का इलाज करके उन्हें जीवनदान देता हूँ।

सरपंच - सांभा, क्या कसूर है इस सभ्य डॉक्टर का?

सांभा - साहब, यह कन्या भ्रूण की जाँच करता है। कल ही इसने एक महिला की जाँच करके कन्या भ्रूण हत्या की है।

सरपंच - अब तो तू कसाई लगता है रे। तुम्हें पता नहीं कि कन्या भ्रूण हत्या सबसे बड़ा पाप है?

सरपंच - सांभा, इसे सख्त सजा सुना दो।

सांभा - हमारे मायबाप सरकार

के हुकम अनुसार इसे
तीन साल हवालात में
बंद कर दिया जाए।
साथ ही १,००,००० रु.
का जुर्माना और
इसका अस्पताल
धर्मशालाका केंद्र बना
दिया जाए।
(पुनः ठक् ठक् ठक् पुनः भारी कदमों
की आवाज)
सरपंच - कालिया... अरे ओ
कालिया (चिल्लाकर)
अरे ओ कालिया।
कालिया - हुकम करो सरकार।
(भागता हुआ आता है)
सरपंच - तुम कितने आदमी
लाए हो रे कालिया?
कालिया - मैं तीन आदमी लाया
हूँ, सरकार।
सरपंच - चलो, एक-एक कर
के मेरे सामने पेश करो।
(पुनः ठक् ठक् ठक् जूतों के साथ सरपंच
के घूमने की आवाज)
कालिया - सरकार, यह पहला
आदमी।
सरपंच - क्या नाम है रे तेरा?
राजबाबू - राजबाबू, सरकारी
अफसर हूँ।
सरपंच - कितनी तनख्वाह पाते
हो?
राजबाबू - सरकार, आपकी दया
से मासिक २५,०००
रु. मिलते हैं।
सरपंच - क्या कसूर है रे इस
अफसर का?
कालिया - सरकार, यह लोगों
से रिश्वत लेकर काम
करता है। परसों इसने
एक किसान से रिश्वत
ली।
राजबाबू - माफ करो सरकार,
चाहे तो मैं आपको
अच्छासा तोहफा देता
हूँ लेकिन एक दफा
मुझे छोड़ दो सरकार।
सरपंच - अच्छा, रिश्वत की
बात करता है, इस पाप
में हमें भी शामिल
करना चाहता है। ये
तो बहुत नाइन्साफी है।
कालिया, सुना दो
जरा इसे सजा।
कालिया - हमारे सरकार के
हुकम के अनुसार इसे
नौकरी से निलंबित
किया जाए और खेती
में काम करने के लिए
भेजा जाए साथही
इसकी अवैध कमाई
की रकम झोपड़ियों में
बाँट दी जाए।
सरपंच - बहुत अच्छी सजा
कालिया, जाओ ले
जाओ इसको।
(ठक् ठक् ठक् जूतों के साथ सरपंच के
घूमने की आवाज)
कालिया - यह दूसरा आदमी है।
सरपंच - बड़े जवान लगते हो,
क्या नाम है तुम्हारा?
आनंद - जी हुजूर,
आनंद नाम है मेरा।
सरपंच - क्या काम करते हो?
आनंद - बेकार हूँ सरकार। बी.
ए. होकर भी मजदूरी
करता हूँ, नौकरी नहीं
है। गरीबीके मारे बड़ी
मुश्किल से जिंदगी
गुजार रहा हूँ।
सरपंच - क्या कसूर है इसका?
कालिया - सरकार, कल जो पार्टी
के नेता की सभा हुई
इसमें पार्टीवालों ने
वोट के बदले कुछ
वस्तु और रुपये दिए।
साथ ही मेजवानी भी
दी इसे।
सरपंच - अच्छा, तो तू अपना
वोट बेच रहा है। तुम्हें
मालूम है कि, अपना
कीमती वोट बेचना
नियती के खिलाफ है।
५ बरस सरकार चलाने
लायक आदमी को ही
वोट देना चाहिए। तू
तो अपना अमूल्य वोट
बेचकर अपना हक
गँवा रहा है। तू प्रलो-
भन का शिकार बन
गया है। सुना दो इसे
सजा कालिया।

कालिया- हमारे वफादार सरकार के हुक्म के अनुसार इसे सजा दी जाती है कि, यह जन-जन को साक्षर बनाए और मानवी हक बताना और जताना यह काम दिया जाए।

सरपंच - तू तो बड़ा होशियार है कालिया। चलो ले जाओ इसे।

(ठक् ठक् ठक् पुनः भारी जूतोंकी आवाज)

सरपंच - अब कोई बचा है रे?

कालिया-यह है तीसरा कसूरवार लड़की है।

सरपंच - क्या नाम है बिटियाँ?

लजवंती - जी सरकार, लजवंती नाम है मेरा। लोग मुझे प्यार से 'लाजो' पुकारते हैं।

सरपंच - क्या कसूर है लड़की का?

कालिया- सरकार, यह लड़की 'साजन' नामक लड़के से प्यार करती है।

सरपंच - आखिर मामला क्या है?

कालिया- सुबह उस लड़के की बात सुनी तब पता चला।

सरपंच - कहाँ है वो मजनू?

जरा बुला ले उसे।

कालिया- अभी बुलाता हूँ।

(साजन को सरपंच के सामने पेश किया जाता है)

सरपंच - क्या परेशानी है रे साजन?

साजन - सरकार, तुम भी सुनो और गाँववालों तुम भी सुनो। मैं अब खुदकुशी करने जा रहा हूँ। यह लाजो मुझसे प्यार करती है और उसने मुझसे शादी का वादा भी किया था पर बिरादरी की न होने के कारण यह शादी से इन्कार कर रही है।

सरपंच - तू तो बहुत याराना लगता है रे। क्यों लजवंती, तुम्हें मालूम नहीं है कि प्यार कोई मामूली चीज नहीं होती। सच्चे प्यार में धोखा देना भी संस्कृति के खिलाफ है। प्यार किया तो डरना क्या? 'शीलं परं भूषणम्' यह भारतीय नारी का लक्षण होता है।

लजवंती- हुजूर मुझसे गलती हुई। डर के मारे मजबूरी से मैंने शादी से इन्कार किया।

सरपंच - तुम्हें अभी तक मालूम नहीं कि, आंतरजाति विवाह के लिए सरकार ने ठोस कदम उठाए हैं और साथ ही इनाम भी रखा है। हमारी सरकार ऐसे शादी को कुछ शुल्क या गहने देती है। आखिर बात जो ठहरी प्यार की। सच्चे प्यार को कोई जंजीर नहीं तोड़ सकती।

सरपंच- कालिया, इसको भी सजा सुना दो।

कालिया - हमारे दिलदार सरकार के हुक्म के अनुसार इस लड़की को सजा दी जाती है कि यह जल्द से जल्द साजन के साथ रजिस्टर मैरिज करे और प्यार का रिश्ता निभाए।

सरपंच - कालिया, तू तो बड़ा समझदार है।

(दोनों प्रेमी सरपंच के पैर छूते हैं।)

सरपंच - और कोई बचा है रे?

कालिया-बस, सरकार और कोई नहीं बचा।

सरपंच - हम बहुत थक गए है रे - तेरा वो गाना हमें बहुत अच्छा लगता है, जरा सुना।

कालिया - सुनो सरकार.....

"आज का वादा है, आज का नारा है। बाल

१३१

वर्षादिप २०१३-१४

मजदूरी को रोकना है,
सारे जन को साक्षर
बनाना है।
अंध:विश्वास को
मिटाना है, भ्रष्टाचार को
हटाना है।
वसुंधरा को हरी-भरी
करना है, मिट्टी का कर्ज
चुकाना है। शराब की
नशा छोड़ बरबादी को
रोकना है। कन्या भ्रूण-
हत्या कोमिटाना है।
प्रलोभन से दूर रहकर
मानवाधिकार जताना
है।

सच्चा प्रेम शाश्वत होता
है, इस रिश्ते को निभाना
है। भारत की चुनियाद
सच्चाई पर कायम है।
हम सब एक है। आज
का यही संदेश है। यह
आज का वादा है,
आज का नारा है।”

- घाडगे विकी
१२ वी कला

पहेलियां उत्तर -

- १) आकाश
- २) शतरंज
- ३) मेहनत
- ४) आँख
- ५) टेलीवीजन
- ६) माह के दिन रात

पहेलिया

- * एक थाल मोति से भरा सबके सिर पर औँधा धरा,
चारों ओर थाली फिरे पर मोति उससे एक न गिरे
- * युद्ध नहीं होता, पर लडते राजा और वजीर।
पैदल सेना आगे चलती बिना लिए समशीर।
- * सफलता है मेरा नाता खबराते मुझ से कर्म हीन।
संकल्प बिना मैं हूँ ऐसे जैसे जल बिन मीन।
- * आना भी खराब, बैठना भी खराब।
उठना भी खराब, बैठना भी खराब।
- * जो देता है प्रकाश हमें भटकने से बचाता
जीवन की हर राह पर उन्नति की ओर बढ़ाता।
- * यहरों बैठै सभा सजाए। स्वांग भरें और कथा सुनाए।
- * एक झडी में तीस डाली। आधी सफेद आधी काली।

- माने संग्राम
११ वी कला

जिंदगी में याद रखनेवाली बातें

- * इन तीनों को आदर से देखिए - माँ, बाप, गुरु
- * इन तीनों से प्यार कीजिए - वात्सल्य, धैर्य, शिष्टाचार
- * इन तीनों को अपने काबू में रखिए - जीव्हा, क्रोध, आशा
- * इन तीनों को गौरव दीजिए - धर्म, न्याय, विनय
- * इन तीनों को इकट्ठा कीजिए - अच्छी पुस्तके, अच्छे मित्र, अच्छा सदाचरण
- * इन तीनों का मन से कीजिए - भजन, भोजन, व्यायाम
- * इन तीनों को वश में रखिए - मन, इंद्रिय, सन्न
- * इन तीनों को लिए तैयार रहीए - दुःख, मृत्यू, नाश
- * इन तीनों को व्यर्थ मत कीजिए - समय, शक्ति, धन
- * इन तीनों के लिए जल्दबाजी मत कीजिए-व्यापार, शादी, यात्रा
- * इन तीनों को दूर रखिए - अन्याय, घमंड, देश
- * इन तीनों के लिए लडिए - देश, गौरव, सच्चा दोस्त

-कांबले करण किशोर
११ वी कला

डॉ. आंबेडकरजी के शिक्षा विचार

९९
शिक्षा के बिना
मानव का सही रूप
से उद्धार नहीं हो
सकता। प्रतिकूलता
में उच्च शिक्षा
हासिल कर डॉ.
आंबेडकरजी ने
भारत के नवनिर्माण
एवं विकास में
अपना योगदान
दिया है।
'भारत का
संविधान' जिसकी
आदर्श मिसाल है।

११

भारतरत्न डॉ. बाबासाहब
आंबेडकरजी की महानता उनके
आचार और विचार से सुसंगत है।
शिक्षा का अर्थ स्पष्ट करते हुए
डॉ. बाबासाहबजीने आदर्श शिक्षा,
आदर्श विद्यार्थी और आदर्श शिक्षक
के बारे में अपने विचार प्रकट किए।
उन्होंने दलित समाज की अवनति के
कारण का पता लगाया था। वह है,
दलितों की अशिक्षा। इसलिए उन्होंने
सामाजिक क्रांति के द्वारा दलित
बांधवों को शिक्षा का
महत्त्व प्रतिपादित किया।
डॉ. बाबासाहब
आंबेडकरजी के
अनुयायी दलित
साहित्यकारों ने इस पक्ष
का भी जोरदार समर्थन
अपने साहित्य के द्वारा
किया है।

शिक्षा का अर्थ -
"शिक्षा यह ज्ञान और
विवेक का सुन्दर संगम
है। ज्ञान का अगर
उपयोग नहीं हुआ तो
वह सिर्फ सुभोशित गहना

लगेगा।" शिक्षा केवल अक्षर
पहचान नहीं बल्कि उससे ज्ञान
संपादन करना, मनन करना और
उसका उपयोग समाज हित के लिए
करना। ज्ञान तो दूध और तलवार के
समान होता है। उसके लिए ज्ञान को
शील की आवश्यकता है। शिक्षा के
बिना मानव का सही रूप से उद्धार
नहीं हो सकता।
शील ही सबसे बड़ा धन -
डॉ. आंबेडकरजी के मतानुसार

११
वर्षापूर्वक २०१३-१४

केवल विद्याप्राप्ति से व्यक्ति महान नहीं बनता। परन्तु विद्या के बिना व्यक्ति की प्रगति असंभव है। व्यक्ति को महान बनने के लिए विद्या के साथ चरित्रवान भी होना चाहिए। सुशिक्षित और उच्च शिक्षा प्राप्त व्यक्ति के पास किसी को कैसे धोखा देना है और धोखा देने के लिए उनके पास युक्तिवाद होने के कारण वह सच का झूठ और झूठ को सच करते हैं। “जिसके पास विद्या है, परन्तु शील नहीं तो वह व्यक्ति विद्या लायक नहीं है। ढोंग करने के लिए बुद्धि और चातुर्य की जरूरत होती हैं। उसके साथ सदाचार होगा, तो वह सही अर्थ से सुशिक्षित होगा।

शिक्षादान एक पवित्र कार्य- दुसरों को शिक्षा देना एक पवित्र कार्य है। प्राचीन काल से लोग भगवान से भी गुरु को श्रेष्ठ मानते हैं। मानव का सर्वांगीण विकास और राष्ट्र को प्रगतिशील बनाने में शिक्षक का स्थान महत्त्वपूर्ण है। शिक्षकों के बारे में विद्यार्थियों के मन में अनंत श्रद्धा होनी चाहिए। शिक्षा संस्था में पवित्रता का अभाव और शिक्षकों के दोषों के कारण शिक्षा क्षेत्र प्रभावहीन हो गया है। इसलिए शिक्षक यह मन से उदार समानता पर विश्वास

रखनेवाला होना चाहिए। निष्पक्ष और उदार अंतःकरण का शिक्षक राष्ट्ररूपी रथ का सारथी है। शिक्षक यह कौन और कैसा होना चाहिए। यह एक महत्त्वपूर्ण प्रश्न मानना चाहिए।

राष्ट्रनिर्माण में शिक्षा का महत्त्व - विज्ञान युग स्पर्धात्मक युग होने के कारण उसमें सफल होने के लिए मानव रात-दिन प्रयास करता है। वर्तमान में हमारा देश अनाचार में डूब गया है। “शिक्षा ही मानव की शान, अभिमान है।” मनुष्य का मनुष्यपन गुम हो गया है। इन सब पर उपाय है संस्कारयुक्त शिक्षा। लेकिन हमारे देश के अशिक्षित अभिभावकों के हाथों से यह काम होना असंभव है। इसलिए शिक्षकों पर बहुत बड़ी जिम्मेदारी है। इस क्षेत्र में काम करनेवाला शिक्षक निपक्षपाती, निष्ठावान और उदार मन का होना चाहिए। प्राथमिक शिक्षा क्षेत्र को शिक्षा क्षेत्र का महत्त्वपूर्ण घटक समझकर उसकी ओर विशेष तौर पर ध्यान देना चाहिए। उत्तम कारीगर के रूप में शिक्षक को प्राथमिक शिक्षा का कार्य करने में सर्वसंपन्न होना चाहिए। शिक्षक सिर्फ विद्वान ही नहीं

बल्कि उसकी वाणी तथा आचरण भी शुद्ध होना चाहिए। वह कुशाग्र बुद्धि, विनम्र होना चाहिए। अपने विषय को मनोरंजक बनाने की क्षमता उसमें होनी चाहिए। बाह्य वर्ग के ज्ञान का संगोपन एवं संवर्धन करना चाहिए। इस पारंपरिक कल्पना को डॉ. अंबेडकरजीने जन्म दिया। पाठशालाएँ उत्तम नागरिक निर्माण करने के कारखाने हैं। डॉ. अंबेडकरजी ने शिक्षक और प्राध्यापकों की सुरुचि प्रकृति और निष्क्रीयता का विश्लेषण किया है। क्योंकि वे स्वयं एक उत्तम प्राध्यापक थे। “संशोधक वृत्तिवाला प्राध्यापक सही आदर्श बन सकता है।” ऐसा उनका मानना था। शिक्षक का ज्ञान वही होता है, जो मनुष्य को सच्चे मार्ग पर अग्रसर बना देता है। अतः समाज के नवनिर्माण में एवं विकास में शिक्षका बहुत ही महत्त्वपूर्ण योगदान होता है। मनुष्य में जो संपूर्णता गुप्त रूप से विद्यमान है, उसे प्रत्यक्ष करना ही शिक्षा का कार्य है।

- करण किशोर कांबळे

११ वी कला

वीर जवान

मेरा देश है, वीर जवानों का।
जिसका झंडा है, प्रतिक एकता का।
यह सम्मान है, भारत माता का।
यहाँ वास है, साधू-संतों काथ
मेरा भारत वीर जवानों का।
देश में पवित्र सरिताएँ बहती हैं।
वही देशवासियों की प्यास बुझाती हैं।
मेरे देश की संस्कृति वैशिष्ट्यपूर्ण कहलाती है।
पूर्वजों की याद दिलाती हैं।
हमें नाझ है, इसी संस्कृति का।
मेरा भारत वीर जवानों का।
देश का नागरिक जब भी जोर लगाता है।
पत्थर भी पानी बन जाता है।
उजाला वही पाता है।
जों बत्ति जलाता रहता है।
सोचो खुद विपत्तियों पर छाने का।
मेरा भारत वीर जवानों का।

- यादव नीलेश हरिबा

११ वी कला

सच्चा इन्सान

रुक न तू, थक न तू, समय अब भी बाकी है,
अंधेरा मिटाने को जलता दिया काफी है।
जीवन में हर तूफान का सामना करो।
कामयाबी की मंजिल तुम हासिल करो।
झूठ को तुकराओ, सत्य को अपनाओ।
विश्वास के बल पर आगे बढ़ते चलो।
जीवन एक संघर्ष है, सामना करो।
हार में ही जीत है, खुद पर यकीन करो।
विपत्ति से मुँह मोड़ना कायरता है।
काँटों में राह बनाके चलना ही जिंदगी है।
कोशिश करना तुम, पत्थर भी पानी बन जाएगा।
मर मिटने का साहस रख, सच्चा इन्सान कहलाएगा।

-कु. शिंदे कोमल

११ वी कला

बहादुरीय २०१३-१४

यथार्थ बोध

किसान जमीन बेच के बैंक का कर्ज चुकाते हैं।
सारे के सारे ये पैसे घोटालों में चले जाते हैं।
लेकर विदेशों से कर्ज ये देश को बेच रहे हैं।
दलाली के पैसों पर ये अपनी रोटी सेक रहे हैं।

राम के नाम को भी बदनाम कर रहे हैं।
रावण से भी बढ़के बुरा काम कर रहे हैं।
इच्छाधारी बनके बलात्कार कर रहे हैं।
हिंदू धर्म का ये तिरस्कार कर रहे हैं।

नेताओं की कुर्सी है उनके प्राणों से भी प्यारी।
चाहे कटे, मरे, जनता मेरे देश की सारी।
एक पार्टीवाले मंदिर का मामला भड़का देते हैं।
दूसरी पार्टीवाले आरक्षण का चक्र चला देते हैं।

नहीं मिली नौकरी, बेकारी की बात है।
बेरोजगारी में यारों मत पूछो क्या हालत है।
नौकरी और छोकरी दोनों की ये बात है।
चार दिन की चाँदनी फिर अंधेरी रात है।

गरीबी से आटा गीला रहेगा,
जनता का जब ढीला रहेगा।
गुंडागर्दी बढ़ती रहेगी,
रोटी के लिए जनता लड़ती रहेगी।
नेताओं का भाषण चलता रहेगा,
गरीब गरीबी से मरता रहेगा।
गोदामों में अनाज सड़ता रहेगा,
जमाखोरों का बाजार बढ़ता रहेगा।

कब तक चलेगा ये अंग्रेजों का सिलसिला
जजसाहब अब आपही कीजिए कुछ फैसला।
हिंदुस्तान में बह रही अंग्रेजों की बीमारी।
हिंदी सभ्यता पे अंग्रेजी कल्चर भारी।
दौलत की अँधी दौड़ में मानवता को जगह कहा है?
सबसे शांतिर आदमी ही पुरस्कार शांति का पाता है।

-कु. कांबले कोमल

१२ वी कला

थोरो शायरी

* तरसती नजरों ने हर पल आपका दीदार माँगा।

जैसे अमावस ने हर रात चाँद माँगा।

रूठ गया वो खुदा भी हमसे, जब हमने

हर दुवा में आपका साथ माँगा।

* चंद धमाकों से दिल्ली नहीं हिलेगी,

अगर हिलेगी तो तब हिलेगी

जब दीवाली को इद गले मिला लेगी।

* यू तो जीने के लिए लोग जिया करते हैं।

लाभ जीवन का फिर भी नहीं लिया करते हैं।

मौत से भी पहले मरते हैं हजारो लोग।

लेकिन जिंदगी उनकी है,

जो मरके जिया करते हैं।

* ठुकराएका तुझे हर एक इन्सान।

लेकिन उपरवाला बड़ा है मेहरबान।

होती है यहाँ पल-पल नाइन्साफी।

नाराज न हो, खुदा है बड़ा इन्साफी।

* किनारों कभी आपस में नहीं मिलते।

एक दिन में फूल दो बार नहीं खिलते।

यूँ ही मिलने को तो मिल जाते है लोग हजारो,

मगर दिल से चाहनेवाले रोज नहीं मिलते।

* शबनम में कब तक फूल खिलें,

जब तक बरसात न हो।

खत से कब तक दिल भरें,

जब तक मुलाकात न हो।

-कु. शेख अनिसा

१२ वी कला

For oft, when on my Coach I lie,
In Vacant or in pensive mood,
They flash upon that inward eye,
Which is the bliss of Solitude;
And then my heart with Pleasure fills,
And dances with the daffodils.

- **William Wordsworth**

English Junior College Section

Section Editor

Prof. S. U. Patil

Head, Jr. English Deptt.

INDEX

- **LED LIGHTS /**
Chikane Somnath /
11th Science 140
- **RAJIV GANDHI /**
Apte Madhavi R. /
11th Commerce 142
- **THOUGHTS /**
Pawar Omkar N. /
11th Science 142
- **THE MICHAEL JACKSON /**
Bhosale Narendra G. /
11th Commerce 144
- **THE UNWISE BEGGAR /**
Dighe Priyanka /
12th Science 144
- **Great Scientist**
MARIE CURIE /
Ozardw Priyanka/
11th Science 145
- **NOT FAILURE,**
BUT LOW AIM IS CRIME /
Miss. Jadhav Archana /
11th Science 146

LED lights

A lighting Option for Rural Area

“

LED's are actually Semi Conductor devices that lights by exciting a material with a small electric current

”

INTRODUCTION :-

Today thousands of villages do not have power. Although 85% of villages nationally are electrified, the extension of the electrical grid reaches less than 30% of rural homes. Furthermore, these homes with electricity suffer unreliable and inconsistent supply and there are losses to tune of 50% or even more mainly due to lack of knowledge of energy efficiency and its cost. There are no options to achieve the target of electrification of every home. This topic discusses the concept of LED (Light emitting diode) lighting for rural sector, its advantages and compatibility with the system with LED lighting,

energy consumption can be reduced by about 80 - 85%. This will help us in designing a more compact and user friendly lighting system.

What Is AN MED?

An LED contains a chemical compound that gives off light when an electric current passes through it. There are no filament inside that produces light by heating something LED's are actually semiconductor devices that emit light by exciting a material with a small electric current. This is way LED's do not get hot. LED's have several advantages over conventional in-condescent lamps.

1. They have no Filament that burns out, so they last much longer.
 2. Their small polastic bulb makes them more durable.
 3. They also fit more easily into modern electrical and electronic.
- The main advantage of

वर्षा २०२३-२४

LED's is the efficiency. In a conventional incandescent lamp the light - production process involves generating a lot of heat.

Why LED's?

LED's represent the most efficient source of lighting available from traffic lights to luminescent signage to home lighting all over the globe energy efficient virtually unbreakable programmable, versatile and directional are just a few of the many benefits of LED's.

Some more advantages of White LED Based Lamps.

LEDs do dozens of different jobs and are found in all kinds of devices. Among other things, they form the numbers of digital clock's, transmit inFn from remote controls, light up watches and tell you when your applications are turned on.

1. They can be easily used as torchlight.

2. Recharging of battery needs to be done only for a period of 2 to 3hr. after every 3rd or 4 days of use.
3. Reliability of lamp system is very high, as less electronic components are used in the construction.
4. They do not produce radio frequency to interface with communication equipment of radio.
5. They are polarity protected, so it is hard to make an installation error.
6. They can be placed in an unfriendly environment - not easily breakable.

COMMON LED APPLICATIONS -

Just a few years ago LEDs were used merely for Indicator light applications. The advances in the technology have created a wide range of new applications-

- A) Traffic Light.
- B) Road Light
- C) Accent Lighting
- D) Back Lights
- E) Road Lights
- F) Indoor and Outdoor full colour displays.
- G) Emergency lighting etc.

SHORT COMINGS OF OTHER TYPES OF LAMPS OVER LED's-

Ordinary bulbs, TLS (Tube lights) and CFLs (compact fluroscent lamps) are presently used in the most of the homes. The lamps have the following shortcomings.

1. Blackening of lamps after some period of use.
2. No certainty of the useful burning life of TL or CFL.
3. Replacement cost of TLS or CFL lamp is higher.
4. Obtaining electronic components of the CFL and TLS repair / replacement is not easy.

CONCLUSION -

From the research above it seems clear that the option of LED lighting for rural sector is one of the most energy-efficient user friendly economical. This will bring the New era lighting to those 17500 villages that are still away from eve a light sources.

- Chikane Somnath
11th Science

बहादुरीय २०१३-१४

RAJIV GANDHI

My favourite leader

“ He endeavoured to eliminate corruption. He greatly extended government support for Science and Technology & associated industry.

”

Rajiv Gandhi, the Sixth Prime Minister of India is my favourite leader. He was born on 20th August 1944. His grandfather, Pandit Jawaharlal Nehru was the first Prime Minister of Independent India. His mother, Indira Gandhi was the first woman Prime Minister of India. However, In spite of being born in political family, Rajiv Gandhi did not show much interest in Politics & focused on becoming a Professional Pilot. He worked for Indian Airlines as a Pilot. His younger brother Sanjay developed an interest in Public Administration & Politics. After his

brother, Sanjay's untimely death, Rajiv Gandhi was persuaded

to enter Politics. After the assassination of his mother Mrs. Indira Gandhi, the then Prime Minister. The Congress leaders favoured Rajiv as her immediate successor. Rajiv Gandhi led the Congress party in 1984 General Elections. Under his leadership party registered amassing majority ever seen in Indian Parliament. At the age of 40, he became India's youngest Prime Minister.

As Prime Minister, Rajiv Gandhi endeavoured to eliminate corruption. He greatly extended government support for Science, Technology & Associated Industries & significantly reducing redtapeism, bureaucratic restrictions & Licence Raj. He decided to improve relationship with USA & strengthened economic & Scientific Co-operation with it.

Rajiv Gandhi becomes my favourite leader because of his two important policies he

वर्षाद्वितीय २०१३-१४

came with. The first deals with education. In 1986, he announced a National Policy on Education to Modernise & expand higher education programmes across India. He concentrated on the upliftment of the rural section of Society. The new policy called for "Special Emphasis on the removal of disparities & to equalise educational opportunities" especially for Indian Women, Scheduled Caste & scheduled Tribes communities. The N.P.E. also called for a "Child centred approach" in primary education & launched "Operation Black-board" to improve primary education nationwide. His second policy that I admire, deals with the Telecom Sector. He brought a revolution in the field of information technology & telecom. His efforts created MTNL in 1986 & his public call offices, better known as PCOs, helped to spread telephones in rural areas. Sam Pitroda, his school-mate in Oxford was the

technology advisory. Together they heralded the telecom revolution in India. This improvement in communication turns impacted on Ordinary Peoples' access for Water, Literacy & more. Today, we stand where we are in the telecom industry because of this decisions. I know that there are several controversies attached to Rajiv Gandhi name. However, I firmly believe that he put India on telecom map. I wish we have more leaders like him. His progressive approach with foresight. Only then will India lose her tag of being a 'developing' country & become a 'developed' country.

- Apte Madhavi R.
11th Commerce.

THOUGHTS

- * There is no next time. It is now or Never.
- * It is easy to heat but it is healthy to love.
- * What beautiful is not always good. But What is good is always beautiful.
- * A little learning is a dangerous thing.
- * The bad workman never gets good tool.
- * A barking dogs is often more useful than a sleeping lion.
- * A book. like a land scape, is a state of consciousness varying with readers
- * A child is not a vase to be filled, but a fire to be lit.
- * Always the dullness of the fool is the whetstone of the wits.
- * Native ability without education is like a tree without fruit.
- * Arise, Awake and Stop not till the goal is reached.
- * Discussion is an exchange of knowledge; Argument is an exchange of ignorance.
- * Action speaks louder than words.

- Pawar Omkar N.

11th

THE MICHAEL JACKSON

“ He not only won the hearts of many but also acquired a permanent place in their hearts. His Own style of dancing and singing made him the king of Pop

”

'I'm starting with the man in mirror. I'm asking him to change his ways.'

These lines by Michael Jackson frequently referred to as "The king of Pop" have become a world hit.

The life of a Superstar at the age of 5 and become a star at just 12 would really be a unique one.

MJ was born on 29th August 1958 as a son of Joseph & Katherine Jackson in Glary, Indiana in USA.

The early years of his life were difficult for him, but they seemed to dissolve behind when MJ got a lead-

ing role as a performer with his Jacksons brothers, when he was only five years old. Later, these brothers took up the name the Jackson.

MJ released his first solo album "Got to Be" in 1972 at the age of twelve years.

In 1976 he rejoined his Jacksons brothers.

In 1979, MJ released the album "Off the Wall" which made him a superstar of the world. The Song 'Don't stop Till you Get Enough' from the same album is remembered even today. Then, he covered his name among world's best stars after the

release of the music video 'Thrilled.' He won eight grammies in a siingle year for the video.

Michael Jackson was a unquie figure world-wide.

He not only won the hearts of many but also acquired a permanent

बालाद्वीप २०१३-१४

place in their heart. His own style of dance and singing made him 'The king of Pop.' Meanwhile, Michael suffered from vitiligo, a skin disease developing white patches on the skin. So, MJ got plastic surgery done & transformed his skin into white to hide disease. Many people misunderstood this. Returning back to his career, Michael released some more albums and secured him worldwide fame. Those were dangerous in 1991, Bad in 1987, History in 1995, Scream in 1995 and The Invincible

in 2001. His style of dance was never seen once that included the mouth-walk, the robot dance. His singing style was a blend of pleasant voice, controlled voice with hiccup and the sound of 'aow' that he practised from his childhood. His children regard him as 'The Dad in the world.' They say he gave them all they wished for and very well balanced his family and career. MJ even acted in short films called 'Rock Films' like, The Wiz in 1978, Michael Jackson's

Ghosts, Michael Jackson's This in it in 2009. But people all over the world were shocked by this sad news and this sad news is MJ was died in 25th June 2009 at the age of 50 in Los Angeles, California, USA. Many well-known stars paid their reverent homage to the king. Websites were flooded with tribute by fans. Though they say, one who takes birth has to die, MJ is immortal by his work.

- **Bhosale Narendra G.**
11th Commerce

The Unwise Beggar

Once there was a beggar,
He used to beg everyday and after
somedays his pot was full of flour.
One day, lying on the bed, he saw
the pot full of flour and a chain of
thought began in his mind. He
thought if there would be famine in
the country,
I would sell the flour to the people
and
I would get money with the money
I would marry. After the marriage,
I would have a son. He would

come to me playing.
Then I would call my wife and
I would be angry and
I would kick her.
With that the beggar kicked in
reality and the pot full of flour
broke and the flour fell on him
and he became snow white.
He came on his conscience and
knew that he had lost everything
and remained a beggar all the
time.

- **Priyanka Dighole**
12th Science.

Great Scientist 'MARIE CURIE'

(1867-1934)

८८

Marie Curie was first woman in the world Who won two Nobel Prizes. She lived and died for radio activity.

९९

Marie Curie was born on 7 Nov. 1867 in Soviet Russia. Her father is Irene Joliot Curie. She was graduated with a gold medal in 1883. In her life first she took up odd jobs that of tutor and governess to earn extra money. In 1891 she moved to France. In 1893 she was awarded a master's degree in Physics. Pierre, who was instructor at the school and he Co-operated Marie for her research work. In 1898 while working on mineral pitch blende, they discovered a new element which was radioactive. They named it Polonium. She is responsible for coining the

'radioactivity'. Later in the same year, they discovered another element named as Radium. In 1903 She was awarded doctorate degree from university of Paris. In the same year she and her husband Pierre awarded a Nobel Prize in Physics for their work on radiation Phenomena. In 1906 death of Pierre took place. In 1911 she was awarded second Nobel Prize in Chemistry for discovery of elements Polonium and Radium. In 1930 she was appointed as the member of international atomic weights committee. Marie Curie was the first woman ever to win Nobel Prize in two subjects. She is first female Professor at the university of Paris. Marie breathed her last on July 4, 1934 suffering from aplastic anemia due to prolonged exposure to radiation.

- Ozarde Priyanka
11th Science

वर्षादिपिच २०१३-१४

Not Failure, but Low aim is Crime

९९

Nothing is impossible in the world. What you need is high aim and strong Willpower..

९९

बहादुरीय २०१३-१४

Every one's life is a chain of event and it depends on him How to live the life. It means man is the architect of his fortune. But destiny (Karma) has no place in the success of life. It totally depends on him.

To be at the top of success, one must have high aim.

One should dream of high in life. If you set high dream & in attempting it if you do not succeed it is not your crime. To have a reasonable aim with no attempts & if you succeed it may be a crime. It shows that you have not utilised your hundred percent.

Along with high aim, you need also some other things.

Firstly you must work hard beside that you must have perseverance. High aim means high adversities or many ups and downs. We must have courage to face them with confidence.

I remember the story of two friends. Once they went into the mountains. One climbed the mountain and reached the top of the mountain and one could not, We just stood at the foot of the mountain.

He saw that his friend was enjoying the lush green beauty of nature all round.

It means that a man at the top enjoyed the beauty of nature due to his hardwork & constant efforts. A man at the foot of the mountain had no desire and was idle. He was unwilling to work hard.

We have many examples of such type Mark Inglis a man with prothetic legs scaled montain Everest. Michael Dell one of the richest person in America, from his early days, he had a high dream and he worked hard.

At the age of 17 he purchased the most lumosine BMW that car dealer was also surprised that a young man paying such s huge amount.

There are many such examples. Nothing is impossible in the world. What you need is high aim and strong will power besides that you must ready to work hard.

Wake up, stop not till the poal you reach.

- Miss Jadhav Archana

XI Science

संस्कृत

“सुन्दरोऽपि सुशीलोऽपि
कुलीनोऽपि महाधनः।
न शोभते विना विद्यां,
विद्या सर्वस्य भूषणम्।”

- संस्कृत शुभापितानीद्वयद्वय

कनिष्ठ संस्कृत विभाग

संपादक

सौ. भोरे एम. ए.

संस्कृत विभाग प्रमुख

अनुक्रमः

- * संगणकोऽहं वदामि/
शिंदे पूजा दादासो /
११ वी सायन्स १४९
- * गुणाः पूजास्थानम्/
गडकरी ऐश्वर्या विनायक /
११ वी सायन्स १५०
- * मम अन्तरीक्षयात्रा/
गडकरी ऐश्वर्या विनायक /
११ वी सायन्स १५०

गणेशी तस्मिन् षष्ठिके

प्र. प्र. प्र. प्र. प्र.
प्र. प्र. प्र. प्र. प्र.
प्र. प्र. प्र. प्र. प्र.

संगणकोऽहं वदामि

९९

संगणकः
प्रमाद्याति
इति जनाः
वृथा
एवं वदन्ति।

११

अयि मानवाः एकविंशतितमे शतके
पदार्पणं कर्तुं युयमतीवोत्सुकोः।
शतकमिदं मम नाम्नैव प्रसिद्ध
भवेत्। सङ्गणकोऽहम्।
युष्माकमन्तीर क्षयानानि अन्तरिक्षे
संचरन्ति, अन्यग्रहान् अपि
गच्छन्ति। तदर्थं प्रमादरहितं परिपूर्णं
गणन आवश्यकम्
तादृशगणनायाहमे वालम्, न
कोऽपि मानवाः। अन्तरिक्षमिवं यूयं
महासागराणां पारं गच्छथ। तत्रापि
साहय्यंयच्छामि अहम्। कदाचित्
गगनं मेघावृतं भवति,
विमानचालकः मार्गं द्रष्टुं न
प्रभवति, तदा तस्य मार्गदर्शको
भवाम्यहम्। विमानचालकः नमिव
नौकाचालकानापि दक्षं मित्रग्रहम्
रुग्णालयेषु रोगचिकित्सां सूक्ष्मतया,
सम्यक्तथा च कर्तुं चिकित्सकैः
मम साहाय्यमपेक्षाते।
नूनं यन्त्रमानवरूपेणाहं युष्माकं
महानसुहृद् भवामि। कुत्रचित्
अत्युष्णतान कुत्रचित् अतिशैत्यम्।
कुत्रचित् रवनिषु प्राणवायोरभावात्।
मानवैः कार्यकरणं दुष्करं भवति।

यत्र युष्माकमगतिः तत्र मम लिलया
संचारः।
केवल गणितशास्त्रे एवं मम रूचिः
इति न मन्यध्वम्। काव्यं करोमि,
गीतानि व्यायमि, चित्राङ्गि
अलिखामि च। बालाः मम मित्राणि
तैः सह क्रीडाम्यहं, तान् विनोद्यामि
च।
कुशलोऽनुवादकोऽहम्
विविधभाषासु अनुवाद कर्तुं
प्रभवाम्यहम् न जानामि युष्माकं
भाषाः। मम भाषा भिन्ना, तथापि
युष्माभिः सह संभाषेन अहं, किन्तु
मम भाषाया मम विशिष्टा भाषां
अवगन्तव्या युष्माभिः यदि मया
सह मित्र त्वम पेक्षयते।
व्याकरणशास्त्रेण सुबुद्धा
संस्कृतभाषा ज्ञातुं सुलभा इति मे
मतिः।
संगणकः प्रमाद्याति इति जनाः वृथा
एवं वदन्ति। यद्यपि मयि अपूर्णत्वं,
तथापि मानवहितायैव
बद्धपरिकरोऽहम्।

- शिंदे पूजा दादासो शिंदे
११ वी सायन्स

वाराणसी २०१३-१४

गुणाः पूजास्थानम्।

९९

गुणाः
पूजास्थानम्
गुणेषु न च
लिङ्गं न वयः
भारतभूमिः
नरत्नां खनिः।

११

भारत नैके गुणिजनाः अभवन् सन्ति : आंबेडकरः, रामानुजन्, इंदिरा
भविष्यन्ति अपि। भारतस्य गुरुत्वं : गांधी इत्यादयः भारतीयरत्नानि
तस्य गुणिभिः (गुणानुरागिभिः) जनैः : जगति प्रसिद्धानि अभवन्।
विश्वे प्रस्थापितम्। अस्माकं देशे : जनसामान्येषु गुणवज्जनाः
जन्मना ज्येष्ठत्वं कदापि न : नेतुः, अभिनेतुः अपेक्षया
अभिमतम्। ज्येष्ठत्वं सदा गुणैः एव : अधिकविश्वासाहोः भवन्ति।
उच्यते। प्राचीनकाले आदिकविः : भारतीयसंस्कृत्यामपि गुणस्य
वाल्मिकिः, महर्षिव्यासः, : महत्त्वमधिकम् उक्तम्। यथा हि,
कालिदासः, इत्यादयः स्वगुणैः : गुणाः सर्वत्र पूज्यन्ते,
श्रेष्ठत्वं (प्राप्तवन्तः) प्राप्नुवन्। : पितृवंशो निरर्थकः।
भारते गुणाः एवं पूजास्थानं भवति। : वासुदेवं नमस्यन्ति,
गुणेषु लिङ्गवयसोः भेदः न गण्यते। : वसुदेवं न मानवाः।
अतः एवं भारते झाशीराज्ञी :
लक्ष्मीदेवी, संत ज्ञानेश्वर, :
भगतसिंहः, डॉ.बाबासाहेब :
- गडकरी ऐश्वर्या विनायक
११ वी सायन्स

मम अन्तरीक्षयात्रा

- * अहं 'नासा' इति संस्थायाम् अवकाशसोधकः अस्मि।
- * अस्माकं संशोधकचमोः ध्येयम् एवं मंगलग्रहसंशोधनम् अस्ति।
- * अहं अस्याः योजनायाः प्रमुखः अस्मि।
- * मम सहकारिभिः सह अवकाशयानेन मङ्गलग्रहं गन्तुं सिद्धः अस्मि अहम्।
- * अद्य अस्माकम् अवकाशयानं मङ्गलग्रहं गन्तुं सिद्धम् अस्ति।
- * यानम् उड्डानं करोति।
- * बहुसमयानन्तरम्, अस्माकं यानं मंगलग्रहे अवतरति।
- * वयं तत्र भूशं संशोधनं कृतवन्तः।
- * अधुना वयं पृथ्वीं प्रति गमनाय सिद्धाः।
- * अस्माकं यानं तु वेगेन गच्छन्त अस्ति।

- गडकरी ऐश्वर्या विनायक
११ वी सायन्स

कनिष्ठ विभाग वार्षिक अहवाल

सन २०१३-२०१४

जिमखाना विभाग

ज्युनियर जिमखाना विभागाचा अहवाल म्हणजे महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांनी जिद्द, मेहनत व चिकाटी तसेच धैर्याने विविध खेळात जिल्हा, राज्य, राष्ट्रीय पातळीवर उमटविलेला आपल्या कर्तृत्वाचा ठसा. त्याद्वारे महाविद्यालयाची नावलौकिक सर्वदूर पोहोचला आहे.

आपल्या महाविद्यालयाच्या कबड्डी संघाने जिल्हास्तरावर उपविजेतेपद मिळविले. बास्केटबॉल संघाने तालुकास्तराचे विजेतेपद मिळवतानाच जिल्हा स्तरावर उपांत्यपूर्व फेरीपर्यंत धडक मारली होती.

क्रिकेटमध्येही महाविद्यालयाच्या संघाने कौशल्य व डावपेचांचा योग्य वापर करित जिल्हास्तरावर सेमीफायनलपर्यंत मजल मारली.

मुलींच्या कबड्डी संघाने सातत्यपूर्ण खेळाचे प्रदर्शन करित तालुकास्तरावर सेमीफायनलपर्यंत धडक मारली. सन २०१३-१४ या वर्षात विविध खेळात खेळाडूंनी मिळविलेले प्रावीण्य पुढीलप्रमाणे -

* **शिकई-मार्शल आर्ट** -तेजस यादव या खेळाडूची या खेळात राष्ट्रीय स्तरावर तर पूजा चव्हाण हिची राज्यस्तरीय संघात निवड झाली.

* **किक-बॉक्सिंग** -परभणी येथे झालेल्या राज्य स्पर्धेसाठी संकेत फरादे या खेळाडूची निवड झाली.

* **बास्केटबॉल** -महाविद्यालयाच्या अभिषेक शिंदे व अभिषेक तिगाली या खेळाडूंची राज्यस्तरीय संघात निवड झाली.

* **फुटबॉल** -रवींद्र जाधव या खेळाडूची राज्य-स्तरीय संघात तर अभिजीत बर्गेची विभागीय स्तरावर निवड झाली.

* **जलतरण** - शुभम घाडगे, अक्षय शेळके, रविराज कदम व आकाश शेळके यांच्या संघाने कोल्हापूर येथील विभागीय स्पर्धेपर्यंत मजल मारली.

* **योगा** - अनिकेत कुंभार या खेळाडूने खेड येथील विभागीय स्पर्धेपर्यंत मजल मारली.

* **आर्चरी** - कु. केतकी गोसावी या विद्यार्थिनीची वाई येथील विभागीय स्पर्धेसाठी निवड झाली.

* **वेटलिफ्टिंग** - साहील बागवान या खेळाडूची त्याने केलेल्या चमकदार कामगिरीमुळे पाटण येथील विभागीय स्पर्धेसाठी निवड झाली.

* **शूटिंग** - प्रवीण साळुंखे, मयूर जाधव, राकेश साळुंखे यांनी अचूक नेम साधत कोल्हापूर येथील विभागीय स्पर्धेत आपला ठसा उमटविला.

* **सायकलिंग** -विशाल नावडकर व ऋतुजा पवार यांची कोल्हापूर येथील विभागीय स्पर्धेसाठी निवड झाली.

* **कुस्ती व ज्युदो** - दत्तात्रय सुळ, शुभम साळुंखे व वैभव सरक या मूलांनी महाविद्यालयाच्या परंपरेला शोभेल अशी कामगिरी केली.

* **बॉक्सिंग** -कु. पूजा पवार हिची सातारा येथील विभागीय स्पर्धेसाठी निवड झाली तर तेजस यादव या खेळाडूची धुळे येथील राज्यस्तरीय स्पर्धेसाठी निवड झाली.

* **अॅथलेटिक्स** - ४ X १०० मी धावणे यामध्ये काजल पूरीगोसावी, हर्षला साबळे, पूजा राजे, निशिगांधा भंडारे यांच्या संघाने तालुकास्तरावर प्रथम क्रमांक मिळविला तर आदित्य शेडगे व वैभव सरक यांनी अनुक्रमे लांब उडी व हातोडा फेक या खेळात

४१-२०१३-१४
ब्रह्मदेव २०१३-१४

तालुकास्तरावर प्रथम क्रमांक मिळविला. महाविद्यालयाच्या सर्व खेळाडूंना हे यश संपादन करण्यासाठी प्राचार्य डॉ. आर. व्ही. शेजबळ यांचे संपूर्ण पाठबळ व प्रोत्साहन नेहमीच मिळते. त्यांनी दिलेल्या कौतुकाच्या शाबासकीची थाप यामुळे खेळाडूंचा उत्साह वाढून ते अधिकाधिक चांगली कामगिरी करण्यासाठी सज्ज होतात. तसेच

महाविद्यालयाचे सहकारी प्राध्यापक व प्रशासकीय सहकारी यांनीही दिलेल्या बहुमोल सहकार्याने जिमखाना विभागाचा आलेख दरवर्षी चढता राहिला असून तो यापुढेही चढताच राहील याची खात्री आहे.

- प्रा. व्ही. व्ही. भोई
ज्युनियर जिमखाना प्रमुख

सायन्स विभाग

सन २०१३-१४ या शैक्षणिक वर्षातही या विभागाने १२ वी बोर्ड परीक्षेच्या उत्कृष्ट निकालाची परंपरा कायम राखली आले. या वर्षी या विभागाचा निकाल ९६% लागला असून अनेक विद्यार्थ्यांना राष्ट्रीय व राज्य स्तरीय CET परीक्षेद्वारे नामवंत अभियांत्रिकी महाविद्यालयात प्रवेश मिळाला आहे. हेरंबराज नलवडे या विद्यार्थ्यांची मद्रास येथील एसआरएम विद्यापीठात B-Tech-Aerospace engineering या कोर्ससाठी निवड झाली असून तो Physics - Olympiad परीक्षेतही तो पास झाला आहे. 'बहादुरीय पॅटर्न' अंतर्गत १२ वीच्या विद्यार्थ्यांसाठी ५५ दिवसांचा वासंतिक वर्ग, अभ्यासात कमकुवत विद्यार्थ्यांसाठी Remedial Coaching Course (Progressive Batch), बोर्ड अभ्यासक्रमासोबतच JEE व MH-CET परीक्षांच्या अभ्यासक्रम इ. विविध उपक्रम राबविले जातात. फिजिक्स, केमिस्ट्री, मॅथ्स व बायॉलॉजी या विषयांची JEE व MH-CET परीक्षेसाठी पुस्तके प्राध्यापकांनी तयार केली आहेत. १२वीच्या विद्यार्थ्यांसाठी विविध विषयावर तज्ज्ञ व अनुभवी प्राध्यापकांची व्याख्याने आयोजित केली जातात. चालू शैक्षणिक वर्षापासून इ. १२ वीच्या विद्यार्थ्यांच्या पालकांना त्यांच्या पाल्याचे मार्क SMS द्वारा पाठविण्याचा उपक्रम चालू केला असून वर्षभरात

किमान चार पालक मेळावे आयोजित करून पालकांना योग्य ते मार्गदर्शन केले जाते. संस्था-पातळीवरही सायन्स विषयांच्या प्राध्यापकांसाठी त्या त्या विषयाच्या एकदिवसीय कार्यशाळांचे आयोजन करण्यात आले.

चालू शैक्षणिक वर्षापासून प्रथमच महाविद्यालयाच्या वार्षिक पारितोषिक वितरण समारंभात ज्युनियर विभागाला सहकार्याध्यक्षपद देवून सहभागी करण्यात आले. प्रा. एन. एम. कारभारी यांनी चालू वर्षी सहकार्याध्यक्ष म्हणून काम पाहिले.

शैक्षणिक अभ्यासाबरोबरच Maths Olympiad, विविध निबंध, वक्तृत्व स्पर्धा, करियर मार्गदर्शन व्याख्याने, स्टाफ अॅकॅडमी मार्फत विविध विषयांवर प्राध्यापकांसाठी व्याख्याने अशा विविध उपक्रमांचे आयोजन करण्यात आले.

यासाठी मा. प्राचार्य डॉ. आर. व्ही. शेजबळ व ज्यु. सायन्स विभागातील सर्व प्राध्यापकांचे व प्रशासकीय सहकार्यांचे मोलाचे मार्गदर्शन व सहकार्य लाभले.

- प्रा. एन. एम. कारभारी
ज्यु. सायन्स विभाग प्रमुख

कला व वाणिज्य विभाग

सन २०१३-१४ या शैक्षणिक वर्षात या विभागा-
मार्फत विविध उपक्रम राबविण्यात आले.
दि.११ व १२ जून २०१३ रोजी एच.एस.सी. बोर्ड,
कोल्हापूर यांच्यातर्फे इ. १२ वी इंग्रजी व मराठी
विषयाच्या पुनर्रचित अभ्यासक्रमावर दोन दिवसीय
जिल्हास्तरीय उद्बोधन वर्ग पार पडला. प्रा.एस. यु.
पाटील व प्रा.सी. ए. पाटील यांनी समन्वयक म्हणून
जबाबदारी पार पाडली. दि.६ व ७ जून रोजी विभागीय
स्तरावर प्रा.कोळी बी.एस.(भूगोल) व जिल्हा-
स्तरावर प्रा.राम पाटील (इंग्रजी), प्रा.कांबळे यु. एच.
(समाजशास्त्र), प्रा.कोळी पी. डी. (पर्यावरण शास्त्र)
व प्रा. भोई व्ही. व्ही. (शा. शिक्षण) यांनी
विषयतज्ज्ञ म्हणून मार्गदर्शन केले तसेच या
विभागातील ११ ज्येष्ठ प्राध्यापक विविध ठिकाणच्या
उद्बोधन वर्गात प्रशिक्षणार्थी म्हणून उपस्थित राहिले
शासनाने निर्गमित केलेल्या नियमावलीनुसार इ. ११
वी प्रवेश प्रकिया शांततेने व सुरळीतपणे पार पडली.
महाविद्यालयात इ.११वी कला शाखेच्या ३ व
वाणिज्य शाखेच्या २ अनुदानित तुकड्या आहेत.
प्राचार्यांच्या मार्गदर्शनाखाली गतवर्षीप्रमाणेच एकूण
६२ शाळांना भेटी देवून 'प्रज्ञावंत शोध मोहीम'
राबविण्यात आली.
चालू शैक्षणिक वर्षात इ.१२वी कला शाखेचा
निकाल ५३.०४% व वाणिज्य शाखेचा निकाल
६६.५% लागला. कला शाखेत कु. शेळके पूजा
७७.३३% तर कु.सनावते अश्विनी ७६.३३% गुण
मिळवून पहिल्या आल्या. हा निकाल संस्थेच्या
विद्या-समितीला विषयनिहाय पाठविण्यात आला.
निकाल व गुणवत्ता वाढीसाठी जादा तास, जानेवारीत
तज्ज्ञ विषय शिक्षकांची व्याख्याने तसेच प्रत्येक
विद्यार्थ्या-कडून बदललेल्या अभ्यासक्रमावर
आधारित सर्व विषयाच्या प्रश्नपत्रिका सोडवून घेणे
इ. उपक्रम राबविले गेले.
दि. २९/७/२०१३ रोजी डॉ. संदीप श्रोत्री व
प्राचार्यांच्या हस्ते गुलाब पुष्प, पुस्तक संच व गणवेश
देवून इ. ११ वी प्रवेश घेणाऱ्या नवागतांचे स्वागत
करण्यात आले.
दि.१४/८/२०१३ रोजी विद्यासमिती आयोजित इ.
१२ वी इंग्रजी विषयाच्या पुनर्रचित अभ्यासक्रमावर
एक दिवसीय उद्बोधन वर्गास प्रा. एस. यु. पाटील,
प्रा. राम पाटील व प्रा. एस.एन. पाटील उपस्थित
होते.
एच.एस.सी.बोर्ड, कोल्हापूरतर्फे प्रथमच दि.२५/
९/२०१३ ते १७/१०/२०१३ या कालावधीत
ऑक्टोबर बोर्डाच्या परीक्षा सुरळीतपणे पार पडल्या.
प्रा. आर. डी.यादव यांनी केंद्रसंचालक म्हणून काम
पाहिले. प्रा. कुलकर्णी व प्रा. राम पाटील यांनी
मार्गदर्शन केले. दि.१९ नोव्हे. २०१३ रोजी कोल्हापूर
बोर्ड अध्यक्ष मा. कांबळे व सचिव मा. गोसावी
यांनी महाविद्यालयावर घेणारा २४०० विद्यार्थ्यांचा
ताण कमी करण्यासाठी केंद्रातर्गत शाळाप्रमुखांची
सह विचार सभा आयोजित करून केंद्र विभागाणी
करून कॉलेजच्या अनेक दिवसांच्या प्रलंबित
मागणीला न्याय दिला. याबद्दल त्यांचे आभार.
चालू शैक्षणिक वर्षात संस्थेच्या क. महा. विद्या-
समितीने सोपविलेल्या इ.१२ वी भूगोल, समाज-
शास्त्र, मानसशास्त्र व रसायनशास्त्र या विषयांचे
पुनर्रचित अभ्यासक्रमाचे वार्षिक घटक नियोजन व
सत्र १-२ आणि पूर्वपरीक्षांच्या प्रश्नपत्रिका तयार
करण्यासाठी कार्यशाळांची जबाबदारी संबंधित विषय
प्रमुखांच्या सहकार्याने प्रा. सौ. गितांजली साळुंखे
यांनी प्राचार्यांच्या मार्गदर्शनाखाली पार पाडली.
विभागातर्फे मेरुलींग या ठिकाणी एक दिवसीय
वर्षासहल आयोजित करून विद्यार्थ्यांना खऱ्या अर्थाने

बालकवींच्या निसर्गवर्णनाची अनुभूती दिली. सहल विभागात हिरीरीने पुढाकार घेणारे प्रा. सी.ए. पाटील यांच्या २५ डिसेंबर रोजी झालेल्या अपघाती दुःखद निधनामुळे दोन दिवसीय कोकणदर्शन हिवाळी सहल रद्द करण्यात आली. महाविद्यालयातील सर्व प्राध्यापक तसेच प्रशासकीय कर्मचारी यांनी प्रा. पाटील यांच्या कुटुंबियांना तातडीची आर्थिक मदत म्हणून रु.२८,००० स्टाफ सेक्रेटरींच्या सहकार्याने दिली. इ. १२ वी निकाल व गुणवत्ता वाढीसाठी प्राचार्यांच्या अध्यक्षतेखाली दि.२३/९ व १८/१२/२०१३ रोजी 'शिक्षक-पालक मेळावे' आयोजित केले. दि. ११/९/२०१३ रोजी युईआय ग्लोबल एज्यु., पुणे मार्फत 'Learn to Lead' कार्यक्रमातर्गत 'जीवनातील यशात शिक्षणाचे महत्त्व' या विषयावर ३०३ विद्यार्थ्यांनी विविध भाषेतून आपले लेखी विचार मांडले. दि. ४/१०/२०१३ रोजी प्रजापिता ब्रह्मकुमारी ईश्वरीय विश्वविद्यालयाच्या युवा विभागामार्फत समृद्ध भारताच्या निर्मितीसाठी युवा वर्गाला व्यसन-मुक्ती, पर्यावरण जागृती व राष्ट्रीय एकात्मता याबाबत सुसंवाद व पथनाट्ये या माध्यमातून संदेश दिला. प्राध्यापक प्रबोधिनीतर्गत 'भारतीय संविधान गौरव दिनानिमित्त' दि. २६ नोव्हे. रोजी मा. माणिकराव अवघडे व दि. ६/१२/२०१३ रोजी डॉ. आंबेडकर निर्वाण दिनाचे औचित्य साधून 'भारतीय संविधान' या विषयावर प्रा.सौ.गितांजली साळुंखे यांची व्याख्यान आयोजित करून डॉ. आंबेडकरांना खऱ्या अर्थाने श्रद्धांजली अर्पण करण्यात आली. विवेकानंद जयंती सप्ताहात प्रभातफेरी,निबंध, वक्तृत्व व चित्रकला स्पर्धा, मा. एन. जी. गायकवाड यांचे व्याख्यान, संस्थामाता सुशीलादेवी साळुंखे यांना अर्पण केलेल्या 'मातृऋण' भित्तिपत्रिकेचे प्रकाशन आदी कार्यक्रमांचे आयोजन केले गेले. दि. १३/२/२०१४ रोजी जिल्हा रुग्णालय, सातारा आयोजित एक दिवसीय एचआयव्ही-एड्स

किशोरवयीन शिक्षण कार्यक्रमातर्गत कार्यशाळेस प्रा. कांबळे यु. एच. (समाजशास्त्र) व प्रा. पाटील एस. एल.(जीवशास्त्र) यांनी भाग घेतला. दि.२५/१/२०१४ रोजी 'मतदार दिनानिमित्त' शासन आयोजित जनजागृती रॅलीत कॉलेजच्या १०० विद्यार्थी, ५० विद्यार्थिनी व ७ प्राध्यापकांनी सहभाग घेतला. ९/२/२०१४रोजी शासकीय ग्रंथमहोत्सवास इ. ११ वीतील १०० विद्यार्थी व ५ प्राध्यापकांनी भेट दिली. शासनाकडून वेळोवेळी मागविण्यात आलेली सर्व प्रकारची माहिती देण्यासाठी सर्व सहकारी शिक्षकांनी कार्यालयास सहकार्य केले. महाविद्यालयास विभागातर्फे संगणक, प्रिंटर व कपाट देवून मा. प्राचार्यांच्या प्रेरणेने विभाग अद्यावत करण्याचा प्रयत्न केला. महाविद्यालयाचे कामकाज सुरळीत पार पाडण्यासाठी गैरवर्तन करणाऱ्या मुलांच्या पालकांना बोलावून शिस्त कमिटीमार्फत लेखी हमीपत्र घेवून समज देण्यात आली. यावर्षी या विभागातील ५ प्राध्यापकांचे प्रस्ताव निवडश्रेणीसाठी संस्था कार्यालयाच्या मंजूरीसाठी पाठविले गेले. चालू शैक्षणिक वर्षातील सर्व प्रकारची शैक्षणिक तसेच इतर सर्व कामे शैक्षणिक वर्षाच्या सुरुवातीला केलेल्या वार्षिक कार्यविभागणी व उपक्रमदर्शिकेतील कृती आराखड्यानुसार मा. प्राचार्यांच्या कुशल मार्गदर्शनाखाली प्रा. कुलकर्णी ए. एन. व इतर सर्व सहकारी प्राध्यापक व शिक्षकेतर कर्मचारी वर्गांच्या सहकार्याने सुरळीतपणे पार पाडली. गुणवत्ता विकास व दर्जा सुधारण्यासाठी यावर्षी संस्थेच्या विद्या-समितीने नव्याने सुरू केलेल्या सॅक मूल्यांकनासाठी उपयुक्त ठरेल.

- प्रा. राम पाटील
विभागप्रमुख

परीक्षा विभाग - कला व वाणिज्य

सन २०१३-१४ या शैक्षणिक वर्षात या विभागा-
मार्फत विविध परीक्षांचे आयोजन करण्यात आले.
इ. ११ वी व १२ वी कला व वाणिज्य वर्गांच्या
एकूण १०तुकड्यांमधील एकूण १००१ विद्यार्थ्यांच्या
घटकचाचण्या, सत्रपरीक्षा, पूर्वपरीक्षा, सराव परीक्षा
घेण्यात आल्या. तसेच भाषा विषयांच्या तोंडी परीक्षा,
पर्यावरण शिक्षण विषयाचे गुण आणि शारीरिक
शिक्षणाचे गुण विनाविलंब बोर्डाकडे पाठविले गेले.
परीक्षा विभागाचे कामकाज सुरळीत पार पाडण्यासाठी
सर्व सहकारी प्राध्यापक, परीक्षा विभागातील प्रा.
जी. एस. साळुंखे, प्रा. पोवार ए.जी व प्रा. भोई

व्ही. बी या सर्वांचे सहकार्य लाभले. तसेच ज्यु.
कला व वाणिज्य विभागप्रमुख प्रा.राम पाटील,
ज्येष्ठ प्राध्यापक कुलकर्णी ए. एन. आणि प्रशासकीय
कर्मचारी श्री.लाड, श्री. प्रदीप कांबळे, श्री. उवाळे
यांचे सहकार्य लाभले.

संस्थेच्या विद्यासमितीचे ध्येयधोरण व नियोजनानुसार
परीक्षेचे कामकाज पार पाडण्यासाठी प्राचार्य डॉ.
शेजवळ आर. व्ही. यांचे कुशल मार्गदर्शन लाभले.

- श्री. बी. एस. कोळी

परीक्षा विभागप्रमुख, कला व वाणिज्य

वक्तृत्व व निबंध स्पर्धा

सन २०१३-१४ मध्ये स्वामी विवेकानंद सप्ताहाच्या
निमित्ताने विवेकानंद व शिक्षणमहर्षी डॉ. बापूजी
साळुंखे यांच्या स्मृतिप्रीत्यर्थ व्याख्यानमाला व
भित्तिपत्रिकांचे उदघाटन व वक्तृत्व व निबंध स्पर्धेचे
आयोजन करण्यात आले. यात एकूण २२ स्पर्धकांनी
भाग घेतला. परीक्षक म्हणून प्रा. चिकमठ, प्रा.
भुटियानी, प्रा. जगताप यांनी काम पाहिले. प्रा. जी.
एस. साळुंखे, प्रा. ए. जी. पोवार, प्रा. पी. एन. हरनोळ,
प्रा. राम पाटील यांचे मोलाचे सहकार्य लाभले.

वक्तृत्व स्पर्धा -

प्रथम - कु. आपटे माधवी राजेंद्र ११ वी कॉमर्स
द्वितीय - किर्ते भूपेंद्र सुनील १२ वी सायन्स
तृतीय - कु. शेख अनिसा समीर

निबंध स्पर्धा -

प्रथम - कांबळे करण किशोर ११ वी कला
द्वितीय - कु. साळुंखे पूजा गोरखनाथ ११ वी वाणिज्य
तृतीय - जाधव सुमीत

चित्रकला स्पर्धा -

प्रथम - शेख साकीब रियाज
द्वितीय - पाटोळे आशुतोष सोमनाथ
तृतीय - कु. पठाण आशिया शौकत
कुमार किर्ते भूपेंद्र सुनील यांस राज्यस्तरीय स्पर्धेत
तृतीय क्रमांक मिळाला.
कु. किर्ते भूपेंद्र सुनील या विद्यार्थ्यांनी पंचायत समिती,
सातारा मार्फत घेण्यात आलेल्या जिल्हा पातळीवरील
वक्तृत्व स्पर्धेत प्रथम क्रमांकाचे रु. ५,००० रोख व
ट्रॉफी व प्रशस्तीपत्र तसेच श्रीपतराव पाटील शाळेने
आयोजित केलेल्या वक्तृत्व स्पर्धेत ५०० रुपयांचे
प्रथम क्रमांकाचे बक्षीस, ट्रॉफी व प्रशस्तीपत्र
मिळविले.

- प्रा. सौ. एम. ए. भोरे

विभागप्रमुख

बारादश्या २०१३-१४

भित्तिपत्रिका विभाग

“आम्हां घरी धन, शब्दांचीच रत्ने
शब्दांचीच शस्त्रे यत्न करू”

या संत तुकारामांच्या उक्तीप्रमाणे शब्दरूपी
पानाफुलांतून फुललेल्या ‘मातृऋण’ या भित्तिपत्रिकेचे
उद्घाटन मा. प्राचार्य डॉ. आर. व्ही. शेजवळ व
प्राचार्य डॉ. महामुनी यांच्या हस्ते झाले.
विद्यार्थ्यांच्या सुप्त कलागुणांना वाव मिळावा व
त्यांना साहित्यात रूची वाटावी यासाठी भित्तिपत्रकांचे
आयोजन केले जाते. विद्यार्थ्यांनी आपल्या वयाला

शोभेल अशा कविता, लेख, चारोळ्या तसेच स्वामी
विवेकानंद यांचे चित्र देऊन बहुमोल सहकार्य केले. या
विभागात प्रा. हरनोळमॅडम, प्रा. ए. जी. पोवार
यांचे बहुमोल सहकार्य लाभले. सहकारी प्राध्यापक
बंधू भगिनी यांनी केलेल्या सहकार्यामुळे विभागाचे
कार्य यशस्वीपणे पार पडले.

- प्रा. सौ. एम. ए. भोरे
विभागप्रमुख

सांस्कृतिक विभाग - विज्ञान

सन २०१३-१४ या शैक्षणिक वर्षात या विभागातर्फे
अनेक उपक्रम राबविले गेले.
इ. ११वी सायन्स विभागात प्रवेश घेणाऱ्या नवागंताचे
स्वागत सामाजिक कार्यकर्त्या वर्षा देशपांडे यांच्या
उपस्थितीत करण्यात आले. यावेळी वर्षा देशपांडे
यांनी विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले.
शिक्षणमहर्षी डॉ. बापूजींचे शैक्षणिक योगदान, त्याग,
त्यांचे आदर्श आचारविचार विद्यार्थ्यांपर्यंत पोहचवावेत
व त्यांच्या कार्याचे स्मरण व्हावे म्हणून ८ ऑगस्ट
२०१३ रोजी शिक्षणमहर्षी डॉ. बापूजी साळुंखे यांची
पुण्यतिथी महाविद्यालयाचे माजी प्राचार्य सुहास
साळुंखे यांच्या उपस्थितीत साजरी करण्यात आली.
यावेळी प्राचार्य साळुंखे यांनी बापूजींच्या जीवन
कार्याची माहिती विद्यार्थ्यांना दिली.
शिक्षकांप्रती आदराची भावना व्यक्त करण्यासाठी
विद्यार्थ्यांच्या आग्रहास्तव ५ सप्टेंबर रोजी ‘शिक्षक
दिन’ साजरा करण्यात आला.

३ जानेवारी २०१४ रोजी सावित्रीबाई फुले जयंती
व ११ जानेवारी २०१४ रोजी लाल बहादूर शास्त्री
पुण्यतिथी साजरी करण्यात आली.
१२ ते १९ जानेवारी या दरम्यान ‘विवेकानंद सप्ताह’
साजरा करण्यात आला. यामध्ये उद्याचा बलशाली
भारत घडविण्यासाठी हे व्याख्यान विद्यार्थ्यांसाठी
खूप प्रेरणादायी ठरले.
वर्षभरात विभागातर्फे राबविण्यात आलेल्या सर्व
कार्यक्रमास प्राचार्य डॉ. आर. व्ही. शेजवळ यांचे
बहुमोल मार्गदर्शन तसेच ज्यु. सायन्स विभागप्रमुख
प्रा. कारभारी एन. एम., सांस्कृतिक विभागाच्या प्रा.
सौ. शिंदे व्ही. एस्. व प्रा. पाटील एस्. एस्. तसेच
सर्व सहकारी प्राध्यापक व प्रशासकीय विभाग यांचे
मोलाचे सहकार्य लाभले

- प्रा. श्रीमती जे. एस्. शिंदे
विभागप्रमुख

१५६
बहादुरीय २०१३-१४

सांस्कृतिक विभाग - कला व वाणिज्य

कुंडलीतल्या असे ग्रहांना अमुचे हे आन्धान
शिदोरी ती संस्कारांची संस्कृती अमुची महान।।
ज्ञानाची उपासना करण्याबरोबरच संस्कृतीची जोपा-
सना करणाऱ्या आमच्या विभागातर्फे सन २०१३-
१४ मध्ये विविध उपक्रम सातत्याने राबविले.
११ वी मध्ये नव्याने प्रवेशित झालेल्या विद्यार्थ्यांचे
स्वागत करण्यासाठी 'नवागतांचे स्वागत' कार्यक्रम
घेतला. प्रमुख पाहुणे डॉ. संदीप श्रोत्री यांनी 'मार्क
इंग्लिश' या एन्होरेस्टवीराची कथा सांगून विद्यार्थ्यांना
भावी आयुष्यासाठी प्रेरित केले.
शि.म.डॉ.बापूजी साळुंखे यांचे कार्य, विचार समाजा-
पर्यंत पोहोचवित यासाठी ८ ऑगस्ट रोजी संपूर्ण सातारा
शहरातून प्रभात फेरी काढण्यात आली. 'माझ्या
आठवणीतले बापूजी' या विषयावर माजी प्राचार्य
सुहास साळुंखे यांचे व्याख्यान झाले.
५ सप्टेंबर रोजी शिक्षकदिनानिमित्त प्रमुख पाहुणे
डॉ. बाबुराव गुरव यांच्या हस्ते उल्लेखनीय काम
केलेल्या प्राध्यापकांचा सत्कार करण्यात आला.
यावेळी समस्त प्राध्यापक वृंदाला मार्गदर्शन केले.
संविधान दिनाचे औचित्य साधून २६ नोव्हें. २०१३
रोजी विद्यार्थ्यांना राज्यघटनेचे महत्त्व समजावे
यासाठी सा. जि. परिवर्तनवादी समन्वय समितीचे
कॉ.माणिक अवघडे यांचे व्याख्यान आयोजित केले.
३ जानेवारी रोजी सावित्रीबाई फुले जयंतीनिमित्त
डॉ. विनायक जाधव यांनी सावित्रीबाई फुले यांच्या
चरित्राचा आलेख विद्यार्थिनीसमोर मांडला.
१२ ते १९ जानेवारी दरम्यान 'विवेकानंद सप्ताह'
साजरा करण्यात आला. यामध्ये विविध स्पर्धा व
व्याख्यानांचे आयोजन करण्यात आले.
१८ जानेवारी रोजी विवेकानंद शिक्षण संस्थेचे माजी
सहसचिव श्री. एन. जी. गायकवाड यांचे 'संस्थामाता
सुशीलादेवी साळुंखे' या विषयावर व्याख्यान झाले.
महिला सक्षमीकरणाच्या पार्श्वभूमीवर ८ मार्च रोजी
'जागतिक महिला दिन' साजरा करण्यात आला.
विभागाच्या वर्षभरातील सर्व कार्यक्रमांना प्राचार्य
डॉ. आर. व्ही. शेजवळ यांचे बहुमोल मार्गदर्शन
लाभले. विभागातील प्रा.सी. ए. पाटील, प्रा. एल.
जी. बदने, प्रा. पी. डी. कोळी तसेच विभागप्रमुख
प्रा. राम पाटील सर्व प्राध्यापक व प्रशासकीय
कर्मचारी यांचे मोलाचे मार्गदर्शन व सहकार्य लाभले.
- प्रा. गीतांजली साळुंखे
विभागप्रमुख

वेळापत्रक व तासिका नियंत्रण - विज्ञान

सन २०१३-१४ या शैक्षणिक वर्षात ज्यु. सायन्स
विभागात इ. ११ वीच्या ४ तुकड्यांत ४३५ व इ.
१२ वीच्या ४ तुकड्यात ४२५ अशी एकूण ८६०
विद्यार्थी संख्या आहे.
इ. ११ व १२ वीची प्रॅक्टिकल्स सकाळी व दुपारी
तसेच मधल्या कालावधीत वर्गातील तासिका घेतल्या
जातात. या विभागाची वर्षभरातील संपूर्ण कामकाज
सातत्याने व्यवस्थिपणे पार पडले. वेळोवेळी होणाऱ्या
परीक्षा, सहशालेय उपक्रम इ. सर्व डोळ्यांपुढे ठेवून
या विभागाचे काम सुरळीतपणे पार पाडण्यासाठी
प्रा.एम. डी. सोमजाळ, प्रा. श्रीमती व्ही. एस. शिंदे,
प्रा. पाटील एस. एस. व सर्व सहकारी प्राध्यापक
वर्गाचे सहकार्य मिळाले.
प्राचार्यांचेही वेळोवेळी मार्गदर्शन लाभले. ज्यु.
सायन्स विभागप्रमुख प्रा. कारभारी एन. एम. यांच्या
सहकार्यामुळे काम करणे सोपे झाले.
- प्रा.डॉ. श्रीमती एस. के. निंबाळकर
विभागप्रमुख

वडादिपिन २०१३-१४

वेळापत्रक व तासिका नियंत्रण - कला व वाणिज्य

सन २०१३-१४ या शैक्षणिक वर्षात ज्यु. कला व वाणिज्य विभागात इ. ११ वी, १२ वी कला अनुक्रमे ३+२ आणि वाणिज्य २+२ अशा एकूण १० पूर्ण अनुदानित तुकड्या असून एकूण १५ विषय, १६ शिक्षक व १५६ विद्यार्थी (संख्या) कला ५०१ व वाणिज्य ४५५) यांचा अंतर्भाव आहे. या विभागाची वर्षभरातील संपूर्ण कामकाज सातत्याने व्यवस्थितपणे पार पडले. वेळोवेळी होणाऱ्या परीक्षा, सहशालेय उपक्रम व विभागीय संयुक्त कार्यक्रमांच्या आवश्यकतेनुसार विद्यार्थीहित इ. सर्व डोळ्यांपुढे ठेवून सकारात्मक दृष्टिकोनातून तासिका व्यवस्थापन केले. या विभागाचे काम सुरळीतपणे पार पाडण्यासाठी प्रा.पी. डी. कोळी यांचे वेळापत्रक बनविण्यासाठी आणि सहकाऱ्यांच्या रजेच्या व बदली कालावधीत सर्व सहकारी प्राध्यापक वर्गाचे विशेषतः प्रा.आर.ए. पाटील, प्रा. ए. एन. कुलकर्णी, प्रा.आर.डी. यादव, प्रा.व्ही.एस. वहागांवकर यांचे त्याचप्रमाणे शिपाई श्री. दीपक लाड, प्रदीप कांबळे यांचे सहकार्य मिळाले. प्राचार्य डॉ. आर. व्ही. शेजवळ यांचेही वेळोवेळी मार्गदर्शन लाभले.

- प्रा. एल.जी. बदने
विभागप्रमुख

JEE व MH-CET विभाग - विज्ञान

आजचे युग हे स्पष्टचें युग असून यामध्ये महाविद्यालयाचे विद्यार्थी यशस्वी व्हावेत यासाठी २०११-१२या वर्षापासून १२वी सायन्स विभागासाठी 'सर्वांसाठी MH-CET' ही संकल्पना (बहादुरीय पॅटर्न) राबविण्यास सुरुवात झाली. चालू शैक्षणिक वर्षापासून JEE व MH-CET या परीक्षांचे स्वरूप व अभ्यासक्रम पूर्णपणे बदललेला आहे. त्या बदलाला सामोरे जात सक्षम विद्यार्थी घडावा यासाठी वर्षभर नियोजनाप्रमाणे JEE व MH-CETचे अध्यापन केले. एक चाचणी परीक्षा व पूर्ण अभ्यासक्रमावर तीन परीक्षा घेण्यात आल्या. यावर्षी विभागातील प्राध्यापकांनी फिजिक्स, मॅथे-मॅटिक्स, केमिस्ट्री व बायॉलॉजी या विषयांकरिता लिहिलेल्या पुस्तकांचे प्रकाशन श्री स्वामी विवेकानंद शिक्षण संस्थेच्या सचिव मा.गावडेमॅडम यांच्या हस्ते करण्यात आले.सर्व विद्यार्थ्यांना पुस्तकाचे वाटप करण्यात आले.

दि.७ ते १० जानेवारी २०१४ दरम्यान JEE व MH-CET वर व्याख्यानमाला घेण्यात आली. केमिस्ट्री-साठी प्रा.राजेंद्र शहा, गणित विषयांसाठी प्रा. डी. बी.सुतार,फिजिक्ससाठी प्रा. कदम तसेच बायॉलॉजीसाठी प्रा.जे.ए.पवार यांची अभ्यासपूर्ण व्याख्याने झाली. या परीक्षांच्या सराव व्हावा यासाठी इ.११ वी सायन्सच्या विद्यार्थ्यांच्या दोन परीक्षा घेण्यात आल्या. विभागाचे कामकाज यशस्वीरित्या पार पाडण्यासाठी प्राचार्य डॉ. शेजवळ, ज्यु. सायन्स प्रमुख प्रा. कारभारी यांनी बहुमोल मार्गदर्शन केले. विभागाचे सदस्य प्रा. एस. के. निंबाळकर, प्रा.एस. एस. पाटील व प्रा.सौ. एम. आर. माने यांचे सहकार्य लाभले.सर्व प्राध्यापकांनी मोलाची मदत केली. तसेच ११वी सायन्स JEE व MH-CET साठी प्रा. सोमजाळ एम.डी., प्रा.सौ.पिसे आर.डी., प्रा.सौ.थोरात ए.ए. व प्रा.पाटील एस.बी.यांचे सहकार्य लाभले.

- प्रा. सौ. एस. वाय. पाटणे
विभागप्रमुख, MH-CET

बहादुरीय २०१३-१४

सहली - एनामी लहाड

JEE व MH-CET अभ्यासक्रम कार्यशाळा

राष्ट्रीय स्तरावर MH-CET तर अभियांत्रिकी व वैद्यकीय अभ्यासक्रम प्रवेशासाठी JEE (Joint Entrance Exam) व MH-CET या परीक्षा विद्यार्थ्यांना अनिवार्य आहेत. सदर परीक्षेतील गुणवत्तेच्या आधारेच वरील अभ्यासक्रमांना प्रवेश दिला जाणार आहे. या परीक्षांचे महत्त्व ओळखून श्री स्वामी विवेकानंद शिक्षण संस्थेच्या कनिष्ठ महा.विद्या समितीने JEE व MH-CET अभ्यासक्रमावर शनिवार दि. १५ सप्टेंबर २०१३ रोजी एक दिवसीय कार्यशाळा महाविद्यालयात आयोजित केली होती. या कार्यशाळेत संस्थेतील फिजिक्स, केमिस्ट्री, मॅथेमॅटिक्स व बायॉलॉजी या विषयांचे २५० प्राध्यापक सहभागी झाले होते. मुंबईच्या कार्लाशुक्ला इन्स्टिट्यूटचे प्रा.शुक्ला व त्यांच्या सहकाऱ्यांनी प्राध्यापकांना अत्यंत उपयुक्त मार्गदर्शन केले. या परीक्षांचा अभ्यासक्रम, प्रश्नांचे स्वरूप, काठिण्य-

पातळी, प्रश्नपत्रिका सोडविण्याचे कौशल्य इ. बाबींवर महत्त्वपूर्ण मार्गदर्शन केले. या मार्गदर्शनाचा फायदा प्राध्यापकांना संस्थापातळीवर सायन्स विषयाची पुस्तके तयार करण्यासाठी तसेच विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करण्यासाठी होणार आहे. कार्यशाळा यशस्वीरित्या संपन्न होण्यासाठी संस्थेचे कार्याध्यक्ष प्राचार्य अभयकुमार साळुंगे, सचिव प्राचार्य सी. शुभांगी गावडे, विद्यासमितीचे अरमन व महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. आर. व्ही. शेजवळ, यांनी बहुमोल मार्गदर्शन केले. ज्युनियर विभागातील सर्व प्राध्यापक व प्रशासकीय सहकारी वर्गाच्या सहकार्यांमुळे कार्यशाळा यशस्वीरित्या संपन्न झाली.

- प्रा. एन. एम. कारभारी
समन्वयक

सहल विभाग - कला व वाणिज्य

२०१३-१४ या शिक्षणक वर्षात ज्युनियर कला - वाणिज्य विभागातील विद्यार्थ्यांची वर्षा सहल सातारा-पुणे महामार्गावरील आनेवाडी फाट्यापासून ३० किमी वरील 'मेरुलिंग' या निसर्गरम्य व धार्मिक स्थळावर आयोजित करण्यात आली होती. या सहलीत ८० विद्यार्थी-विद्यार्थिनी व ६ प्राध्यापक सहभागी झाले होते. डोंगरपठारावरील तटवंदी व भव्य प्रवेशद्वार असलेले हे प्राचीन पांडवकालीन मंदिर पांडवांनी एका रात्रीत बांधल्याची आख्यायिका परिसरात सांगितली जाते. मंदिराच्या अवतीभवती जिवंत पाण्याचे झरे, सुंदर तळी व तीर्थकुंडे भाविकांची मने आकर्षतात. वर्षाकाळात डोंगरपठारावरील हिरवाई व कोसळणारे घबघबे बालकवींच्या निसर्गकवितांची आठवण करून देत होते. मंत्रमुग्ध करणाऱ्या निसर्ग सौंदर्याचा विद्यार्थ्यांनी मनमुराद आनंद घेतला. या सहलीत विभागप्रमुख प्रा. सी. आय. पी. पवार, प्रा. सी. ए. पाटील, प्रा. बी.एस.कोळी, प्रा.ए. जी. पवार, प्रा.सी.एस.एस. निकम व प्रा.आर. ए. पाटील सहभागी झाले होते. प्राचार्यांच्या मार्गदर्शनाखाली या सहलीचे आयोजन करण्यात आले.

- प्रा. सी. आय. पी. पवार
विभागप्रमुख

१५९
वार्तापत्रिका २०१३-१४

सहल विभाग - विज्ञान

२०१३-१४ या शैक्षणिक वर्षात ज्युनियर सायन्स वेरुळ लेण्यांचा सांस्कृतिक इतिहास, पैठण जायक- विभागातील विद्यार्थ्यांमध्ये सामान्य ज्ञान, पर्यावरण वाडी प्रकल्प, ज्ञानेश्वर उद्यान येथे पर्यावरणाचा विषय जाणीव, अभ्यासक्रम पूरक कौशल्ये वाढीला अभ्यास अशा विविध उद्देशाने काढलेल्या या लागावेत तसेच या शाखेतील विद्यार्थ्यांमध्ये वैज्ञानिक सहलीमुळे विद्यार्थ्यांच्या व्यक्तिमत्त्व विकासाला दृष्टिकोन निर्माण व्हावी व आपल्या देशाच्या समृद्ध नक्कीच मदत मिळाली असेल. सांस्कृतिक आणि ऐतिहासिक वारशाची जाणीव सहलीचे यशस्वी आयोजनसाठी प्राचार्य डॉ. आर. त्यांना व्हावी यासाठी तीन दिवसीय सहलीचे व्ही. शेजवळ, ज्यु. सायन्स विभागप्रमुख प्रा. एन. आयोजन केले होते. एम.कारभारी यांचे मार्गदर्शन लाभले.सहल विभागातील सहकारी प्रा. सौ. आर. डी. पिसे, प्रा. डॉ. महेश गायकवाड व सायन्स विभागाच्या सर्व प्राध्यापकांनी सहकार्य केले.

- प्रा. एस. बी. पाटील
विभागप्रमुख

पालक-शिक्षक संघ - कला व वाणिज्य

इ. १२ वीचे वर्ष हे विद्यार्थ्यांच्या भावी आयुष्यास रोजी झालेल्या दुसऱ्या पालक मेळाव्यात पुढील वळण देणारे असते. विद्यार्थ्यांचा सर्वांगीण विकास परीक्षांचे नियोजनबाबत माहिती देण्यात आली. यासाठी पालक-विद्यार्थी व शिक्षक यांच्यात समन्वय पालक मेळाव्यांना प्राचार्य डॉ. आर. व्ही. शेजवळ व सुसंवाद घडावा.पालकांनाही विद्यार्थ्यांच्या प्रगती- यांनी महाविद्यालयात असलेल्या विविध सोयी- ची माहिती ते सतर्क राहावेत यासाठी विभागातफे सुविधांची माहिती देऊन मार्गदर्शन केले. विभागप्रमुख पालक मेळाव्याचे आयोजन केले जाते. प्रा. राम पाटील, सदस्य प्रा.ए.बी.खुर्द, प्रा.श्रीमती या शैक्षणिक वर्षात दि. २३/९/२०१३ रोजी पालक आय.पी. नामदार, प्रा.एस.एन. पाटील यांचे सहकार्य मेळाव्याचे आयोजन करण्यात आले. यावेळी लाभले तसेच सर्व वर्गशिक्षक, इतर प्राध्यापक व पालकांना वर्षभराच्या कामकाजाची माहिती देण्यात शिक्षकेतर सेवक यांचीही मोलाची मदत झाली. आली. पालकांनी विद्यार्थ्यांच्या समस्यांकडेही लक्ष - प्रा. व्ही. एस्. वहागांवकर घावे असे ठरविण्यात आले. दि. १८/१२/२०१३ समिती प्रमुख

पालक-शिक्षक संघ - विज्ञान

इ. १२ वीचे वर्ष हे विद्यार्थ्यांच्या भावी आयुष्याला व सुसंवाद घडावा यासाठी पालक मेळाव्याचे वळण देणारे असते. विद्यार्थ्यांचा सर्वांगीण विकास- आयोजन करण्यात आले.पालक मेळावा हा विद्यार्थी साठी पालक-विद्यार्थी व शिक्षक यांच्यात समन्वय आणि पालक यांच्या मनात विचारांची पेरणी करणारा

उपक्रम असतो. : नियोजन, परीक्षांचे नियोजन यांची माहिती देण्यात
या शैक्षणिक वर्षात २७/९/२०१३ रोजी इ. १२ : आली. शिक्षक-पालक संघ तयार करण्यात आला.
वी वर्गातील विद्यार्थ्यांच्या पालक मेळाव्याचे : पालक मेळाव्यांना प्राचार्य डॉ. आर. व्ही. शेजवळ
आयोजन करण्यात आले. यावेळी पालकांना : यांनी महाविद्यालयात असलेल्या विविध सोयी
वर्षभराच्या कामाची माहिती देण्यात आली. १०/ : सुविधांची माहिती देऊन मार्गदर्शन केले.
१२/२०१३ रोजीच्या दुसऱ्या पालक मेळाव्यात : ज्यु.सायन्सचे प्रमुख प्रा.कारभारी एन. एम. तसेच
पुढील परीक्षांचे नियोजनबाबत माहिती देण्यात : विभागाचे सदस्य प्रा.एम.डी.सोमजाळ व प्रा. सौ.
आली. विद्यार्थी व पालकांच्या अडचणी समजून : एम.एस.पाटील यांचे सहकार्य लाभले.सर्व वर्ग-
घेण्यात आल्या. : शिक्षक,इतर प्राध्यापक यांची मोलाची मदत झाली.
इ.११ वीच्या विद्यार्थ्यांचा पालक मेळावा ४/३/ :
२०१४ रोजी घेण्यात आला. त्यावेळी इ.१२वीचे :
वार्षिक नियोजन, JEE व MH-CET चे वार्षिक :
- प्रा. सौ. एस. वाय.पाटणे
समिती प्रमुख

शिस्तपालन विभाग - विज्ञान

चालू शैक्षणिक वर्षात ज्यु. विज्ञान विभागात ८६० : समिती, मा. प्राचार्य व ज्यु. विभागप्रमुख यांनी
विद्यार्थी शिक्षण घेत असून या विभागाचे वर्ग सकाळी : घेतलेल्या निर्णयामुळे वर्षभर ज्यु. विज्ञान विभागाचे
११-३० ते दु.४-३० पर्यंत सुरू असतात. महा- : कामकाज अत्यंत शिस्तबद्ध रीतीने पार पडले.
विद्यालयाने ठरवून दिलेल्या गणवेशात उपस्थित न : समितीचे सदस्य प्रा. एम. डी. सोमजाळ व प्रा.
राहणाऱ्या विद्यार्थ्यांवर शिस्तपालन समितीतर्फे दंड : व्ही. व्ही. भोई यांचे तसेच इतर सहकारी प्राध्यापकांचे
आकारला गेला. सतत गैरहजर राहणारे व बेशिस्त : सहकार्य लाभले.
वर्तन करणाऱ्या विद्यार्थ्यांच्या पालकांशी चर्चा करून :
त्यांना योग्य ती समज देण्यात आली. शिस्तपालन :
- प्रा. एस्. ए. मुसळे
समिती प्रमुख

शिस्तपालन विभाग - कला व वाणिज्य

सन २०१३-१४ या शैक्षणिक वर्षात कला व : त्यांना यासंबंधी योग्य ती समज देण्यात आली.
वाणिज्य विभागात ९५० विद्यार्थी शिक्षण घेत असून : शिस्तपालन समिती, मा. प्राचार्य व ज्यु. विभागप्रमुख
या विभागाचे वर्ग सकाळी ७-३० ते १२-३० पर्यंत : यांनी घेतलेल्या निर्णयामुळे वर्षभर ज्युनिअर विभागाचे
सुरू असतात. महाविद्यालयाने ठरवून दिलेल्या : कामकाज अत्यंत शिस्तबद्ध रीतीने पार पडले.
गणवेशात उपस्थित न राहणाऱ्या विद्यार्थ्यांवर : समितीचे सदस्य प्रा. कुलकर्णी ए. एन., प्रा. सौ.
शिस्तपालन समितीतर्फे दंड आकारला गेला. सतत : साळुंखे जी. एस. प्रा. कांबळे यू. एच. यांचे तसेच
गैरहजर राहणारे व बेशिस्त वर्तन करणाऱ्या : इतर सहकारी प्राध्यापकांचे सहकार्य लाभले.
विद्यार्थ्यांवर शिक्षा व दंडात्मक कारवाई करून त्यांच्या :
पालकांशी संपर्क साधून, त्यांच्याशी चर्चा करून :
- प्रा. व्ही. व्ही.भोई
स्टाफ सेक्रेटरी

वर्षाद्वितीय २०१३-१४

स्टाफ सेक्रेटरी - विज्ञान

स्टाफ सेक्रेटरी हा प्राध्यापक व प्राचार्य व शिक्षकेतर कर्मचारी यांच्यातील दुवा असून परस्परांच्या सूचना संबंधितांकडे पोहोचविण्याचे काम तो करतो. सन २०१३-१४ या शै. वर्षात टी क्लब, सेवानिवृत्ती गौरव समारंभ, लग्न सोहळा वर्गणी, संघटना वर्गणी, गरजू विद्यार्थी व प्राध्यापकांना आर्थिक मदत करण्यात आली. ज्यु. आर्टस्चे प्रा. सी. ए. पाटील यांचे अचानक अपघाती निधन झाले. त्यांच्या

कुटुंबियांना तातडीची आर्थिक मदत म्हणून प्रत्येक सहकान्यांकडून ४०० रु. मदत गोळा केली गेली. स्टाफरुमसाठी संगणक घेतल्याने निकालपत्रक तयार करण्याचे काम सोपे झाले. या विभागातील सर्व प्राध्यापकांची कोयनागर येथे सहूल आयोजित करण्यात आली होती.

- प्रा. सौ. एम्. एस्. पाटील
स्टाफ सेक्रेटरी

स्टाफ सेक्रेटरी - कला व वाणिज्य

स्टाफ सेक्रेटरी हा प्राध्यापक व प्राचार्य व शिक्षकेतर कर्मचारी यांच्यातील दुवा असून सुसंवाद साधण्याचे काम तो करतो. सन २०१३-१४ या शै. वर्षात टी क्लब, सेवानिवृत्ती गौरव समारंभ, लग्न सोहळा वर्गणी, संघटना वर्गणी, गरजू विद्यार्थी व प्राध्यापकांना आर्थिक मदत करण्यात आली. चालू वर्षी संगणक व लॅप-टॉप उपलब्ध करण्यात आला. साहित्य ठेवण्यासाठी कपाटाची खरेदी करण्यात

आली. इतिहास व मराठीचे प्राध्यापक सी. ए. पाटील यांचे अपघाती निधन झाले. त्यांच्या कुटुंबियांना तातडीची आर्थिक मदत देण्यात आली. विविध उपक्रमांच्या माध्यमातून स्टाफमध्ये आनंदी व खेळीमेळीचे वातावरण निर्माण झाले.

- प्रा. सौ. आय. पी. पवार
विभागप्रमुख

प्राध्यापक प्रबोधिनी - विज्ञान

सन २०१३-१४ या वर्षात या विभागामार्फत काळानुरूप अधिक अद्ययावत ज्ञान प्राध्यापकांना संपादन होण्यासाठी विविध विषयांवर चर्चा आयोजित करण्यात आल्या. दि.१८ सप्टें. २०१३ रोजी 'छत्रपती शिवाजी महाराजांचे प्रशासन' या विषयावर प्रा. डी. एस. जाधव यांचे, दि.६ डिसें. २०१३ रोजी 'भारतीय संविधान' या विषयावर प्रा. सौ. गीतांजली साळुंखे यांचे तर दि. २४ डिसें. २०१३ रोजी 'नेट बँकिंग'

या विषयावर प्रा.एस.एस.चव्हाण यांचे व दि.१ जाने.२०१४ रोजी 'सकारात्मक दृष्टिकोन' याविषयी प्रा.बी. एल. सुर्वे यांचे मौलिक मार्गदर्शन लाभले. प्राचार्य डॉ. आर. व्ही. शेजवळ तसेच ज्यु. सायन्स विभागप्रमुख प्रा. एम. एन. कारभारी यांचे वेळोवेळी मार्गदर्शन लाभले तर माझे सहकारी प्रा. इनामदार के. जे. यांचेही सहकार्य मिळाले.

- प्रा. ए. ए. थोरात
समिती प्रमुख

प्राध्यापक प्रबोधिनी - कला व वाणिज्य

सन २०१३-१४ या वर्षात या विभागामाफेत विविध विषयांवर व्याख्याने व समाजात घडणाऱ्या विविध घटनांवर चर्चांचे आयोजन करण्यात आले. दि.१८ सप्टेंबर २०१३ रोजी 'छत्रपती शिवाजी महाराजांचे प्रशासन' या विषयावर प्रा.डी.एस. जाधव यांचे, दि. ६ डिसें. २०१३ रोजी 'भारतीय संविधान'

या विषयावर प्रा. सौ. गीताजली साळुंखे यांचे मौलिक मार्गदर्शन लाभले. प्राचार्य डॉ.आर.व्ही. शेजवळ तसेच प्रा.राम पाटील यांच्या मार्गदर्शनामुळे या विभागाचे कामकाज व्यवस्थितपणे पार पडले.

- प्रा. यु. एच. कांबळे

समिती प्रमुख

गुणवत्तावाढ विभाग- कला व वाणिज्य

सन २०१३-१४ या वर्षात या विभागामाफेत इ. १२वी तील गुणवत्ताधारक विद्यार्थ्यांची निवड करून त्यांच्यासाठी विषयावर जादा तासिका व बोर्ड परीक्षेच्या प्रश्नपत्रिका सोडवून घेण्यात आल्या. दि. ७ ते ११ जानेवारी याकालावधीत गुणवत्तावाढ व्याख्यानमालेचे आयोजन करण्यात आले. या व्याख्यानमालेचा फायदा अनेक विद्यार्थ्यांना झाला अन् यासाठी आपल्या व बाहेरील महाविद्यालयातील तज्ज्ञ प्राध्यापकांना बोलविण्यात आले होते.

वराळ उपक्रम सुरळातपण पार पाडण्यासाठी प्रा. सौ. गीताजली साळुंखे, प्रा. ए. बी.खुर्द, प्रा. बी. एस. कोळी यांनी परिश्रम घेतले. प्राचार्य डॉ.आर. व्ही.शेजवळ व प्रा. राम पाटील यांनी मोलाचे मार्गदर्शन व सहकार्य केले. विषयशिक्षक व विद्यार्थ्यांनी मदत केली.

- प्रा. यु. एच. कांबळे

समिती प्रमुख

प्रवेश समिती - विज्ञान

सन २०१३-१४ या वर्षात मा. शिक्षणाधिकारी जि.प. सातारा यांचे मार्गदर्शनानुसार इ. ११ वीची प्रवेश प्रक्रिया राबविण्यात आली. एकूण १८३५ प्रवेश अर्जांपैकी शासकीय नियम, मा. शिक्षणाधिकारी यांच्या सूचना व प्राचार्य डॉ. शेजवळ आर. व्ही. यांच्या मार्गदर्शनाखाली गुणवत्तेनुसार ४३५ विद्यार्थ्यांना प्रवेश देण्यात आला.

या कामासाठी ज्यु.विभागप्रमुख प्रा.एन.एम. कारभारी यांचे बहुमोल सहकार्य लाभले. प्रवेश कमिटीतील माझे सहकारी प्रा.एस.यू.पाटील, प्रा.डॉ.महेश गायकवाड, प्रा. एस. ए. मुसळे, प्रा. सौ. जे. एस. शिंदे व प्रा. बी. एल. सुर्वे यांचे सहकार्य मिळाले.

- प्रा. एस. बी. पाटील

समिती प्रमुख

विद्यार्थी संसद- विज्ञान

सन २०१३-१४ या वर्षासाठी गुणवत्ता प्रमाण मानून खालील विद्यार्थ्यांची वर्गप्रतिनिधी म्हणून निवड करण्यात आली व विद्यार्थी संसद स्थापण्यात आली.

इ. ११ वी - सोहेब नईम शेख
इ. १२ वी - चिरमे संकेत संजीवन

वाराणसी २०१३-१४

विद्यार्थी संसद - कला व वाणिज्य

सन २०१३-१४ या वर्षासाठी गुणवत्ता प्रमाण मानून खालील विद्यार्थ्यांची वर्गप्रतिनिधी म्हणून निवड करण्यात आली व विद्यार्थी संसद स्थापण्यात आली.
इ. ११ वी कला - रिटे विशाल दत्तात्रय
इ. ११ वी वाणिज्य - कु. मुल्ला नमजिदा निसार

इ. १२ वी कला - कु. शिंदे सायली संजय
इ. १२ वी वाणिज्य - कु. बर्गे प्रतीक्षा विठ्ठल
- प्रा. ए. जी. पोवार
समितीप्रमुख

भौतिकशास्त्र विभाग - कार्यशाळा

सन २०१३-१४ या वर्षात इ. १२वी भौतिकशास्त्र विषयाची उच्चिकृत अभ्यासक्रमाची संस्थास्तरावरील एक दिवसीय कार्यशाळा घेण्यात आली. या कार्यशाळेत संस्थेतील ७० प्राध्यापक सहभागी झाले होते. प्रा. पैठणेजी. एन., प्रा. कदम व्ही. बी. (कोल्हापूर), प्रा. सोनावणे ए. ए. (पुणे) व प्रा. बी. एल. सुर्वे व प्रा. शेडगे एस. टी. (सातारा) यांनी पॉवरपॉइंट प्रेझेंटेशनच्या माध्यमातून उपस्थित प्राध्यापकांना

मार्गदर्शन केले. कार्यशाळेच्या यशस्वीतेसाठी प्राचार्य डॉ. आर. व्ही. शेजवळ यांचे मोलाचे मार्गदर्शन मिळाले. माझे सहकारी प्रा. एस. बी. पाटील, प्रा. डॉ. महेश गायकवाड, प्रा. श्रीमती ए. ए. थोरात व इतर सर्व प्राध्यापकांचे सहकार्य मिळाले.

- प्रा. एन. एम. कारभारी
समन्वयक

संस्था विद्यासमिती - रसायनशास्त्र विभाग

विवेकानंद शिक्षण संस्थेचा विद्यार्थी बदलत्या परीक्षा पद्धती व नव्या अभ्यासक्रमाला यशस्वीपणे सामोरा जावा व आजच्या स्पर्धेत टिकावा या हेतूने संस्था सचिव प्राचार्या सौ. शुभांगी गावडे यांनी प्रत्येक विषयाचे पुस्तक तयार करण्याचा निर्णय घेतला. रसायनशास्त्रविषयाचे पुस्तक तयार करण्याची जबाबदारी प्राचार्य डॉ. आर. व्ही. शेजवळ यांच्या कुशल मार्गदर्शनाखाली संस्थेतील तज्ज्ञ प्राध्यापकांकडून स्टडी मटेरियल तयार करून पार पाडली.

विद्यासमितीद्वारे संस्थेसाठी इ. ११ व १२ वी या वर्गांच्या रसायनशास्त्र विषयाच्या सर्व परीक्षांच्या प्रश्नपत्रिका तयार करण्यासाठी कार्यशाळेचे आयोजन केले. या सर्व उपक्रमासाठी ज्यु. विभागप्रमुख प्रा. एन. एम. कारभारी यांचे बहुमोल सहकार्य लाभले. माझे सहकारी प्रा. डॉ. सौ. निर्बाळकर एस. के., सर्व प्राध्यापक व प्रशासकीय कर्मचारी यांचे सहकार्य मिळाले.

- प्रा. एम. डी. सोमजाळ
समिती प्रमुख

ज्युनियर विद्यार्थी संसद

वर्गप्रतिनिधी

शिंदे सायली
१२ वी आर्ट्स

वर्गप्रतिनिधी

वर्गप्रतिनिधी

कु.प्रतीक्षा बर्गे
१२ वी कॉमर्स

वर्गप्रतिनिधी

चिरमे संकेत
१२ वी सायन्स

वर्गप्रतिनिधी

रिटे विशाल
११ वी आर्ट्स

वर्गप्रतिनिधी

मुल्ला नमजिदा
११ वी कॉमर्स

शेख सुहेब नईम
११ वी आर्ट्स

किर्ते भूपेंद्र
१२ वी सायन्स
बसतुत्व राज्यस्तर
तृतीय क्रमांक

आपटे माधवी
११ वी कॉमर्स
निबंध प्रथम क्रमांक

साळुंखे पूजा
११ वी कॉमर्स
निबंध द्वितीय क्रमांक

कांबळे करण
११ वी आर्ट्स
निबंध

ज्युनियर क्रीडा वैभव.....

प्रा. भोई व्ही. व्ही.
ज्यु. जिमखाना प्रमुख

फरांदे संकेत
१२ वी सायन्स
परभणी - किक बॉक्सिंग
राज्यस्तर स्पर्धा निवड

यादव तेजस
११ वी सायन्स
दिल्ली -
स्काॅश खेळात
राष्ट्रीय स्पर्धा निवड

चव्हाण पूजा
१२ वी सायन्स
स्काॅश खेळात
राज्यस्तर स्पर्धा निवड

जाधव रवींद्र
१२ वी सायन्स
जळगाव - फुटबॉल
राज्यस्तर स्पर्धा निवड

स्वागत नवागतांचे.....

कला व वाणिज्य शाखेतील नवागतांचे स्वागत कार्यक्रमात
प्रमुख पाहुणे मा. डॉ. संदीप भोत्री यांचे स्वागत करताना
प्राचार्य डॉ. राजेंद्र शेजवळ, प्रा. राम पाटील व प्रा. गीतांजली साळुंखे

शिंदे अभिषेक
१२ वी सायन्स
पुणे - बास्केटबॉल
राज्यस्तर स्पर्धा निवड

तिगाली अभिषेक
१२ वी सायन्स
पुणे - बास्केटबॉल
राज्यस्तर स्पर्धा निवड

ब
हा
दु
री
य

२०१३

२०१४

ब हा दु री य

२०१३

२०१४

जिल्हास्तरावर उपविजेत्या टरलेल्या बास्केटबॉल संघासमवेत प्राचार्य डॉ. आर.व्ही. शेजवळ यांच्यासह फिजिकल डायरेक्टर प्रा. भोई व्ही. बी. व प्रा. जाधव व्ही. ए.

जिजेत्या कबड्डी संघासमवेत प्राचार्य डॉ. आर.व्ही. शेजवळ यांच्यासह फिजिकल डायरेक्टर प्रा. भोई व्ही. बी. व प्रा. जाधव व्ही. ए.

फिक-बाक्सिंग स्पर्धेत रान्यस्तरावर निवड झालेल्या संकेत फरोदे या खेळाडूसह मा.डॉ. शरद साळुंखे व प्राचार्य डॉ. आर.व्ही. शेजवळ यांच्यासह फिजिकल डायरेक्टर

महाराष्ट्र खेळात राष्ट्रीयस्तरावर निवड झालेला तेजस यादव व रान्यस्तरावर द्वितीय क्रमांक मिळविणारी पूजा खव्हाण (११ वी साधन) या खेळाडूसह मा.डॉ. शरद साळुंखे व प्राचार्य डॉ. आर.व्ही. शेजवळ, व फिजिकल डायरेक्टर प्रा. भोई व प्रा. विकास जाधव

निबंध व वक्तृत्व स्पर्धा - कितें भूपेन्द्र सुनील मनोगत व्यक्त करताना

शुटींग, म्हाय.सायकलिंग, सायकलिंग, वॉटरपोलींग, फिक-बाक्सिंग या खेळात विभागीय स्तरावर निवड झालेल्या खेळाडूसह श्रीमंत सौ.वेदांतिकाराजे भोसले, मा. बापूसाहेब जाधव, प्राचार्य डॉ. आर.व्ही. शेजवळ, व फिजिकल डायरेक्टर

विविध
उपक्रम....

इंग्रजी विभाग शैक्षणिक अभ्यास सहल...
ज्येष्ठ समाजसेवक मा. अण्णा हजारे
यांचे समवेत
प्रा. मनीज जाधव व विद्यार्थी - विद्यार्थिनी

चमस्पतीशास्त्र विभाग सहल..

प्राणीशास्त्र विभाग सहल..

हिंदी विभाग शैक्षणिक अभ्यास सहल...
मंगेशी मंदिर (गोवा)

इतिहास विभाग सहल...
सिंहगडावर तानाजी मालुसरे यांच्या समाधीसमोर
प्रा. दीपक जाधव व विद्यार्थी - विद्यार्थिनी

भूगोल विभाग शैक्षणिक अभ्यास सहल...
मंगेशी मंदिर (गोवा)
विद्यार्थ्यांसह प्रा. एम्. बी. रासकर, प्रा. बी. बी. बागल

ब
हा
दु
री
य
२०१३
-
२०१४

अभिनंदन

प्रा. आर. आर. ओहोळ
समाजभूषण पुरस्कार
साप्ताहिक उपदेशक,
अहमदनगर

प्रा. बी.एस. कोळी
HSC बोर्ड पुणे
भूगोल पुनर्चित अभ्यासक्रम
पुस्तक मूल्यमापनासाठी निवड

फ्लेसमॅट सेल - आयसीआयसीआय बँक
कॅम्पस इंटरव्ह्यू साठी विद्यार्थी नाचनोंदणी करताना

फ्लेसमॅट सेल - कॅम्पस इंटरव्ह्यूमध्ये
विद्यार्थी चाचणी परीक्षा देताना... (TCS)

उद्योजकता विकास व प्राणीशास्त्र विभाग -
विद्यार्थी निर्मित वस्तूचे प्रदर्शन

सेरीकल्चरचे
प्रशिक्षण
घेताना
बी. एम्सी. ३ चे
विद्यार्थी

तेलचित्र -
चित्रकार - शिंदे आकाश (१२वी सायन्स)

पेन्सिल स्केच -
चित्रकार - श्रेष्ठ तीर्त्सिफ (११ वी सायन्स)

ब
हा
दु
री
य

२०१३

२०१४

विविध
उपक्रम....

प्रा. अशोक कुलकर्णी व श्री. ए. एन. दमाळ यांचा सेवा गौरव समारंभात श्री. दमाळ यांचा गौरव करताना मा. प्राचार्या सी. शैलजा साळुंखे व इतर मान्यवर

प्राणीशास्त्र विभाग आयोजित उपस्थित असलेले इतर महाविद्यालयातील प्राध्यापक, प्राध्यापिका

पीएच.डी.खुली मौखिक परीक्षा मार्गदर्शन करताना प्रा.डॉ.श्रीमती राजेभोंसले, प्राचार्य डॉ. शेजवळ प्रमुख पाहुणे ज्येष्ठ विचारवंत डॉ.आ.ह. साळुंखे, बी.ओ.एस. चेअरमन प्रा. डॉ. जाधव, परीक्षक डॉ. मल्हार कुलकर्णी, शि.वि.प्रतिनिधी प्रा. चव्हाण

वार्षिक पारितोषिक वितरण समारंभास उपस्थित विद्यार्थी- विद्यार्थिनी

राष्ट्रीय सेवा योजना विशेष श्रमसंस्कार शिबिरात जनजागरण रॅलीमध्ये सहभागी स्वयंसेवक

इ. ११ वी सायन्स पालक मेळाव्यास उपस्थित पालक

“मेंदूच्या बळावर.....
आकाशात भरारी घेतो आम्ही
सूर्य, चंद्र, तारे मुठीत घेऊन
विश्वशांतीचे गीत गातो आम्ही.....”

